

శ్రీ రస్తు.

కాళిందీక న్యాపరిణయము.

ప్రథమ

(ద్వితీయ భాగము)



అమలాబలపతి.

ఆంధ్రసాహిత్యపరివర్తన కాళిదాసు—పంఖ్య ౨౦.

శ్రీరస్తు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

—ప్రథమభాగము—



అహలబలపండితప్రణీతము.

పరిషత్తుత్రికనుండి పునర్ముద్రితము.

కా కీ నా డ :

కాకీనాడమద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపబడి

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచే

బ్రకటింపబడియెను.

౧౯౨౯.

వెల రు ౧.

శ్రీరస్తు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

పీఠిక.

ఈ గ్రంథము రచించిన విద్వత్తమీస్రుడు ప్రభంజనకులతిలకుఁ డగు నహోబలపతి. ఈ గ్రంథము నాశ్వాసాంతగద్యముల “ఇది... ప్రభంజనవంశాభి రాకాశశాంక... అహోబలపత్యాహ్వానప్రణీతంబు” అని యున్నది. మఱియు నీకవి రచించిన అహోబలపండితీయ మను కవిశిరోభూషణగ్రంథమున గద్య మందు “ప్రభంజనవంశముక్తామణినా..... అహోబలపత్యాచార్యేణ” అని యున్నది. దీనింబట్టి యింటిపేరు ప్రభంజనమువా రనియుఁ గవిపేరు అహో బలపతి యనియుఁ దేలుచున్నది. కాని, మహారాజశ్రీ జయంతి రామయ్యపం తులుగారు ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్సత్త్రిక ౧౯౧౩ సంపుటము ౨ వసంచికలోఁ బ్ర కటించిన అహోబలపండితీయపీఠికాశ్లోకములు ౭౫ లో “వాతూలపంశేవ తతార భూయః” అని యు, ౭౬ లో “వాతూలపంశాగ్రణేః” అనియు నుండు టచే నీకవి యింటిపేరు “గాలివా” రని స్పష్టపడుచున్నది. ఈ విషయ మై శ్రీ గామయ్య పంతులుగారు కూడ “ఇంటిపేరు గాలివారు” అనియు “క వికి మొదటిపేరు నరసరాజు” అనియు వ్రాసిరి. గ్రంథములందు, అహో బలపతి యనియే యున్నది గాని నృసింహనరసింహాదివర్యాయపదములు కాన రావు. నృసింహస్వామి అహోబలక్షేత్రాధిపతి కావున వా రట్లూహించట నమంజసము. ఇంతియకాక ఈకవికుటుంబమువారు గుంటూరుమండలమున విను కొండతాలూకాలోని ముమ్మడివరగ్రామమం దున్నా రని కూడ వ్రాసియున్నారు. కావున వ్యవహారము దట్లు గాలి నరసరాజుని యుండవచ్చును. ఈపుస్తకము నకుఁ గవివంశస్థులలో నొకరు ప్రతి వ్రాసినారు. చివర “స్వస్తి శ్రీవిజయాభ్యు దయశాలివాహనశకవర్షంబులు ౧౮౨౨ అగు నేటి శార్వరినామసంవత్సర ఆ షాఢ బ ౨ భృగువారం వర్తు ప్రభంజనం మొకటసుబ్బయ్యశాస్త్రిగారి కుమారుడు లక్ష్మీనారాయణ వ్రాసుకున్న కాళిందీకన్యాపరిణయము” అని వ్రాసినారు. వినుకొండతాలూకా కొమ్మాలపాడుపోస్టు పట్టణండ్ గ్రామమునుండి కాళిందీకన్యాపరిణయమును గూర్చి గాలి లక్ష్మీనారాయణగారు పరిషత్తున కుత్తరములు వ్రాసిరి.

కవిబంధువులు, గురువు:—

ఇంక నీవిద్వజ్ఞుని తలదాడులను గుఱించి కాని గోత్రమును గుఱించి కాని తెలిసికొనుటకు చెడుగ్రథములందును నాధారములు లేవు, కాని, మనకవి పోలూరి మాధవయ్యకు మేఘాదును శిష్యుడు నై యున్న ట్లిక్రిందిశ్లోకము లవలనఁ దెలియుచున్నది.

మన్నాతు స్థానరంతం సకలగుణనిధి మాధవం భావయామః—పీఠి. శ్లో. ౧౧

ప్రజామి సతతం మమ మానులం తమ్ —శ్లో. ౧౨

ధ్యాయామి మన్నాతులమ్.

పైమాధవయ్యయే గురువై నట్లు-

మద్గురు మాధవు నభిరుతింతు, కాళిం. ౧.3౦

మద్గురు దలఁతు మాన్యుని మాధవయ్యచంద్రము-కాళిం. ౧.3౧

మోహంబార హృదంబుజాంతరములో ముమ్మాటికిం గొల్పెదగ

... సకలశాస్త్రజ్ఞా గురు న్మాధవు-కాళిం. ౧.33

తం పోయిరిపంశవయోధిచంద్రం వదామహే మాధవవిద్యపిండ్రమ్ ౪౨

వదేహం త మనింద్యసద్గుణగణాధారం గురు మాధవమ్- ౪౩

శ్రీమత్పీఠానిమాధవార్యకరుణాప్రాప్తాప్తభాషాస్ఫురత్సా- ౪౪

అనువానివలనఁ దెలియుచున్నది

ఈవికి మేనమామయు గురుఁడు నగు మాధవయ్య సకలశాస్త్ర పాండిత్యము కలవాఁడును, అప్తభాషాపాండిత్యము కలవాఁడు నని యీక్రింది (కా. ౧.3౦) వాక్యములవలనఁ దెలియఁగను.

గీ. ఏమహాత్ముని దగ్గింప నెసఁగు నతఁ, పాదకణచరజైమినివ్యాసమాని

కపిఁభణి రాజదర్శనఘటితమోద, మతని మద్గురు మాధవు నభిరుతింతు.

సీ తగ్గచాతంజలక ర్తశ ప్రస్తరమండలంబున జర్ఘబుడ లాశి

గురుభట్టవాగ్గుభగురుతరవనములో నింబుమీఁతఁగ నిశారంబు చేసి

యతులసాహిత్యవిద్యాచారుద్భిక్ లాలితప్రీతిచే నోలలాశి

కపిలసాత్యవతేయఘనతంత్రవాక్సుధాధారలఁ గోరిక లూరఁ గ్రోలి

చెలఁగుయద్రసనాభామయలతమాని, యతనిశ్రీరామచంద్రపాదాంబుజాభి

సుజనతల్లజసన్నతసుగుణపాళి, నభిరుతించెద మాధవయ్యహాళి ౧.3౨

ఈభావమే పీఠికాశ్లోకములు ౪౦-౪౪ లలోనున్నది. మరియు నీమా

ధవయజ్ఞ గొప్పపండితుఁడును దనపుత్రుఁడు నైనదక్షిణామూర్తికంటఁ దనయి
దెక్కువదయ కలవాఁడని పీఠిక గిగి శ్లోకములో నీకవి చెప్పకొనినాడు.

ఈకవించించిన గ్రంథములు: — కాళిందీకన్యాపరిణయము, అహలబల
పండితీయమును పేరుగల కవిశిరోభూషణము నీరె డే కనఁబడుచున్నవి. ఇతర
గ్రంథములు ముందే వైన బైలువడునేమో. పై గ్రంథములలోఁ గాళిందీకన్యా
పరిణయము ౧౧-౭ లో బ్రహ్మస్తవమును, కవిశిరోభూషణములో సరస్వతీ (నకులీ)
స్తవమును “సంగీత మప్తి సాహిత్యం సరస్వత్యాః కుచద్వయం” అను శ్లోకము
నను సరించి యొక భావముతో నున్నవి.

కవిపాండిత్యము: — ఈకవి తనపాండిత్యమునుగూర్చి కవిశిరోభూషణము
లో నిట్లు చెప్పకొనియెను.

శ్లో. యన్మూర్త్యా కవితాకందమూలవాగనుశాసనా

జాగృత్ ౭ హోబలపతీ రాజతే స విచక్షణః.

౭౮

శ్రీమత్సోమరిమాధవార్యకరుణాప్రాప్తాప్త భాషాస్ఫురత్సారః శాస్త్రవీత్ - అని.

మఱియుఁ గవిశిరోభూషణ గ్రంథాంతమున “పోలూరి మాధవయజ్ఞస
ముజ్జ్వల శ్రృపాకటాక్షాసాదితపాండిత్యాధరిణేన..... అభినవనన్నయభట్టాచా
ర్యేణాహోబలపత్యాచార్యేణ” అనియుఁ గాళిందీకన్యాపరిణయ శ్వాసాంత
గద్యముల “పోలూరిమాధవయజ్ఞసముజ్జ్వల శ్రృపాకటాక్షాసాదితపాండిత్యా
ధరణ..... అభినవనన్నయభట్టారకాహోబలపత్యాచార్యయ కవిమహోపాధ్యాయ
భట్టారక” అనియుఁ గలదు. దీనిచే నీకవి కభినవనన్నయభట్టనియుఁ గవి
మహోపాధ్యాయభట్టారకుఁ డనియు బిరుదు లున్నట్లును, అనేక శాస్త్రము
లందుఁ బాండిత్య మున్నట్లును, అప్త భాషాపాండిత్య మున్నట్లును స్పష్టపడుచు
న్నది. అభినవనన్నయభట్టబిరుద మీరెండుగ్రంథములలో నుండుటచే గ్రంథ
రచనకుఁ బూర్వమే యీబిరుద మాతనికి వచ్చినట్లును, ఆబిరుదమే తనరెండు
గ్రంథములందును వ్రాసికొనినట్లును, దోఁచును, లేదా, కవిశిరోభూషణ గ్రంథా
రంభమందైన వచ్చియుండును.

కవికాలము: — ఈకవికాల మెచ్చటను స్పష్టముగాఁ జెప్పఁబడియుండ
లేదు. కాని, కవిశిరోభూషణమునందు “గ్రంథో ప్యప్యకవే ద్దుదం దికతు నో
విద్వత్తపీనాం ఘనా” — శ్లో. ౭౨ “కాకునూ ర్యప్యకవినా గృహీతం —
శ్లోకము ౭౩ అని పీఠిక యందును గ్రంథమందక్కడక్కడకు, అప్పకవి నుదా

హరించుటజేసి మనకవి యప్పకవీఁ దరువాతివాఁ డగును. 1578 శకసంవత్సరమున అప్పకవీయము ప్రారంభింపఁబడినట్లుండుటచేత నతఁడు శ్రీ. శ. 1657 సం॥ కుదర్వాతివాఁ డనకటతాను.

కవిత్వము:—ఈవిద్యత్తవి కవిత్వము మంచి భారతాను సర్వతోముఖ పాండిత్యముతోను జదువరుల కానందముం గల్గించుచున్నది.

కృతిపతి:—ఈకవి తన గ్రంథములను మహాష్ఠ్యలకుఁ గృతి యీయక శ్రీరామచంద్రునకుఁ గృతియిచ్చెను. దీనివలన నీకవి శ్రీరామునందు మిగులభక్తిగలవాఁ డని స్పష్టమగుచున్నది.

కవిత్వములోనివిశేషములు:—ఈతనికవిత్వములోని విశేషము లీతని కత్యధిక మగుసంస్కృతాంధ్రభాషా పాండిత్యము కలదని చాటుచున్నవి. ఇంతే కాదు. సంస్కృతాంధ్ర వ్యాకరణములందుఁ గూడ, గొప్ప ప్రజ్ఞ కలదనియు, వేదమునందుఁ దర్కమీమాంసాదిశాస్త్రములందు విశేషపాండిత్యమున్నదనియుఁ గూడఁ జెప్పుచున్నవి. మరియు సిందలిప్రథమాశ్వాసములోని ౧౮౩ వ గద్యములో శ్రీకృష్ణరూపవర్ణన మీతని కలంకారశాస్త్రంబున ననమానపాండిత్యము కలదని నుడుపుచున్నది.

ఇతరానుకరణములు:—కవి సంస్కృతాంధ్రభాషలయందుఁ బాండిత్యము కలవాఁ డగుటచే నక్షడక్షణ సంస్కృతశ్లోకభావములను నితరాంధ్రమహాకవుల భావములను గొంచెము మార్పులతోఁ దన గ్రంథమందుఁ జొప్పించుచు, చూడుడు.

శ్లో. కన్యా వరయతే రూపం మాతా విత్తా పితా సుతమ్

బాంధవాః కుల మిచ్ఛన్తి పశ్యాన్మ మితరేజవాః- అనుదానికి.

ఉ తల్లి ధనాఘ్య ససుతిని దాక్షిణ్య బంధులు సత్తులీనుగా

నెల్లరు నోదనప్రదుని నెన్నఁగఁ గన్నియ రూపవంతుఁగా

నెల్లడఁ గోరు నిన్నియును నేడైతఁ గల్గినకృష్ణుఁ గూర్పలేరు... ౨౮౦

శ్లో. పితా రక్షతి కామారే భర్తా రక్షతి యావనే

పుత్రో రక్షతి వార్ధక్యే న స్త్రీ స్వాతంత్ర్య మహ్నతి-అనుదానికి

గీ. బాల్యమున మాత్రపితరులుఁ బ్రాయమునను

మగఁడు ముదిమిని దనయుండు మగువ కరయ

నధిపు లగుదురు తడధీన లగుటఁ గాన

మానవతులకుఁ దమయిచ్చ చులయఁ జనదు.

“కస్తూరీతిలకం లలాటఫలకే” అను సుప్రసిద్ధశ్లోకమునకుఁ జక్కని తెనుఁగు...
 సీ. మృదులఫలమునందు మృగమదంబు ధరించి తొమ్మనఁబారురత్నమ్ముఁబూని
 నాసికాగ్రమునందు నవ్యహక్తిక మూని కరముల రత్నకంకణము లూని
 కరతలంబున వేష్టకాండంబు ధరించి నెట్టైన హరిచందనమ్ముఁ దాల్చి
 కంఠదేశమున ముక్తాస్రజంబులు గూర్చి రాణించుపీతాంబరంబు గట్టి
 కొంతతడవు సుఖుఁడగు కోమలాంగి, యాత్మనాయకమలాసహాయవేష
 సముచితాలంక్రియానస్తుసమితిఁ గొనుచు... ౨౯౬

మహాకవులపోకడలు, పోలికలు:—

సీ. నవనవస్మృప్తివైభవహేమగర్భ మై సత్యలోకంబులో సరసనూ దు
 నార్యాగనామనోహరనీలకంఠమై కైలాసనగరివైఖరి వహించు
 సంతతశ్రీనివాసస్ఫూర్త్యుదారమై వైకుంఠపురముతో వన్నెకెక్కు
 సురుచిలంకారసుమనోనివాసమై సురరాజునిలయుంబుసంపుఁ గాంచు
 సరససాభాగ్యవిభవభాస్వద్విభూతు, లన్నియును కూడి వర్ధిల్లు నమరి యుండు
 సతతసేవాగతాప్తదిక్సామిపాలి, కాపురంబైన యలద్వారకాపురంబు.

కుమారధూర్జటి, ఇంద్రమతీపరిణయములోని ౧-౧౮౧

సీ...గీ. జగతి వైకుంఠకైలాససత్యలోక, దిగ్విరపురాధిరాజమందిరనిభప్ర
 భావభాసితమగుచు సంపదలఁబొదలు, నఖిలవిద్యాకరం బయోధ్యాపురంబు.

సీ. కేళీరతకుమారి కాశీకృతవిలాసపాలీరుచిరకుంజభాసురములు
 సంకీకృతస్వానసంగీతమత్తసారంగీయతసరోవిరాజితములు
 నానామణిప్రభానూనాభ్రమణిపదాధీనామితాద్రిసమ్తాసితములు
 గంగానదీకీర్తిభంగానుగతమహాభంగాపగావళీసంగతములు
 సురుచిరామరభూరుహసుమవిరచిత, గర్భితవిరాగసురసతీకరపయోజ
 లగ్నశాఖమహీరహగ్రగసుమములు, తీర్విజెలువొందునచటి లీలావనములు.

కాళి-౧.౧౦౦

సీ. లలనాజనాపాంగవలనావనదనంగతులనాభికాభంగదోఁప్రసంగ
 మలసానిలవిలోలదళసాసవరసాలఫలసాదరశుకాలపనవిశాలం
 మలిసీగరుదనీకమలిసీకృతధునీకమలిసీసుఖతకోకకులవధూక
 మతికాంతసలతాంతలతికాంతరనితాంతరతికాంతరణతాంతసుతనుకాంత
 మకృతకామోదకురవకావికలవకుల, ముకులసకలవనాంతప్రమోదచలిత

కలితకలకంతులకంతుకాకలీవి, భాసురము వొల్పు వధుమానవాసరంబు.
వసుచరిత్రము ౧-౧౩౬

ఇటువంటివిచాలగలవు.

ఇందున్న వేదసంప్రదాయము:—

(1) మోహంతార హృదంబుజాంతరముతో.....

“సాహిత్రీరమృతాసతా” మితివచస్సంపాదితశ్రీయుతుఁ... ౧ ౩౨

(2) సీ...శ్రాతవాక్కున నహాకేతుమఖి, భేదకముల నుపచిచ్చు సూర్యుని
జుద్రముఁడద మని చమపులేవె. 3-౮౭

వేదాంతసంప్రదాయము:— 3-౨౧

సీ. నే ననిర్వచనీయనిజరూప మగు చనాదిత మెలంగుచుఁ దత్త్వధీ నడుచి
వెలయు నవిద్యమై మెలఁగెద మచ్చబలతఁ గాంచియే యాత్మ బ్రహ్మయ్యె
నటుగాన నాయందు నమరు కారణలక్షణం బతివ్యాప్తి దుష్టంబు గాదు
బ్రహ్మవిద్య యటండ్రు బలనత్రుచూఁడు మఱి గుహశయత బ్రహ్మంబునేన
యఖిలమును నాదురూపంబుననుసరించి, నిటచునోలేదొమాడుఁ డీనిఖిలజనము
ల నెడి వై ఖిరి రోదసులూక్రమించి, యధతమసంబువరఁగెభయంబు వెరుఁగ.

పరతత్త్వపాదనము:— ౧-౨౭౯

సీ. తత్త్వరూపావాప్తి దనరు జ్ఞానంబున జ్ఞానంబు భక్తిచే సంభవించు
వేదాంతవిద్యచే వెలయును సద్భక్తి యవిద్య గురుసేవ నందవలయు
సద్గురుసేవ నిష్ఠామత్వమున నబ్బు నది చిత్తశుద్ధిచే నమరు నది
కాలవ్యయ మణిగిలఁ గలుగుఁ దద్రాహిత్య మలవడుఁ బాపక్షయంబుగాఁగ
నట్టిపాపక్షయంబు మేలానవచ్చు, దాన యాగాది సత్త్రియ లూనఁగలుగు
నవియుఁ దన్నాశకరశక్తిఁ దపులుటరిది, కర్త నిష్ఠామమానసుఁ గాంచకున్న.

వ్యాకరణసంప్రదాయములు:—

1. అందుసంస్థితవ్యాకరణము.

ఉ. వాచకశబ్దము ల్పరనిపాతముచే విలసిల్లు వాచ్యతఁ
రోచిలుమాకుఁ దాదృశత రుచ్యమగా కితరాధరీతిగా
నాదితిగా దటంచు మదినారసియో పరపాతసక్రియ

ల్లోచి వసించు నవ్వరి నమోఘబలాన్వితము ల్లరింద్రముల్. ౧-౧౨౩

శా. ఊకారంబు సవర్ణదీర్ఘయుగళీ యుక్తంబు గావింపుచుఁ

జోకఁ స్సాస్యముఖస్వరాంకములఁ దా సూత్రంబున న్నాటఁగా

వ్యాకర్తామని మద్వచస్సరిశి నుత్వం బచ్చట న్నాన మం
చూకారాకృతి త్రిప్రకారముగ మోయుం గాలవిగ్వాంసముల్. 3-౧౩౨

2. ప్రాకృతవ్యాకరణము:—

నీ.....

సిద్ధసాధ్య విశేషబుద్ధస్వరూపతః ప్రాకృతవ్యాకృతి (ఫక్తి-యనఁగ) ౧-౨౫౦
గీ. ప్రకృతి ననుసరించి వర్ణగును జగతిలో, వికృతి యిది వింత వెలదియందుఁ
బ్రకృతి నడచి వికృతిప్రబలమై కనుపట్టె, సఖిలగుణసూత్ర యజ్ఞనాథ.

3-౧౬౨

3. తెలుగువ్యాకరణము.

నీ

సరళస్థిరకణాప్రశస్తిసద్భావత సరసాగధిశబ్దశాసనమనంగ... ౧-౨౫౦

క. గుణవృద్ధు లగుచు రాజులు, ఫణిరాజశ్రమానుభూషణు పరికించును గా
గుణిగణము సక్రమే యిది, గణుతిఁపఁగ వక్రతమమో కాయది యనుచున్.

౧-౩౧౪

ఛందశ్శాస్త్రసంప్రదాయములు:—

౧-౧౦౧

నీ మత్తమయూసస్వత్తిరోకలహంసపదభృంగవీలసితభ్రాంతింబు
హాణీగహోత్పాహుగర్హితస్తీత ముత్పలమాలి కాయోజింబు
బంధురజాతిచంపకమాలిన్ చా మునుమణిగణానకరోజ్జింబు
జలధరమాలికాచారుమత్తేధక్షీడితిరభససంకీర్తింబు
మంజులనుగంధిమాలినింజింబు, నసమశాన్తులవీక్షీడితాంచితంబు
లలితసుమగుచ్ఛపరిమళ రాజింబు, సుకవికననంబునాంబురిసౌబగుఁగాంచు.

క. అమరైక్షకీర్జిత స్త్రోగ, కొమరుమిగులపిలుచు దలఁప గొనబగు విపులే
కమనీయతనువు చుపరే, రమణీమణి యూ వృత్తరత్నాకరమే ౧-౨౧౦

ఉ. భన్యతింబుగా భరణభారవలాంఛితవృత్తియు క్తమై
నన్యసయోజజాతయమనం బయి యుత్పలమాలికాకృతి
స్తవ్యము గాంచి రాజులున్ దైత్యవిరోధిసుభేక్షణాలి త
ద్రీవ్యదుదార్చనైఖిలు జెప్పఁగ నా కగునే విభాకరా.

౧-౩౦౯

జ్యోతిశ్శాస్త్రము:—

చ. కవిబుధచంద్రిలోకహితకారకముగళజీవ కేతువై

భవత రిపూర్తి రంబు నెడపం గడుఁ గూడిన “కాలసన్నయో

గవిధి" బ్రకాశ మందెడు నఖండలసమ్మతదండ కాండవై

భవముల నోప్పు మాధవునిబ్రస్తుతిసేయు దరంబె భాస్కరా. ౧-౨౯౮

క. కరము సుఖం బొనరు బుధ, స్ఫురణంబున జగతి నీకుఁ బొడమనబుధవి

స్ఫురణంబు జగదుపద్రవ, కరణం బని యెన్న సయ్యెఁగా భువిఁజందా. 3౮౨

తర్కశాస్త్రము, ఇతర శాస్త్రములును:—

సీ. మానాదిపోడశ మహితవదార్థశోధనవృత్తిగల దను మునివర్యేన్యు

నామాన్యముఖముతా పట్నదార్థింబులు దెలియంగ నది యని పలుకువాని

గర్మవిజ్ఞానము ల్లలిగించు రెండ్రు నిశ్చేయసం బను సేర్పుఁగాని

గర్మంబు జ్ఞానంగగతి దాల్చు జ్ఞానంబు తారకంబనియెడు తాపసేంద్రిఁ

బ్రక్రమిమహదాదితత్త్వసంపద్వివేక

మమర నిర్వాణ మని పల్కునట్టివాఁడ

జిత్రసంశుద్ధి యలరారఁజేయు) వాక్య

నటిమయలపడహృద్విధి బ్రస్తుతించు.

౧-౧౮

సీ. తర్కపాతంజలకర్కశప్రస్తరమండలంబున జిక్కుబండలాడి... ౧-3౧

సీ. గౌతమమునిభావకలనచే నొక వేళ నొకతటికణనరానూనమహిమ

నురగేంద్ర) వృత్తిచేనొకమాటు నొకతేపఁ గపిలవాచంబు మోత్కటవిభూతి

వ్యాసవిజ్ఞానసంపత్తిచే నొకపరి నొకతూరి తెల్లమినిపకటనృత్తి

వల్లీకసంధివవ్యాపృతి నొకయెడ నొకసారె భరతవాగ్మ్యక్రమహిమఁ

బ్రోద్దుపుచ్చును యువజుపమోట మమర, మేకెయస్వీటీమేడల మేలురత్న

పంజరంబుల నెలకొని ప్రితియెఱుంగక, గణనమించిన శుకశారికాగణములు.

౧-౬౮

కావ్యము, కావ్యలక్షణము:—

క. నవనాభారూచిసోపిత, కవిరాజము సుప్రసాదఘటితము నగుచున్

ధవళాక్షి సమ్మతం బగు, కపిసత్కృతిఁబోలు కేళికావన ముందెన్. ౨౧౫౦

సీ. క్షిప్తకల్పనలేక కష్టతాదూరమై యునమర్థత నెఱుంగ కప్రతీత

తనుమాని యప్రియుక్తతను కోసి పఠేత్త్రకర్ష వైరధ్యకఘటన గనక

దృఢపదబంధసన్నిధిమై సుప్రసాదకాంత్యజ్వల్యసమితి లలర

వస్యలంకృత్యభివృత్తులు పొసఁగంగఁ జిత్రినివ్యాసంబు చెలువు గనఁగ

నటులకవిరాజరచితకావ్యము లనంగఁ

శెన్నుదైవాటి చూడ్కి కచ్చెగువు మీఱఁ

బుష్కరథము లసంఖ్యము ల్పొలుపుమిగులుఁ

బురవతంసంబు ద్వారకాపురములోన.

౧-౧౨౮

నాటకము :—

సీ. రమణీయనాయకరత్న బంధూరంబు సనవిధివస్తువైభవయుతంబు

శ్రీకరాంకాంతత్వతాకాభరామంబు నురుమంగళార్థపదోజ్వలంబు

దీవ్యత్వపంచసంధిపౌఢిలసితంబు నీహామృగభిదానగాహితంబు

గగనావలంబికాకృష్ణార్ధిమహితంబు మధురవాక్క-విజాలమానితంబు

చిత్రిసదలంక్రియాగఃవోజ్జీవితంబు. నద్భుతరీసాధ్యపాత్రింబు నాత్తదోష

పాటనంబును నగు చొప్పి నాటకంబు

క్రియఁ బ్రకాశించు నొకదివ్యగృహ మొనర్చి.

3-౧౯3

మఱియు నీతనికవిత్వమనందు సంస్కృతాంధ్రపదములు సమమగ నుండి

మిగులఁ గర్మర్థజకములుగా నుండును.

సంస్కృతపదములకు :—

చ. పలికి గళస్మరందరసబంధురగంధరసాంధబంధరా

కలితరవంబులం బ్రసవకమ్రవివమ్రసామ్రతామ్రో

మలనవపల్లవగ్రసన మంజుకషాయితకంఠ కాకిలీ

కలకలకంఠ నాదములఁ గల్గి తటాలున నుల్కి యుక్కియున్. ౨-౨౩౯

కేచలసంస్కృతశ్లోకము :—

శా. నేత్రీమీలన మశుచైత్యవిరళం నిష్కంపతాం స్విన్నతాం

గాత్రం యాతిచ హృచ్చగోమచయతాం కంపైకసంపన్నతామ్

పాత్రిం దుశ్చవిసంగతే ర్భవతి సద్వక్త్రం చలైశ్వర్యభా

ఞ్చిత్రాత్మప్రభవానుజే స్సమజని గ్రీవా వ్యయోగకమాత్. ౨-౫౬

అచ్చ శైలుఁగు :—

క. దుగదచ్చి లెక్క కిక్కగు

మొగములరాకాసితేనిముద్దంజెలిమే

ల్నిగసిగలు మిగులు మొగమున

సాగసులనగువగులునిల్చ సాగయనిదొరకున్.

౧-౪౪

సీ. పామినుగమితమ్మిపట్టు పట్టునంచ యంచతేజీతేనిఁ గాంచువేల్పు

వేల్పురాతాచాయ వెలయుచక్కనితండి తండి నెఱుంగకతనరుహోద

పోడచేరువకాండ్రఁ బోయమిఁగటిగిడ్డి గిడ్డిమందలనుండుదొడ్డజరిత
జంతరక్కసికానదొంతు లేర్చెడుచిచ్చు చిచ్చుకన్దలవాని నచ్చుజోడు
జోడుకన్నుల సెక జల్వఁ జూపుమేటి, మేటినుడివాలదాల్చిన మేలుబంతి
బంతివలె వేల బలుకొండఁ బట్టిదిట్ట, దిట్టముగ నేలు నవ్వీడు తెలివిమీఱ

౧౮౧

ఉ. తావులమోకమావిగమితావుల గొజ్జఁగనీరుయంత్రముల్
కేవలఁ జిల్కఁగాఁ జగురుఁగేదగి పూదడిగట్టి వట్టివే
పైవఱులు చెంగలువపందిరి చెవ్వావరేకనంటి కొ
మ్మోవులచందువాపొగడ మొగ్గులవిగ్గులచప్పరంబులోన్
ఇందు యంత్రముల్ అనుచోట జంత్రముల్ ఆనఁదగును.

౨-౨౩౮

శ్లోషకవిత్తము.

గీ. అగు మహాపద్మపద్మశంఖాదివిధులు
కొలఁతు లిరవొంద నీలముకుందనిధులు
సౌధములు గుందనిధులను జూవనులు
వరనిధి యనంగఁ బురమంత వఱులుచుండు

౧-౮-౨

సీ. గుణవృద్ధిపదవృద్ధిగోత్రవిఖ్యాతమై పాణిని గ్రీభంబుపటిమ గాంచి
నానాత్మజీవవిజ్ఞానకారణ మకాచు నక్షవాదీయంబు ననుకరించి
కర్మజన్మాపూర్వధర్మసౌకాశ మై జైమినివ్యాపృతిచ్చాయఁ బూని
సద్విక్రణాక్షీణసమ్మోదహేతువై వ్యాసవాచాస్పృహి వన్నె కెక్కి
కవిత సవరసఫలకమై ఘటితమత్త, శిఖమధు సృతివిలసితస్థిత మగుచు
నసమకవిరాజకావ్యంబు ననుకరించి, చూడనింపొందునచటియాకీడవనులు

౧-౯-౨

చ. సరసులపొంత హంసగణసంగతి సేయుచుఁ బద్మగహ్వరాం
తరముల నుండుచుం దనువు దాళుటకై భువిలో నదర్శన
స్వగణగఁ బువ్వునీరు పలుచోటుల భిక్షయొనర్చు నీకు ని
వ్వరహులమీఁద నెట్లాదవె బెట్టుగఁ గోధరసంబు భృంగమా. 3-౧-౨౭
సీ జారసంకల్పంబు దూలింపఁగాఁజేసి చోటల మూలకుఁ జొరఁగఁజేసి
నన్మార్గమెల్లను సప్రకాశముచేసి పంజావళిఁ బటాపంచ చేసి
యరిజాలములనెల్ల నండవాయఁగఁజేసి యాశితద్విజరాజ నలరఁజేసి

పరతమోగ్రింథుల గిరిగుహల్ సారజేసి ధర్మసంస్థాపన దనరజేసి
ఖరకరుడు మున్ను చేసిన కాకఁ గాసి, యలరి సద్వర్గ మెల్లను మెలఁగ జేసి
కువలయానఁడ మొనరించెఁగూర్మిఁజేసి, యశార చల్లనిరాజు దీప్యశ్రుతాశి.

మమకమునకు:—౧- ౧౧౯

3- ౫౮

౧. నగరాజు నైనఁ బన్నగరాజు నైనను ధైర్యవాక్పటిమలఁ దలుముఁగలరు
కుదుర్ని నైన సముద్రిసి నైనను శౌర్యగాంభీర్యాప్తి జరుపఁగలరు
ఇందుతోనైన నుపేందుతో నైనను భోగభాగ్యసూర్తి బోరఁగలరు
అజనితో నైనఁ జిత్తిజనితో నైనను సిర్మాణరూపము ల్మొఱపఁగలరు
ఘనులు నిర్వక్రవిక్రమక్రమమదారి, చక్రదళన క్రియావక్రజయపరాక్ర
మక్రియాముద్రనిర్మిద్రమద్రయశులు, శూమ్రులప్పురిఁగలరు విశుద్ధమతులు.
క. మృదుపద మై మాధుర్యాస్పద మై చెలిజంఘ రసము చాలఁగఁ జలుకున్
మృదుపద మై మాధుర్యాస్పద మై యలరారు రచనపడువు గలిర్పన్.

అనుపాసము:—౧- ౯.

౧-౧౭.౨

నీ. వెలుమబ్బు బలునుబ్బు వడిగెబ్బు రుచి నబ్బరం బొసంగెడు వసనంబుతోడఁ
దెలిచెట్టు నలిగట్టు నెలిపట్టు నెలివెట్టు మేలిచాయలతోడి మేనితోడ
బలుమేనితో నెత్తెచెలు వేడెడఁ బూనినగఁబూను విజయవృక్షముగఁబూనితోడ
ననువంకగల పొంకమునఁగొంక తకలంకకాంతు లీనెడు పువ్వుఁగబరితోడ
వీడని యచార కాదుణ్యవృష్టితోడ, నింపుగ వసింపు నాహృదయంపుమేడఁ
దొంటిచదువులగమికాని యఁటిగరిత, గరితరతనంబ నాయంబ గురునితంబ.

లోకోక్తులు సర్థాంతరన్యాసములు:—

అభ్యాగతః స్వయం విష్ణుః

లుబ్ధులకు సౌఖ్యం బబ్బునే స్వద్యుతిన్.

౪-౯ ౨

బడమతు లైన వారలకఁ జక్కఁగఁ జిక్కునె సద్విచారమూల్.

౧-౧౭౦

ఉచితస్థితిఁగాంచ జడుండు నేర్చునే.

౪-౧౦౭

పూఁబోడు లధికసాహసలు గారె.

౨-౧౪౭

జడునకు విజ్ఞాన మబ్బు నెల్లు.

3-౧౦౫

విధాతృఁడు విధించినకార్యము రిత్తనోవునే.

3-౧౧౫

తొలగఁ దెచట బాధ రాగదోషత గొన్నన్.

౧-3౦౭

వర్ణనలు :— అక్కడక్కడ గావ్యములలో నుండదగిన యష్టాదశవర్ణ నములును జూపెను.

కథాంశము :— శ్రీకృష్ణుడు కాలిందీకన్యను వివాహము చేసికొనిన చరిత్రము.

కవి తా నాంధ్రీవ్యాకరణమునకుఁ గొప్పవ్యాఖ్యానము చేసియుఁ గవి ద్రియఃప్రియోగములకు మించిన దాములు కొన్ని త్రొక్కినాడు. వానిలోని గొన్నిటిని దనవ్యాఖ్యానమున సమర్థించెను. అందు విసంధికఁ గొన్నియుదాహరణములు :— 3-2 లో, నీవు-అరసి; ౧-౨౨గి లో, మంజుషదము-అలభు జంగవ్రియాలము; ౧-౧౧౬ లో, పోరగలరు-అజనిలోనైన; ౧ ౧౮ 2 లో, గుబ్బల్-అప్రకృత; షట్టివిమఱికొన్ని గలవు. ఈవిషయమై తాను దనకావ్యమందు

౧-౯౮ లో “అసిద్ధోపమత విసంధితయు గుణతః బరః నరిదిగన్.

౧-౧౮౮ లో “మానదునో విసంధితన్-” అనియు జనుత్కరించివాడు.

అహోబలపండితీయము 187 పుటలో “సంస్కృతానాం పి నదోషాయ”

“సంధి లేకుండుటయుఁ దప్ప గాదు” అని సమర్థించెను. ఆవ్రాకరణముం బట్టి చూడ నీవిసంధి వాక్యాంతపాదాంతములందు దోషము కా దని భావ మయి నట్లు తోచుచున్నది.

తెగ్గిమాచుటకు సంధి :—

౧-౧౭ 3 సరసతెడవల, ౨-౨౧౨ ఆపదెడిసి, ౨-౧౩౩ మన నీలవేణి దె, 3-౧౩౨ వ్యాకర్తముని, ఇత్యాదులు చాలఁ గలవు. దీనివిషయమై అహోబల పండితీయము 189 పుటలో “సంస్కృతసమాంతస్థిత స్వాచోఽి క్వచి త్సంధిః- (తత్తనుపదాంతములందున్న యచ్చునకును గొన్నిచోట్ల సంధి రావచ్చును) “గంగనుకాసె- శ్రీగంగభర్తగచు-శౌరిచ్చుశుభములు. “ఇత్యాదికవిప్రియోగత్-” అని యున్నది.

ఉత్తనుపునైకనచనకారసంధి : —

౧-3౨౩ ఉదయమంది తనంతదంబుగఁజే, అనిశిన్ + అనంతపదంబు

౨-౨౩౦ నిల్పితింతవడి, నిల్పితిన్ + ఇంతవడి.

3-౧౬౯ పోయితప్పుడు- పోయితిన్ + అప్పుడు.

దీనివిషయము, అహోబలపండితీయము 190-194 పుటలలో నిల్లున్నది.

ఉత్తనుపునైక “ప్రియస్తు స్వాత్మి మాదిక స్వేతః” ఇతి సూత్రేః

సంధిః చేసితినచ్యుతార్చనము=చేసితచ్యుతార్చనము” (పైసూత్రమున పోయః అనుపదముచే) “కొలిచితిసభిజన్ -కొలిచి తభిజన్. ఇత్యాదౌవిభాషేతి ప్రయోగశో వగంతవ్యమ్.”

ఇంతియకాక, యీవిషయమున గవిబ్రహ్మ తిక్కనసోమయాజి భారతము విరాటపర్వములో “సైరించి తీవుగాన (5-250) అని ప్రయోగించెను. దీనికి సంస్కృతభారతములో విరాటపర్వము 20-23 శ్లో. “అపరాధ మిమం శ్రమే” అని యున్నది. తిక్కనసోమయాజికి గృతియిచ్చిన కేతన దశకుమారచరిత్రములో ఆ. 7 పద్యము 52. (నేను) “హండజేసితంక.....ఎడయాడ గజోచ్చెద.” అనియును-పిదప బాహుళికపులలో నగ్గిగవ్యుడగు నేతా ప్రెగ్గడ- హరివంశము, ద్వితీయభాగము ఆ ౮-౧౬ లో “నేను దొడరితివుడు” అనియు బ్రయోగించి.

కూతురి:—౧ ౧ ౧ సొంపులకూతురి; 3 ౧౯ ౨, 3-౧౯౪ లో, కూతున్ అనియే యున్నది.

మునస్థితలోపము:—౧-౨౧ శయ్యాపకరణసంగ్రహ నిలిపి. ౧-౨23 స్పగ్య. ఇత్యాదులు గలవు.

ప్రలోపము:—౨౮ శ్రీహంబు

మతిశోన్మి:—౨-౧2౮ మూయునకు. ముగ్గు (ఓనులుముచునచ్చి) ౨-౧౦౪ కొన్నన నుప్పగా : యదు ౨-౨౨౦ నెల్లయున గానిము. ౧-౨3౮, 3-౧2౭ మత్తి కి, మత్తిల్లి- 3-౮౬ చటక్-“చట కగువంటిబల్లి గొని సారము జాటగ”-చేరు, చారు ముదలగునానివలె రూపాంతరమున్నదా, కుమారసంగభసము రెడవభాగము ౧౦-౪౮౬ అ-చ్చరువు అని యతియం దున్నది. ఇద్దాన లక్ష్మ్యలక్ష్మణగృథముల నొక్క-కవి రచించినప్పుడు చెండింటికీ బరస్పర విరోధ మున్నంతమాత్రమున నాగ్రంథము లొక్కరు రచియింప లే దనునూహనిరాకరము.

౧-౨౯౧ “బ్రంగితపించి తల్లనువు వీడిన” అనియున్నది, శాగ్రంథమునందే షష్ఠాశ్వాసమున “బ్రంగి...భూధరము” అనియే యున్నది. కావున “బ్రంగి తపించి తల్లనువు బోవిడి” యనుట సరళపద్ధతి.

౨-౧౧౫ గీ...దోస మేమి, యవలెయేనియు వెన్నుని యవ్వనాభ్య” అని యున్నది, “యవ్యజేనియు వెన్నుని యవ్వనాభ్య” అని తో.సవచ్చున గాని

యవ్యసనము సంస్కృతసమాసము దుపయోగించుట యశాస్త్రియము కావున “అతివ యేదియు వెన్నుని యాపనాభ్య” అని కాని “అతివ యనతేయు వెన్నుని యాపనాభ్య” అనికాని, లేదా “ఏననితయేని వెన్నుని యాపనాభ్య” అనికాని యనినచో సరిపోవును.

—౨-౨౬ మాత్రపితృలు అనుచోట మాతరిపితృలు అనదగును.

ఛందోవిషేషములు:—

—౩-౩౬ కాంతకు- తలఘోంతలు- బల్కోంతలు- గోంతలు- అని దీర్ఘ పూర్వబిందుప్రాస మిందుఁ గలదు. కానియట “కాంతకు” అనుచోట మొదటిపాదమున “నాళికి” అని సవరించినచో నిర్భబిందుపూర్వకప్రాస మగును. మాతృకలో “కాంత” కపయే కలదు దీనింబట్టి దీర్ఘపూర్వకబిందుప్రాసము ప్రాచీనతమకావ్యలక్షణ మనువాదము పరాస్తము.

గలయతి :—౧-౧౦౧ లో- గీ. లలితసుమగుచ్ఛ పరిమళ రాజశంబు ౧-౨౩౬ లో- రాణకాంచిన నాయిలటి లక్ష్మీరానె ౧-౨౪౭ లెక్కి-ంపగరాదు మాధురీకుమనుచున్. —౨-౧౦౭ లలితాపైఠరీగః యు నబ్రంబు ౧౭౧.

ఈవిషయము- ఆహోబలపండితీయము 1౩7-౩8 పుటలలో సాధించుచు. “ఏతేన రాయంచకాళ్ళు దౌలకయమున్న” ఇత్యాదికవిప్రియోగానాం న కించిన స్వసామంజస్య మీతి ధ్యేయం” అని తనభావమును సోదాహరణము గల బ్రకటించినాఁడు.

మునస్థియతి:.

—౨-౧౦ గను | గుమ్మెయి పైఠిమన్వలున మాత దలిర్పగ-

—౨-౫౭ క. ముదమున లోకంబుల్లెల్ల బొగడుట నిజమై-

—౨-౨౦౧ ఇ | మృగితికుఁ దప్పదానుగత భూభుజంగ విపాగ్నికీల- మొదలగుచి కలవు.

ఈవి తనశృంగార ప్రిణాస మగునుహాకావ్యమునందు శ్రీమహావిష్ణువు పరతత్త్వ మనియను (1-278) అదిసాధింప జ్ఞానభక్తులు సాధన మనియును (1-281) జెప్పి విష్ణుభక్తినిగుఱించి యిల్లు చెప్పెను.

సీ. బహుసంభవార్జితబహువృత్తవ్యాపిసమహావహ్ని విష్ణుభక్తి

మానసరాగాదిమాలిన్యపరిహారివిమాలాంబుపూరంబు విష్ణుభక్తి

తాపశ్రియోదారదావనైశ్వాననిపుంధారావృష్టి విష్ణుభక్తి

చతురర్థనిత్యేవసంపాదనక్రియావిదితాంజనంబు శ్రీవిష్ణుభక్తి

సకలసత్తర్కసాధ్యణ్యసంపదలకు, వేల్పుముదవులమేల్బుతి విష్ణుభక్తి

సద్గురుకటాక్షసముపాత్తసాధుబోధవిద్యలకు నెల్లఫలము శ్రీవిష్ణుభక్తి 3-౨౦౨

ఈమహాకావ్యమృతము బరిషత్తువా రె తప్రయత్నించినను రెండవప్రతి
దొరకలేదు. దొరకినప్రతిగోలుప్రభాగములున్నతావులఁ గొన్ని పూరించి
వానికిఁ గుండలాకారచిహ్నము లుంచినాడను. లేఖకదోషము లధికముగా
నున్నవి. కేవలము దుష్టము లని తోచినవానిని దిద్ది మిగిలినవానికి మాతృ
కల్పని స్వరూపములు క్రిందఁ జూపితిని. ఇది యాతాశ్వాసములగ్రంథము.
ఈప్రథమభాగమందు మూఁడాశ్వాసములు చూత్రమే యున్నవి. మిగిలిన
మూఁడాశ్వాసములును రెండవభాగముగాఁ బ్రకటింపఁబడును.

ఇందుఁగల మఱికొన్ని విశేషములును, ఉత్తరభాగవిశేషములును, ద్వితీ
యభాగపీఠికలుందు వివరింపఁబడును. గ్రంథసాస్తరణమందును, పీఠికయందు
ను గల గుణదోషములగుఱించి వేతా మనవిచేయు నక్కఱలేకుండ నీయహాకవి
పద్యమునే యిందుఁ బొందుపఱచుచున్నాను.

ఉ తప్పనిచోటఁ దప్పనఁచుఁ దప్పనియారస మూనఁబోకుఁడీ

తప్పినఁ దప్పు గల్గె నని తప్పనిసత్తృప్త మిరు దిద్దుఁడీ

యొప్పు టొకింత గల్గె మది నుబ్బుఁడు పండితులార మీకు నేఁ

దప్పనిశిష్యుడ౯ గురులఁ దప్పనె శిష్యునకీర్తి కీర్తియన్.

౧-౨౯

ఇట్లు, భాషాసేవకుఁడు,

శ్రీపాద పాపమృశాస్త్రి,

శ్రీసూర్యరాయాంధ్రనిఘంటుకార్యస్థానపండితుఁడు,

పీఠికాపురము.

-: విజ్ఞాపనము :-

ఈకాళిండికన్యాపరిణయము మాతృక పరిషత్తార్వవిద్వాహక సభా
ధ్యక్షులగు మ॥ రా॥ జయంతి రామయ్యపంతులుగారు, తాము డిప్యూటీకలె
క్టరుగా నున్నపుడు వినకొండతాలూకాలో సంపాదించినారు. కాగితపుఁ
బ్రతి; ప్రాతిగిలినది. నడుమ నడుమఁ గొన్ని పత్రములు లేపు, పద్యములులేపు,
పద్యములఁగొన్నితావుల వాక్యములు లేపు, వాక్యములఁగొన్ని బదములు
లేపు. కొన్ని పదము లర్థముకాని విధమున లేఖక ప్రమాదమున వైరూప్యముగ
బొందినవి. చూపుటకై పద్యము కెగి “సంకుసక సద్గ్రహగ్రాహ సంకులంబు.”
కెగి పుట గొగి పద్యము “యత్తయిగ్గుగుణస్ఫుర్తి” - ఇత్యాదులు. రెండవ
ప్రతికై యత్నించుతిమి, గాని, దొరక లేదు. ఉన్న దానితోనే యీ ప్రథమభాగ
మతికష్టమువైఁ బుస్తకరూపమున నింతమాత్రము ప్రకటింపఁగలిగితిమి. తక్కి
నమూఁడొక స్వాసములను గ్రమముగ ద్వితీయభాగముగఁ బ్రకటింప యత్నించు
చున్నారము

ఈమాతృక శార్వరినామసంవత్సరము (శక ౧౮౨౨) ఆషాఢ బ ౨
భృగువారము వఆకు ప్రధంజనము వేగటసుబ్బయ్యశాస్త్రిగారి కుమారుఁడు
లక్ష్మీనారాయణగారు వ్రాసినది. రామయ్యపంతులుగారు వినకొండ తాలూ
కాలోని ముమ్మడివరమున సంపాదించిరి, కాని, ప్రాతికాఁడు చివర—
సీసమాలిక. శ్రీమంచుతూర్పున సిరులకుఁబట్టెనకులిళాయధునివీడుగొట్టెపాడు

ఆగ్నేయదిశయందు నఖిలవేదాంతార్థమహిమకునిలయంబు మైలవరము
దక్షిణదిశయందుఁ దనరోలఁగూలంగఁ బెద్దజమ్మలమడక సౌజన్యముడక
నైరుతిపార్శ్వన నరులసద్గులపట్ల పురుహూతుపురమెట్ల పూరిమెట్ల
రాజిల్లుకొండలరాయనిపాలెంబు భోజనానకుఁ గల్పభూరుహంబు
నాయవ్యదిశయందు వనర గోకనకొండ లరతార్థిజనులకు నిరులునిండ
ఉత్తరభాగాన నున్నతస్థితిఁగాంచె నాగులవరము భూనాగపురము
ఈశాన్యదిశయందు భాసిల్లుకీర్తిచేఁ గవికల్పవల్లి కూకట్లపల్లి
ఆప్తపురపద్మమంతరఙ్గాయియెన, శాశ్వతైశ్వర్యములకెల్ల సదనమైన
ప్రబలినారాయణపురంబు పాలకడలి, పట్టిమెడనున్న సవరత్నవళకమనఁగ.

సీ. జానకీకథ తే తనజ్జరొట్టెలపాలు కొంపలకప్పెల్ల గొడ్లపాలు.

సంవాసములు దొంగజాగిలంబులపాలు నయనముల్ జాగరణంబుపాలు

గట్టిపొత్తిపుద్రాళ్ళు కట్టెమోపులపాలు మృగువైనచేతులు ముండ్లపాలు

భూరిసభ్యావిధుల్ బురదనీరులపాలు నాలుక దీనోక్తిమేనుపాలు

ఘనతరన్నీహ మది ధూర్జనముపాలు, చిత్తమేవేళ నతిదీర్ఘచింతపాలు

హరిహరీ దేహమతయు నలతపాలు, మైదవోలున నుండుట మాకుఁజాలు.

అను రెండుపద్యములను వ్రాసియుంచెను. ఇందు మువ్వడివరము కనఁబడదు. పైగ్రామములలో నక్టాలమునఁ బండితులు భాషాభిమానులు నుండెడి వారేమో, కవివంశమువా రెవ్వరైనఁ గాని యితరులు గాని యీపు స్తకప్రతిని సంగ్రహించి యిండిరేమో యనునాళ కలుగుచున్నది. లక్ష్మీనారాయణ గారు వ్రాసినప్రతికి మాతృక యేమై యుండును. ఎవ్వరైన నాస్థానముల వారీపుస్తకమువలె యుత్పించి సంపాదించి మాకుఁ బంపి యీపనిలోఁ దోడ్పడుదు రని కోరుచున్నాము. ఇక్కవి పండితుఁడు, బహుశాస్త్రవేత్త, అట్టి యత్యగ్రంథమును యథామతిఁ బరిష్కరించుట సాహస మగును. మేము రెండవభాగము ముద్రింపఁజోచునప్పటికి దీనిప్రత్యేతర మెవ్వరైనఁ బంపినచోఁ గృతజ్ఞులమై యుండు మని విన్నవించుచున్నాము.

కార్యదర్శి,

ఆం॥ సా॥ పరిషత్తు, కాకినాడ.

విషయ సూచిక .

1. కథాప్రారంభము	...	౨౫
2. కాళింది వేదనకుఁ గారణము నీలవేణియడుగుట	...	౫౫
3. కాళింది నీలవేణికిఁ దనయభిప్రాయముఁ జెప్పట	...	౫౭
4. నీలవేణి ఛాయాదేవికిఁ కాళిందీవృత్తాంతముఁ దెలుపనేగుట	...	౫౮
5. కాళింది విరహమును శుకసూరి నీలవేణికిఁ జెప్పట	...	౬౦
6. కాళిందిమనసునదోచిన కృష్ణుని బ్రాంఛించుట	...	౬౨
7. కాళింది చెలుల మొఱిగి యుద్ధానమున కేగుట	...	౬౪
8. కాళిందికిఁ జెలులు శిశిరోపచారములు చేయుట	...	౭౬
9. సూర్యాస్తమయవర్ణనము	...	౭౯
10. చంద్రోదయవర్ణనము	...	౮౨
11. చంద్రోపాలంభనము	...	౮౭
12. మస్తభోపాలంభనము	...	౯౦
13. మందమారుకోపాలంభనము	...	౯౧
14. శుకకోకిలామృతపాలంభనము	...	౯౩
15. సూర్యోదయవర్ణనము	...	౯౬
16. కాళిందియవస్థఁ జెలి సూర్యునకుఁ దెల్పుట	...	౯౭

శ్రీమద్
కాళిందీకన్యాపరిణయము

ప్రథమాశ్వాసము*

నన్నెడపాత నెన్నెడెడ.

పీ. నవరత్న కీలితనవ్యకంకణరుణత్కారిక రాబ్జయుగ్మంబుతోడ
బుగారురంగుల బొంగార మెలంగెను కమనీయభూమి తాంగంబుతోడ
జాయఁజెందగు(?) సేన సేయుకై వడి మేలు నిరసజంబుతోడ
ముఖకాంతిజలమత్స్యములబోలు కన్నల జూబించు కనిపారంబుతోడ
గాననగుచును నిజభక్తకల్పవల్లి, రామవామాకతలభాసురతినువల్లి
మల్లికామద్విసీత (భామామతల్లి), కరుణ రక్షించు నను మమ్ములగన్నతల్లి.

సీ. రాముదేహమునకుఁ బ్రాసౌట నాశ్మశేషత్వముఁ దెలుపు లక్ష్మణమహాశ్మ
సతిసుచిగుః సంపదాస్పదత్వముఁ బూని నిజశిఖాభాషము నెఱుఁపుభరతి
సద్యస్తతామనో నిజచక్రరూపంబు మెలపు శిశుస్సమీప
నిజకన్యభావంబు నిజసహౌదరుమాని రాముఁడేదలఁచురాకీ సంగ్ర
గామరూపసమాస్తకీఖతలవృత్తి, నార్థిదివిజత్వ మందెఱి కార్త మజయఁ
జేయుధన్యులనలయా (నిజనేయము) ఖ్య, రామధన్యులమనిలోనఁ గ్రేమనిలఁతు.

క. ప్రాజ్ఞుల విశ్వనిఁ దైజసుఁ, బ్రాజ్ఞుని సౌమిత్రినేను భరతాహ్వయుని
దక్షస్తుతు శత్రుస్సున, మాక్షస్త్తి నెఱుఁతు నీప్రితార్థము లొదవకా.

సీ. ప్రచ్యుతస్స(?) త్తవిధవృత్తాల్లిసంబు మగుచు
సప్త్రీతు జౌచు సతివేలముఘ్నాగమతియౌచును బ్రహ్మహని యగుచు
బ్రతిహతవృత్తమై ప్రకమభంగమై వ్యాకీర్ణవాక్యసంవాస మగుచు
నవిచారితవిధేయమై చర భిన్నమై హేయతాపన్న మగుచు
గుకవికాన్యంబుకై నడిఁ గూలె లంక, యేమహాస్తునివాలాగ్ని యేర్చునపుడు
సతనిసేవింతురామనామైక పేయు, నాసతివిధేయు ననసాయు నానిజనేయు.

శా. లంకాలంకృత టల్లారోరువాలాగ్ని ని
శృంగుండై కపిసార్వభౌముడు ధరాజాతామనశ్శోకధూ
మాంకజ్వాల గతావశేషముగఁ జల్లార్చె నివచ్చింబుగా
గైంకర్యాల్చితరామచంద్రుఁ డతఁ డుత్కంఠ స్థముఁ బ్రోవుటా.

- చ. జలరుహనాథనాభిజలజాతమధునతభావమూనుటం
గలిగెను గూతుకేల్లానెడుకామన మాట వహించు టారయన్
జలరుహసూతి నీ కనుచు శారద తచ్చనలాడ మాటికిం
గలకల్ నవ్వు ధాత మెప్పుడు మాకు నీవుతన్.
- చ. కన దతిచిత్రత స్థదులగాత్రమునం దొకగుబ్బ కర్కశం
బన దృఢసాహితీమయత సందుట మార్దవవాసగీతమై
తనరెడుగుబ్బ రెండవది దాల్చె దృఢత్వము చాల (వింతయా)
ననుచును మాటబోటికుచ మంటెను నల్వ మదిం దలంచెదన్.
- చ. అతికఠినపుఁ దర్క మగునారయ నీదురదాళి తత్కృతా
హతులను సీత్యులు ల్వాడమె హా మధురోష్ఠము బ్రహ్మకాం
లేని సౌఖ్యముల పట్టు తేనది యాననంచు నే
యతివ మృదూక్తి బల్కు విధి *నవ్వరవల్లిని వాణి గొల్చెదన్.
- సీ. వెలిమబ్బుబలునుబ్బు వడి గెబ్బు రుచి నబ్బురం బొసంగెడు వసనంబుతోడఁ
దెలిచెట్టు వలిగట్టు వెలిపట్టు వెలివెట్టు మేలిచాయలతోడి మేనితోడ
బలుమేనితోవజ్జేనిచెలువేని దెగఁబూనినగఁబూనుచిఱునవ్వుమొగముతోడ
నునువంక గలపొంకమునఁ గొంక కకలంకకాంతు లీనెడుపువ్వుగబరితోడ
వీడని యపారకారుణ్యవృష్టిలోడ, నింపుగ వసింపు నాహృదయంపుమేడఁ
దొంటిచదువులగమికానియింటిగరిత, గరితరతనంబ నాయంబగుచునితంబ.
- చ. సిక నెలకొన్న (క్రొన్నెలను) సింగపుగో రని సారె కుల్కు కై
మెకము నిరీక్షణద్యయము మేనకకూతురి బెక్కుజూపుచా
యకు మరలించి దాని కుడియారని సిగ్గు ఘట్టిఁ జాపల
ప్రకటత మానఁజేయు గిరిరాజసుతాశ్రయ నాశ్రయించెదన్.
- శా. పంచబ్రహ్మసమాఖ్యపంచస్పథిపేవాక్యాదితత్త్వాధిపీ
దంచత్పంచమహర్ణశోభితసురాధ్యక్షత్వసశోభితుం
బంచాక్షర్యభిధానమంత్రవిదితుం బంచాక్షరాద్యక్షరా
కించిద్యోభితు సాంబు నేమనములోఁ గీర్తితుం (నశ్రాంతమున్).
- చ. మగఁడు సగంబుగాఁ దపము మానక చేసియుఁ దత్త్వియత్వముం
దెగఁగొని మేటిచట్టనకుఁ దీ వ్రపుఁ గూరిమికూతు రేనియుం

దగు లగువారి నేరములు తాళుచుఁ గోరికె లెల్ల సీను నే
మగువలమేలుబంతి (శాంభ)ని మమ్ము నేదేతఁ.

చ. అతనువిభూతి మై నలఁదినంతన తద్విజయంబు గల్గి డే
నతనువిభూతిమూర్తిమతి నై యతనిఁ జియలక్ష్మి చెందఁగాఁ
బ్రతిసవహించి తద్గతిని బాయక నాయకు మై సగంబు
నుండరీమణి మనంబున నెంతు నభీష్టసిద్ధికిఁ.

గీ. పత్న మొక కేల నొకట మువ్వంకకోల, శిరమునందుండు తెల్లచేసినజలంబు
పశుపతిత్వంబు సీకసంబంధమెట్టు, అనుచు శేస్తుని నగు చెలి నా శ్రయింతు.

మ. తృణ(తుల్యంబగు) బుద్ధిజాడ్యతమ మెంతే దూర మై పోవఁగాఁ
దృణమాత్రంబుగ విద్యలిచ్చి జడుభృ దీవ్యత్కృపం హోచుటే
గుణమో నా కని ముజ్జగంబుల కసంకోచంబుగాఁ దెల్పఁగాఁ
దృణమాత్రాపచితిం బ్రమోదిలుమహా(దేవుం బ్రశం)సిచెడఁ.

శా. శ్రీరామాయణకావ్యకల్పలతికాక్షీరాంబురాశిఁ మహేలా
దారుం బ్రాకృతశబ్దశాసను గుణాధారు న్నమస్కారసం
భారప్రక్రియఁ దృప్తిచేసెద మహాభారత్యఖండాన్వయో

శ (ధార్మిక స్థా)ర వచోవిలాసు మదిలోఁ దార్కొందు నావ్యాసునిఁ.

గీ. ధరణి కేతెంచు కవితాభిధానహంసి, కతులవిశ్రాంతిభూము లై యద్రసజ్జ
లనెడిసరసులు క్రమమున నబ్జె నట్టి, యార్యవర్షుల నాల్కి వ్యాసు నెంతు.

సీ. మానాదిషోడశమహితపదార్థ శోధనవృత్తిగల దను మునివరేఽన్యు
సామాన్యముఖములౌ పట్టుదార్థంబులు దెలియంగ నది యని పలుకువాని
గర్భవిజ్ఞానము ల్లలిగించు రెండును నిశ్చేయసంబను నేర్పులాని
గర్భంబు జ్ఞానాంగగతిఁ దాల్చు జ్ఞానంబు తారకం బనియెడు తాపసేంద్రుఁ
బ్రకృతి మహాదాదితత్త్వసంపద్వివేక, మమర నిర్వాణమని పల్కునట్టివానిఁ
జుత్తిసంశుద్ధి యల(రారఁజేయు)వాక్య, పటిమ యలవడహృద్విఘ్నబ్రస్తుతింతు.

గీ. ముదము న్నప్తునొసగుచుమూలకార, సుర్వభేదన మొనరించుమహిమగాంచు
నేమహాత్ముని దర్శనంబిచ్చ లోనఁ, జాలఁబ్రార్థింతు నయ్యహిసార్వభౌము.

గీ. కూచు నెవ్వనిసద్వృద్ధి గుణనిబంధ, నంబు సాద్యంతముల వివృతంబు సంవృ
తంబు వివృతంబె కడుసంవృతంబు మాన, నట్టిపాణిమునిచంద్రునా శ్రయింతు

సీ. త్రిప్రకారత నాత్మ దీపితంబుగఁ జేసి మూఁడుగుణంబులు మొనయఁజేసి
పటుతరజీవికోపాయవృత్తు లమర్చి సాంగరూపక మెసంగంగఁ జేసి

- యుచితనానావర్ణయుక్తు లొప్పగఁ దీర్చి యుత్తమాధిక భేద మొనరఁజేసి
మఱియు నలంకారమంజుమ త్వలయించి శయ్యాపకరణసంసర్గ నిలిపి
తెలివి శబ్దార్థమయకావ్యదేహరచన, చేసి నిర్దోషభావతః జేసి విధికి
సవమతియొనర్చుకాళిదాసాద్యనేక, సుకవిమూర్ధన్యులనుతింతుఁబ్రకటమూర్తిః
- చ. ప్రకృతియుగంబు దీర్చుమునివర్మలకు న్నముఁ జైనపుణ్యుని
న్వికృతికి శిక్ష గాఁగఁ బదవిద్య రచించినవాని నంద్రవా
ప్రకటకవిత్వకల్పతరురాజముబీజము సర్వవాక్యశా
సకవిరుదాంకనన్న సవిచక్షణచంద్రు నమస్కరించెదన్.
- గీ. ప్రాణివర్ణకతద్వర్ణభవ్యనామ, సరశేషరుషామహస్తహత్ స్థిరమయాంధ్ర
వాగ్దగత్కర్త భూకవివాగ్వినేతః, జ్ఞాగి మ్రొక్కెద నల శబ్దశాసనునకు.
- గీ. వికృతికాధారతవహించి వికృతరహిత, శుద్ధభావత బ్రహ్మంబుసాబగుఁ గాంచి
జగములోనఁ బ్రకాశెల్లు సర్వ విదులు, నన్న యాధర్వణాద్యుల్ల సన్నుతింతు.
- గీ. ఎన్న వికృతివివేకంబుఁ గన్నవాని, కమరు భావి క్రియాజ్ఞాన మనుచు జ్ఞాను
లభినుతింపఁగ వెలయు మహర్షి తుల్యు, నన్ను తింతు నధర్వణాచార్యవర్మ
- గీ. *సరసమతిశబ్దశాసనజాతమాత్ర, నంద్రకవితాశిశువుబ్రీ తియమరఁజెనిచి
చాలఁ బ్రాథ నొనర్చినచతురమతులఁ, దిక్కయజ్వాదీక పులగీర్తింతుఁడునుల.
- ఉ. అప్పటివారలే నుతుల కర్ణు లనన్వలు నన్నుతింపఁగా
నిప్పటివార లన్న నది యెంతటిమాట యఖండపాండితుల్
దప్పని కారణంబు లగుఁ దదృజనంబున కంచు నెంచి నే
నిప్పటిపండితోత్తముల నెంతు సిరంతరభక్తియుక్తతన్.
- మ. గుణదోషంబులఁ దెల్పిలేనిఖలులం గోపింప గీర్తింపఁగా
నణునైనం బనిలేదు దోషములయం దత్యంతసాధుత్వమున్
గుణజాలంబుల దోషభావముఁ గడుగుార్పంగ నేర్పొప్పు స
ద్గుణవత్పండితహృదీసన్నుతిఁ గొనం గోర్కుల్లదిం బుట్టెడున్
- ఉ. తప్పనిచోటఁ దప్పనుచుఁ దప్పనియారస మూఁడబోకుండి
తప్పిన దప్పు గల్గె నని తప్పనిసత్కృప మీరు దిద్దుండి
యొప్పు టొకింత గల్గ మది నుబ్బుడు పండితులార మీకు నే
దప్పనిశిష్యుడన్ గురులఁ దప్పనె శిష్యునకీర్తి కీర్తియున్

గీ. ఏమహాత్ముని దర్శింప నెసఁగు నక్ష, పాదకణచర జైమినివ్యాసమాని
కపిలఘటిరాజదీర్ఘసంఘటితమోద, మతః మద్గురు మాధవు సభినుతింతు.

చ. కొదవ లెఱుంగ కెప్పుడు నకుంతమహాదయులై భవంబు వే
పాదలఁగ భూరిసత్కళలు పూని తమోహితీలేక యార్జవం
బాదవఁ గళంకిత స్వదీలి యూర్జితవాగ్మిజయోగ మింపుగా
మదిఁగొను మద్గురు దలఁతు మాన్యుని మాధవయజ్ఞచంద్రమున్

సీ. తర్కపాతంజలకర్కశస్త్ర సరమండలంబున జర్కుబండ లాడి
గురుభట్టవాగ్మంభగురుతరవనములో నింబుమీఱఁగ విహారంబుచేసి
యతులసాహిత్యవిద్యాచారుడీర్ఘ క లాలితశ్రీ తిచే శోలలాడి
కపిలసాత్యవతేయఘన తంత్ర వాక్కుభాధారలఁ గోరిక లూరఁగ్రోలి
చెలఁగుయద్ర సనాభామయలతమాలి, యతనిశ్రీ రామచంద్ర పాదాంబుజాళి
సుజనతల్లజనన్ను తనుగుణపాళి, సభినుతించెద మాధవయజ్ఞవూళి.

శా. మోహంబొర హృదంబుజాంతరములో ముష్టాటికిం గొల్చెద
న్తోహదీప్ర తిషిద్ధదోషగుణసమ్మారాఘరాసక్రియా
సాహిత్యప్ర తిపన్న చిద్ర సరురీసంబంధకృత్తానను
,,నాహిశ్రీ రమ్యతా సతా" మితి వచస్సంపాదితశ్రీ యుతు
నాహిత్యాంబుధిపారగు సకలశాస్త్రజ్ఞు న్గురు న్నాథవున్.

గీ. ఎవ్వనియశంబుజగ మెల్ల నెసఁచుట్టు, కొండయవ్వలితమ మెల్లఁగొదవపఱుప
నల్పమాధేయమనిపల్కదధిక భూష, యతనికొనరింతునతిమాధపార్యమణికి

గీ. ఏకదినమేళనంబూను నెపుడుఁబూర్వ, పక్షలాలితిఁగొను గళల్పదియునాఱు
ధాల్చుశశి సవ్య సుతచతుర్దశకలైక, హరిఁ బ్రార్థింతుమాధవయజ్ఞచంద్ర.

క. కవివాక్పతు లై యెవ్వని, సవిధస్థితు లైనపురుషసత్తము లెల్లం
గవివాక్పతులం గేరుదు, రవురా నుతియింతు సతని నస్త తాస్వమిన్.

ఉ. నైదుషి లేకయే కవిత వచ్చె నటంచు నచించువారలం
గా దనఁగూడ దె ట్లనినఁ గాకవిపల్కెడు శాస్త్రవాగ్మిసం
వాదిదురుక్షుల నివనఁగఁ బండితమాళికి మోముదామరం
బ్రాదిగ సవ్యదేనియలు పుట్టును రూపక మంగితం గొనన్.

గీ. దుష్టకవిత నిషేధించు దొరలసభలఁ, గలుగూ సత్కవిపరులకు ఘనయశంబూ
తద్యశంబునకరయంగ దాతయగుటఁ, బండితామాన్యనకునేని ప్రణతితగదె.

వ. అని యిష్టదేవతానమస్కృతియు సనాతనాధునాతన సత్కమీంద్రగురుచంద్రపురస్కృతియు, గుకవితిరస్కృతియు నొనరించి నే నొక్కబంధురస్రబంధనిబంధనాయత్త చిత్తుండ నగుచు, నిష్ప డొనర్పంబూనిన సకలసద్గుణాలంకారసంపన్నం బగునిక్కావ్యకన్యారత్నంబునకుం దగిన నాయకరత్నం బఖలదేవతాశిరోరత్నం బగు శ్రీరామభద్రుం డగు నని పురాతనకృతగుకృతజనితమహాభాగ్యాతిశయంబువలనఁ దెలిసినవాఁడ నగుచు నప్రమేయప్రభావుం డగు నమృహఘనభావునకు పవ్యంతంబు లగు పద్మంబులు విన్నవించెద.

- క. వీరాదిమీరునకు. నని, వారితసదైర్యశౌర్యవచ్చుతుచమూ
మారణకారణదారుణ, భూరిబలోదగ్రునకును బుషితోగ్రునకుఁ.
- క. మిత్రాన్వవాయనలినీ, మిత్రునకుఁ గటాక్షితాత్మమిత్రునకు ధుతా
మిత్రునకు వృత్రశత్రుజ, మిత్రతనూజాతశత్రుమిత్రాఖ్యునకుఁ.
- క. మాయాగృహీతమానుష, కాయునకుం గుశికతనయకర్తృకయాగా
పాయపరపరహితాకుచ, నైయర్థ్యవితానకీర్తి వరదాయునకుఁ.
- క. రామునకు నిద్రదనీల, శ్యామునకు సరాతిసోమసంప్రతాపన
స్తామసమీరున కత్యభి, రామగుణారామునకును రఘురామునకుఁ.
- క. దుగదచ్చిలెక్క కిక్కగు, మొగములరాకాశితేనిముద్దుంజెలిమే
ల్నిగనిగలుమిగులు మొగమున, సాగసులనగువగునిల్పసాగయనిదొరకుఁ
- వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధ్యర్థంబుగా లీలారాజన్యసార్యభౌముం డగుచు
రామరూపంబునం బ్రకాశమానుం డగు నద్దేవతా సార్యభౌమునకు నంకితంబుగా నొనరింపఁ బూనినకాళిందీకన్యాపరిణయం బను మహాప్రబంధంబునకుఁ గథావిధం బెట్టి దగు నట్టివిధం బభివర్ణించెద.

—: కథాప్రారంభము :—

సీ. సవనవస్థప్తివైభవపేమగర్భ మై సత్యలోకంబుతో సరసమాడు
నార్యాంగనామనోహరనీలకంఠమై కైలాసనగరివైఖరి వహించు
సంతతశ్రీనివాససస్పాద్మ్యదారమై వైకుంఠపురముతో వన్నెకెక్కు
సురుచిరాలంకారసుమనోనివాసమై సురరాజునిలయుంబుసాంపుఁ గాంచు
సరససాభాగ్యవిభవభాస్వద్విభూతు, లన్నియునుగూడిపద్ధిల్ల నమరియుండు
సతతసేవాగతాప్తదిక్ష్వామిపాలి, కాపురం బైనయలద్వారకాపురంబు.

- క. ద్వాపరవతీపదము ప్రళ, స్త్యూరూథ*మతంబుగాంచు నది సర్వమహూ
దారసురాసురమానవ, పారము లేవేళ నర్థివసించుటచేక.
- చ. పగడపుదారబంధములుఁ బచ్చలచూరులుఁ బద్మరాగపు
జగతులు వజ్రవృక్షములు సానలఁదేటిసోకెంపుఁగంబము
త్నైగఁడెడు నీలవేదికలు నిగ్గులుదేటెడు రత్నవాటిక
ల్సాగసువహింప నప్పరము శోభిలుఁ బట్టణరాజరాజమై.
- మ. ధర నప్పట్టణరాజ మంబరగతాత్మచ్ఛాయ నానాకముం
బరఁగం దోయధినీటఁ దోచుప్రతిబింబస్ఫూర్తి నబ్బోగిరా
ట్పురముంగ్రమ్మి త్రివిక్రమత్వమున నొప్పున్ సాంప్రతంబేకదా
హరి యందుండుఁగదా త్రివిక్రమసమాఖ్యం బ్రీతచేతస్కుండై.
- ఉ. మేలిమిరత్నదీధితుల మిన్నలు ముట్టెడు గోపురాళి నే
వేళఁ జూించుతమ్మునికి వేడుక నప్పరలక్ష్మి రక్షగా
నీలపురేకుఁగట్టె నది నేడును గానఁగవచ్చు దానినే
చాలనిబుద్ధి లోకము శశం బని పల్కును జందమామలోక.
- గీ. వజ్రులునప్పరి బలితంపు వార్ధిపరిఖ, రత్నగర్భాదిశబ్దము ల్రాజలంగ
నబ్ధిమేఖల గాకున్న ననువుగాద, టంచుఁ దద్భూషణంబు భరించె ననఁగ.
- క. అతిరుచిరచంద్రకాంత, ద్యుతియై కవియుతము విబుధలోహకరమై
హితసకలవస్తునికరో, ర్జితమై పురి కల్పవల్లిచెలుపు వహించెక.
- గీ. ప్రచురరోచిస్సమాలీధబాడబంబు, భూరినవరత్నరాశిసంపూరితంబు
హరినివాసంబు చిత్రసత్త్వాశ్రయంబు, నగుచునప్పరిజలరాశినగుచునుండు
- మ. రతికాంతాంతవిభూతి సంతతనుప్రాంతోపగూహక్రియా
రతికాంతం బయి శేఖరామరధునీరమ్యాంబుసమ్మేద మై
ప్రతతైశ్వర్యవృషాంక మై సటన దీప్యన్నీలకంఠంబు నై
శీప్రతిలేకొప్పు శివస్వరూపవిభవప్రాప్తిం బురం బెప్పుడుక.
- క. సకలాలంకృత యయ్యుం, బ్రకటవిశేషోక్తి విబుధరంజన మగు హం
సకరుచిర పదంబై, యకలంకస్ఫూర్తి మీఱు నప్పరి జగతిక.
- మ. ప్రకటాదార్యవిశేషకాంతి సమతార్థవృక్తి సౌశబ్దరూ
పకసారాధికచిత్రచిత్రలిపిసంబంధంబు శ్రీకృష్ణనా

- యక వైశిష్ట్యనితాంతభాసురమునై యప్పట్టణం బోప్పుఁదా
నకలంకుల్ (ముదము)ద సత్కవితఁ గావ్యంబుంబలెం జూడఁగఁ.
- క. హరిదశ్వుఁడు తనయరదము, సరణి పురీసాధములను సంకటపడుట
స్వైర వమర నొంటిగుట్టము, శరదమునకు నేకచక్ర మమరించికొనెఁ.
- ఉ. పచ్చలగో(పురంబు) జిగి పచ్చిక యంచుఁ దలంచి వచ్చు లో
మచ్చికజింకఁ బట్ట వడి మై శశి యూతువనేయఁ జంద్రుమై
నిచ్చలు జాటు నయ్యమృత మించుక సోక సచేతనాకృతుల్
హెచ్చిన పైడిబొమ్మలకు నితులకు (నగరాపు భేదము)ల్.
- సీ. గోపురోపరిభేరికోకస్తనులగొప్పవిష్ణుకప్పమిటారొప్ప లబ్బు
రంపు మబ్బు లటంచు రమణుల నున్నమేనుదీఁగెలు గ్రొమ్మించుదీఁగెలనుచుఁ
గరికరము క్తగంగాజలశీకరాసార లనుచుఁ
దదుదారతరబృంహితంబులు బలుగర్జితంబు లంచుఁ దలంచి యంబుధరము
లలనలువస్వాధికారమన్యులకునిచ్చె, విచ్చెమాగచ్చులనిమదినిచ్చినొచ్చి
వర్షగర్జితమము ములుక,వఱలుమేడలక్రిందటనొఱలుచుండు.
- చ. సురతరు లంతికస్థలుఁ జొప్పడ నందలి దివ్యభూషలా
తరుణు లొకప్పు డొక్కటియుఁ దాల్పఁగఁ జూడ రలక్ష్య హాటచే
సురుచిరభూష లొల్ల మటు చూచుచు న్రు నైనయ
త్తువులపుష్పము ల్గానరు తద్దయు వాడినవంచు నచ్చటఁ.
- ఉ. మేడలయందు నిచ్చలు భ్రమించుకలాపులు డాయఁ జూచి య
య్యేడుగుతాలతేరియురగేశ్వరరశ్మలు వాట వాని వె
న్నాడఁగఁ గుంటిసారధికి నబ్బమి వే పయనంబు సాగమిం
దోడనె తానె పోయి వడిఁ దోయజబంధుఁడు వట్టు రత్తులఁ.
- చ. పడమటివెట్టకు న్నొటచి భామలు సోరణగండ్లు మూయ న
క్కడ గతి నిల్వఁ గాక వడిఁ గ్రమ్మింఁ బొనిడఁ బోవుచుండఁగాఁ
గడుఁ గనిపించె మందగతి ఘర్జమరీచికి గ్రీష్మవేళ న
జ్జడత చిరార్జితం బగుట సంగత మయ్యెడు నిష్ప డేనియుఁ.
- చ. పురిగరుడా శ్చసాధరుచిపుంజము ఘానమటంచునెంచి లో
హరిణము చోకళింప శశి యాత్మమనోహరవక్రప్రంకజ
స్ఫురదుపమానవృత్తి గొనఁ జూడఁగఁ జాలక కజ్జలంబుచేఁ
దరుణులు కప్పొనర్చి రది తప్పక చంద్రురునందు *నుండఁగఁ.

- క. బాలికల దాగుమాతల, వేళల సౌధములయందు వెతకెడువారిన్
 లీలఁ గిరురింతు రచ్చట, మేలిమిబంగారుబొమ్మమెలకువ గొనుచున్.
- క. అచ్చటి మదిరాక్షసులై, యచ్చరికస్యకలు నాట లాడఁగ భేదం
 బిచ్చఁ గననయ్యె జూపఱి, కచ్చపుఁగను తెప్పచాటు లందమిఁ గొనుటన్,
- చ. అనుదిన మింద్రసిలమోహిహర్షకుచిప్రతతీరమిన్రసం
 జనితహరిద్భూమాకులత సౌధగవాక్షముఖ ప్రచారవృ
 త్త్యనుగతభేదము ల్పడల సంబురుహపుఁడు దక్షిణోత్తరా
 యణములఁ జోయెఁ గాని నిపు డవ్యయె యూతని కిష్టమార్గముల్.
- ఉ. మానితదివ్యరత్న గణనుండిత సౌధతలంబుల న్ముఖా
 సీతల నుండు నెచ్చెలుల సిద్ధిపుగుబ్బలు దాయుసత్ఫల
 వ్యాసతకల్ప శాఖల ఫలావళిఁ దున్నుదు రంచితస్థర
 త్పీనవయోధరస్రతిమఁ దేలఁగరాఁ గడు నీసుచే బలెన్.
- ఉ. నెన్నెలకుప్పిలాడునెడ వేలుపుటెంతులు దీము గెల్పుచేఁ
 గొన్నయనర్థ రత్నములు గోరికి మీఱఁగ నీరు మేడపై
 నున్నవయోజగంధులకు, నొప్పుగ వీరు జయించి వారిచేఁ
 గన్నయనర్థ రత్నములు గల్గినవౌట గ్రహింప రేమియున్.
- చ. కడుమిగులారు సౌధములఁ గంజదళాక్షులఁ గూడి యాడుచు
 స్మిడఁ గలసామ్య గన్గొనుచు మెచ్చుచుఁ గోరికి దేవతామిను
 ల్నుడువఁగలేరు వారిమది నూల్కొను కోరిక దీఱ భూషణం
 బిడక మెలంగు నెచ్చెలువ యోచఁగ నొక్కతయేని లే దటన్.
- క. అన్నగరిలోని వజరపు, మిన్నాసౌధములు దాసి మింటం జనుచుం
 గ్రొన్నెలత్రుచు లెనయుచు, బున్నమనాఁ డంటికొన్న పోడిమి గనియెన్.
- చ. మృగమదచిత్రకంబు గొను మేలుమొగంబుల తేట చూడఁగా
 ఘృగధరదర్పణంబు గని మీనవిశోచన తెల్లఁ దుల్యత
 న్మౌగములు గానరామి మది మామొను నీసున నీకళంకిచే
 న్నగు నెలు లర్థబోధ యని యద్దము చూతురు వేడ్క మీఱఁగన్.
- క. పిన్నెలమెడ కగుఁ బులిగో, రన్నన్న యటంచు మెచ్చు చంబుజపాణుల్
 గ్రొన్నెలఁ బ్దుచు మార్దన, మిన్నను లేదనుచు విడువ నెరుగు న్నెలయున్
- చ. అరచలిసిగ్గు మానుదురు లందము గాంచునొ కానలేచిపో
 యరయుద నుంచు నెన్నుదురు లందముమీఱఁగ నందు నిల్చుచు

- దక్షులు నొచ్చి ఘోరములు దాఁ గటికంచు విడంగఁ బోవునా
యర నెల శిశ్మగ్రీవుదము నంటినమేను గృతార్థతం గనన్.
- మ. తరుణీమంజులలోచనాంచలమిలత్తరశ్యలాతిత్యముల్
గర మబ్రంబుగఁ జూచి సిగ్గులకుచుం గన్ను ల్బుడుంగ న్నృధా
కరులో జింక చలింపకున్నిఁ గవియె న్నాకున్న సౌభాగ్యవి
స్ఫరదుచ్చావచసినాపుత్రికల పెంపుబ్బాచి కాలూఁడునే.
- చ. జనములు శూన్యముల్ శశివిఘ్నానముఁ బోల్తురు కల్మి లేమియుం
గననగు నంచు హస్తకటకంజుల పచ్చలదాలు ఘోరముం
చనువుగ మూకుకొంచు వికలావన నూ శశిగో శశంబుఁ జే
ననగొననంటి చూతురు మనంబునఁ గౌతుక మొప్పఁ గన్మియల్.
- క. జలజాక్షులు ముఖరాగం, బుల జూ లెల్లం గరంగఁ బూరగ వాళ్ళో
వలమాత్రముఁ గరఁగించిక, నెల పాడియె మర్చివరక నీకజములనన్.
- క. పురగోపుర హైమాంబుజ, పరిరక్షణసేయు దేవపతికరవలనన్
హరిమధ్యామధ్యంబులు, హరివిభ్రమ మొదవఁజేయు ననుదిన మచటన్.
- గీ గంధవతిపంకవతి యన గగనగంగ. గుణముదోషంబువంతగాఁగూడుకొనియె
సౌధకోక ప్రసీతనున్నానగళిత, దివ్యచందనపంకం బుదీర్ఘమగుట.
- చ. గగనము నొందునేటఁ బురకాంతలు సంతస మొప్పుఁ గ్రుంకఁగా
మొగములు వింతలేమ్ము లని మూర్ఖొన మూఁగును దేటిగుంపు లం
పగు నదిలోని హైనుజలజానళి రోయుచుఁ జారునాసిక
నొగమలనంపకఁబు లని స్రుక్కుచు మూర్ఖొనలేవు భీతిచేన్
- క పురసౌధచిత్రంత్న. స్ఫుర దమిత విభాకదంబ పుషితము లగుచుం
గరము లిరవొందె గావున, హరిదశ్యుడు చిత్రభానుఁ డనఁగా బరఁగెన్.
- చ గురుతరగారుడాశ్మకృతకట్టినభూముల గొండ్లిసేయున
త్తరుగులనవ్యగానము మునంబున వించుఁ జలింపకుండఁగా
కగుడె పయోజబాంధవరథాచుశత్రువృత్తిరశ్యో లెల్ల న
వ్వరమగోజాలదర్శనము వాటిల గాటపుభీతిఁ బోవుటన్.
- గీ. అగు నుహాపద్మపద్మకింఖానివిధులు, కొలఁకు లిరవొంద నీరముకుందవిధులు
సౌధములుగుంపవిధులనుజారుపములు, వరః కియనంగఁ బురమంతపఱుచుండు.

- చ. తరుణీరత్నమనోజ్ఞకంఠనవరత్నస్ఫారహారంబు ల
చైరువుంజక్కెరవింటికయ్యముల విచ్చిన్నంబుగా జాటు న
వ్యరత్నంబులు శోధనీముఖముచే బ్రాభాతవేళం జెలల్
శరధిం జూర్పంగ నూత్నరత్ననిధియ న్నరీజ్ఞు గను న్వాల్చియున్.
- చ. చెలువలు మేడలో జెలిమిచే నిడుసామ్మి భరించి వేల్పురా
చెలువలు చిత్తరంవడుచు జెల్వగుసా మ్మది వేడజోయిన
నెలనెలఁజాతఁ గల్పకము వేలుపుగిడ్డియు మోము మోడ్చె గే
వలము ఫలస్యభావమున నర్తితె నిర్జరలోకరత్నమున్.
- శా. కేళీభూధరము ల్వీరాజులు బురిం కేళీవిలోలాంగరా
పాలీచాదుతనూపరీమళమిశ్రాభక్తివపూరాపగా
నాళీకాక్షులఁ గాంచి నోయనిధికి న్నవ్యప్రమోదంబుగా
హళిం బెండ్లి యెవరికి పూర్వసఃదాన్తలంబు స్రుక్కించుచున్.
- క. ద్వారకచుట్టు మెలంగెను, చాచువిశేషమునఁ దద్రసాదరజానో
దానదులుంటఁ దోయధి, కోరికతోఁ గ్రొత్త పెండ్లికొడుకై యులరెన్.
- క. తరు దెందుచుఁ బుండుండము, నిరతంబును నిష్ఠిమేషున్ ద్రుములై
సరఁగెడుకన్నలఁ జూడఁగ, సుగలు నిమేషంబు నిద్రసాగయగు దానన్.
- లయఃగ్రాహి. ఇందుమణివేడికలయం దొసరి యిందుముఖు
లందమగుగానముల నిరదురము లెల్లం
బొందుగఁ గరంగనట సుందరపుమోముజిగి
చందములు చూచుకొని చందురునియందీ
చందమగుపొందికలు చెందినవో లేవో కనుఁ
గొందమని చూచి బెళుకందనము కంటం
జెందదిది జంకసరి సందడిక నిందుడని
సుందరులు కేలిగయికొందురొగివీటన్.
- క. అర్థపతియైన సరియో, యర్థివదాన్యులకు నవ్వరాగ్రణి నగ్గం
బళ్ళులు వేడినయవ్వడె, యర్థులఁ జేయుచును వారి నతిచిత్రముగన్
- చ. తిలవగ నర్థివాచకపదంబుల గొణత గాంచె చాతలం
బలుకువదంబులొప్ప మముఁ బల్కెడిశబ్దములందు గొణత
నెలఁగు నటన్న మేము మదిమెత్తుమి వ్యత్యయ మైనఁగాక యం
చలందు రందు చాత్రములు లద్భుతవస్తువిత్తిర్ణనంపదన్

క. అతులప్రసాదగంభీ, రత లభ్యన్యక్తి మధురరసముల రిసహ
క్రతులనంగ సరసులొప్పి, స్పృశితము సరసులకు మనము సరసతనలరన్.

శా. సాయంకాలనటన్యహాసటజట్టాసంగంబుచే నావిల
ప్రాయంబై జగి మానుగంగ యట సౌవర్ణాబ్జనాళి ల్గన
స్నేయంజిత మిగుర్పఁ దత్సరిసి యామిన్నేటిమిన్నాసిత
చ్చాయామేయభగంబు లప్పురిసరస్సంవాసముల్ గైకొనున్.

ఉ. మేడల గాయను ల్మిగుల మెచ్చుగ గానముసేయఁ దచ్చుతి
స్వేదకునుండు హూహుకయివీడిని వీణియదండ మప్పుడే
కూడిప్రవాళవత్స మదిగోల ఘటిల్లెఁ బ్రవాళసంజ్ఞ యా
జాడని దండమాత్రమున సంధిలె నెన్నఁ నదాభ్యయే భువి.

సీ. గౌతమముఃభావకలనచే నొకవేళ నొకతఱి కణచరానూనమహిమ
సురగేంద్రవృత్తిచే నొకమాటు నొకతేపఁ గపిలవాచంయ మోత్కటభూతి
వ్యాసవిజ్ఞానసంపత్తిచే నొకపరి నొకతూర జైదినిప్రకటవృత్తి
వల్లీకసంభవవ్యాపృతి నొకయెడ నొకకారె భరణివాగ్మ్యక్తిమహిమఁ
బ్రౌద్ధవుచ్చును యువజనమోద మమర, మేటియవ్వీటి మీడల మేలురత్న
పఁజరింబుల నెలకొని ప్రతియెఱుంగక, గణపమించినశుక శాసికాగణములు

చ. అతిమధురంబు తౌ ఫలము లబ్ధియఁ బువ్వులులేమి దుర్యతం
బతిఘనమంచు సర్వకుసుమాస్పదతం గనె నన్నమాడ్కి మా
రుతగణిఁ బైకివచ్చిన తేకుప్రసవంబుల రాజిలు స్వర
స్పృతు లగువృక్షము ల్పురిముపజ్జల నొప్పుననాళి నెప్పుడున్.

సీ. కొలికనుందారఘనతమైరానితభూషితం బయిసురపురముమాడ్కి
మాధవీపున్నాగమహనీయగుపమై ఫణిరాజశాయిపట్టణమారీతి
స్థితమహైమవతీకుమారశివాస్పదహృదయఁ గైలాసపదముకరణిఁ
బ్రచురిప్రతాపసంకజాసనసదాలంబమై సత్యకోశంబుపెగిది
వెలయు నెప్పురిలోపల నేలకొలఁది. యలసవవమానకంపితవిలసదసమ
కుసుమవిసరవింసరత్నసుమరసత, రంగిణీపుష్పవార్ధినిరములు వనులు
సీ. గుణవృద్ధిపదవృద్ధిగోత్రవిఖ్యాతమై పాణినిగ్రంథంబు పటిమగాంచి
నానాత్మజీవవిజ్ఞానకారణమాచి నక్షత్రాదీయంబు ననుకరించి

కర్మజన్యపూర్వధర్మప్రకాశమై జైమినివ్యాఖ్యతీర్థాః బూని
సద్వీక్షణాక్షీణసమ్మోదహేతునై వ్యాసవాచార్భటి వన్నె కెక్కి-
కవిలనవరసఫలకమై ఘటిశమత్త, శిఖమధువ్రతవిలసిస్థితమగుచు
నసమకవిరాజకావ్యంబుఁనుకరించి చూడ నింపొందునచటియాక్రీడవములు

క. అమితద్వపివైచిత్రీయుఁ, గ్రహహీనత్వాదిదోష (రిహిత)ము వని కా
వ్యమనఁగఁ బరఁగె నసిద్ధో, సరుతి విసంధితయు గుణతఁబరఁగె సరిదిగన్
సీ. బహువిధాలంక్రియాపదనిజాకారమై యుపమోపమఁబాచు నొప్పుగాంచి
కవితల్లజప్రాధి కవిశోక్తి ధువ్యమై యతీతయోక్తి విలాస మాదరించి
యుత్తరోత్తరసుసూక్ష్మగ్నలలితమై నాఁ భూమాగీతి జోకళించి
యనుసమఫలమనోహరభావమగు, చనన్వయభూషణంబు గర్వమానహించి
తనగు నుద్యానవిపినకదంబకంబు, శాఖశాఖాశిఖా హతి జర్జరితశ
శాంకరినుగళిదమృతధారాకృతప్ర, వాహపూరితవితతాలవాలకంబు

సీ. కేళీరతికీమారికాశీకృష్ణవిలారపాళీరుచిరకుంజభాసురములు
నంగీకృతిస్వాఃసంగీతమత్త సారంగీయుతసరోవిరాజితములు
నానామణిప్రభామానాభనణి పదాధీరామిత్రాద్రి సమ్మోదితములు
గంగాఁదీక్షిత్రి భంగానుగత మహాభంగాపగానశీసంగతములు
సురుచిరామరభూరుహమువిరచిత, గర్భితవిరాగసూసతీకరవయోజ
లగ్న (శాశిని హీరాహగ్ర) గమయములు, నీవిజైలువొందునచటి లీలావనములు.

సీ. మత్తమయూర సన్నత్తకోకిల హంసపదభృంగ విలసితభ్రాజితంబు
హాసినీగోతాహా మిరరీరుతస్థిత ముత్పలమాలికాయోజితంబు
బంధురజాతి చంపకమాలికోపేత మురుముణిగణవికొర్రితంబు
జలధరమాలికా చానుమస్తేభవిక్రీడితీరిభస సుకీలితంబు
మంజుల సుగంధి మాళిని రంజితంబు, నసమశాస్త్రబుద్ధిక్రీడి తాంచితంబు
లలితసుమగుచ్ఛ పరిమళరాజితంబు, సుకవికవనంబు నా బురీ సౌభగఁగాంచు

సీ. హేమరోషకృతకేతపాత తాడవములు బహుళకోపాగ్నితపాదహతులు
దోర్వల్లరీకృతాఖర్వవేల్లనములు కందుకారచిత్రసంఘట్టనములు
నక్షోజగీకల్పిశిక్షోభణములు నక్షీణనఖరదంతక్షుతిములు
గాటంపు గంధచపేటపాతనములు కచచనూంబరసమాకర్షణములు
బంధవిధములుమణితనీస్యానభిదలు, భాగవిపరీతగతులును బ్రబలియుండు
దక్షిణరంబున నిక్షుణ్ణదోడదండ, ధారికదనావసరముల దంపతులకు.

క. సరసధ్వను లుప్పొంగంగ, వరగుణవిల్పి త్తిగా నవారణ జాతెం
బరిమలితభూషణంబులు, సురతనిబంధనములందుఁ జోద్యమగుఁబునన్

చ. నుకుచిరచిత్రబంధములు శోభిల్ వాచ్యవిశేష నైఖరు
ల్కరముఁ బ్రకాశమంద రసకౌరవహాని నిదానదోషము
ల్పగ్రగుట మానగా నవనవస్ఫుటచారురసధ్వను ల్పురి
స్ఫుర్గణవహింపఁగా మిగులఁ జోద్యము లయ్యె రత్నప్రబంధములే.

క. చోరాభావమునో వ్యభి, చారిత్ పురి సడల రతులసాత్త్వికభావం
భారాజధాని గైకొను, నారూఢస్ఫూర్తి దనర వ్యభిచారిగతిన్.

క. అమితరసము సంలక్ష్మ్య, క్రమచేష్టలఁ దనరె వస్త్రలంకృతు లితర
క్రమతగయికొనియె నప్పరి, కమలాక్షుల కమరుమదనకదనములందున్.

వ. మఱియు నప్పరిమతల్లిక రత్నాకరఁబుఁబోలె ననంతసత్త్వశ్రయం బై
రిత్తు సానుసానుమంతంబుకెవడి ననేక దేవతాయతనం బై కైలాసధరాధ
రంబుమాడ్కి రాజకుమారక వినాయక విరాజితంబై తుహినమహీధం
బులీల సర్వమంగళోత్పత్తినిలయంబై యుదయాచలంబులేఁ గళాధిపూ
ర్వమహాదయకారిణం బై లోకాలోకనగేంద్రంబువోలిక నిజాంతర్ని
ష్ఠద్రవ్యసాకల్యంబై సుధర్మాప్రదేశంబుకెన సద్భక్తి వాక్పతిసురపతిశా
పతి సమధిష్ఠితంబై పద్మజవాక్సానంబు వోల్కి వేదాంత సిరంశిర వారా
యణపరాయణ సరిస్వతీధరసమాక్రాంతం బై జలజోదరు నివాసంబువనఁ
గమలాలయూనంత శకుంతరాజ విష్వక్సేనాభిరామం బై కుబేకధర్మనరా
జంబునోడ మహావద్వాదిసంఖ్యావిషయనవరత్ నిధితా ప్రధితం బై మాన
ససరోవరంబుగది రాజహంససంకులంబై ధరావలయంబుపాలుపున జల
ధిపరివేష్టితం బై రాకాచద్రవిబంబుచాయ సకలకలతామనోహరం బై
రత్నోనైరసః స్థలంబునడుపున నైజయంతీ వనమాలికారమాలంకృతం బై
రిచింబింబంబు నడుపుఁ గమలాసంకోచకర నిజోదయం బై తారామండ
లంబుభాతి విష్ణుపదపదంబై సత్పురుషుహృదయంబునీవి బంక లేకస్వర్గా
నభిజ్ఞతాదిశేదంబై మహాదారచిత్రంబుభంగి విత్తక్రయజ్ఞానరహితం బై
రసాతలంబు నైఖరి బలిపురుషునికేతనంబై దామోదరుమధరంబుగతి నశే
షవర్ణపరిపూర్ణంబై గౌరీమణుకొయ్యకూటంబుతేట ధవాధిపవృషభశక్తి
ధరధరాపాలక సముపసేవితం బై సాకేనగరిచాడువున రామచంద్ర సంబంధ

బంధుర రాజసదనంబై గంగాప్రవాహంబు పరిధవంబునఁ దిలొక్తీప్రసిద్ధగో
చరంబై శ్రీమద్రామాయణంబుతనలి సప్త కాండపర్వంతవ్యాప్తగోవిలాసం
బై మహాభారతమువన్నియ బహుసుపర్వప్రతిపాదిత కథావ్రసంగం బై
భాగవతంబుసాంపున విపులస్కంధానుసంధానితంబై యాద్యప్రకృతివ్యా
కరణంబుసాగనున నుత్తమాదిపురుషవిఖ్యాతంబై ప్రకృతివ్యాకరణంబుర
హి నద్విర్వచనంబై వికృతివ్యాకరణంబునహి నసూర్యరూపంబై యుత్త
మకావ్యంబుచెన్నునఁ జనుత్కారివ్యంజనంబై మహా* నాటకంబు దొరసున
నతిమనోహరాంకంబై దండనీతిఖ్యాతి సరాజలక్షణంబై గ్రహశాస్త్రంబు
నందంబునఁబ్రత్యక్షీకృతాదృష్టపదార్థంబై రతిప్రబంధంబు తెలివిగణావృద
యంగమంబై సాంఖ్యంబునాటిఁ బ్రధానప్రశస్తివిస్తీర్ణంబై యోగతంత్రంబు
సరి సమాధ్యవస్థా వారణంబై ఛందఃబుచ్చదంబున లసద్వృత్తలక్ష
ణంబై పాతంజలంబు నీమన నఖిలశబ్దాకరం బై విగమంబుజోడున సత్య
వచనప్రచురంబై గీతశాస్త్రంబుపొందిక నకలంక కాంతపురుషరాగానుబం
ధం బై భరణిఫక్తికచక్రం ననుగృహీతిసర్వరసనిష్పత్తికం బై యాయు
ర్వేదంబుశోమన సర్వధాతు నిధానంబై యాన్వీక్షకీదామృతం బ్రకాశిత
నిఖిలపదార్థస్వరూపం బై పూర్వతీతంబురాఁ విభక్తాంగిక ప్రధానకా
వ్యంబై యుత్తరమిమాంసజాడ సాగోపాపనాదం బై బ్రహ్మంబుతీరున న
వాఙ్మనసగోచరంబై సనర్థం బయ్యు సనర్థం బై యపరభాగం బయ్యు
సపరభాగంబై యనీలీపచారం బయ్యు సనీలీపచారంబై యదృష్టచరం
బయ్యు నదృష్టచరంబై యశుతపూర్వంబయ్యు సశుతపూర్వం బై యబ
లాభిరామం బయ్యు సబలాభిరామంబై యాశ్చర్యంబులకు నావాసం బై
యానందంబులకు నాటపక్షై మనభిజ్ఞులకు నవేద్యం బై యాచారంబులకు
నాస్పదం బై యభిజ్ఞులకు నతిసుక్తంబై యాతులకు నధికశ్రేణ్యంబై యగు
ణంబులకు నతిదూరం బై వెలయుచుండు.

- నీ. వాదించిరా సృష్టి కాదట ప్రతిసృష్టిపరఁగించి గెల్తు రాబ్రహ్మనైన
వెఱపించిరా జగద్విఖ్యాతి నఱకాలఁ గన్నుఁ జూపుదురు ముక్తంబిక్తైన
మెచ్చిరా సంపద లిచ్చి సంరక్షించు బలిహియఁగలరు శ్రీవతికి నైన
నలిగిరా వేల్మిడి నావోశనంబుగాఁ ద్రావిపుత్తురు జలరాశి నైన

కాళిందీకన్యాపరిణయము

- సకల వేదపురాణశాస్త్రములకలిమి, వేయినోళ్లనుగొవియాడువిమలమహిమ
సత్యనిత్యసదాచారసద్గుణములు, వెలయుచుండుదు రప్పరి విప్రుకులు,
సీ, జలజాతసూతి యై మెలగుచుండియుఁ దాను జలజాసవత్వంబు సమ్మతించె
నను మనసారగా గనిమోహగతి నింటిగరితఁజేసె
నోహారత్వంబుఁ దొలగకుండఁగఁజేసి ద్విజచక్రముల భీతిఁబెరయఁజేసె
జలభ మండఁగనీక సతతంబుఁ దలవాకిఁను నన్ను నిలుపఁ గట్టసియ్యచేసె
ననుచువిధినింద గావించియచలువానీ, పలుకుఁడుకలకొలికి యింపొలుకఁదముదు
చెలుపునెమ్మాముదమ్ములఁజేసెలునఁ బెంపుగాంతురు పృథ్వీవిలిపు లచట.
క. చతురాననచతురానన, సతతాధిగతాధికప్రశస్తసువిద్యుల్
చతురైకనిజముఖంబున, నతులస్థితి నలవరింతు రిచ్చటివిప్రుల్.
గీ. అవ్వరంబులోన నలరారు నొకభూమి, దేవునేని గన్పఁ దెలివికాని
నభిలదర్శి నాగతుకర్తృసం, దర్శిరానుభూతి దవ్వకుండు.
ఉ. ఆనతశత్రువాహిను లహర్పతితేజులు సంగరక్రియా
నూనమహాప్రతాపులు మనోభవరూపవిలాసవిగ్రహు
ల్లాసగుణాభిరాములు సదా మతిమంతులు ధీరు లుత్తమ
జ్ఞానులు సత్యవాదు లవిష్ణులు తత్పురిరాకుమారకుల్.
సీ. పసులకాఁవరిశోడ బలుపొందు గైకొన్న యొకనరుచేతులయోపి కెంత
విషమప్పిష్టులయెంద విలువిద్యగైకొన్న సరశురాముని బాహుబల మదేత
కుశలవనిజయంబు గొన బల్కిదాలక వెనుకద్రొక్కినరామువీర్యమోత
నిలువుగన్నులు నడి యల నిల్వలేనిసేనల నేలు గుహుబల్మికలిమి యెంత
యనుచు నెలుచంటి వీనుని నొర యనుచు
మెచ్చుకొనుమాటఁ బూనిరు ముచ్చటైన
హర్యవార్యసమాధుర్యశోభ్య లగుచు
సూర్యసోమాన్వయలు రాజవర్కు లచట
ఉ. మానిశోహలిగోక్తియును మాసలవృత్తియు గోపకత్వముం
బూనినవార లప్పరికి ముఖ్యులు గావునఁ దాను నల్ల న
స్థానినిహాలిక ప్రకటమాసలగోపకవృత్తిసంపదల్
గా ననుకొంది నైశ్యులు వికాసత నుండురు గవ్వరంబునన్.

చ. అర్యుగఁ గామితం బొకటి యైనను గానక యావికత్థ మె

బరఁగెడు నాదిభీక్షుకుని బంధువు నేడఁడు గాన లుభితా

పరు నలకాపతిం గుమతిభావముఁ జెందును మమ్ము నందదం

చురుతరవర్ధితాఖిలజనోదయు తొదురు వైశ్యు లవ్వరిక.

సీ. నగరాజునైన బన్నగీరాజునైన ధైర్యవాక్పటిమలం దఱుమఁగలరు

రుద్రుని నైన సముద్రుని నైనను శౌర్యగాంభీర్యాప్తిఁ జరుపఁగలరు

ఇంద్రుతో నైన నుపేంద్రుతో నైనను భోగభాగ్యస్ఫూర్తిఁ బోరఁగలరు

అజునితో నైన జత్తజునితో నైనను నిర్మాణరూపము తెఱుపఁగలరు

ఘనులు నిర్వక్తవిక్రమక్రమమదారి, చక్రదళనక్రియాచక్ర జయపరాక్ర

మక్రియాముద్రనిద్రిద్రమద్రయశుల్క శూద్రు లప్పరిఁ గలరు విశుద్ధమతులు.

ఉ. ఏఱులమిన్న నయ్యమున నేరున భేదన మాచరించె దా

నేరున దున్ని భూమి ఫలియింపఁగఁ జేమఁగ నీరపాణిము

న్నేరఁ డటంచుఁ గేతికొని నేర్పలరం గృషిచేసి ధాన్యము

ల్లేరకు మించఁగా ధర ఫలింప నొనర్తురు శూద్రు లవ్వరిక.

క. బ్రహ్మపదజనన మొనరుచు, బ్రహ్మనిరూపకపురాణపరత మెలఁగుచుక

బ్రహ్మరాద్గతి నెడసియు, బ్రహ్మరాద్గతి ఘటిల్లఁ బరఁగిరి శూద్రుల్.

క. మాతోఁ బుట్టిన గంగయు, ఘాతీక జనములకు ముక్తిగలిగించెను మా

చేతన భుక్తియుఁ గలదని, ప్రీతిం జెలఁగుదురు దత్పరింగల శూద్రుల్.

మ. సిరి విద్యుల్లత చంచలత్వ ముడిగొ జెన్నారె నేవేళలం

గర మింద్రోపలనీలకాంతులు నిజాకారఱునక మా(కునీ)

కరణిం గావలె నంచుఁ గృష్ణఘనముం గాంక్షించి నేవించు న

బ్బురపుంగారుఘనంబులో యనఁగ నొప్పు స్వీట మత్తేభముల్.

చ. జగములు రెంటు విష్ణుపదనంగతి గాంచె నిజాధినాథుతో

గగనమువాఁక యవ్యధము గాంచకపోవుట గాదటంచు వే

గగనధునీజలంబు కరకాండములం గొని తెచ్చి నించి ప

ల్లెగలగు నేఱులక జలనిధిం గనఁజేసె గజంబు లవ్వరిక.

చ. సురధుని నోలలాడుసురలోభనగాఢ్రులయూరుసౌష్ఠవం

బరుదుగఁ జూచి లజ్జపడి యా త్తకఠోరకరంబు లెల్ల ని

ర్భరముకుళాకృతు ల్లోనఁ దరం బగునే గ్రహియింపఁ దత్స్వరీ

కరులకు నల్లు గాని యెడఁ గళికొనవే యవి నీర ముతయుక.

ఉ. వాచకశబ్దము ల్పరనిపాతముచే విలసిల్లు వాచ్యత
 రోచిలు మాకుఁ దాద్యత రుచ్యముగా కితరాగ్ధరీతిగా
 నొచితి గా దటంచు మది నారసియో పరపాతసక్రియ
 ల్లోచి వసించు నప్పరి నమోఘబలాన్వితము ల్గూరిం గ్రముల్.

శా. ఏటం బాటిలు ఘోటకావళుల యుద్భిన్నాంఘ్రివేగంబుతో
 సాటిం జెందఁగ వచ్చి వాయుమనము ల్నత్త్వంబులే కయ్యెడ
 న్నిటు లోవంగఁ దత్పదాహతరజోనీకంబుచే సుఖం జే
 డ్పాటుం జెందె నవేసుమీ 'భ్రమరజస్రాబల్యము ల్వానికి.

క. ఏకకచక్రపుఁజక్రిన, నేకత గాంచియు నహింప నేరక పుడమిన్
 జోకటి పడు నని సగు నగు, లోకౌఘ్నిహరుల ఘనరుచుల హయంబుల్.

చ. సురుచిరరాజకన్యకల సోతుట నిత్యము రూ పభావముం
 బొరయుట జన్మసం శ్రయతఁ బూనుట నిక్కముగాఁ బిశ్చాపమై
 పరఁగెడుగాడ్పు వేగమునఁ బొల్పడునే సరిగాఁగ మాకు నం
 చుచుగతివేగనంపదల నొప్పు నదుప్తములై పురిహరుల్.

క. అరయఁగ నెప్పుడుసత్త్వము, భరియింపదుమనసు లక్ష్యపదమాయణువే
 సరి యెట్టు లొ నటంచు, స్వరు లప్పరి మెలఁగుచుండు నతిసత్త్వమునన్.

సీ. క్లిష్టకల్పన లేక కష్టతాదూర మై యనమర్థత నెఱుంగ కప్రతీత
 తను మాని యస్రయ క్షతను రోసి పతత్రకర్షనైర్ధక్యఘటన గనక
 దృఢపవబంధసంధిస్థిత మై సుప్రసాదకాంత్యోజ్వల్యసమత లలర
 వస్త్రలంకృత్యభివ్యక్తులు పొసఁగంగఁ జిత్రవిన్యాసంబు చెలువు గనఁగ
 నతులకవిరాజరచితకావ్యములనంగఁ జెన్నుచైవాఙ్మూఢిక చెరువుమీఁటఁ
 బుష్కరభము లసంఖ్యము ల్పొలుపు మిగులుఁ
 బురవతుసము ద్వారకాపురములొన.

క. అచలత నవరత్నరుచి, స్రుచురత చిత్రస్రకారబహుసరపురస
 ద్రచనతఁ బురిలో సరదము, లచలాశీశ్వరులమాడ్కి నలరుం జాలన్.

సీ. వెలది నీకైదండవెల యెంత తెల్పవే యలరున్నాకైదండవెల సులభమె
 చను బంతు లీరెండుఁ గొనవేడ్త చెలువరో చనుబంతులీరెండుగొనఁగలేవు
 ఆకాశసుమ మి డె తబ్రమే కననీయ వాకాశసుమదృష్టి యబ్రమేకద
 పలునొక్కులకుఁ బాలుపడెఁగదే చిగురిన్ది పలునొక్కు లిడఁగ నీపాటివారె

- వింతతావులు గనఁగ నువ్విట్లు మాకు, వింతతావులు గనఁగ నీ మెలవాడ
వనుచువిటులకుఁడమకుసయ్యాటమమర, విక్రయింతురుపుష్పలూపికలువిరులు
సీ. వలపులీనఁగ సాఁగుఁ జెలువ నీకైదండవెల చెప్పరాదట వలయుమాకు
వనిత పుంస్కంకిలాస్వాదితం బీనన రుచ్చి చూడనీఁగదే రుచిరగాత్రి
పొలఁతి మాటఁగ నేల పొన్నపు వ్విదిమాకుఁ జెన్నార వన్నె చేమిన్నముట్టై
వలువలో డాచెదు వలుదపూబంతులు పుట్టినయవిగానఁ బుట్టె మనసు
అనుచు నాగరవిటులు నర్మానుబంధ, బంధురంబుగఁ బల్కెడుపల్కులాని
గోముమీఱిన నవ్వులమోము లలర, నవ్వుదురు పువ్వులవ్విటనలరుఁబోంట్లు
ఉ. పోయినవారిఁ దేవనమె పుత్తడిబొజ్జకునైన మాదు చూ
చాయల చాయనే చనిన చక్కెరవిల్తుని చాయ నెన్నికం
బాయఁగఁజేయ లక్షణకుఁ బాల్పడు మాయబలాశీవదం బనా
జాయ విబాళి లోఁగొనుచుఁ జక్కని వేశ్యలు పొల్తు రప్పరికా.
చ. సతతగీతేశభావమున సమ్మతశుద్ధకళావదాఖ్యసం
గతశివమూర్తియైన సధికస్సురదక్షిణకటాక్షనీషణా
చితగతిమాత్ర నే రతివిశిష్టపరంపర లీను నిక్కువా
బతిశివమూర్తు లంచు విరులందఁగ వేశ్యలు పొల్తురప్పరికా.
సీ. చందనాలయమహాచలరాజరాజత్సుగంధచందనగంధకలన మీఱి
నానామహిరుహానూననవ్యామోదసుమగుచ్ఛసరిమళస్ఫూర్తిఁ దనరి
రసరమ్యపద్మినీ*రాగసంగమపరిస్తావంబు మధునేవఁ బరిభవ్వి
సకలవధూటికాసముదయాశ్రయకామసంతతాధారతాసరశి సలరి
మెలఁగుచూడెడు మేనునుమేను నెడమ, నతులభీతినిబలెమందగతులుసాగియ,
నవ్వరంబునఁజరియించు నహరహంబుఁ, బట్టుకొనిమృదుమరుద్బ్రష్టచారి
సీ. శక్తిత్రయజ్ఞానసంపత్తి సలరారి పంచాంగనిర్ణయప్రాధి మెఱసి
యావాప్యతంత్రకార్యక్షమత్వము గాంచి వృద్ధిక్షయంబులవిధము తెలిసి
చతురుషాయవిచారచాతుర్య మీరపొంది వృద్ధిసంజ్ఞాప్రశస్తి నెరసి
రాజ్యంగసప్తకరత్నకస్థిత్తు లూని, ద్వాదశరూపపథది మెరిసి
మతిబలస్ఫూర్తి సలబృహస్పతికిమించి, యఖిలద్యులనెడటసామ్యంబులేక
యవ్వరంబున సలగుమరసుపమాన, మానగుణరత్నఖిలులుస్థ ధావసులు

- క. ప్రథమానిర్దిష్టతః ప్రా, గృధగణ ముపసర్జనత్వబాధకు నమగుం
బ్రథమానిర్దిష్టత నగు, ప్రథ నుతధన్యత్వ మొనరఁ బరఁగి రమాత్యుల్.
- వ. ఇట్లు నకలపురలక్షణలక్షితం బై నిఖిలలోకవీక్షాపేక్షాసేచనకం బగునప్పు
రంబను ధరానుకూలవల్లీనాయకరత్నం బెప్పు రనిన.
- చ. కలఁగనివాఁ డెన్నఁటికిఁ గాననివాఁడు జగద్గితాత్థియై
కలఁగనిమాననస్రకృతిఁ గాంచినవాఁడు నిజాత్రితాభిదా (?)
గలకనియైనఁ గావనను కట్టడిమాటకుఁ గానివాఁడు మే
ల్కలఁగనిచాయ నవ్వఁగనుగల్గిన నిద్దపుమోమువాఁ డొగిఁ.
- ఉ. తప్పనివాలువా *డనిని దప్పనిమాటలవాఁ డొకప్పుడుం
దప్పనివాఁడు నమ్మికలు దప్పనిబంతి మెలంగువానివె
ద్దప్పనివాఁడు తప్పలకుఁ దప్పనివారలఁ బ్రోవనన్నవా
తప్పనివాఁడు ద్వారనతిఁ దప్పనినీతిగ నేలు నెప్పుడుక.
- సీ. సచ్చిదానందలక్షణలక్షితం డౌచు వేదాంతలక్ష్యత వెలుగు నెవఁడు
జగదుద్భవస్థితిసంక్షయపేతుత సర్వజ్ఞ తాత్పర్యశ్రుఁ డెవఁడు
మాయానుబింబితమహనీయతేజుడై క్షేత్రజ్యోతిచే జెలఁగు నెవఁడు
సేవకాభీష్టార్థసిద్ధ్యర్థమై బహురూపనామముల నిరూఢుఁ డెవ్వఁ
డతఁడుపరముండుసకలలోకానుశాసనార్థమయథార్థమనుజు వేషార్థియగుచు
గృష్టుఁ డనునామ మఘవనకీలి గాఁగ, నతిముదంబున ద్వారకనధిపనిచు.
- సీ. ప్రామిన్ముగమితమిప్పట్టుప ట్టగునంచ యంచతేజితేనిఁ గాంచువేల్పు
వేల్పురాతాచాయవెలయు చక్కనితండ్రి తండ్రి నెఱుంగక తనరుస్తోడ
స్తోడచేరునకాండఁ బ్రోచుమీఁదటిగిడ్డి గిడ్డిమందలనుండు దొడ్డజంత
జంతరక్కసికానదొంతు లేర్చెడుచిచ్చు చిచ్చుక న్దలవాని నచ్చుజోడు
జోడుకన్నుల సెకఁ జల్వఁ జూపుమేటి, మేటిసుడివాలుఁ దాల్చినమేలుబంతి
బంతివలె వేల బలుకొండఁ బట్టుదిట్ట, దిట్టముగ నేలు నవ్వీడు తెలివిమీఱు.
- సీ. తనసుదర్శనలీల తనసుదర్శనలీలకరణిచే బరదానగరిమ మెఱయఁ
దనవిక్రమస్ఫూర్తి తనవిక్రమస్ఫూర్తి యనువున జగముల నాశ్రమింపఁ
దనవేత్త మహిమంబు తనవేత్త మహిమంబువగిది జిత్రాలోకపటిమ నెఱుఁ
దనకరాంభోజంబు తనకరాంభోజంబుపోల్కి నసాధ్వసామోదము లిడ

ద్వారకాపురినేలునుదారమహిమ, మహిమలయుభారముడుపఁగామనుజులీల
నతివరాయత్త సంరక్షణక్రియాప, రాయణుం డగునట్టి నారాయణుండు.

సీ. నిగమశిఖాపద్మినీచారుహంసంబు నిరవద్యనద్గుణనీరరాశి
నిజదాసభేదాగ్నినిరసనాంభోదంబు నిర్మలకీర్తిధునీమహాద్రి
నిఖిలాంధదాననిర్మదభూమిజంబు నిరుపమనైభవనిత్యవసతి
నిరవధికానందనియతినివాసంబు నిటలదృఢభ్రుసురనికరచేత
యలరు ద్వారక సర్వలోకాతిశాయి, చాతురీలేశ(హత)బహుళాతతాయి
(సాధు)చేతనమానసాత్మవవిధాయి, మాయిజనమాయివిబుధసన్తానదాయి

సీ. సైంధవజలమధ్యసంచార మందుట గిరిధారణోద్గీర్ణకీర్తి గనుట
భూదారభావంబుఁ బొందుగాఁ బడయుట సరసింహవేషంబు నలుపుకొనుట
బలిదైత్యగర్వసంహతి హరించుట రక్తైకతర్పణరతి నెనయుట
ఖరదూషణోద్వృత్తి కలిమి వారిగచుట నిజకామపాలిత నెఱి మెలఁగుట
యతివరశ్రుతిగతుల సన్నతిగలుగుట, సశులీతంపుఁ బ్రసాదిత్యమానిమనుటఁ
బూర్వపరలీలప్పుడ పూనికొనుచు, గృష్ణుఁడలరారునధికరోచిష్టుఁడగుచు

సీ. నెనరుఁజూపులవాఁడుగొనువానిఁగనువానిఁగనునానిఁగనినరూపానరువాఁడు
పొనరునవ్వలనాఁడు మొసమించు మొసమించు మొసమించుజిగివల్వనెన
[యునాఁడు]

భంగ మందనినాఁడు రంగారు బంగారు బంగారుబోడి చేపడినవాఁడు
కడలినుండెడివాఁడుకడపల్కుకడపల్కుకడపల్కుమహిమంబుగాంచునాఁడు
కలఁడు లేడనురెండుమాటలకు మించి, వింత యగుకల్పిచే విష్టవిఁగునాఁడు
కృష్ణుఁ డనుచేర నఘ మణిఁగించునాఁడు, పురుషుఁ డాద్యుండు ద్వారకాపు
[రికి తేడు.

వ. వెండి యు జగజ్జన్మాదికారణం జైన యప్పురుషోత్తముండు నిఖిల*విశ్వం
భరాభ రోపసంహారార్థంబు గా దేవకీ వసుదేవులకుఁ బుత్ర భావంబున
మాయామానవశరీరం బవలంబించి యత్తే డునుప నందయశోదానందకం
దంబై నందునిష్కలియయందు యశోదాతేజోఘ్నలాయమాన నిజశిశు శరీర
పోషమండై వనియించుచుఁ దత్కాలంబునఁ బూతన విగతచేతనం గా
వించి శకటాసురు హరించి తృణావర్తు నడంచి నిజైశ్వర్యజ్ఞాపక విశ్వరూ

పస్తదర్శనాద్యద్యుతంబుల యశోద స్విస్మయానందంబుల నందించి యమా
 శార్దూలంబుల భంజించి బృందావనంబున గోపాలబాలకబలరామసహి
 తుండై గోవత్సపరిపాలనం బభ్యుపగమించి వత్సాసురు విదారించి బకదై
 త్యు మర్దించి యఘాసురు ఖండించి చతుర్ముఖమాయావినిర్మిత గోగోపవ
 త్సాపహరణనిమిత్తంబునం దాన గోగోపవత్సరూపంబులు భరించి విహరిం
 చి ధేనుకు మఘాచి యమునాస్రాదంబున నుండు కాళీయోరగంబు వెడలిం
 చి దవానలంబుఁ గబళించి స్త్రులంబునకు బలునిచే లయంబు ఘటించి గో
 పకన్యాసహస్తక్రీడనం బంగీకరించి విస్తభామలఁ గరుణించి గోవర్ధనాచ
 లం బుద్ధరించి సుదర్శను శాపవిముక్తుని గా నియమించి శంఖచూడు
 జముం జూడం బంచి వృషభాసురు మాయించి కేశిదైత్యు*మాయించి
 న్యాయాసురు నిర్జించి మధురాపురంబునఁ గువలయాపీడమహాగజంబుఁ
 ద్రుంచి కుబ్జానక్రతానినారణాద్యద్యుతకృత్యంబులు నిర్వర్తించి బలరామ
 సహితుండై ముష్టికచాణూరుల నిగ్రహించి కంసస్వగ్రోధాది వృశంసుల
 హింసించి యుగ్రసేనుఁ బట్టాభిషిక్తుం గా సనుగ్రహించి † బ్రహ్మచారితోరీ
 కరణపూర్వకంబుగా సాందీపుని సమీపవర్తిత్వం బనుసరించి పంచజనుం
 గీటడంచి తద్దేహగతిశంఖంబు ధరియించి జమునినలనం దెచ్చి గురునకు
 బుష్టు సర్పించి యక్రూరముఖంబున గోపికల సమనయించి జరాసంధుఁ
 గాందిశీకుం గా ఘటించి కాలయవనపరిత్రస్తమధురాపురజనావశార్థంబు
 వార్ధిమధ్యంబున ద్వారకాసగరంబు విశ్వేశ్వర్ నిర్దాతచే నిర్మించి యుండు
 దనయోగమామా బలంబున మధురానివాసుల నాదలుఁ బ్రవేశింపించి
 ముచికుండుచే గాలయవనసమయసంకల్పించి ముచికుండుంగృతార్థసార్థ
 నాహుం గా సభిమతించి జరాసంధుఁ బునర్దండయాత్రానిమిత్తకస్తవర్షణప
 ర్వతారోహణానంతరంబ తద్గిరిదాహంబు గావించి బలరామ సహచరుం
 డై ద్వారసతియందు నివేశించి తదనుసమయంబున రుక్మిణీనామూబున
 మానుషీవేషంబున దీపించు మహాలక్ష్మీ లక్షణవతి బరిగ్రహించి యాభా
 గ్యసతియందుఁ బ్రద్యుమ్నకుమారునుత్పాదించి జూబవతివర్తియించి సత్య
 భామం బరిణయించి శతధన్వని సమయించి దీపించుచు మఱియు సనేక
 ధాపన్నుండై యుపమాలాకారంబు ననుకరించుచు ద్వితీయ ప్రతిభటరహి
 తం బై యనన్వయంబు ననుసరించుచు, నేకధర్మాశ్రయం బై యుపమేయో

* ఇంకొక మాయించి యనియే యుండఁ నా. † బ్రహ్మచారితోరీకృతః పూర్వము.

పసూలంకారంబు హసించుచు భేదాభేదవాచనిదాసం బై స్థరకాలంకారం
బు నిరసించుచుఁ బ్రకృతోపరంజకం బై రూపకాలంకారంబు ననుగ్రహిం
చుచుఁ బ్రకృతోపయోగిక్రియాధాస్తాకృతస్వరూపం బై పరిణామంబు నా
దరించుచు రసికజనస్రతిభావిలాసగృహీతానుభవం బై భ్రాతృలంకారంబు
లోఁగొనుచు నిషేధీవచనప్రతియోగి యై యపహ్నవాలంకారంబుఁ గా
దనుచు బహుజనపరికల్పితబహూజ్జేఖం బై యుల్లేఖంబుఁ బైకొనుచుఁ
ద్రిప్తకారమనోహరం బై యుత్ప్రేక్షాఖంకారంబు మార్కొనుచు సనిశ్చి
యాతం బై సందేహాలంకారంబుఁ దోడుకొనుచు మహావాక్యస్రతిపాది
తైకత్వం బై నిదర్శనాలంకారంబు విడంబించుచుఁ గవిస్తాఢోక్తివిషయం
బై యతితయోక్తిలంకారంబుఁ ధిరస్కరించుచు సవ్యభాతవర్ణ్యం బై
ప్రతీపాలంకారంబు నిందించుచు బింబస్రతిబింబభావోపేతం బై దృష్టాంతా
లంకారంబుఁ బరీక్షించుచు హితాహితతుల్యవృత్తికం బై తుల్యయోగితా
లంకారంబు నాష్టసేయుచుఁ ప్రసిద్ధాధిక్యవిలసితంబై వృత్తిరేకాలంకారంబు
వంక తెన్నుచు సమాహితసాగముక్తినిలయం బై సహూక్త్యలంకారం
బు నాక్షేపించుచుఁ దప్రతిభాటశబ్దార్థసంపేతం బై వినోక్తిలంకారంబు
సనుగమించుచు నగ్ధాంతరీసమాక్షేపాధిష్ఠానం బై సమాసోక్త్యలంకా
రంబు నుల్లసం బొడుచు సద్భావరమ్యం బై పరికరంబుఁ గినియుచు నా
నార్థనిధానం బై శ్లేషాలంకారంబుఁ జౌకసేయుచుఁ బ్రస్తుతకార్యప్ర
త్యాయనసమర్థం బై యప్రస్తుతప్రశంసాలంకారంబుఁ జౌకళించుచు
గార్యానుమేయకారణభావం బై ప్రస్తుతాంకురాలంకారంబు నవఘళించు
చు వ్యాప్తిసముల్లసితం బై యనుమానాలంకారంబు బెదరించుచు విశేష
భావగమ్యం బై పర్యాయోక్త్యలంకారంబు విదళించుచు *విధినిషేధవచ
నమూలం బై నిషేధాలంకారంబుఁ బ్రతిషేధించుచుఁ బరిహృతవిరోధం
బై విరోధాభాసాలంకారంబు విరోధించుచు సకార్యసంబంధం బై విశేషో
క్త్యలంకారంబు నవమానించుచు సకారణకార్యవశింగతం బై విభావనా
లంకారంబు నిరోధించుచు విలక్షణకార్యోత్పత్తిమంతం బై విషమాలంకా
రంబు బహూకరించుచు విచిత్రప్రయత్నసంబంధి యై విచిత్రాలంకారం
బుఁ బోనాడుచు సూక్ష్మోదారం బై సూక్ష్మాలంకారంబు మన్నించుచుం

‡గారణమాలాలంబంబై గుంభాలంకారంబు ఘర్షించుచు గృహీతముక్తం
 బై యేకావశ్యలంకారంబుం గసరుచు దీపకై కావళీయోగం బై మాలా
 దీపకంబుఁ గిడురించుచు నుత్తరోత్తరగుణోత్కర్షం బై సారంబు వెలిపి
 చుచు మఱియు నుపాదానలక్షణలక్షితం బై జహదజహల్లక్షణావ్యాపార
 ద్వయంబు జయించుచు వృద్ధ*నిష్ఠాపదసర్వనామీస్థానం బై సంస్కృతశ
 బ్దానుశాసనంబు ననుశాసించుచుఁ జతుస్సాధనాభిగమ్యం బై ప్రమాణ
 దర్శనంబుఁ జూచించుచు, నిశ్చితవేదాగ్ధా బై వాక్యశాస్త్రంబుఁ గేలిసే
 యుచు నద్విత్యం బై ప్రాకృతవ్యాకరణంబుఁ గారించుచుఁ బ్రత్యయసుల
 భం బై ఛందంబు నపలపించుచు స్థిరప్రాణ్యుపకృతిపదం బై వికృతివ్యాక
 రణంబు నపహ్నవించుచుఁ ప్రకృతివికృతిసంశ్రయం బై మహానాటకంబు
 నదరించుచు నమితం బై గద్యకావ్యంబుఁ గాకుపఱుచుచు సువృత్తావృతం
 బై చంపూప్రబంధంబు ననుబంధించుచుఁ గళాస్వరసహితం బై గాంధర్వ
 విద్యం గంపించుచు నస్తోకహస్తలక్షణమధురం బై భరతంబు గనికరించు
 చుఁ దనరూపంబు మిగుల వెలుంగ నసముండేని సముండై యదరుం డ
 య్యు నదరుం డై యరిభరణప్రవీణుం డయ్యు నరిహరణప్రవీణుం డై స
 విశేషుం డయ్యు నవిశేషుం డై యమానుం డయ్యు సమానుం డై యగ
 దుం డయ్యు సగదుం డై వనవిహారశీలుం డయ్యు నవనవిహారశీలుం డై
 సోదయుం డయ్యు ననుదయుం డై శేషి యయ్యు నశేషి యై యహీన
 నిద్రాముద్రుం డయ్యు నిద్రావేశరహితుం డై యసర్జనుం డయ్యును నర్జు
 నాధారత మెఱయుచు లోకబాంధవుండు గావునఁ గమలాలయామోద
 ఘటకత్వంబునం దమోహరణపాటవంబునఁ బాటిల్లుచు స్వర్ణవిధుండు గా
 వునజగదాష్లాదకరత నమలినతారావళీమనోహరతం బ్రవర్తిల్లుచు సమవ
 ర్తిగావునం బ్రియ్యాస్రియతుల్యయోగదండధరత ధర్మనిర్వహణధురంధరత
 నాలంబించుచుఁ గాలుష్యంబు వహ్నాసరిత్సరజ్జలకపితౄంగనాహృదయంబు
 లయంద పదనియమాభావవర్ణనై పరీత్యంబులు ప్రాకృతవ్యాకరణంబునంద
 యస్పష్టాలంకారత సురతమృదితముదితాధ్వనికావ్యంబులయంద విరాగత
 చుంబితకాంతాధరంబులయంద యసుందరత్వంబు మధ్యమకావ్యంబులంద
 నీరసత్వంబు వజ్రాదిమణిచిత్రకావ్యంబులంద నిరర్థకత్వం బపుష్పపదంబులం
 ద యకళావత్త్వంబుద్రుత ప్రకృతులయంద వక్రత కాంతాశాలాలక శరవిశే

పార్థచంద్రులయంద ఏబ్రత్యాహారవర్ణాకర్ణాకృష్టధనప్రయంద కఠిన
త లలసాకుచకటితటంబులయంద సీరసకావ్యతద్గోక్తికదాబంబులయంద
ప్రదోషత రజనీముఖానంస్కృతంబులంద యర్థభేదంబు స్లేషయంద వృ
త్తిభిద యలంకారశబ్దమనంబులంద నిర్దయత మదనకదనకదనంబులంద
స్వప్రక్షాభావంబు కేవలవృత్తిరేక హేతువునంద దార్పిద్యంబు మృగత్వస్థా
మృగేక్షణాదుధ్యంబులంద కళంకంబు కళానిధియంద చాంచల్యంబు చం
చలాక్షి కక్షాక్షునైధవఖురాంచలంబులంద యశస్త్రత యసజ్యచాపంబు
లంద యస్తసాదంబు మేఘావృతదిసంబులంద యగుణాశ్రయంబు సురత
భిన్నహారంబులంద యహిభయంబు పాతాళంబునంద యస్ఫుటత్వంబు విగా
కలకలవాద్యభేదంబులంద మూసభంగహేతుత నాయకకృతనాయికాచర
ణపాతంబునంద పత్రత్వకర్ణత సముద్రతరంగంబులంద యనభిజ్ఞనిబంధ
నంబులంద యుపాత్రత యుపరత నాట్యరంగస్థంబులయంద మిథ్యావాది
త యద్వైతవాదులంద యస్తకాశత గుప్తవైతానాగ్నులయంద వికృత
భావంబు ప్రాకృతాంధ్రభావలయంద సమాధి పదబంధయోగీంద్రమాన
సంబులయంద మెలంగ నఖిలజనులు నగ్నిమాప్తి శుచిమంతు లయ్యు
వాపకారిత్వ మెఱుంగక చంద్రమాప్తి సాష్టాదకరు లయ్యు గళంకులు
గాక రవిభాతి సాభ్యుదయు లయ్యు నస్తంగతి గౌసక మేరువుకై వడి ను
న్నతు లయ్యు గాతిన్యంబు గనక పయోధిచేయవున గౌభీర్యరత్నాకరం
బులు గాంచియు భంగంబులు దెలియక కుబేరువడువున నగ్ధసంపన్న ల
య్యు బరాశ్రయంబు సేయక యింద్రవైఖరి నిరుపమభోగశాలు లయ్యు
దృష్టిభేదంబు లధిగమింపక యనుపపన్నభేదు లై యనుగతమోదు లై
యస్తాప్తాపవాదు లై యాశ్రితసాధువాదు లై యనురసస్రసాదు లై య
త్ప్రియవాదు లై యతిశయితవినోదు లై చెలంగం బరిపాలనంబు సంక్రా
మింతు సమయంబున.

[—: కథాప్రారంభము :—]

- క. విక్కిలదొరకళ కిది య, మృక్కనదే యెంత చెలువ మమృక్క యనం
జక్కడనంబుల కుప్పగు, నొక్కసరోజాక్షి రవితనూన్మన యలరుక.
క. అందముగల తలిదొడ్డు ల, మందానందమునఁ జెనువ మందిరమునఁ గా
నిదీనామతఁ జెడిగె న, నిందితయమునాతరంగిణీసోదరి యై.

ప. ఇట్లు పెరుగుచు నబ్బెల తననైశవబున.

సీ. చెలులతోఁ బరివేషములు మేలుతనబొమ్మరిండ్లుగాబొమ్మ పెండ్లిండ్లు సేయుఁ
దారకాగ్రహవిధితరుణులతోఁ గూడి యొప్పుగా వెన్నెలకుప్ప లాడుఁ
దనరాదు నయ్యింక ధనువులపై నెక్కి యింతులతోడ నుయ్యెల లూఁగుఁ
గూర్చుకన్నీయలతోఁ గూడి కుంభంబునఁ గొమ్మొప్పు గున్జనగూళ్లువండు
మొగులుచాటున*దాఁగిలిమూతలాడు, నవ్వుముషి బాలికలతోడనరసమాడు
సంచబోదల కెల్ల నాట్యములు గజపు, బౌల నవశైశవారంభవేశలందు.

నవ. జలదముమాటునా బొలిచి చాన మెఱుంగయి మిన్ను వాఁకయం

†చలముననిల్చి యంచయయి, చుగ్రపిఱుదఁ దదీయ రేఖ యై
మలయుచు బువ్వఁదీఁదియలమాటునఁ గల్పకవల్లి లీల యై
లలిఁ గికురించుఁ దోడిచెలుల న్నతి†దాఁగిలిమూతలాడుచున్.

క. నీలాభగవత్సంశేజ, బాలిక బాలారవిందపంక్తులు దిశలం
జాలం బాల రచించుచు, లీలన్ గ్రమపడుచు? దనమలేఁజూపుగమిన్.

క. దిన మొక్కచాయఁ బెరుగుచు, వసజాయతనయన చూడ వన్నెదనర్చున్
మనసిజుఁ డాడింపగ గవి, నన దీసిన పసిడిబొమ్మచందము మెఱయన్.

నవ. మదవతి వాక్యపద్ధతి సమంచితరీతి ఘట్టి వర్ణముల్
పదులు గణింప నైదు నొకపట్టున నొక్కొకచోట నాలుగే
పదులు పసుదు నొక్క యెడఁ బాయుచు న్నాల్గు లిపు ల్పట్టొక్కడం
గదిసి మెలుగెమఁ దెలియఁగాఁ బదియు న్నతి నాల్గువర్ణముల్.

క. వైదర్భిమీఱు నెచ్చెలి, వైదర్భీరీతుద్దీగ్నవైభవరసధా
రోదారకవిత యెల్లు స్ర, మోదావహ గాదు రసికపురుషుల కెల్లన్.

క. పదచిత్ర తాగ్చిత్రత, లాదవిసకవితయు విచిత్ర మొగి గనపట్టె
బదగతుల సామమ జై, యచి నిరుపమ మగుచు మెలపె నల్లముచూడన్.

సీ. సుస్తిఁజ్విశేషనంశోభితస్త్రివిధశబ్దాబులు దోషనర్హస్య మెడల
శ్చయ్య సమర్పచు పత్వాకమిగ్ధిగఁ ద్రివిధగుణంబుల రీతు లమర
వృత్తులు చెలువార వివిధరసామగడవర్ణనమనసక్రాస్త్ర లాసర
వ్యంగ్యంబు మువ్వన్నె లమర శబ్దాన్తచిత్రివిశేషము ల్పెన్నమిగుల
వాగ్మలు జైనకవిత చెప్పంగ నేర్చె, బ్రాతచదువులప్రోవుగారాపుఁబట్టి
విమలతనీ త్రిమాధురివిన్నయపుడు, కవిగురులుకవితగురుతయుఁగొంచగలరె.

* దొంగడుమూతలాడు-మూ. † యంచలచునిల్చి-మూ. ‡ దాగిలిమూతలాడుచున్.

- సీ. సంతతసన్నానసంచారిణిగఁ జేసె సారసాహరిహంసప్రజంబు
 వీణాకర్వణత్పాణి వాణి యంతర్వాణి వాణివిశేషసర్వజ్ఞఁ జేసె
 బాధురగాధర్వసాంధిత్వనిధిః జేసె విమలాశ్వవదనసాఘ్విజనంబు
 సర్వభారతశాస్త్రగర్వితగాఁ జేసి రమితగీర్వాణపర్వాష్టముఖులు
 కల్పితానల్పసంకల్ప(కావ్య)కథలు, లలితఃతులు మీఱఁ గల్పనలు చేసి
 దిద్దె నద్దిన్యమునిసతీతిలకకులము, వెలయఁ గాఁచి సబ్బెల్లవేళయందు..
- సీ. ఉదయవేళల వాణి యురున్మత్త బహువృత్తిబోధకగ్రంథము ల్పాసఁగ నేర్పె
 దరువాతియెడ ధరాధరరాజసందన మహితాగ మోక్షి మర్మములు చెలిపె
 దాఁపిమ్మట రమాతరశాక్షి రత్యలంకారశాస్త్రములు పొంకముగ నేర్పె
 నెడనెడ రశ్మిత నెసఁగు పన్నగరాజ శ్రిరహస్యగుంబు చక్కఁ బలికె
 గొతమవ్యాసకణచరకపిటశైమి, నులు స్వనిర్మితదర్శనములు నొడివిరి
 మూఁడుఘ్నూర్తులముద్ద యాసోప తండ్రి
 యంకమునఁ బ్రోదిగాంచు నేయ్యబ్జముఖికి.
- క. చదువులగని కన్నాయన, చదువులు గ్రహియింపనేర్పు సవిత్వతనుజ దా
 జదువులు సాకల్యంబుగఁ, జదివె ననుచు వర్ణనాబు చలువఁగవలెనా.
- వ. అంత.
- మ. గణుతిపఁ స్మరజీవనౌషధి యనంగబ్రహ్మతంత్రాంగురా
 ర్పణసర్వంసహ కామదైవతసహస్యవాహనాకాంక్షా
 షణ మభ్యాస్త్రజగత్తయ్యావివశకృత్సా మోహనాస్త్రంబు భూ
 షణసాకల్యసమానవేష మయి యోషానూపసం బొప్పెడికొ.
- క. ముంగురులరంగు లలవడె, నంగనపాలిండ్లు మిట్టలై కనుపట్టె
 లంగముల మెటుఁగు లెక్కెను, శ్రీగారముతోడఁ జెలికి సిగ్గుచు గనరె
- సీ. నానాఁట నవయోవనంపుఁబూదోటలో రహిమించు మదనాంకురంబనంగ
 ననుపమనవయావనారంభజలరాశి లలిఁదేరు పవడంపులతిక యనంగ
 సరసలక్ష్మణ్యవన్దాకాంకుసనవాటి రంగుమీఁదిన క్రొక్కెఱుం గనంగ
 సలలితస్రాయంపుసానఁదేటి లసిచు నసమాయుధుని మోహనాస్త్రంబునంగ
 బొలశెశిరేఖ దినదిన బోలి నెగడి, మెఱయుఁ గళలంతకంతకు మిక్కిలిముగ
 వరుస సంపూర్ణభావత వఱుకరణి, నమరె గాఁచి నవయోవనాగమమున.

మ. తెఱచై బాల్యము వోవ బాల యతిదీప్తిం జూడఁగా నొప్పె వా

తెఱసాఁపుం గటిపెంపు మేనుజిగి యుద్ధీప్తస్తనౌన్నత్యము

స్మరింపంపున్నడతీకు పాదములయొప్పుం గొను లేమి గనక

ఓంవాయాఁ జళిపింప నమ్ముడునిచే నొప్పారుఖడ్గం బనక.

సీ. కుటిలప్రచారము ల్కుంతలంబులఁ జెందె జవలభావము నేత్రనరణిజేరె

బంకసాంగత్య మేర్పడ ఫాలమున నుండె సతిరాగవిలసనం బధర మంటె

గతిసత్యమెల్ల నొక్కటఁ గుంచుబులఁజెందె బట్టువీడమి నితంబముననిలిచె

కలుము లెఱుంగముల్ గొనుఁదీగె వనించె జాడ్యంబు నడపులజాడనమరె

ముఠిప మెల్లను సిగ్గులో ముడిఁగిఁగొనియె

*గురైఱుంగమి యలనాభిఁ గూడిఁగొనియె

నెలతె తనబాల్యచేష్ట లన్నియునుఁ దన్ను

బాయకుండఁగ నొప్పె యావనమునందు.

చ. లలరువనంత మబ్బినపు డా నొకకొన్నిదినంబు లింతె మా

కలుములు నప్పుడు న్నమత్తైఁకొఱగా మని పల్లవంబు లా

జలజదళాక్షిపాదజలజంబులు గైకొని పూజనల్పు న

య్యలరు లనాఁగఁ బాదసఖరాంకురము ల్గనపట్టు నింతికిఁ.

క. జిగి దప్పి చుక్కగమి యా,మగువపదనభాలితోడ మార్కొనలేమిం

బగ లుడిగి యుండుటం గడ,గగనములో డాఁగి రేయు గననగుల్లె.

గీ. నిలుక డెఱుఁగని చిగురాకునీట దెంత,తాపడిన పద్మరాగమ్మరాగయెంత

పొగసుఁగెండామరలసాంపుచూఱకొన్న,వనితపదములతో పాటివచ్చుల్లె.

చ. ఎడసినకాండసంపదల కెంతయు స్తుక్కుచు వాడు టంది తా

తుడుగని వేతకోతలకు నోర్చుదొన ల్కలమంపుగర్భముల్

జడిమి వహించె గాన సతిజంఘలతో సరిగాఁగ నేర్చునే

జడమతు లైనవారలకుఁ జక్కఁగఁ జిక్కునై నద్విచారముల్.

క. సరిసిజలోచనజంఘల, సతివత్తు మటంచువచ్చి శరములపా లై

యిరుగడలఁ గట్టి ప్పాలై, శరధులు కడు నొగిలె దగనిసాహస మగునే.

క. వృదుపదమై మాధుర్యా,స్పద మై చెలిజంఘ రసము చాలఁగఁజలుకు

వృదుపదమై మాధుర్యా,స్పదమై యలరారు రచనవశువు దతిర్చక.

క. పారలేక సరస తెడలక, వరప్లువవితతితోడ*వర్తింపక యి
ద్ధరపై బడి తలక్రిందై, పరగిన సరిరాదు రంభ పడతితోడలతో.

చ. తలవిరియుంగఁ బోసికొని తద్దము నాకులపాటు దోచుగా
జలముల నెప్పుడు న్నిలిచి సర్వశరీరము భూతిలిప్త మై
వెలయంగఁ బండ్లు బూలుగొని వేసరకెప్పుడు మోచ దా దపం
బలవడఁ జేయుచున్నయది యర్కసుతోరుతులాఙ్గలాత్థి.

క. అతిమృదు వగుసతియూరుల, నతికఠినవృంగరికరంబు లారసి చూడ
న్మతి రాదయ్యె బ్రతీపమెహిత ముల్లా సుపమ నుడువ నిలఁబ్రాజ్ఞులకు.

గీ. పూర్వవరరూపమంజమస్ఫూర్తి గాంచి
చెలువకటి పాణినీయుంబుచెన్నుగాంచు
బృహ్మి విపులాతిహృద్యసద్వృత్త మగుచు
వేదపాద్యబనా మదివేడ్కజేయు.

క. నీల తానెంబ నయ్యలి, నీలాలక పిలుచురుచినె నిర్జించె నిల్క
వేలాతిగసర్వాంగ, శ్రీలక్ష్మ శ్రీగెలిచె సవతిట్లక మమరణ.

గీ. దిరిదిరం దిరిగెఁ గుమ్మరసారె రవిజాతపిలుచుతో మురిపంబు జెరుగవచ్చి
నట్టేటఁ బడియె మానక సైకతంబులు చెలిజఘనంబుతో జెనకవచ్చి
బలుగిరిదుర్గంబుపా లయ్యె ధారుణి నైదలికటి సరివడఁగ వచ్చి
రారాపిడులఁజెందె దోరంపుటద్దముల్ పోలతిశ్రోణిచ్చాయఁ బూనవచ్చి
గండ్లఁబడిపోయె నరదంబుగండ్లు ముగుడ
కాంచికాస్థానగరిమంబు గనఁగవచ్చి
పరుమవిషమత్వములు మ్రానుపాటు తమకు(?)
దలఁపనివి(లేవు)బాలానితంబమునకు.

క. అరుదైన చక్రవర్తిత, సరసుల సహవసతి గలదు చాలుదు మనియో
కరము భ్రమంపడి తిరిగెఁడు, దరుణీమణినాభినద్యశలేతు సుల్లేపుడు.

క. లలనామణిపక్షంబునఁ, గలిమియులేమియును నెఱుంగఁగానినడుము బా
గలదని తెలియఁగఁజేసె, బలునాభీగహ్వరంబు పరిదృష్టం బై.

క. గూఢాగూఢవ్యంగ్యము, రూఢిం గనికనము లమరురుచులు దనర్పం
బ్రాఢవయోధరమధ్యము, ప్రాథులమతి సమ్మదం బపార మొనర్చు.

- ఉ. అరమణీశిరోమణికుచాద్రి యుగాంతరసీమఁ బుట్టుశృంగ
 గారరసంపుజా లనంగఁ గానఁగనయ్యెను ముద్దుఁగుల్కూ నూ
 గా రది నిల్వఁగా నయినయమ్మతనిమ్మ మనంగ నొప్పచె
 ల్వారెడు నాభిగహ్వర మయారె మృగీదృశరూపవైఖికి.
- క. అరయఁగమనమున్ దివియుంబరమాణువుఁ గలదటంచు బరికించిన వే
 హరిమధ్యనడుము నంశయ, పరమాన్నద హూట నెక్కు పాటిలు నుపమల్.
- గీ. చారుతర హైసనాభిశృంగారసరసి
 రసము వెల్లుబ్బి కుచమహిధ్ర ములనంటి
 పాటునూఁగారుజాలుపైఁ బయలుపడెడు
 కరడు లనమించె మున్వభుక్కు ముముఖికి.
- మ. లలిశృంగారరసస్రవాహ మొనరన్ లావణ్యవర్షాగమా
 కలనోద్భూతపల్లితిరంగములు వీరం దాఁకఁ జెల్లుబ్బును
 జ్వలతేనోమయ బుద్బునద్వయము నోజన్పించె నయ్యంతి మే
 ల్వలిచుదోయి మెఱుగు లుల్లసిల్లు భాస్వద్భావమూలొంత మై.
- చ. అరయఁ ద్రివేణికాజల మనంగుఁడు గ్రుక్కఁగ జవ్వనంపు మే
 ల్సిరి కడు నించి డింప నొగిఁ జెల్వ(గు)పైఁడి పనంట్లు గుబ్బ లా
 నురవడి డించుదో దోడక నొప్పెడు జాలనఁ గాన నయ్యెడు
 న్వరహరినీలమాక్తికమవర్ణనిబద్ధవిభూషణ స్రభల్.
- క. అస్రకృతభూధరాదుల, కస్రకృతు బయ్యెఁ జెలువయ్యు పుగుబ్బల్
 అస్రకృతతయ్యునుగ్రకృతత, యాప్రకృతపుజన్ముదోయి నెనయుఁ గ్రమమునన్.
- చ. కలయఁ బ్రసాద మొప్ప నధికస్ఫుట మై మధురత్వ మొందఁ గే.
 వలపరుషస్వభావపటుబంధము పొఱి సమస్తభూషణా
 వలులు దలిర్ప సర్వరసవాసితఁ గావ్యమునాఁ జెలంగు నె.
 చెల్లిచనుదోయి క్లిప్తతనుఁ జేకొని మానదువో విసంధితన్.
- క. ఉసుకుచభూధరపతికిం, గడిఘటములు మిత్ర మయ్యెఁ గనకకలశముల్
 పరికింప సమతఁ గైకొనె, నరులును సఖిభావ మందె నరుదు తలంపన్.
- క. అరిగజకటదారణమున, నురుసుమనంపం క్తిప్రోవణోదారతచేఁ
 బురణించు మొనలు సూపుచు, దరుణీవహ్నోజభూమిధరరాజ కడున్.
- ఉ. శంక యొకింత లేక చెలిచక్కనిబాహుల నాటి కేగఁగాఁ
 బరకముఁ జెంచి కంటకులవా లయి లో బలులేమిఁ జెందె గా.

బుకజనాశ్రయట్లగుట వాని హరించు శుచిత్వవృత్తిచే
గొంకక సత్పథంబు గొను కూరిమిగల్గినహంసరాజయున్.

చ. వననిధి బుట్టి సన్మణినివాసము నై హరికేలు వట్టి యా
ధనపతియిల్లు సొచ్చియు ముదంబున మంగళసూత్ర నైభవం
బునఁ దనరార నైతి నని పూనిక శంఖము చామకంఠ మై
ఘనతః పహించి కాంచ మణికాంచనమంగళసూత్ర సంపదల్.

క. నిటలాక్షుఁడు మూలంబున, నట హాశివ త్రంబుమీఁద సమరుటకతన
న్వటఫలము ఫలము గాంచెను, బటుగతినియించుబుక భావము గొనుచున్

చ. సరసిరుహాక్షి దంతములసాటికి వత్తు మటస్సఁ గుదము
ల్విరియునుగా నిరంతరము వేసరి చీకటిబందిగుంబులం
బొరఁబడి వాడుఁగా మిగులసూత్రముల స్సరిగట్ట స్త్రుక్కుఁగా
పొరిఁబొరిఁ గందుగా నెఱయ భూరికుచాంతరదుర్గసేనులన్.

గీ. *లక్షయంపుగుణస్ఫూర్తియమరెనేని, చిద్రములులేనిగుంభంబుఁజెందెనేని
తరణిందనముద్దులదంతపంక్తి, యాభిరూప్యంబు గాంచు ముత్యాలబంతి.

ఉ. పంచము లంట మే నిది యపాత్ర మటంచు వనాగమాంతశా
ఖాంచలవృత్తి యై చివురుపాశ్రితమాధవసంగతైకర
క్ర్యంచిత మై వధూటిమధురాధరతం జని చెందుటం గదా
కాంచెను సద్విజన్మపరికల్పితసంతతసంగసౌఖ్యముల్.

శీ. జలవాసతపమై(న)జలజంబులకుఁ గళాధరునిరాకకుఁ బ్రమోదంబు లేదు
లలి నట్టితప ముత్పలంబున కగునేని మిశ్రవైముఖ్యంబు మిగులుచుండు
గలదు భిక్షావృత్తి గండుఁదుమ్మెదలకుఁ బాయిత్య మెన్నఁడుఁ బాయకుండు
గగనశ్శితవ్రతం బగుచకోరంబున కెన్న దోపాకరునింపు గదురు
గాన చక్కని కాళిందికన్నఁగవకు, నెన్ననివి సామ్య మేగతి నెనయఁగలవు
ఎట్టికష్టంపుఁదపమైన నిలవిగుణత. గన్నఫలమిచ్చుననుమాటగలుగుటెల్లు.

గీ. నిచులబంధవరాలోకనిస్సమీశ(?) , లమలమాధుర్యరసవైభవాస్పదంబు
లగుచుఁజెలువారుకాళిందిసాగనుఁగన్ను, లన్నలోతమ్మలోయవియబ్జములకు.

సీ. ఛానకన్నులతోడిసాటిఁబూనఁదలంచి బ్రమసి బేడిసలు గాలములఁబడియె
జెలువయత్తులతోడిచెలిమి సేయఁగవచ్చి పొందమిమ్మెత్తముల్బురదబడియె

ముదితచక్షులతోడ మురువు నూపగవచ్చి కల్వలు నీళ్ల(లో) మళ్లబడియె
మానిని నయనయుగ్మంబు జోడని లేటికొదమకన్నులు భీతి బెదరుపడియె
రమణిరమణీయతరపీక్షణములతేట, లూనబోవుచుమదిరంబులూఁతఁబడియె
బొలఁతి చూపులచేలువమ్ము బెళుకు లొలయఁ

గోర్తి తేఱులు బికిరంపుఁగూడు గొనియె.

గీ. చేన్వకమునువ్వుఁబువ్వునుసరవిఁగూడి, యితిఘ్రాణంబునకుసాటిసేనయలేక
వతనంతంతకునుదలవంపుగాఁగ, బండుటలుచూడమే ధరామండలమాన.

చ. ఎదుట మెలంగువస్తు వొకయిండుక కన్నడనీని మైలతో
నదనునఁ బెట్టు తెల్పులకు నబ్బదు నిల్కడ లేదు మార్దవం
బిది కొఱగాదు జన్మ మని యెంచి రత్తిస్థరదర్పణంబు ల
వ్వుడవతిచెక్కు లై యెపుడు మాననితేట వృదుత్వముం గొనున్.

క. నవనవరోచిర్నిచయ, ప్రవణము లగుకుందరదన శ్రవణంబులకు
నవ తెనుచుఁ బల్కఁ దగునా, స్తవతను సరిగాక మెలఁగునవసంఖ్యనిలన్.

చ. చెలి చెలువంపుఁగల్గములశ్రీ హరియింపఁగ నేల వచ్చె క
ప్పులు లకటా వివేక మొనగూడక యయ్యపరాధ ముత్కటం
బిల నొనగూడె వాని కది హేతువుగా జను లెల్ల నిష్పడున్
నలసలఁ గ్రాఁగునూనియలఁ జాలఁగఁ జాలఁగ ముంచి యెత్తుటల్.

క. కలకంఠిమృదుకటాక్షా, చలరమ్యద్యుతులు నిండు శ్రవణద్వయి యొ
ప్పులు నించు*చీరసంబున, విలసిల్లెడుకూపయుగభివిధముం గొనుచున్(?)

చ. జలమరుప ద్ధనీలజలసంధవక్షైరవఖంజరీటప
క్షులిహరిణాక్షిమీనహరిణాంకపత్రుల దృష్టిమాత్రనే
తొలఁగఁగఁజేయుఁ గన్న లని తోయజనూతి నవాఖ్యసంఖ్యల
న్నిలిపెను బార్ష్యయుగ్మమన నేర్పున నా సతివీను లింపకున్.

ఉ. తియ్యన కాని యొండు మతితీ రొకయితయుఁ గానరాదు నే
నయ్యలివేళికన్బొమలయందముఁ జెందనటంచుఁ జప్పనై
యొయ్యన బెండు గైకొనుచు నుండు మనోజునిచేటిసింగిణీ
యొయ్యడఁ బిల్లపిల్లతర మించుకయేనియుఁ జేగఁ జెందెనే.

క. కనఁ గన మిగిలెడుమధురిమ, గనఁ జెలికన్బొమలతీకు గానక మరుచే
ననచెఱకువిల్లు స్రాణము, గనఁజాలక కాదె నిలువుఁగన్నులుపడియెన్.

- క. పున్నమనాటినిశాపతి, కన్నియనమ్మోముసాటి గనలేక కష్ట
సక్ష మగుఁ దజ్జయంబును, మిన్నా ఫాలంబు గాంచు మెఱుఁగులబలిమిన్
- ఉ. తమ్ములమేలు పూనమిని దక్కులవెన్నెల మేనుసోకిన
న్నెమ్మివహింపమిం గలుగునిండ తొలంగఁగ నిందుఁజందుకుం
డెమ్మెలతమ్మయిం జెలీవయింపులనెమ్మొగ మాదుఁ బూనఁ గా
తమ్ములమేలు మేల్సొగసుఁ దాలుచు లేనగుతేటవెన్నెలన్.
- గీ. సవతు గనఁడయె యబూర్ణదోషాకరుండు
బహుముఖగ్రస్తజలములు వ్రేలియకాపు
పరిహృతాశేషదోషమై భవ్యకాంతి
వైభవము గాంచు నెచ్చెలివదనమునకు.
- క. ఎన్నఁ బ్రతిబింబభావా, పన్నం బగుంముకురమునకుఁ బాటిలు నేలా
*గన్నన్న సమత బింబత, గొన్న వికర్తనతనూజగొనబుమొగముతోన్.
- గీ. కాంతివారాళి యగుభానుకన్యమోము
జగి యొకించుక యప్పుగాఁ జెంది యొక్క
రేయి చెలువొంది యది దీర్పలేమిఁ బొడము
పాపము కళంకమై విధుఁ బాయకుండు.
- గీ. బహుళపక్షపాతభావితఁ డైనట్టి, చందమామ జడుఁడు సాటి యగునె
సమతఁబూని శాస్త్రసర్వస్వవిదురత, వఱలుచుండుచెల్వ వక్రమునకు.
- చ. పగ లిది రేయి నాక మఱి పక్షవిభేదము గాంచ కెప్పుడుం
దగులు మిహోదయస్ఫురణఁ దార్కొను నర్కునికూర్మిపట్టి మే
ల్సొగసులనెమ్మొగంబునకుఁ జొప్పడునే సరి యుంచు బల్కఁగాఁ
దొగచెలికాని దోషములు దూఱొనువానిఁ గళంకభావితున్.
- క. కనఁజనియె ముకుర మిందుఁడు, కొనవవ్వంజనియె మాఱుకొన్నంజనియెన్
వనజంబు గాని నెచ్చెలి, గొనబులనెమ్మోము సాటి గొన విజ్జగతిక.
- గీ. అమను బింబానుబింబైకృ మరసిచూడ, నరుదుబింబానుబింబులకైకృత్వత్తి
కంబుకంఠరముఖిదగ్గణంబుతోడ, నైకృ మొనగూడఁ జందున కబ్బురంబు.
- ఉ. సాటికి రానినీలములు సానలే రావడఁ బాఱుఁబోతులె
తేలులు బోయె మేఘములు దీనత మొఱ్ఱలు (వెల్లె) జామరత
గాటవుఁదెల్లఁబాటాదవె గప్పడఁ బల్కఁగ కేళింఘముల్
పాటలగంధికోప్పసిరిప్రాధవ మెచ్చు దరంబె చూడఁగన్.

- గీ. అఖలనుమమృతవంబుగాభ్యర్చితింబు. నీరజా ప్రతమాభవనీలకబరి
 చానిసవతించునేగతిఁబూనవచ్చు, తగముకై నీరములు, మోయుజలవభోంబు.
- క. అమరెడుకీర్జిత సగ్ధర, కొమరుమిగులు పిఱుందు దలఁచ గొనబగుచివులే
 కనునీయలచువు చవలే, రమణీమణి యకార వృత్తర త్నాకరమే.
- క. చలమా సుధ కధరము చం, చలమా కనుదోయి కుచము చాలితకనకా
 చలమా నైపుల్యజితా, చలమా జఘనంబు ఘనము చానకు నెన్నన్.
- క. రాకాచందుని సగు నా, రాకాంత మొగమ్ము కెంపురావికిమే
 రా కామినియధరము చిగు, రాకా పాదంబు సుకుచరాకారమునన్.
- క. †నాకము నగుఁ గౌనమ్మై. నాకము(జగి)గుబ్బ యలపినాకము బొమ యా
 లోకముల సుదతి హరిదా, లోతైమ్ము నిందించు నార లోకము మెచ్చన్.
- క. ధరమా కుచ మాబలుఘన, ధరమా నూఁగారు ‡నీరదాయకధారా
 ధరమా కచంబు స్వర్ణవి, ధరయాధరమా మెఱుంగు ధరణిజఘనకున్.
- సి. ఇంపారుకీర్జిత యింద్రీనీలముఁజేయ మధురంపు మోము పద్మంబుఁజేయు
 ముత్యాలసరిఁ జేయు ముద్దరద్రుశేణి రుచిరంపుమోవి విదుమముఁజేయు
 శంఖంబుఁజేయును జక్కనికంధర గుబ్బలు బంగారుకొండఁ జేయు
 భూమిచక్రముఁజేయుఁ బొందెన జఘనంబు తలరుమధ్యమ్మునంతంబుఁజేయుఁ
 గలికిపాదంబు పద్మరాగంబుఁ జేయుఁ బాననిలువెల్లఁ దస్తకాంచనముఁజేయు
 నెలఁదిఁగొనినూగుమాటలు పేయునేల, రమణీలాసణ్య మొగినముద్రంబుఁజేయు
- నీ, జలధామాలిక జగజంపుకీర్జిత చంపకమాలిక సరసనాన
 భ్రమరవిలసితంబు కొమరారుకనుదోయి మత్తకోకిల యగుమంజుశ్రము
 శిఖిణి యెమిఱుఁ జెలువౌ రదశేణి సగ్ధరయగు గుబ్బచమ్మదోయి
 యనుచువివ్యగ్నాల యగుచు దనూమప్తి మత్తేధగయగు మంజుపదము
 లలభుజంగప్రియూతమె యూరు దనకు, బంధురంబయ్యె సర్వాంగభవ్యలక్ష్మి
 యరసిచూడఁగఁబంకేశుహ ప్రపూతి. విశదలాహణ్యమహిమసద్వృత్తమయ్యె
- నీ రమణీలాసణ్యంబురాశితోఁ గనుపట్టుఁ దేటులకుంపులు దెలిపివీఱు
 మున్యన్న చందురుల్ ముద్దులమీనము ల్పుషీరము ల్పంపెంగ సొంపునింపు
 ముక్తాఫలశ్రేణి ముకువంపుఁబవడంబు శంఖంబు గుబ్బల ల్పరసనాశ
 లుదంపుఁజిగురులు పొందెనజలనీలి బలువైషవ్రాగము నిబ్బరవుచీవు

†కాద్యమొగము—మూ.

†నాకమనగాకా—మూ.

‡నీలధారాధరము—మూ.

లబ్ధురపువరప్రసాదమునకును, అరిదిగావించు కూర్మంబు లధికమృదుల
పంకజాలంబు లసమానభాసమాన, కాంచనచ్ఛాయ నెప్పుడొదవించుతీనె.
వ. ఇట్లు నిందునవ్యసంబున దేవాసురమునుష్టలోక కాంతాదురాపకామనీయ
కలక్ష్మీలీలాయతనంబున పర్యలక్ష్మణైకలక్ష్మంబు నగునమ్మోహనాంగిపిఠ
లవిద్యావృక్షానిమిలాంతకరణ యని విశేషించి సకలజనవరమాహ్లాదైక
కారణం బగుసంగీతశాస్త్రంబున మిగులఁ బ్రవీణ యగుట యారసి యారసి
కనీలవేణిముఖ సఖిజనంబులు తద్విద్యాపీఠవంబుఁ దలదండులగు ఛా
యాసూర్యులకు డెందంబుల కమందానందంబుగాఁ దెలుపం దలంచి యొ
క్కనాడు.

సీ. మేటిమిన్నేటిపాన్నీట మజ్జనమార్చి దిన్ని వెన్నెలవన్నెచీరఁ గట్టి
పొంగుసిబ్బెపుఁజన్ను బొంగరంబులమీఁదసాగనుగొంబట్టుకంచుకము దొడిగి
నెఱికప్పుసిరి నొప్పు నెఱికొప్పు చెలువంద నందంపుఁబూదండ లమరఁజుట్టి
రిక్కరామొక్క పెన్నిక్కు చక్కఁగఁజేసి చొక్కు నెన్నుదుటఁ జేర్చుక్కఁజెట్టి
కలువగమి కెక్కుగలిగించుకన్నుఁగవత్తు, గలికి కఠినిగ్గుమిన్నులకాటుకయిడి
యలకు నాణిముత్యపునకులఱుతి నిలిపి, తీర్చి రీతి వెలదికిఁ గూర్చు చెలులు.

క. కాయమ్మన నాభరణని, †కాయమ్మ సఖిజనంబు ఘటియించుచున్
మాయమ్మే సాటియగు. న్నాయమ్మకు మిగులు సవతు మాయమ్మనుచున్
వ. తనవంతరంబు.

క. విచ్చేయుము నీవిద్యకు, దచ్చెరువడి నేడు సత్సభాన్వితఁ డగుచు
నెచ్చనివీలుపు విలిచెను, ముచ్చటగా నీదుపాట మురివముచూడన్.

వ. అని విన్నవించిన.

ఉ. వచ్చె సఖిప్రియత్నమున వారిజలోచన వెన్న ముందటన్
పొద్దు కఠాదిభారమివ నెమ్మెలుకొ నొగిఁగుల్కఁ గొప్పుదా
తొచ్చెము తేనిదీకలుల ముప్పటిల న్నడి బెక్కు మోమునం
దచ్చెపు మొల్కనత్వ జగి నందపునెన్నెలచాయ లొల్కఁగన్.

ఉ. కాంతము గాంచవాడి దహఁగాంచినదత్తు సమస్త విష్టహ
దంచితఁడు పాశీరథవాసనదక్షిణవిస్ఫురత్కృపా

*దొడివించితీకె—మూ.

†కెసిగ్గు—మూ.

‡కాయమ్మనసఖిజనంబు. సఘటియించెన్—మూ.

నంచితపక్షా బాగ్యచనసారతనూపచిదుర్నిరీక్షు నా
కుంచితసద్యపుస్త్రితయగోపనపక్షు హతానపక్షునిన్.

చ. కని కర మొప్పు మొక్కినను గన్నియ వాదరణాను *వృత్తితో.

గనుగొని తన్మనోజ్ఞముఖకంజము రంజల సత్కంబుల
న్నినుడు కవుగిలించుకొని యింపుగ మూర్ఖుని తచ్చిరోజము
ల్లునువడదుస్య చిట్లను నపారకృపారసవార్ధి దేలుచున్.

సీ. పవడంపుదీపె రా బంగారుబొమ్మరా పొదలెడురాయంచబోద రావె
గుణరత్నరాశి రా గోనబుంబూబంతి రా కొమరొప్పుముద్దులగుమ్మ రావె
యతివమేల్బంతిరా మందాలకుప్ప రా యొలుపైనకొక్కారుమెలువ రావె
యప్పచ్చికొండ రా యతనువాలమ్మ రా సొగసైన చందురుసొగ రావె
బాగ్గతి యెనట్టి నాతహఃఫలమ రావె, లలిత మైనట్టినవకల్పలతిక రావె
రాణగించిననాయంటిలమ్మిరావె, తలపులొనగూర్చు ననుగన్నతల్లి రావె.

ఉ. బంగరు లీనుచూపు గలబంగరుబోటికి నాటియైన మా
బంగరుకొండ వచ్చె గులపావనసద్గుణవార్ధి వచ్చె నా
కొంగువసిండి వచ్చె మదఁ గోరినభాగ్యము వచ్చె వచ్చె మా
ముంగిటికామధేను వని ముచ్చట దీరగఁ బల్కి వెండియున్.

క. తల్లివి గద కన్యామ, తల్లివిగద సొగసుగులుకుదనముల సిరి మే
ల్లల్లివి గద సుభూమహ, వల్లివి గద మమ్ముబోవ నల్లినిభాంగీ.

క. ఒప్పులకుచ్చా నినుగ, న్నవ్పటినుండియుఁ బ్రమాద మనుజలరాశిం
దప్పక మునుంగు నాశం, జోవుడె నభ్యుదయమెన్నఁ జోద్యము జగతిన్.

గీ. అమ్మ నినువంటిపట్టి మీకబ్బె గాన, చాయచాయకు మర్యాద

— (ఇక్కడఁ గొంతగంధములేదు) —

దముల్పాలఁ దనర

గేయవాక్కర్త్రీ యనుపేరు గీలుకొనఁగ, వీణ వాయించె నవ్వేళ నీణనయన.

గీ, శత్రువముభాతి మంగళార్థంబు గీతి, కది పరాశ్రవచించుట నంచునెన్ను
కాత్ర ముగీత మగీతకాత్రవేత్రి, కబ్రమేభావిసన్ధం (గళార్థ) మెగుట.

క. రూపవతిగీతిభూషణ, దీపితమై మెచ్చుగ్రామఁ దీవ్రం బుపమా,

క్షేపములు వడయునని సఖ, నాపాదించుచును మోదమందిరి విబుధుల్.

ఉ. చాయలు వేయు గల్గునెఱసామికిఁ బాయలు వేయు రిక్క రా
చాయలచాయ జెం సాతవతన్ ఘటిల్లె మే
ల్పాయలకెన్న మిక్కుటపుఁజాయఁ బ్రవర్తిల్లె ముద్దులాడి యా
చాయకుమారిగీతి (గన్పె) సంగతశీతలమాఘరిశుభిన్.

వ. అయ్యనసరంబున విశ్వంధరానిర్భరభారాయమాణ దుగ్ధానకంపాదివృశం
సదు (ప్రసర్పగాటడ) మణి యగుశ్రీకృష్ణదేవకీపతయీదవశోమణి వింఖ
చంద్రబింబుకృంద్రి కాడంబరంబున నిజన్యనజీవంజీవంబులకు సంజీవనం
బపేక్షించి విరించివధావధి యగుద్వారనతీవధంబు నాత్మశరణపూతచరణ
(సరోరుహ) విన్యాసంబున ధన్యమూర్ధన్యంబు గాఁ గటాక్షించి తత్కటా
క్షసమాక్షి ప్రకారప పరభాగసందానితి మహాభాగపతద్విగుణితఫారిణామా
నుసంధానబంధురోమహర్వాశుకంచుక సముదంచితసర్వాంగనయను

నందామృతభారాపీనాహంబున నవగతమోహాదిదోషపంకాంతరిత

తాలఘూకృతంబు నణుపరిమాణంబు నతఃకరణంబు దేలియాడ మగిడి
సత్యలోకంబు స్వాలోకవిషయంబు చేయుం దలంచిన (జగ) డంపుకూటికడ
దారి గ్రహరాజగృహరాజంబు సమీపంబున సమీచీనతాసధీ చీనతదనూ
నవిధానానామృతంబు కర్ణకూపంబులనిండారనబ్బురవడిచేవడిన వీణీయవదలి
కదలక మైమఱచి పరచితిహ (1)ంబునందె(ప)నిమందవడి (1) డెందంబు
ననంబు గాక మసల మెల్లమెల్లవందేచ్చి కూర్చుండి శిరంబుఁ గంపంబుతోఁ
గూర్చి తర్జని నాసికం జేర్చి తనలో నిట్లని విత్కొంచె.

ఉ. ఎక్కడిలోక మేఁ గనని దెక్కడిగానము (నాకఁ గొ)త్తగాఁ
దక్కిన) దిట్టిగాన మొక తావున నైవి విసంగ మృగ్య ము
మృక్క యిదెంతిచోద్య మహాహా ననుఁ జొక్కఁగజేసె నద్దిరా
యక్కమలాక్షకీర్తనమునందును డెందము డింద కుండెదన్.

క. బేరా మును వింటి బయఁ, పారావారజకు నాటి (పద్మాక్షి కుమా)
రీరత్త మయ్యె సూర్యున. శ్రూఢాధిగుణాధ్య * నీలయతులాంశం బై.

క. అక్కన్య సకలవిద్యల, దిక్కులఁ జనసాటిలేక దీపించును జెం
పెక్కు మిగుల గీతఃపలన్, లెక్కింపఁగరాదు మాఘరీగుణ మనుచున్.

క. జాతకుని యువుడు తండ్రికి, తేతం (బిసురొత్త సేవసే) యుగఁ జోలం
ప్రీతిగ నెచ్చలిఁ గడుఁగొన, కీరతీఁ జన నాకు డెంద మెనయ దటంచున్

వ. ఇట్లుహించి.

సీ. సంగతతత్పురుషవదనిష్ఠాన్తార్థి శుభాత్మపాశీనీయం బసంగ
సిద్ధసాధ్యవిశేషబుద్ధ్యహవత్కాక్ష్మితవ్యాకృత (భక్తి-యశంగ)
జ్ఞాతాత్మరీతి నిర్ధూతాంజనాత్మత సాధ్యలంకృతివిశేషం బసంగ
సతశీకృతకావృత స్త్రీరూపత సరసాంధ్రశబ్దకాశన మసంగ
నమః దేవతే నారాయణాభిధాన, కావ్యవర్ణమనూత్తరకాభిధాన
చతు స్వరస్వరవిశేష, హరిమహాతికరుండు శుభాకరుండు.

సీ. చంద్రోపరి సితాభజలవాహరేఖవః దగుఫలగోపిచందనము దనర
నైరావతాలింగితాభావగాజ్జలతాలినః బసిడిజంద్యములు మెఱయ
సగ్రీవాశ్శీరకింజల్క సముదయం బన జటాసమితి వెలుంగఁ
గలభౌతవగమధ్యగతసీలవేదిక నాఁ గటిఁ గృష్ణాజినము దనర్ప
గల్పకస్కంధపరిణాధ్యక్షునతమాల, వల్లి యన వీణ భుజమును వన్నెటూట
వలుదిశలమేను తఱపివెన్నెలలుగాయ, వచ్చెనారమఁదవ్విభావనునిడకు.

ఉ. చూరమునుండి రా ముపిఁజి దూర్ణము బంగరుగద్దె డిగ్గి బ
త్కారవ మొప్పుగా నెమరుగాఁ జని భక్తిభయాదృశింబు ల
చ్చారిగ సందడించుచుది వారిజబంధుండు సాగి మృక్తికైఁ ద
చ్చారుపదాంబుజాతములు సాధుకరద్యుతు లంటి రాజిన్.

క మృక్తికై-నఁ *జెయ్యులసాశిరి, మకు-వఁ గైగుచ్చి యెత్తిమది ముదమలరన్
లక్కలహాశవమునినగు, మొక్కలుచొక్కలముగాఁగ మొగముననమరన్.

క. దీవించె నీకు దుర్లభ, మేవస్తువు లేదు దీవ నిడకుండఁగరా
దేవస్తు వక్షయం బగు, నావస్తువు నీకుఁ జట్ట మగు నిజ మనుచున్.

వ. ఇట్లు భావశుభంబుఁ దెలుపు వలుకు వలుకు తొలిపలుకులగమికానిగాదిలి
కొడకం గడగననివేమక గడలుకొన ముండలు నిడుకొని వచ్చి యచ్చె
రువులకు నెలవకు తప నెలవునకుం దెచ్చి ధచ్చిదిక్కు లచ్చువుఁ బచ్చి నె
న్నెలలు సాగను మునుంగు లొసంగు మగతామానికంబుల పెద్దగద్దెయి
నుంచి యువందితభయభక్తి దినయాతిశయి మృగునాశయములు నమ్మనాశ
యానకు దిర్విశయముగ నిజకరకు శేషములు సదాకయోచితంబు లగు
మీదపాదంబులు నీసి యాదేవగుణంబుల తేరనెఱచిర తొర నెఱుంగని

యొక్కటకుష్టుం దనకూతుం చిలిచి యచ్చా యిచ్చావరహితునకు మొక్క-
జక్కంటదని తొక్కటియుఁ జక్కడు మొక్కవలయు నని మొక్కించిన
సత్కారుణికప్రభువనుని పురుషశిరోమణిప్రణిగృహీరిని గమ్మ బొమ్మ
యని తీవించి యనుపం తిదమఁ దదనుమతి నమృహమతి నిజానుగతసభా
జనంబుల యథాపూర్వోచితస్థానంబుల వసీయింప నియమించి తాను
దత్తమీపతలంబున దివ్యభవ్యనవ్య హేమముక్తాఫలాముక్త నిర్మిద్రీధద్రాస
నంబునఁ గూర్చుండి యుండె దత్కాలంబున.

చ. *తొలుపటివల్కు బల్లనులు దుష్టతమోహరణప్రేరణమాం

సలమహిమాన్విత లృహితసత్పథవృత్తినిరూఢభావు లా

కలితదిగంక రాశిరుచిగాఢతనూరుచిరుల్ సభాస్థలిం

జెలువలరారి రిద్దఱును జేతనజాతము లబ్బుగంపడన్.

క. అన్యోన్యకాంతినైథవ, మన్యోన్యముఁ గప్పఁ జహ్న లవిషయములుగా

నన్యనియం దన్యధ్రమ, మన్యాయ త్తంబుగాక యలవడ సభకున్.

క. నిండు నెలఁబోలు మునిమా, ర్తాండుని మూర్తాండుఁ జూచి హరి కైదువుపే
రుండెడుపులుఁగులు భ్రమచే, నొండొండ ముదంబు భేద మొందునుమిగులన్

గీ. అట్టియెడఁ దమ్మివిడిమట్టవట్టుదిట్ట, సట్టి యగుహాని కనియె నన్వేషజేజే

గీటుకొనుహసమునమోమునీటుగుల్క, మాటమాటకునమృతంబు తేటలోలుక.

క. నీరాక రాక సమృద్ధ, నీరాకరమునకు సుగుణనీరాకర యా

నీరాక గాక యా(వ, న్నీరా)కరమునకుఁ దేవ నే నెఱుంగుదునే.

చ. ఓనుదర్శనకరశుభకరపదధక్తి మత్సదర్శన నిదర్శనసమధిగత నిఖిలదర్శన

కాలత్రితయపరిత్రావ్యంగ్యవ్యంజకంబగుభవదీయదర్శననమంజసంజీవ

నాపథంబున మదీయతాపర్యయంబవత్రాచానిలయంబయ్యెడు మజ్జననంబు

వరార్థభావంబు నొండెడు మత్తేజంబు వేల్చొంఘనంబునవలరారెడు మద

భ్యుదయం బనస్తమజుంబై చెలువారెడు మదీయనివాసంబు విష్ణుపదంబు

నం జెక్కుగాంచెడు మదధికారంబు గ్రహాతీతం బైయొచ్చారెడు మత్సరత్రం

బు కాంతివశ్యాయంబై వెలుంగొండెడు మత్సరతావంబు నమందతఁ గాంచి

యు నమందత దైవాతాడు నీరేడుజగంబులు దేవోపంతులకు దృష్టాంతంబునై

మెలంగెడు భాగ్యంబు నాకుఁ బొసంగెడు సమాధిమత్సరనిధినితాధి

కృపాపయోధి వగునీడునన్నిధికి గమనంబు గమకం బగు మత్సరాతనా
గణ్యపుణ్యపరిపాకంబ యని యని యరసి నిర్ణయించుకొనియెడ నధిగతపరమా
ర్థతకు నవాప్తర్యకామతకు, కేవలపదం బైన భవాదృశులకు మాదృశ
రాజసజనంబు ననుసరించి యక్కించిదర్థప్రదానంబునకు సంప్రదానత గొ
నుట గగనకుసుమంబు గనుటయె సిద్ధం బని సిద్ధాంతీకరించెదంగా దేని
దేవరచిత్రంబు కుతుకలీలాయుత్తం బై యదర్థంబు విషయీకరించి సర్వా
ర్థమూర్తాభిషిక్తంబు సేయ, నవధరించె దదర్థంబు భవత్సన్నిధాన వైభవ
సమాసాదితసంపత్సాకల్యతం దగుభవజ్ఞనుసవిధంబున నస్తీత్యాఖ్యా
తంబు సంయోగంబు గొని కారకత్వం బంగీకరించు నని నిస్సంశయంబుగా
సంకల్పించెద భవాదృశునృకృపారత్నత్రయంబునం బ్రవర్తిల్లు నదోపదారు
నకు నెందేని స్వాతంత్ర్యం బతంత్రం బవుట చిత్తగించి వాచావిషయత త
త్ప్రకాశకక్రియం బ్రసరింపజేయ దయసేయవలయు నిని పునఃపునారచిత
పరిణామంబులం బ్రార్థించిన.

గీ. ఇట్లు *వేపాదములసామియింపునింపు, మధుర భాషలభాషింపమోనివినుచు
హరికథాసుధయానినయపుడుగాంచు, మోద మందుచు నత్తమోభేదికనియె,

ఉ. ఓయినమస్తలోకనిచయోదయ హేతునిజప్రకాశ భ
వ్యాయతిక్తి ర్రి నీకు నిలు లాడంగె జెల్లునె యన్యవల్లు నీ
వాయతనంబ నైతివి చరాచరసంజననావనకియా
పాయనిదానమూర్తులకు భగవీక రాగమరూపవైభవా.

క. మిన్ని దేవత యనుచు. న్నిన్ను నుతింపం బనేమి నిగమానభులం
గన్నట్టి త్రిపదయే నిను, సన్నతి గావించుకొనుచు సార్థక మయ్యెన్.

క. నెన్నునె గన్నుల జూచుట, నిన్ను గనుంగొనుట మాకుంజ మొక్కటియే
యన్నలివాక్షు, గనుంగొని, నిన్ను గనవచ్చినాడ నీరజమితా.

క. ఇంకొక్కటి జెప్పెననే. వంక స్విన నరిది గాన. వైఖరిచే నీ
పొంకపుగూతుకు నను నీ, వంకకు రప్పింపై జమ్ము వనకాతసఖా.

క. నీలాంక యిది నీలా, లీలావతియంత నవతరించిన దగుటన్
నీలాంకితా త్రాక్కెడు, లీలాయదుమోళి ముద్దులేమం బేమన్.

క. ఈరీతి బల్కు నీరా. పరిణయతీర్థమచనబంధమధురిమా
సారములు చెప్తులు సోకిన. బారాకారములసామి పలికెన్ బీరిన్.

- చ. హరిపదపంకజాతయుగళాంచితభక్తివరప్రేక్షక యా
హరి మనజాశ్మతిం బుడమి నందుటకుం గత మెద్ది యమృతహా
పురుషుని జెందజేయఁ దగుపుణ్యపుసాధన మెద్ది రూప మ
వ్వరమున కెట్టి దింతయు నపారకృపాజలరాశి తెల్పువే.
- క. అన విని వీణాముని యయ్యిముని గన్తుఁగొనుచు నగుచు నిట్లను నౌరా
ననజాప్త నీచువినయము, విని తిని యెఱుంగము సమస్తవిబుధులలోనన్.
- గీ. వేదమూర్తివి నీవె కా వేదవేద్యు, నెఱుంగజాలవె యెట్లైన నెన్ని చూడఁ
బరిహితజ్ఞానమార్గప్రవృత్తకులకుఁ బ్రిష్టుభావంబు భూషణప్రవర మనఘ.
- క. వనజాక్షభక్తిభరవా, వనుడవు నీవెంతభాగ్యవంతుడవు బలీ
నినునుండి తక్కు ధాన్యస్మృతి, నెనసితి *నిటనాదుపుణ్య మే మనవచ్చున్.
- క. దిన మొక్కనిముస మయిన, న్వనజాక్షస్మరణ మెలగ వానివృజిన మ
ద్దినకృతము మిక్తృతమగు స్ప. ర్శనవేధిర్నర్శ నినుము సౌవర్ణమె కా.
- చ. తెలఁచిన విన్న మానసము లెద్ద మునుంగు ముదంబురాశి మైఁ
బులక ‡ లెనంగుఁ గన్నులఁ బ్రమోదజలఁబులు పొంగుఁ బూర్ణతా
ఫలతమనస్కు తొనిమపానహానుఁ కైన నద్దిరా
బలిబలి వాసుదేవుఁడఁ గాటిలుమాధునిసార మెట్టిదో.
- సీ సౌశబ్దసంగతి నుడలుకాన్యమురీతి విజ్ఞానహీన హా విన్యమాడ్కి
సాధుదానము ‡ లేనిసంపద కైండి వర శాంతి నెడయు తపంబుభాతి
కంతర కృతమానుగానంబువడువునఁ బాలనసేయని ప్రభుతచాయ
శ్రీధానురుద్ధత జాఘకర్మము క్రియ రాగంబు గాంచని రతిపరుసున
సిద్ధశాండిత్యవర్జితసేవకేవ. భూరిపరిమళ మందనిపువ్వుపోల్కి
వాసుదేవునిపదభక్తి వళలువాని, జన్మము నిరర్థకంబగు జలజమిత్రీ.
- చ. అలవరత త్వ మెంతటిమహాత్ముని కైనఁ దరంబుగాదు గాఁ
దెలియఁగ నెట్టిదిట్టలను దెల్వకిరాఁ దెలుపంగ శక్యమే
జలరుహమిత్రీ యట్లయిన నంగిహసూక్తుల నాదుబుద్ధికిం
దెలిసినయంత దెల్పెద సుధీవర తప్పక యాలకింపువీ

- గీ. ఈప్రపంచంబునకుఁ దొల్ల నెసఁగుచుండు
సచ్చిదానందమయ మాత్మ (సంగ)రహిత
మనసుగతరూప చున్యవహార్య మఖిల
మానసందారకహాన్యంబు భానుమంత.
- గీ. అప్పరంబు సిన్ధుత్వచే నమరితిగిణి, మాయఁదైవోని సగుణత మరగి సర్వ
కారణవిచిత్రకార్యసంఘాతరూప, మగుచు నారాయణాఖ్యత నలరుచుండు
- సీ. తత్త్విరూపావాప్తి దనరు జ్ఞానంబున జ్ఞానంబుభక్తిచే సంభవించు
వేదాంతవిద్యచే వెలయుచు సద్భక్తి యుద్విద్య గురుసేన నందనలయు
సద్గురుసేన నిష్కామత్వమున నభ్యసని చిత్తశుద్ధిచే నమరు నద్ది
కాలుష్య మణగినఁ గలుగుఁ దదాహిత్య మలనడుఁ బాపక్షయంబు గాఁగ
నట్టిచాపక్షయంబుమే లానవచ్చు, దాన యాగాదిసత్త్రియ లూనఁ గలుగు
నవియుఁ దన్నాశకరతక్తి దప్తులుటరది, కర్తవ్యమామమావసుఁగాంచకున్న
- క. భక్తియై స్వతంత్రీకరణము. ముక్తికి నవి కొంద అందు భూరివివేకుల్
*భక్తిసుసాధ్యజ్ఞానమె, ముక్తిద మవి కొంద అందు భూరివివేకుల్.
- గీ. అఖల మాత్మేష్టదేవత యనెమబుద్ధినిరతశయభక్తి బ్రహ్మమై పరఁగు నంత
యనుమనీషయ జ్ఞానంబునగుచుగాన, జ్ఞానభక్తుల కైక్యనిశ్చయము మాకు.
- గీ. కమలబాంధవజ్ఞానయోగమ్మృధక్తి, యోగమన రెండుబలునానలొప్పుచుండు
ఘోరిసంసారవారిధిచారమంద, ననుచుముఃకృగులొకకొన్ని యమరఁబలుకు.
- గీ. ఆరయ శ్రవణాదిక్రమాయత్తమవును, జ్ఞానయోగమ్మృ తదితరజ్ఞానవిధన
ఘటకమవుచుండు భక్తియోగం బనంగ, భావమీగతిఁ బలుకు నిబంధనలకు
- న. విను మప్పురమేశ్వరుం డిగునారాయణుండు లోకరక్షణపరాయణత్వంబు
నం దత్తత్కాలంబుల నానారూపంబులు దాల్చుచుండు నందువిశేషించి.
- సీ. ప్రాచుర్యగమిఁ దమ్మిప్పట్టికోఁగూర్పంగ జగమంత పృథుదేశమునఁ బూ
ధరజే గొమ్మనఁదాల్చుదనుజాణొమ్మృ నగుల్పబలి నధోభవనంపుఁబట్ట సేర్క
గృతవీర్యజాదిభూపతుల విచారింప వనధిమధ్యం బరావణము సేయ
ముష్టికాదులఁద్రుంపఁబురస త్వముహరింపయననసంహార నైభవముగొనఁగ
జలచరాకృతిఁ గమతఁ జలులకిటిత, నరచ్చుకేంద్రతఁ గుబ్జతఁ బరశుధరత
రాఘవతహలితఁబద్ధతలలితహయత, సఖిజనములగొనియాడనలఁడుగొని

- గీ. ఈపర యిత్ర టి నప్పరతత్త్వ మనని, భారకారులఁ గంసాదిభిరదనుజ
నికరములఁద్రుంపవను దేవునికిజనించి, వఱలుచునుగృష్ణుఁడనద్వారవతిమెలగు.
- వ. అతనిమాయాబలపరిగృహీతవివృతంగళవిగ్రహంబునకు నుపమానంబు దు
ర్గహం బన నసంశ్చయం బేమియును గీర్తనధ్యానాదిసాధనంబులం బా
పక్షయ్యాగు లగుమాదృశు లగుదాసులకుం దదుపమానకల్పనసాహసంబు
న నల్పదోషంబుఁ గాదని విచారించి నాయథాశక్తి నమ్మహాపురుషు నంగ
సాంద్యో బీచతాల్లలంబు గీర్తించి కృతార్థత గాంచెద సావధానుండవై
యవధరింపుము.
- సీ. ఇంద్రనీలచ్ఛాయ నివయు దేహయువాఁడు మొద్దుగుల్కెడునవ్వుమోమువాఁడు
ఘనశంఖనిభ మైకంతంబు గలవాఁడు చక్కని నెడఁదనక్షంబువాఁడు
జయలక్ష్మ్యు లీచనాబాచు బాహులవాఁడు దనరాచు సింహమధ్యంబువాఁడు
జనసంపదల మిగుచుజంఘలు గలవాఁడు తమ్ముల మించుపాదములవాఁడు
కటిని జెన్నొందు బంగారుపటమువాఁడు, ధాతఁ గన్నట్టి నాభిపద్మమ్మువాఁడు
ఏబలు శ్రీవత్సకౌస్తుభసభలవాఁడు, చక్కఁడనముల *క్లిష్టజరుగువాఁడు
- ఉ. క్రిందయి రేకమోది పరిశున్నతిఁ గృష్ణుఁడ పాదయుగ్మ మిం
పొంద భజించి యంబుజము లొక్కఁడఁ దత్పుష్పమాంశలేశకా
త్రిం దదరాగఁ బద్మములపే రది నోసిడి తత్సమంబుగాఁ
గొందుకు పాదపద్మ మని కుఁ తితిబద్ధులు గారె లోకముల్.
- ఉ. అంగుళాలే దిశంబులు సఖాళులు కేశరము ల్బదసప్త
తాంగణనను దేవమః టాంచితినీలమణీచు ల్బల
గృష్ణంగములే చెలంగఁ గడుఁ దేజుజౌరపదాబ్జముల్ శుభా
ళిం గరుణించి భక్తులకు లేములు వాపుఁ దమోనవారకా.
- ఉ. అంగజమేల్ని పంగయుగ మాకృతి కేము సమానపైభవం
బుం గయికొంటి మింక సగిపోలము కాంతి నటంచు న్నల్లలం
క్రబ్రంగి తిపించి తత్తనువు వీడిన నాదొన లీడుగా వన
స్సంగతి నయ్యదూద్యహునిజంఘుసాంపుఁ దలంప శక్యమే.
- చ. తన కుపమానవస్తు విః ధానణి లేదని కాదె గెల్పుచు
పున ధరియించు మేల్పిరుదు ? నో యిదినాఁగ మణివిమాత్మకాం
చనమాయనూపురార్భటి నెసంగెడుఁ దద్దనజంఘు లెంచ న
న్వనభద్రపుండుఁ జాలఁడు దివాకర తత్త్వభ నెన్న శక్యమే.

*ఇల్లుడై.మూ. †దనరాశిపద్మములు-మూ. ‡బ్రుంగి—అనియుండుట న్యాయ
మైనను 'గొన్నిప్రాచీన ప్రయోగములిట్లునఁబడచున్నవి. బ్రుంగి...బోవిడ- అనుట సర
వర్ధతి ? మేల్పిరదపొయెద-మూ. ౨౪౪వీ ౪౩

చ. ఉడుగనిదాలు మీఱు హరియూరులతీరిక మేటిసాటికిం

గడగి నమంబుగా కనఁటికంబములుం బొరవిచ్చు పోయెఁ బ
ల్విడిసెడి దానఁ జేసి “కదలీ న” కదాచన” యన్నిశేధ మె
ఘడు వడినిల్పెఁ గాదె తమకున్ జగతీస్థలియందు భాస్కరా.

గీ విద్యుదావృత ముద్ధురవృత్తిశోభి, దీర్ఘఘంటానురణనగుండ్పిరత్న
పదలనద్గణలలితశోభామిళితము; పద్మదళ నేత్రు నుత్కటిబంధ మమరు.

క. ఘన మగునేని జడంబగుఁ, దనియాశ్రయ మట్లుగాన స్థైర్యము గొనరా
దని మెఱుఁగుఁడిఁగ హరికటి, ఘన మజడంబనుచుఁ జేల్చకై పున నిల్చెన్.

ఉ. దండినజాండభాండములతండము లుండఁగఁ దత్త్విచండన

స్మండలియందునుండి గరిమ న్నెడల న్నగుడం జనంగ బల్
గండి యెసర్చిరో యి దనఁగాఁ దనరెన్ హరిదివ్యనాభి *య
ద్దండత నల్వఁ గన్నవిరి తద్దయు నొప్పు (చునుండ) భాస్కరా.

చ. తనదు విచిత్రశక్తికి నిదర్శన మై తనరారఁగా బ్రస

ర్తని మృగరాజభద్రగజరాజులఁ గౌనున యానరీతియం
దు నలవరించి మించె ననఁ దోచును దద్విభుమధ్యనూనము
ల్లనుఁగొని యెన్ని నచ్చెరు వగున్ హరిసుందరభావ మిన్దగన్.

చ. కవిబుధచంద్రలోకహితకారకమంగళజీవకేతువై

భవతః రిపూత్కరంబు గెవపం గడుఁ గూడిన కాలసర్పయో
గవిధిఁ బ్రకాశమందెడు నళిండ లీలసద్భజదండకాండవై
భవముల నొప్పు మాధవుఁ బ్రస్తుతిసేయఁ దరంబె భాస్కరా.

చ. అమర ధరాంబరద్వయమునం దెసలూరుగుణంబునందు ది

ప్ర్యములు(?)సు గారివైరిరశనాశృతి దాలిచెఁ గాని(దా) ననం
తమఁగిసి తాసి తావ్యగురుధామ వినూతనచంద్రస్థామ్యభా
వముఁ గనఁజాలునే రశనభావము లోనఁ దలంప భాస్కరా.

ఉ. కలికితనాన నోట మిటు గప్పడె నాపను లింకఁ జెల్ల వం

చలనలగాజు చేనినిశితాసియుఁ బల్కయు నాన ముంగిట
న్నిలిపి న్వజస్మదేశమున నీనిల్చెనునాఁ గనుపట్ట నారును
నులుకటురంబు నల్లయదుకుంజరుఁ డొప్పుఁజూమి యహర్వతీ.

- క. చతురాస్యవదనమూరుత. గతిచే వక్షమున కెగసి కనుపడునాభీ
 వితితిపయోచహాకేసర, వితితి యనం శౌస్తుభంబు వెలయున్ హరికిన్.
- క. బత్తుటలువశుచు మార్దవ, భృత్తయు *సుస్వసత లేక వెలవెలబోచున్
 రిత్తనడి శంఖ ముచ్చును, కుత్తుకయై పొలిచి నలిచె గుణానిధి యగుచున్.
- క. మంజుభుజకీర్తిహీరా, సంజితధవళిమమ్ము భూమినాకల్యధురా
 రంజితము కంసదానన, భంజనుకే లమము శేషఫణిసన్నిభ మై.
- చ. తను వెలగాఁ గొనుం బసిండి దాన మెలంగుటఁగాని చెల్వ్వలే
 దని యలకెంపు తద్విభుశేషద్యయమై ననరత్న కోటికాం
 చుతను క్షణియఁ బుచ్చుకొనసాగి విదోషసదోషభావతన్
 గొనబు వహించుఁ జూడుకలకుఁ గోరిక లీరిక లీనుచుండఁగన్.
- క. అకలంకిగోవిలాస, ప్రకటణి దోషాపరుద్ధభావతఁ గొనుచు
 స్వీకరించు తన్ముఖంబున, కకటా దుష్టములు నెలయు నబ్జము సరియే.
- చ. తమిగొను ముద్దుకై తలఁచు తామరసాలయకన్య కన్యకా
 భ్రమ జనియింపఁ దచ్చనకుఁ బన్నిన నిద్దపుడభిమించుట
 ద్దము లఁగ దోచు జూపఱకుఁ దద్దయు మేల్చునుజెక్కు తార చి
 త్తమునను వాక్కునం దలఁపఁ ద్రప్తిభ సమ్మతిసేయ శక్యమే.
- క. బలుగండ్లు నోవఁ బనడము, జలజాక్షుని మోవి యయ్యె సాగెనుట వధూ
 విలసద్రీదనక్షతములు, తొలఁగ దెచట కాధ రాగదోషము గొన్నన్.
- చ. ఘనవదనాలవాలముఁ గమ్రీవచస్సుధ నాబుదేహి చి
 న్నినగవుచెన్నెలం గలసి చిక్కినయస్పవడంపుమోసులో
 యన రదనాళి యింపొనరె నాదటఁ దత్కినలం బనంగఁ గృ
 ణ్ణనినుధురాధరంబు గడుసొంపు వహించు నిలింపనందితా.
- క. కమలాహితవరకాంతుల్కు, శమితతిమిజూర్తు లమలగత్పథవర్తుల్
 భ్రమిశోరు తాంకంబులు, కమలాక్షునియంబకములు కడుఁ దనరారున్.
- ఉ. భవ్యతరంబుగా భరణభారనలాంచితవృత్తియు క్త మై
 నవ్యవయోజజాతయమనం బయి యుత్పలమాలికాకృతి
 ప్రవ్యము గాంచి రాజులును దైత్యవిరోధిసభేక్షణాలి త
 ద్వీవ్యదుదారవైఖరులు తెల్పఁగనా కగునే విభాకరా.

- క. నీవిన్ శ్రుతిపదగములై, భావింప సువర్ణశబ్దభరణాంకములై
దైవాటి మంగళమహా, శ్రీవృత్తము లగుచు బాలిచె శ్రీపతిపీనుల్.
- క. హరికప్పుబరిగడ్డము, *సారిదిగ నవ్వదనచంద్రుఁ జూట్టకొను దళ
త్సరరాజనీలశోభా, పరిపంథిప్రభలఁ దఱుపరివేష మనన్.
- క. హరిచెక్కల సాంపారెకు, గుళుతరనవపద్మరాగకుండలరుచి శ్రీ
తనుశీకృతమంబవవి. స్ఫురదురుతాంబూలరాగముం దలఁపించున్.
- గీ. విషయగంధరాగవిహృతిచే జెన్నారు. కమలసత్రి నేత్రుఁగూఁగమునకు
విషయ మనఁగరాదు వివరింపఁగా గంధ, ఫలినిగంధమాత్రి ఫలిత మగుట.
- క. గుణవృద్ధులగుచు రాజలు, ఫణిరాజశయానుబాములు పరికించునుగా
గుణిణము వక్రిమే యిది, గణుతింపఁగ వక్రితమమిక్కా యిదియనుచున్.
- క. చక్షుఃప్రియమృగమృతి, కాక్షిణసులక్షణైకహరి యగురమా
ధ్యక్షునలికంబునకు నప, లక్షణవక్రింపునెల తుల యనం దగునే.
- గీ. ప్రథమకైవడి సత్క-భాప్రథనహించు. దీప్తితాకారమై సంవృత్తి కెన యగును
శక్యమే సన్నుతికి యదుసార్వభౌము, లాలితచ్ఛాయమృనులనిటాలశలము,
- గీ. మహితజలధరమాలికామైత్రి గాంచి, నజలుచుండెనుహరివాలబంధ మొప్పు
లఘుగుణోజ్జ్వల్యముఖ్యత రాజిలంగఁ, జాల రహితజెందుచంపక మాలి కనుర.
- గీ. ఆతపసాంధ్య మతినికల్పాణగుణము, లనవశేషంబుగా నెన్న నావిగాదు
వదనములు నాల్గు గల్గినవానికైనఁ, దలలువేయింట మొలఁగెనుచిలువైనన్.
- ఉ. అట్టిసమస్తలోకనిధి యట్టిజగద్ధితవేషధూర్వాహుం
డట్టిదయాపయోనసతి యట్టిత మోపవానామకీర్తనుం
డట్టివిచిత్రగుణభవి యట్టిమహద్భుతకార్యకర్త నీ
పట్టికి మేలుపట్టునువ పట్ట నుమీ పరికించి చెప్పితిన్.
- క. మదిలోపల నిక్కార్యము, వదల ననౌచిత్యమచట వదలదును వదా
ననపదనవసములు సమ, పదభాషితభూషణంబు పద మందదుగా.
- గీ. అబ్జశాంధవ యింతవర్జ్యంత మిట్లు, హరికథాగోష్ఠి సమయ మత్యంతమధుర
మగుచు వెడలెను సత్యలోకానుసగఁ, వాంఛ దీర్పంగ నానతీవలయుననిన.

*సారిదిగన్ వదనచెంద్య- †గంధమాత్ర పక్షి-మూ. ‡కెంక తాపుల 'యిలి' యనియేకలదు.

- గీ. ఇల్లు బలు *పోటునాటలనింపుగాంచు, మించుజడదారిరతనంపు మేలుమాట
 *లాలకించి ముగంజాత్మఁ జాల నించి, యునుఁడుసద్భక్తిబల్కె మెల్లనహసించి.
- ఉ. అంతర మోహముంబుబలు పాటుప నేరుపు గల్గెనాకు నే
 కాంత మనంత మా నుదయ మంది తనంతివిదంబు గంటి శ్రీ
 కాంశుసుధాశికాంతకథఁ గర్ణియుగం బొగిఁ దన్ని తీవు చా
 కాంతితేనూజ నమృజనకల్పకభూజ మనీషనోత్త మా.
- క. ఏకగుణహాని యెఱుంగని, జోక విశేషోక్తి యందు శోభిలు నమృత
 శ్రీకలితసామ్యదార్ఢ్యము, లోకహితాచార బోధలలితవికారా.
- గీ. అనఘమీరానాతిచ్చినయల్లు నడిచుఁగాక యీజనుఁడవ్యథాగతిమోఁగు నె
 నైదిగోక్తి కిమివంటివారిమాట, కరయ సత్యత నీరెంటి కర్థమొకటి.
- న. ఇల్లు వచ్చించి విలంబితనయునకు సవినయంబుగా నహస్కరుండు నమస్క
 రించి యశం డుగఁ గొంతద వ్వనుగమించి మగుడఁ దదనుజ్ఞ భరించి తిరిగి
 నచ్చి కూఁతుం గాంచి గుచ్చి కొఁగిలించి మెచ్చుగా ముచ్చట దీర న
 మూల్యభూషణాంబరంబులు ధరింపించి తక్కిననీల వేణీముఖసఖీజనంబులకుఁ
 దిగిన సభాజనంబులు సభాజనదృక్సభాజనంబుగాఁగావించి యయ్యింతి*మె
 లపుటింతులతో నంతిపురంబునకు ననువుటయు.
- క. సరిమాన్ధిరూప విశమ. †చచ్చిరీమాన్ధవిధాఁదక్షసంస్కృతనామా
 సురమాన్య మూన్యచరితా, పరతంహాసీంద్ర) హృదయపంకజభృంగా.
 గద్యము. ఇది శ్రీమద్రామచంద్ర) చరితావందమిళిందాంతకరణ పోలూరి
 మాధనయజ్వసముజ్వలత్ప్రపాకటాక్షాసాదితపాండిత్యాభరణ ప్రభంజన
 వంశాబ్ధిరాకాశశాంక నిరంతరారాధిత విచక్షణశాంక అభినవనన్నయ
 భట్టరాకాహోబలపత్యాహ్వానకవిమ హోపాధ్యాయభట్టారక ప
 ణీతం బైనకాళిందీకన్యావర్ణనయం బనుమహాప్ర) బంధంబునందుఁ బ్రథమా
 శ్వాసము.

కాళిందీకన్యాపరిణయము

—: ద్వితీయాశ్వాసము ;—

- క. శ్రీమైథిలీమనోహర, కామితఫలదాయ సుజనకల్పమహీజా
శ్యామలవిగ్రహ నుతను, తామ్ర సాకేతధామ దశరథరామా ! ౧
- వ. దేవా దివ్యచిత్రంబున నవధరింపుము, ౨
- క. తనతండ్రికి నారదుఁ డా, వనజాక్షునిచరితములను వర్ణింపంగా
విని మనము నొటి కామిని, తనకుం దగినట్టివిధుఁ డతండుని తలఁచెన్. 3
- ఉ. ఉల్లము రంజలం దనుఁ బయోమహా* నేత్రలు గొల్వవచ్చి తాఁ
దల్లికి మ్రోక్కి యాయమ ముదంబున సేన లొగుంగి దీనసల్
తెల్లముగా నొనర్ప నొకతీరునఁ జైకొని యొయ్య నొయ్యనే
వల్లవపాణి యందుఁ దగుబంగరుగద్దెయఁ జేరెఁ జింతతోన్. ౪
- చ. వనజభ వేంద్రచంద్రిధరవాఙ్మనసాతిగ మై వెలుంగు కృ
ష్ణనీలలి సొంపునింపు జిగిసోయగము నిర్భవంబునుం ద్రీయా
తనుకు నారదుండు తదుదంతము సంతముగాఁగఁ జెప్పిగా
వినిన మెలంత కచ్చువడి వేగమెల్పె హృదబుంజంబున. ౫
- చ. తిలఁచినయంత నే మిగుల దర్పకుఁ డేపగ నంతకంతకు
స్వలపులు చింత వంత బలవంతపుఁగాఁకలు వింతసేయఁగాఁ
జెలుల కెలుంగనీక తనచెక్కిటఁ జెయ్యుడ నేరకంఠె నా
జలరుహపాణి పశాన్యమునఁ జెయ్యులు దక్కుచు లోనఁ గుందుచున్. ౬
- ఉ. వీనుల విన్నయంతయును వెన్నునిచక్కఁదనంబు సంతత
ధ్యానము సేయచో నతనియాకృతి కన్నులఁ గట్టినట్లయై
మానుగఁ దోచినంతటన మానిసి సిగ్గున మోము వాంచినం
గానమి సంతతో వగచి కన్నుల నించును బాష్పపూరముల్.
- చ. నెలతకు వెంటనే మరుఁడు నెమ్మదికొల్మి వియోగనహ్ని రా
ల్కొలుపను మించగా నెడలు కొత్తటిగాడ్చిన వేడియూర్పు బై
ల్లోలకై దదుద్గతాభినవధూమఘనాంకురపాళినాఁ బయిం
బులకలు నింఁడె దదనముపోలికఁ గ్రొమ్మి శ్రమాంబు చెక్కులన్.

చ. తటుగక నే మెలంగినను దామర*కంటికి మోముదమ్మిల్లో
నెఱిఁ దొవరంగు పొం గిడెను నీటరి సాటి యటంచు బల్లఁగా
నుఱియట లోఁగ వైరి యింక నుండఁగ నీకము గాదటంచు దా
నఱవఱ లయ్యెఁ జెప్పుట నోయారపుఁగస్తుఁబొట్టు మోమునఁ.

ఉ. క్రమ్మిర చెక్కుకొండెమట గన్మకరంబులఁ గ్రమ్ముచున్ గను
ర్పుమ్మెయి వైడిదువ్వలువ మూఁత దలిరఁగఁ గోరిక ల్పడి
న్మమ్మ మేనియు న్నలుఁగుఁ బూని త్రిసావశేత న్వయస్యలా
గొమ్మ యెఱుంగనీక యటు గొంత పొలుగఁ బ్రమోహమగ్నయై

క. ఈగతి విన్నంతనె మరు, లాఁగక లేచున్ హృదుబుజాక్షపునస్స
ధాగరిమన్ గరితకు నా,లోఁ గనఁబడియెన్ రమేశుయాప బెల్లన్.

ఉ. శౌరియచిత్తకూషణుసంపద సింగిణి గాఁగఁ దగ్గఁబో
దారత నారిగా హస్తధానమనోహరసౌమనస్యశౌ
గారము లంపకోలుగఁ దైకొని మన్మథుఁ డేయఁజొచ్చె నే
పార శిరీషపేశలము లైనతల్దోహస్తప్రసీకముల్.

ఉ. ఈయదుసార్వభౌముకథ లిట్టివి భావభవానుమోదదం
బై యెడఁ బాయకుండె సఖులార సదా యతన్మథ భావమో
హో యని వారువారు బ్రవృత్తాన్త లన న్నెవి మగ్న గానన
న్నాయెడఁ గూర్చి పల్లుటని నాన సతానన యై వనింపుచున్.

వ. అంత నగ్గడియనుండి ముద్దియ దిగ్గన లేచి.

సీ. శుక్తికానిర్మక్తమాక్తికంబులరీతిఁ గన్నుల బాష్పాంబుకణము లొలుక
జాలారతరవిలోలచక్రద్వయములీలఁ జన్గవ పైటలోఁ జొకళింప
ఘనసంఘనిర్గతకరకలకరణిగాఁ దులుమున నరవిమ ద్విరఁగుచుండ
సారసోపరిహిమజలబింధువులపోల్కి మోమునఁ జెప్పుట మొల్ల లెత్త
నదుము గడగడ వడఁకఁగ † బెడఁగుగడవ
నుడిగెప్పుఁబడంతు లుడిగెములొగిఁ బరాకు
చేయుచును జెల్వకైదండ సేయ నదియు
నిచ్చగింపక యిటికి నేగి యచట.

—: కాళిందివిరహావస్థ:—

- క. కసికాటుగ భుజియిపుచు, విసువున నేతెంచి పాన్పు వెనఁ జేరె మనో
రసజాతతీప్రవిరహభ, రసుకుస్సహతాప యశాచు రమణి రయమున్. ౧౩
- చ. ఎడయనిమోహవేదనల నెంతయుఁ గుంచుచుఁ గృష్ణరూప మే
ర్పడ నునులేతకల్పతరుపత్రముమీఁదట వ్రాయు వ్రాసి యి
పడరఁగఁ జూచుఁ జూచి తనయక్తునఁ జేరిచి ముద్దుగాంచు నా
పడతుక నెప్పుడిం బొడమి ప్లేయనిప్రేముడి రేప నెంతయున్. ౧౪
- క. వనితకుఁ దాపజ్వర మెచ్చినచోఁ బ్రియుకథల రతిని జెందుచు ననిశం
బును మెలఁగ నయ్యకథ్య, బునఁ గాదే మిగులఁ దాపమ న్ గలుకెక్కెన్.
- గీ. సుతతథ్యాతహరికథాసరసిలోన, నేప్పుడును దేలుచుండు నాయిగురుఁబోణి
కదియ సుయ్య వియోగతాపాహికజ్వ, రాంకురంబున కగుహేతు వాదియంబు.
సీ. తపితాత్మచెక్కుటద్దములకాంతులతోడ మందహాసంబులు హఁద మయ్యె
జెలులతోఁ జేయుముద్దుల ముచ్చటలతోడ శృంగరరచనలు రంగు దప్పె
నుడుగక వెడలు గట్టూర్పులగమిలోన కిన్నీటిముసురులు గడలుకొనియె
నతిమనోహరరుచిరాకారములతోన మేల్లిబంగారునెమ్మేను డస్సె
మోహదశతోన కోరిక ల్తుంచుకొనియె, వెడఁదకన్నులతోఁ జేష్టవిప్పువదలె
బడలికలతోన చెనుటలు హఁదమఁ జొచ్చె, విరహవేదన నక్రాంతవేగుచుండ.
- క. గురుతరమదనజ్వరవి, స్ఫురణా
జూడ నప్పుడు, భరశిఖిసంతప్తకనకకళికకు సరియై. ౧౫
- వ. ఇట్లు దినదినప్రవర్ధమానవిరహవేదనాదోదూయమానమానస
న నిట్లని వితర్కించె. ౧౬
- చ. నిగమగణోక్తకిం బరమనిర్మలమానసవృత్తికి న్నదా
సాగియనియట్టి కృష్ణపదసూచితవస్తువు గాఁడు (సేనెడన్)
పయోనిధి నీదఁగోరెద
నిగుల సుధాంశుమండలము మిన్నక చేతులఁ బట్టఁ గోరెదన్. ౧౭
- గీ. అవ్వచెల్ల మహావిరక్తాగ్రయాయి,
ధికరాగసదావృతస్వాంతులైన, మాదృశులకబ్బుననుచు నమ్మంగవచ్చు.
- క. చిత్తము గోరిన నబ్బలు, విత్తము లభియించునెడ దు
వత్తరమై తాపవహ్ని వారకపుట్టెన్. ౧౮

సీ. నిఖలగాయనగాయనీకుర్గధం బైన యిపులపాట నా కేల యబ్బె
 నబ్బుగా కేమి నా
 సంపుగా కేమి నే నగ్గతి వినిపింప నద్దివ్యముని యేల యటకు వచ్చె
 వచ్చుగా కేమి యవ్వాసుదేవస్వామిలాఠితచార్మిత్ర (యేలచెప్పె)
 యచ్యుతునిఁ గోరె నీకోర్కి యజ్ఞరచిత
 కావ్యశైలి విధులఁ గాంచి హాస్యపదము గానున్న దిం కేటిబ్రకుశ్రోవ.

ఉ. కన్నజ

విన్నయతండు దీర్ప మదిఁ బెట్టునొ పెట్టఁడొ ప్పేఁ బూన న
 న్నన్నలినాక్షుఁ డియ్యకొన నయ్యెడునో మఱి కాఁడొ యిట్టి నా
 బన్న

౨౭

గీ. వేడివేలుపు కృష్ణునివేడఁబోవ, గురుత కొంచించుకాంక్షయే కొఱతవడిన
 గౌరవమునోపు నని చెప్పఁగాఁ బనేమి

౨౮

ఉ. చక్రనివారిలో మిగులఁ జక్రనిచానలు చాలఁజాల న
 చ్చక్రదనాలకుప్ప యనుచంద్రునిఁ దామె వరించి రన్న నే
 న్చక్రఁ బోల నెట్లు

సౌఖ్య మీవిరహ మెట్లు తరించెద నేను దైవమా.

౨౯

క. అరయఁగ బహుకాంతాజన, వరణాస్పదమైన వరుని వరునిగ మదిలో

ధాత దా నఘమొందుక.

*

*

*

*

వ. ఇట్లుహించువేళ నబ్బెలయాహాబలంబున.

౩౦

ఉ. కన్యాయయగకన్యదిమ గన్నులఁ దచ్చు జయింప బల్వెత
 న్నిన్నక పంచతం గొనుచు మేల్గొనఁ దన్ను భజించు నమ్మలం
 దిన్నఁగఁ దెల్పిచేసి పగ దీర్పఁగ వేళ యిదంచు మన్తధుఁ
 *దన్నువవెంట నంటుచుఁదయంబున లోఁగొనె నైదుబాణముల్.

౩౧

ఉ. తమ్ములుఁ గల్వలు న్తురు బృథగ్గతి సాటికి గాక నీటిలోఁ
 బచ్చి తపం బొనర్చి మెయి వాయుచు నెచ్చెలికన్ను లయ్యెఁగా
 యమ్మదనప్రతాపతపనావృతిగాఁ దమచేష్ట వాయమిం
 జమ్మరవిప్పు మోడ్పులను జూడఁగ నయ్యెడు నింతిసేత్రముల్.

౩౩

- క. కలువలుఁ దక్కులు సరిరా, మోలఁగుట కోర్వొగలేక మెలఁతుకకన్నుల్
*బలుకోపుగదుర నిద్దుర, నొలయపును వికాసభావ మొందపుఁ దలఁచెన్.
- క. కాంతకు మదిఁ బుట్టెడుతల, పొంతలతో వేడియూపులతో మరుబ
హ్లాంతలతో ముప్పుఁతల, రొంతలతో రేలు స్నానములు ప్రము లయ్యెన్.
- క. కృతగాత్రి యనుచు నెప్పుడు, గుశబుద్ధులు పిలువఁ బీఠముచయంగంబుల్
కృతఁ గొనె బుగ్గఁగొట్టును, వశమే తప్పింప నెఱివారికి నైకన్ 32.
- క. రవణములు †మీఁకపడియెన్, ధవళేశుణమరుషిగ దాఁ గృశియింపన్
రవళి యిటు మాకుఁ జెల్లదు, తవిలెన్నాభ్యుత్తయె నిల్వఁదరమాయనుచున్.
- క. తరుణిఁ గ్రచుమున రుచితో, నరుదులు మిక్కుటము లయ్యె నతివకురుదిగా
కురువేదన దినదిన ము, చెచ్చుపుగ నంగంబు లెల్లఁ జిక్కఁగసాగెన్. 3౩
- క. ఆసమయంబున గుణవతి, యాసురచనసాధ్వలక్రియాసాహిత్య
బీసఁ జేసి నిజేష్టర, సాసన్నస్వాతవృత్తి మై వర్తిలెన్. 3౪
- ఉ. ఉత్తమగాత్రి కట్టియెడ నుత్తమ మయ్యెను గేశసాత ము
త్యుత్తమ మయ్యెఁ జిత్తము మహాత్తమ మయ్యెఁ గట్టిపదేత మే
కోత్తమ మయ్యె మోహనపయోధరయుగ్మము చిక్కఁచుగము
ల్లత్తచకోరలోచనకు మధ్యమవైఖరిఁ గాంచెఁ జిక్కుచున్. ౪౦
- చ. విరహానిదాఘ కాలమున వేమఱు మోము వడంకసాగె ని
ర్భరహృదయానురాగరస వారిఱును ల్పము కుబ్జ నూర్తికో
త్కరములు కంఠాకృతులఁ దాల్చె నెలంతకు నెంత విత యి
ట్లరయ ఘటిఁపలేడె ఘటనాఘటనాకృతి మారుఁ డెంతయన్. ౪౧
- గీ. మారనాసింధముఁడుతాపభారవహ్నిఁ
గ్రాచి తనతూపు మొనవాఁడి †కష్టియచ్చు
చేత సుఘర్షణముసేయఁ జిక్కిచిక్కి
కనఁగనగుఁ జెల్వలలితాంగకనకలతిక. ౪౨
- గీ. గోకులాయతచేష్టసాకోచ మొదవె, నెమ్మిప్పురివిచ్చెఁగాలుష్య మిచ్చ కొనియె
హంసజాతాంగయాతనాయత్తమైన, యతనుశరవర్షమవిరళంబగుఁ బరఁగ.
- మ. స్తరదావాగ్ని హృదంతరాళము దహింపం బైకెఁ బొంగెక్కు ని
బ్బరపునూభతి యనంగ నంగమున ధావశ్యంబు దైవాతె భీ

కరతత్కామశరప్రవర్షణమునం గన్పట్టు డీర్వా(తృణా.)

కురపు *జొంపమనంగ దీర్పు నెఱవె గుంపై నెఱు ల్గోమునక. ౮౮
గీ. ఛార్తరాష్ట్రనిదాంబు లార్తులొదవ, మీఱఁగాఁ బామరాజకుమారగోచు
అనుగసద్వర్గమామోదమంద మెలఁగ, నతనుశరశయ్యగాంగేయసుతన†వారగె

క. పుష్పవీలుతునిపుష్పల, ఋష్పల నునుబూలబాటిఋష్పలు మఱచె
బుష్పలు నష్పలు మఱచె, బుష్పలు దష్పలుకు మఱచె బూబోశితగన్.
సీ. తనువున ననమహాధనచేలము ధరింప దమ్మలంపు ముక్తకర్ణము మలదగు
మోహనస్రాలంబముఖమాల్వములు గొన దతిరుచిరలలాతికామ లిషగు
భృగీకేశకథారణంగీకృతికి రోయు నశనవాంఛకు దూర మగుచునుండుఁ
దాంబూలరుచు లానుతలఁపుగో వేలఁగను చమప్రలైభ్రాంతియొదవనీకు
హీరమయపంజరాంతర చారుకీర, శారికారావములు విన జేరఁ జనదు
చిత్తపద్మనికేతన(శ్రీ)నివాస, మాళజాలంబులోఁ జిక్కి రుచిరగాత్రి. ౮౯

గీ. అతనుసుమ హేతిసముదయ బతనుకుచు
నతనుసుమ హేతిసముదయ బమ్మె నపుకు
అతిఘనాబ్జగుచిస్సూర్తి యబ్జయన
కతిఘనాబ్జగుచిస్సూర్తి యగుచు మెలఁగె ౯౦

క. అతిసూక్ష్మంబరకుసుమో, ద్గతగంధము లానఘ్నాఘ్న- కమలేక్షణక
అతిసూక్ష్మంబరకుసుమో, ద్గతగంధము లానఘ్నాఘ్న- గతిఁ గననయ్యెన్.
లయగ్రాహి. ఆటలకు ముందెసఁగుమాటలకు

నింపానరుపాటలకు లేనగప్రతేటలకు నెమ్మే
నీటులకుఁ గప్పరపువీటులకుఁ బూ.బఱపుఁ
జోటులకుఁ గేళవనవాటులకుఁ గూర్పు
బోటులకు లేనిమరపాటులకు రవణముల
కోటులకు బోనముల నేటులకు శారీ
చాటులకు సౌధముల చోటులకుఁ గళలయల
వాటులకు బాల యొలెవాటులకు రోసెన్. ౯౧

గీ. అంతరంగము మాధవధ్యాసపటిమ
కలితమై యొప్పుఁ దద్వశగతములగుచు

నఖలవిషములు మెలగ బాహ్యబుమటచి

యయ్యయోగిని యోగిని యనగఁ బరఁగ.

౧౦

క. అదిమటచె నిదియుమటచె, న్నదనతి యని పలుక నేల మది హరి నొకనిం
గదియించి మఱవదెప్పుడు, నదియినియర నేమి బాహ్యమృతయు మటచె

గీ. సర్వకార్యాతరాయంబు సంఘటిల్లు, ప్రీతకైకొన్న ననిచూచి ప్రీతమాని
ప్రీతవతియూత్తలోని యభీష్టికృంబు, కన్నతృక్తికి వినుపింపఁగాఁ దలంచు.

చ. నగుఁ దల యూఁమఁ గన్న్గుడు నల్లడఁ జూచు వడంకు లేచు బ
ల్వగగొను మ్రాస్పచుం బొరలు వాడును శౌరఁ దలంచి వేడు మై
గగురుపుఁ జేర్చు నుస్సు రను గద్గదపాటు గనుం జెనుప్పు నిం
పగుచెలిఁ బిల్చుఁ బల్కుచువు నంబుజలోచనమస్తథార్తయై.

౧౪

శా. రంభాపూషిణి చెట్టవృక్షకొన నారంభించు శ్రీకృష్ణుడో
స్తభం బుచు గృహేంద్రనీలరచితస్తంభంబుఁ దచ్చారువ
క్రొభోజం బని నేహకుడ్యఖచితప్రాంచస్తహాదర్పణం
బఁభోజానన ముద్దులాడ మొగ మొయ్యం జేర్చుఁ గామార్తయై.

౧౫

శా. నేత్రమ్మీలన మస్మై త్యవిరతం నిష్కంపతాం స్విన్నతాం
గాత్రం యాతీచ హృష్టరోమచయతాం కంపైకసంపన్నతామ్
పాత్రం దుశ్చనిసంగతే ర్భవతి సద్వక్త్రో చత్రైశ్వర్యభా
త్తత్తత్ప్రభవామణే సుమజని గ్రీవా ష్యయోగక్రమాత్.

౧౬

క. మదనాసమశరమయ మని, మదమున లోకంబు లెల్లఁ బొగడుట నిజ మై
యొదవ మదనాగగామిని, మదనాసమశరమయంబు మానక యయ్యె.

క. అరయఁగ సస్ఫుటతాసు, దరతాన్విత మగుచు సాధుతాభావిత మై
తరుణీమణివచనము ప్రాగ్విరచితసరసప్రబంధవిధములు దెలుపు.

౧౭

గీ. విషమశరశరవేదనోద్విగ్న యైవ, వెలదిమైదీఁగ భారతీవృత్తిఁ గనియె
నట్టివేళన పంకేరుహాప్తనూతి, విన్ననిమొగంబు భారతీవృత్తి వదల.

౧౮

గీ. వాక్కుతోడుత నత్తేటచెక్కులాడి
చాలఁజాలంగ నెడసఁబాంచాలిపొందు
చిత్ర మొనరంగనవ్వేళఁజెల్వమేను
చాలఁజాలంగఁ గొనియెఁ బాంచాలిపొందు.

౧౯

గీ. విషమభాణుడు విషమాస్త్రపేధ సేయ

నతనిమామ మహాతప బడరికాయ

నతనిసేనానునార్భకు లరిది డాయ

మోహనాకార బల్లు నైనమూర్ఖ మునిగె.

౬౦

— : కాళిందివేదనకుఁ గారణము నీలవేణి యడుగుట :—

ప. ఇబ్బుగి ననంగదశాలింగితాంగి యై పొరలు యమునాతరంగిణీసోదరిం గని
సఖీసుముఖు లందఱు గుంపులు గూడి కూడనిమనంబున గుజగుజలః బోవ
వారల వారించి యమ్మొచుఁబోడి విషాదంబు నివాదంబై సుభవిల్లుడు
దన్నిదానంబిద్ది యని నిదానింప నంతఃకరణంబుకరణంబుగా నేర దిది యే
మొకో తెలియఁ దగు నని సఖీజనంబులు నెఱుంగకుండ రహస్యంబుగా
నీలవేణి యయ్యలివేణి డాయ బోయి.

౬౧

ఉ. అల్లన లేకుఁగాఁ దిగిచి యకతలంబునఁ జేర్చి కన్నులం

జల్లఁగ జాటునస్రపులసంతతి క్రైవసఁ బాపి పెన్నెలు

తైల్లన గుంపుదీర్చి చనుమిట్టలపైఁటఁ గుడిచి కొఁగిటు

జల్లఁగ దాల్చి చెక్కుఁగవఁ జక్కఁగ నొక్కుచు మేచు దువ్వచున్.

౬౩

క. అమ్మపు గద రెండవమరు, నమ్మపు గద కాకదేలు నట్టియుదిరిమే

అమ్మపు గద మరు నాటవ, అమ్మపు గద యనుచు మద్దులారుచుఁబలికె.

క. కన్నియ విశ్వంభరుకుడి, కన్నన రాజులునట్టి ఘరుచు గదా నిక

గన్నటితండ్రి గావున, నెన్నఁగ దుర్లభము నీకు నెద్ది జగములె.

౬౪

సీ. వ్యాకోచనలినంబు వన్నె తక్కువగాఁగఁ గన్నులు విప్పవే వన్నెలాడి

యదితరాకాచంద్ర నొకపు కొఱుతగా మో మెత్తి చూపవే ముద్దులాడి

కలికి చిల్లలపల్లు కులుకు లల్లులఁ జెందఁ జేటగాఁ బల్లవే నీటులాడి

తఱపి వెన్నెలరంగు తలఁపులో మెలఁగంగ గొబ్బుగా నవ్వవే గుబ్బలాడి

విన్నదన మేటికే నీకు మీతలాడి, యేమి కన్నీరు నించెదే యించులాడి

వగకు నింతకుఁబనియేమిసాగసులాడి, నెఱుపవే తెల్లముగ మోఘితీపులాడి.

గీ. మగువ యక్లిష్టముఖపద్మమండలమునఁ

బాయకుండఁ బిందుసంపాతమునను

మాధురులు దేల్పఁ దలఁచి లోమాకుఁ దెలియఁ

బలుకఁగాఁ జిత్త మిడవమ్మ పైఁడిబొమ్మ.

౬౫

శా. కొమ్మ నీవిధ మెంతయుం దెలియ మాకుం దోచ దేమిన్ నీ
విస్తై లోపలఁ గుందుచ్చనిఁ గని మా కెంతే భయం బయ్యెడు
న్నెమ్మి న్ని కొనఁగూర్చునెచ్చెల్లిని నే నిన్నంటి యుండంగ నో
యమ్మా చెప్పిన దోసమే యెఱుకనేయనాదె యే వితనే. ౬౮

క. ఏమైన మున్ను నాతో, నేమంబునఁ జెప్పుచుండు నీకిపు డీవి
తేమిన్ తెలియఁ బలుకవు, తామరసదళాక్షి యింత దాపుర మేలా.

గీ. అతివ నీప్రాణద మైనయట్టివస్తు
వితతిఁ జో గొట్టికొన్నట్టివిధము దోచు
చున్నయది నాకుఁ జూడ నోసన్నుఁడొగి
మాయ వెట్టక యెఱింగింపుమా నిజముగ. ౭౦

క. మానుగ నాకన్నను నెన, రైనచెలు ల్నీకుఁ గలరె యరమర సేయం
గానేల తెలుపు నీతండ్రిననుమీ నలువతండ్రియానయఁ జూప్తి. ౭౧

ఉ. ఈగతి నీలవేణి కమలేశునియాన మెలంగఁ బల్లఁగా
నాగజయాన సిగ్గు మది నాఁడఁగఁ గొంకుమఁ గొంత దేటి చే
తోగతిఁ బ్రేమతోడ వగ దొట్టకొన న్నును నారదుండు దా
నాగరుడధ్వజం దెలుపు టాదిగ సంతయుఁ జెప్పెఁ జెప్పినక. ౭౨

వ. విని యఘ్నాళిందీకీరవాణికి నానీలవేణి యెక్కింతవిచారించి యిట్లనియె. ౭౩

క. ఇం్ యింతటిపనికిం, జులించఁగనేల యొకటి చెప్పెద వినుమీ
యొక్కెవఁ దల్లిదండ్రుల, వంతునుమీ కూతుఁ దగినవరునిం గూర్పక. ౭౪

వ. అదియునుం గాక. ౭౫

గీ. బ్రాహ్మమున మాత్రపితరులుఁ బ్రాయమునరు
మగఁడు *ముదిమిని దనయుండు మగువ కరయ
నధిపు లగుదురు తదధీన లగుటఁ గాన
మానవతులకుఁ దమయిచ్చ మలయఁజనదు. ౭౬

క. జనకాధీనలు కన్నియ, లనుట నిజం చాట పార లనమతి సేయం
జనుఁ గాని తమకుఁ దామే, పనుపడి వరుఁ జేరఁ దగదు బాలల కెంకక. ౭౭

వ. కావున మావలన నీవిధం బెఱింగి నీతండ్రి యగులోకలోచనం దుచితో
పాయంబున శ్రీకృష్ణదేవుని రప్పించి నీహనోరథంబు సఫలంబుగాఁ బెండ్లి
సేయు సంతకు ధైర్యం బవలంబించి యుండు మని పల్లిన నీలవేణికిఁ గా
ళింది యిట్లనియె. ౭౮

—(కాళింది నీలవేణికిఁ దనయభిప్రాయముఁజెప్పట)—

ఉ. కూతురు పుట్టిన్ జగతిఁ గోరికతోఁ దలిదండ్రు లెల్లడన్

• భాతిదనర్చు మేల్వరుని బంధులలో నెదకంగఁ జూతు రి

ట్లీతటి *నవ్రయత్నగతి నిట్టివిభుండు లభించు నప్పు డ

య్యో తలిదండ్రు లేలొకొ నయోచితిఁ గూర్పంగఁ జాల రంగనా. ౭౯

ఉ. తల్లి ధనాఘ్య సశ్రతునిఁ దండ్రియు బంధులు సత్తులీనుఁ గా

నెల్లరు నోదనప్రదుని నెన్నంగఁ గన్నియై రూపవంతుఁగా

నెల్లడఁ గోరు నిన్నియును నేడైతఁ గల్గినకృష్ణఁ గూర్పలే

రుల్లము రంజిలం దన కయోచెల యిట్టి యయోగ మారంగన్. ౮౦

శా. ఎన్నాళ్లొగొలె నాకుఁ సూర్తి గలవారేకా చెలు లీ్వరలై

నన్నున్ డెందమునందుఁ బొందుపలుపంగఁజాల రై రక్కటా

నన్నుం తాంచిన తండ్రిగా తపనుఁ డైనం దాఁ బ్రసన్నుండుగా

కున్న న్నెన్నుని మన్నన న్నెనయఁగా నూహించువా రెవ్వరో. ౮౧

చ. తమమది నెన్ననొ వరుని దాఁచినకన్యలబుద్ధి నెట్లుగా

నమరునొ యంచుఁ గాదె జను లట్ల స్వయంవరక్లప్తి గాంతు రిం

తమనికితంబు లేక యిటు నాథుని మాధవుగాఁగఁ గోరికొం

టి మది గరంగి తండ్రియు వడిన్ ఘటియింపఁ డి డెట్టిభాగ్యమో. ౮౨

ఉ. కాఁకలు ముంచికొన్నమెయి గాంచినవానికి జన్మమంది నేఁ

గాఁకలు ముంచికొన్నమెయి గాంచితి హేతుగుణంబు గార్యము

నోకడె తప్పనంటిఁ గొఱనోములు నోచిననాక యిట్టి బ

ల్లాఁకలు గాక యాజమున కాఁకలు గాంచెనె సూర్యజాత యై. ౮౩

చ. గ్రహములు గన్నవారు గ్రహరాజకుమారిక సాటి గాంతురే

రహి నని తోడ నాడఁగ విరాజిలుదు న్నది నట్టివారె ప్ర

త్యహ మవియుక్త లై కువలయా ప్రళిమయసాధవీధిలో

బహువిధసౌఖ్యము ల్గనఁగఁ బంకజలోచన నేనె చూచెదన్. ౮౪

వ. అని యిట్లుత్తలపడి పలుకు నమ్మత్రకాళినిచిత్తంబు పురుషోత్తమాయత్తం

బగుట యెఱింగి యన్నీలవేణి యప్పువ్యభోణి కిట్లనియె. ౮౫

క. ఇపు డేను బోలు రవికిం, గృహపుట్టంగఁ దెలియఁబలికి కృష్ణుని బిలువం
జవలాక్షి పంపి వచ్చెదఁ, జవలత వోనాడి స్థిరతసంధిల*వమ్మా. ౮౬

గీ. అనిన సమ్మతించి యతివ ధైర్యబూని, చలన ముడిగి కొంత శాంతిఁబొంది
స్నానపానవిధులు సలుపుచు నొకరీతిఁ, జెలులఁ గల్గసి మెలఁగి చింతదేత.

ఉ. అంతట నీలవేణి చెలు లందఱ కవ్విత మెల్లఁ జెప్పి మీ
రెంతయు నాటఁ బాట మఱి యిప్పుల గానవిశేషవైభావ
ఇంతికిఁ గృష్ణుపై మమత యిచ్చుక యైనను దోపకుండునా
వితలు చూపుచుండుఁ డిట వేగమె యే జని వచ్చునంతకున్. ౮౭

—) నీలవేణి ఛాయాదేవికిఁ గాళిందివృత్తాంతముఁదెలుప నేగుట (—

సీ. అస నీలవేణి యిట్లతివలతోఁ జెప్పి కాళింది నూరాన్ని కడఁకమీఱ
నతిరయంబునను ఛాయాదేవికడ కేగి సరవి నాయమ కుపచారవిధులు
సలుపుచు సుతవార్తఁ దెలిపి వేవెలుఁగున కావార్తఁ దెలుపంగ నవసరంబు
వడయక సందడిఁ బడియుండె నిచటఁ గాళిందియుఁ దమకూర్పులేమగముల
యాటపాటల వింత సయ్యాటములను, హంసగతులను గేకినాట్యములఁజిలుక
పలుకులనుమఱపువట్టింపఁబడియుఁబడక, వంతమరుఁడేఁడమన్తథావస్థఁజెంది.

చ. బయలును గొంగిలింపఁ గయిబారలు సాచు వికావిక న్నగుం
బయటఁదొలంగి కన్పడుతునస్తనగుచ్చము లప్పించుచు
న్నయమఱి పాదుదప్పి ధర నల్లుడుగైకొను పువ్వుఁదీగఁ బో
లి యొరలి సజ్జపై బొరలి లేచు వగ న్నరుబారి కగ్గమై. ౯౦

క. చదల శశాంకుని గనుఁగొని, మదిలో శ్రీకృష్ణు వదనమండల మనుచున్
ముద మొదవ సువదనామణి, వదనం బొగి వాంచి ప్రేలవసుధన్వాయన్.

చ. వలపులు గుల్లుపంకజము వారిజలోచను వక్త్రమంచుఁ దా
వలపులు బల్లు గైకొనఁగ వాసనచూడఁ దదంతరాశస
మృశదళి వే చుటుక్కనఁగ మెత్తనివాతెఱ నంట నొచ్చెరా
తలతలలోరి ధూర్త యని తన్ని మొగం బెగఁ ద్రిప్పు వేమఱున్. ౯౧

చ. చెలువలు మేనిపూతకయి చెంగిటఁ బట్టు మృగీమదంబుఁ దా
నొలయక †యొల్లమీఱి వికచోత్పలలోచన రోషవీక్షణం

* గమ్మా. † నొల్లమీరివెనుక వికచోత్పల-మా.

చలములఁ జుట్చరం గను నిజప్రియనీలతనూపమంబుగా.

మలయజగంధి గన్గొను నమందరసావహదృష్టిలీలలన్.

F 3

క. ఘనసారరజముఁ జూడఁగ, వనజేక్షణ వెఱచి శౌరివరహాసనశ్రీ

తనరు ననితలఁచి వేపుఁబు, గనుఁగొను నొకకొంతతడవు కడుమోదమునన్

ఉ. సిగ్గున మోము వాంచి నురుజెక్కులఁ జెచ్చు గ్రన్ముదేఱ మే

జిగుమిటారిగుబ్బచనుజక్కవ లుచ్చున నిక్తి గ్రక్కునన్

లోగ్గక పెరణిఱవికలో నుమటారఁగ సారసాక్షిచే

నిగ్గులతన్ని ద్రిప్పు హరినిద్రపుఁగై సుడివాలు *దంబుగన్.

F ౪

సీ. మృదులఫలమునందు మృగమదంబుధరించి యొప్పునఁజారురత్నముఁబూని

నాసికాగ్రమునందు నన్యమూర్తిక మూని కరమున రత్నకంకణము లూని

కరతలంబున వేఱకాండంబు ధరియించి నెఱ్ఱేన హరిచందనమ్ముఁ దాల్చి

కంఠదేశమున ముత్యైస్రజంబులు గూర్చి రాణించుపీతాంబరంబు గట్టి

కొంతతడవు సుఖపడు కోమలాంగి, యాత్మనాయకకమలాసహాయవేష

సముచితాంశ్రియావస్తుసమితిఁగొనుచు, న్నాత్రిచేఁగొంతసేపునకవియుఁగినియు.

గీ. మాధవుని పొందునకు నేను మనసుపడితి

నింపు గాకున్న నతఁడు నన్నేలఁజేని

అక్షటా యిద్ది కథయు దృష్టాంత మగుచుఁ

బరఁగునో యే మొ యిల రసాభాసమునకు.

F 2

సీ. ఏగతి నతనిపొ దే నందనయ్యెద బహువల్లభాప్రియుఁ బడయ నేమి

నీరజాక్షుని గన నేన పోయెద వేగ నీయెడ నింకేమి సేయుదాన

నిదెతా నెవిభుఁ డిటకెలమినే జెంచెఁగా యితనిమోము గనంగ నెనయదుమతి

వేళఁబ కావలె వెన్నునికోఁ బొందు నింతలో నీసౌఖ్య మేల కల్గు

నిట్టిచెలువున మెలఁగెడు నితివిడుచు, మనసు గైకొన నెట్టియే మాధవుండు

ననుచు మన్తధవేదన నీబ్రచదన, భావభేదాబులను జాల బడలుచుండు.

గీ. ఇట్లు దరిలేనివేదన నింతి యొఱల, నింతనంత మెలంగెడు నిగురుఁ బోండ్లు

మిగులవగ నూరుమనసుల మేలుదక్కి, భామ వినకుండ మెల్లనఁబల్కుకొనిరి.

గీ. తలఁప జగతి నయోగభేదంబు గాంచు

వెలఁదులను గన్నయది లేటొ వినఁగ లేదొ

మనచెలి యరూగవేదన గనఁగ నరిది

గడనసేయదు నిరహద్యఃఖంబు నైన.

౧౦౦

క. మగబొమ్మఁ జూడనొల్లని, మగున మగఁడు గావలె నని *మరుగుచువేర
వ్వుగుసిగ్గు మూలముట్టుగ, దిగఁద్రోచెను గాక యితత్పీఠము గలదే. ౧౦౧

చ. అనుచుఁ దొడంగునిందుముఖుఁ లందఱు నెవ్వఁగఁ బెంచి యెట్లొకో

వనరుహపాణి నివ్వెతలఁ బాపునుపాయము నీలవేణి వ

చ్చినతరువాత నన్నియును జెల్వగుఁ జేకపోయె నంచు ని

ల్వనఁ దలపోయువారలకు లోలవిహించన దాసి నిల్పినఁ.

౧౦౨

వ. ఇట్లు నిలిచిన నచ్చెలు లందఱు నీలవేణి మనమాటలోనె వచ్చె నిక నేల

వలవనివలవంత చింత లనుచుఁ గచ్చుకొని తన్నుఁ జట్టుకొని గజబిజపడు

నగ్గజగమనలం గనరుకొని తనతరువాతిప్రోడ యగుశుకవాణి నిది యేమి

యో యని యడిగిన నప్పడంతి యప్పొలంతి కిట్లనియె.

౧౦౩

—| కాళిందివిరహమును శుకవాణి నీలవేణికిఁ దెపుట ? —

ఉ. కప్పురవీడ్య మొల్ల దొనఁగన్ జలుగుజిగివల్ల గట్టఁ గా

నొప్పును చామరంపువిన రోపఁగఁ జాలదు పూలదండలం

గొప్పున నున్నఁగానియదు క్రొన్నిలుటన్దముఁ జూడ క్రిందికనే

మప్పురొ యూకిగంపుఁబను లప్పును లన్నియు మానె నింతికిన్.

౧౦౪

చ. దిరిసెపుఁబువ్వువంటి నునుదీనబంగరుమేను కాఁకచే

దెరలఁగఁబాతె మైనసమదేర విభూషణు బాతెః క్రిందెములుం

గఱకఱివాతె గుబ్బుచనుగట్లు వణకఁగ వేడియూసుపుల్

దఱదులు మీతె నీకొలఁదనం గనరాని విరాలిఁ సూరెడిన్.

౧౦౫

క. ఎక్కడితాపము చెలువకు, నక్కజ మిది చూడ ముక్తుచందలిముత్యం

బెక్కుడుసూరుపుఁగాఁకల, స్తుక్తుచు బలవైరిసీలరుచి స్తుక్తిం చెన్.

౧౦౬

ఉ. చక్రనిపెన్గిటిం గొన విచారము సేయఁగఁ గార్యసిద్ధికి

న్నిక్రము చాలఁ దప్ప నయినిల్వఁగ నంటునఁ గంచు దీనిమే

నెక్తెడ నిట్టితాపభర మెక్తెడఁ గప్రపుఁదాపు లీను నీ

చక్రనికొమ్మ నెమ్మనము చాల మహానలకీల లీనెడన్.

౧౦౭

- చ. అలికులవేణీసన్నుఖమునందు వసించుద్విజా? నాఁగు మే
ల్లల పవడపుఁగోటగు చొకాటపుమోవిది వేడియాప్పులన్
బలువిశిఖాబులం బగులువాఱఁగ నేనె నుద్దుండు వానిమె
నిలువది యంత నీ ఆయున సిక్కిముగా నున యీసుదీతెనున్. ౧౦౮
- మ. చ్యుతసంస్థారతఁ గాంచి ర్తమి గుణస్ఫూర్తి నిమివారిచి సు
తతపారుష్యము మించి సరసమృదుత్వాబు ల్విసజ్జించి సు
గతిఁ దప్పించి ప్రణాబు మించి కుకన్గ్గహుబునోతఁ గఱా
సతిదాతచ్చన మొక్కహాస్యపవతం జాలించె వీక్షించితే. ౧౦౯
- చ. హృదయమున *న్నివిష్ణుజగదేకభరాతతకున్నే శోచి దాఁ
గదలక యుండుటం బొడమెఁ గానఁగి మేన నలంత సేర ని
మ్ముదితకుఁ దత్పదానుగతభూభిజుఁగవిహగ్నికీల లో
వదలక నిల్వఁగాఁ బొడము వక్రచిరిస్సరవాసుగావళుల్. ౧౧౦
- క. అనలంకృతి వ్యాకీర్ణతఁ గని యక్రమ మై పతత్తుకర్షం బగుచున్
వనజాక్షికచకలాపం, బంభిజ్జకవిత్వకీర్తి నతిభిన్న మగున్. ౧౧౧
- క. అక్ష యిచ్చాత చింతన, న్నెక్లషిమే రకట చెప్పు నెడయందు హస్తం
బక్తుసుమధిన్వయఁ జేయం, జన్మిసనిమనఁబొడమైదిలుక మ్మనఁగన్. ౧౧౨
- ఉ. పంజరమధ్యసేమ శుకభామసుఁ బల్కులు సేర్ప దుచకు
న్నంజలు గూర్ప దున్నదవిభాస్వితపాఠికి నాట్యవైఖరల్
రంజిలఁ జూప దింపు లలర స్థాపియియ మిటి పాడ ది
న్దుఃఖలవాణి ననొందిక మాతరమా తరలాల్చి చెప్పఁగన్. ౧౧౩
- ఉ. అంగస కంగజాతదశ లంగమునం గడుఁ దోచె సుడియం
బుంగనలేదు కృష్ణుకడ మోహము దాహము దాఁక సేలయం
చుం గనుపించుకోక సతిదట్టు మెలంగితి నీర్ప వచ్చి తి
కం గర మారయం దగున్దుగా యనఁ బెల్లెలిక క్క యిట్లనన్. ౧౧౪
- గీ. వినుము శుకవాణి నీకన్నముచుపు నాకుఁ, దోచెనేఁ బెల్లయూ చెల్వదోసమేమి
యవత యేరియు వెన్నుని నయవ్వనాభ్యభావ కేఖావిలాసభావములెల్ల.
- ఉ. కన్నులఁ గన్న పీనుఁగనఁ గన్నన విన్న నటాతనే వడి
గొన్ననవిల్లుఁ డమ్ము విలుఁగూర్ప నెడ న్నొగిలేక వైడిజం

టన్నగు కన్ను గేదగితుటారిమిటారికటారి దాగటా

యెన్నికఁ దీసి యాయముననే యదరంటంగ దానిఁ గుప్ప జే. ౧౧౬

గీ. అయిన నిట్టిమాట యావెలంధుకయొద్ద, వనిన డిల్లగుడుచు నట్లు గాన
నరయదము పగు డని యతివలాదిటు. దాచు, నిట్టియింటి కేగి యెరుటనచట.

క. కనుఁగొను నెడ నచ్చేడియ, తనమది మదనానలంబు దరికొని కాల్పక
వనట బొగులుచుఁ గృష్ణుఁడృ, తనకన్నులఁ గట్టిన్లు దనరినఁ బెలుచన్.

—(కాళింది మనసునఁ దోచినకృష్ణుని వ్రాసెనుట.)—

క. పలుకుంటెలి నునుముఁజే, బలుకుంజిగి ముగ్ధుఁజికుపలుకులఁ బ్రోవం
బలుకుఁగులుకొలుకుపలుకులు, పలికెబలుకుచ్చిచిలుకు ధావముదొలఁకన్.

ఉ. కాయము మారుబా(ణముల) గాయముల న్వగఁ జెడి వేడఁగా
దాయపు మోముఁ జూపపుగదా యముగుండియ పూని యేఁపఁగా
నాయము గాదు సిగ్గు విడ నాయముగా దని మిన్నకుండఁగా
జేయదు పాప మీవలపు చిత్తము తత్తఱ మాఱఁజేరవే. ౧౨౦

సీ. ఇప్పుడుగా కనుగల్గె లిప్పుసొప్పుమీఱి వెలసె నీరాకకు విబుధచంద్ర
యిప్పుడుగా యీమేన నెనయుతాపం బాతె నినుఁజూడ సత్కాంతినిరవాహ
యిప్పుడుగా హృత్పద్మ మెసఁగె సామోదమై నరస నీపుమెలంగ సాధుసూర్య
యిప్పుడుగా మానసం బేర్చుభేరతమంబు స్తుకై నీచే ను తేజోహుతాశ
యిప్పుడుగా కామినీమాత్ర మెనయలేని, సౌఖ్యసంపదఁ గైకొంటిసన్నిధాన
యిప్పుడుగా సౌమనస్యంబునరచ్చకొనుచు, సాబగుమీఱఁగల రెదసురభిచరిత.

సుగంధి. మానరా చలుబు నిచ్చు మాని యర్యఁ బూసరా

పూసరా నీజ్ఞా మాన్య బుణ్య మొను గానరా

కానరా కృపం వనర్చి కాపు నేను దీనరా

దీన రానీర్తి లేదు దేవ నీగుదానరా. ౧౨౨

ఉ. చొక్కితి నీదుముద్దుజిగి చొక్కపు బ్రాయపు రూపుమేల్చికి

జిక్కితిఁ గన్నుఁజేనె జడిచిల్కులఁ (జిన్నెను) మారుబాకికి

దక్కితి నీకు వాఙ్మయసుధారసధారలు గున్నగింపఁగా

గ్రక్కున గారవిపు చిగికొఁగిట జాగిటు లేల మేలరా. ౧౨౩

చ. మనమొగి సర్వకాలమును మానక నీన్న భజింపఁ దద్బలం

బున భవదాకృతిం గనియెఁ బుణ్యవరేణ్య మనంబు కూర్చియన్

మనసిజవేదనాభరము మానుగ దేవరకేల లేనో యి

ట్లనఁ దగు నెట్లు నీవు ఘటితాఘటనాకృతినాడు వీశ్వరా. ౧౨౮

చ. స్థిరత గనంగఁ జాల దొగి జత్తము బాహ్యవిశేషవస్తువు

సరణము గొంచు నంఘ్ర బలుజంపులు సేయుచు భ్రావకుండెదో

యరయ సణుప్రనూణ మగునట్టిమనంబు సమస్తకుఱ్ఱి వై

పరఁగెడు నీవు ముంచికొన బాహ్యముఁ జేరఁ జరింప నేర్పునే. ౧౨౯

ఉత్సాహ. వగపు జాతి నగలు మీఱి వలపులూరఁ జేరరా

నగవుసోన మొగముతోన నలుప్రపూనఁ బురరా

తగవు మానఁ జనదు గాన తలఁపులూనఁ గూడరా

చిగుప్రజన్ను లురముచెన్నుఁ బెరయ నన్ను నంటరా. ౧౩౦

క. కరుణ మోడను సేరఁజేరి, గరుణ స్వనతఁ బలుక మదిఁ గనఁబడు మాయా

తరుణు మూలకయుండినఁ, దరుణీమణి హృదయసీమఁ దలకొనునలుకన్.

గీ. నెనరుచే బా లొసంగెడు నెలఁతపాలు, విసముగాఁదలపోయుచుఁబిన్న నాఁడు

అకట తెగఁబుచ్చుపనివాడ వాటఁ చెలిసి, వెండి నినుఁగోరుల్లను వెట్టిగాఁచె.

చ. కల నమునం బరుం గనుట గానని ప్రేతలనెల్ల శీలముం

దొలఁగ విరాళి ముంచి రలిఁ దోఁగఁగఁ జేసితి వాదియుందు ని

వ్వల బతిమాలినది దిరిగి వంగియుఁ జూడ వటన్న విన్నిని

స్థలయఁగఁ గూడఁ జౌ వలపు గట్టిగఁ బట్టె న దేమిసేయదన్. ౧౩౧

క. అగుణఁ డరూపుఁ డనాముం, డగుట న్నా కతఁడు లక్ష్యమా యని శ్రుతులే

తెగి చాటి చెఱ్ఱఁ చెలిసియుఁ, దగని తగులునకు మనఁబుఁ దాఁ బరువెత్తెన్.

చ. మునుపటిపుట్టుక న్భవనమోహిని మైథిలకన్య (కూర్చి) నిం

డినతనభార్యఁ జచ్చున వడింబడఁ జేసెను నిర్దయాత్ముఁడై

నను నిపు డమృతోభవుననారతబాణపరంపరాహుతా

శనఘనకీల మ్రంద నిడఁ *జూలఁడె తాళఁడె నీడు జాణఁడే. ౧౩౨

గీ. బలులు చిట్లు కృష్ణనోడఁబెఱుంగకదూఱు, కొనుచుమోహవశతఁగూరుచున్న

తరణితనయఁ జూచి తగుణులు మది మీఱు, నార్తి డాయవచ్చి యతివ కనిరి.

క. వచ్చె మనసీలవే ణిఁచె, మచ్చికఁ గను విచ్చి చూడు మనిశిత మెల్లఁ

విచ్చును సత్యం బాడెద, మొచ్చెము లే కిచ్చు లెల్ల నొదవెడుఁ దల్లి. ౧౩౩

వ. అని పలుక నచ్చిలుకలకొలికి యిచుక కన్నువిచ్చి హెచ్చు మనోజవేదనాభ
రంబున. ౧౩౪

చ. అదె సఖులార పట్టుడు మదుతరశాంతినితాతరాగసం
పదలు హరించి చోరు డటూమాయముఁ జెందు నటంచుఁ బ్రియ
ముదితరొ మిటె యా నవును ముగ్ధియకో యని తారకాణగా
మది సరిపుచ్చుకొంచు నడుమానని నెవ్వగ నీలవేణియున్. ౧౩౫

ఉ. డాయఁగవచ్చి యమ్మరుకటాకిఁ జాయఁగవచ్చు నెచ్చిలిం
నాయకూర్చి గాఁగిటికిఁ జాల్పఁడేయుచుఁ గల్గి చింత నీ
కీయెడ నెల చింతిత మొకి చుకనాఁడు సహిషణ జేకులుం
గాయజనాన నానకృప గల్గఁగఁ గల్గని దేమి నీకగున్. ౧౩౬

క. పరమాణుమధ్య వినునూ, పరమాణువ్రష్ట లేని పట్టఁగ నిది మా
తరమా యనఁడగుపట్టిది, పరమాంధం జైన దొరకుఁ బరమార్థముగఁ.

క. తరళేక్షణ పరిమాణ, స్ఫురస్పృశ్యయ విపత్తిజను పటుధైర్య
స్ఫురణము తద్ధర్మాచ, త్స్వింసంగతి సాక్షి లోకసంగతి కమరుఁ. ౧౩౭

గీ. ఇట్లు నీలవేణి యోతేని నెనరునఁ, చెలలతోడఁ గలసి చింతదేర్చు
చుచితమైనయట్టియుపచారములుచేయు, చుండుముచు కడయనొకదినమున.

క. ఇంతి యయోగవృథచే, నెంతయుఁ బలుపెన్ను మేన నెనయు త్రియామా
కాంతవృతులుం చెలియు నితాంతోన్మిదుచేత మిగులు తాంతతకలివిఁ.

క. మొగు లెఱుఁగనిబలుచిత్తడి, మిగుల నొగి లెఁగిన్నదోయి మెలఁతకు దానన్
మిగులుచు నన్నెయితాపము, తొగకంటికిఁజిత్రమరయదొలఁగక నిలిచెన్.

— (కాళింది చెలుల మొఱిగి యుద్ధానమున కేగుట) —

వ. అప్పు డమ్మోహనాఁగి సొంపు దొఱుగి కుసుమశర్యుడు కుసుమశేరాసనం
బు గుడుసువడ భసలగుణంబునం బొసంగించి మించి కుసుమశరవిసరంబు
లు విస్మయరగతిం గసరి ముసురుకొనఁ బరఁగింప వెఱుగుపడి విరహపరితా
పశరధిఁ దరియ దరి లే దని తమద్భటభటచతులమహటవిం బడి వడిం ద
ద్విశిఖిశిఖిఖాసంఘాతంబుల నిడి యొడలు విడుతు నని కడిదిసాహసంబున
నుడిగంపుఁబడంతులఁ గూర్చినుడుతుల నెఱుంగ నీయక యెంటిఁ బడుకింటి
లోని పాన్ను డిగ్గి వెడలి చనుసమయంబున. ౧౪౧

క. అత్యుద్ధతకుచజఘన, ప్రత్యుక్తం బగుచుఁ గ్లేశపడు నవలగ్నం
బత్వంతదుర్బలం బై, యత్యుద్ధతు లొదవఁ జేద కబ్బనె సుఖముల్. ౧౪౨

౧. వెనకపొలంతు లత్తెరువు వేగఁ గన న్నుమనో వ్రజంబు గాఁ
జెను నెఱిగుంపుటి న్లోరసి పెల్లు ఎడుం గతిసంపురత్నముల్
నను *సంసేయఁ దద్గుణము సన్నను నత్కృతి కేల చాతెడుం
గనుఁగొన నీనట్టి నైకగుణామిత సన్మణులందు వింతయే ౧౦౪
౨. వలఁ బొసిన జక్కనకన, నెలె జాలియ నెడయు మేలు బంగరుబొంగ్గిం
బులు నోలెఁ గుచము లగపడ, బలుఁజొమ్ముపయి న్మెలంగువయ్యెదజాఱున్.
౩. వెఱువకుఁ గెంపుఁగంట నెడజెప్పని బాష్పక్షణంబు లత్తెఱిన్
మును వగుఁదొల్లఁ గావితెలిముత్తముల్ మఱి వెండి యూర్పుఁ జె
క్కఱిమినఁ గందుమోవిపయి నాని వెసం నీయి పెక్కుఁ గెంపులై
నఱి జనుగట్టులన్ దొరిసి నీటగుఁ గాగిన పొవ్రజంబులై. ౧౦౬
౪. కన్నె వైడండ లేక మున్నెన్నఁదేని, నడుగు నెట్టఁగఁజాలని యబల జెంపు
కతిస లేదిదినమూనికడిఁగినడచె, సహహపూఁజోగులధికసాహసలుగాఁచె.
౫. అంతము లేని శుంకజభ వాండము లొక్కెడఁ దాల్చుకున్నీ మే
ల్పొంతలమాయగొల్లని నవేద్యమహామహిమంబుచే నను
న్వాంతమునందు లీలగ సహర్షిణిమన్ భరించునట్టియ
క్కాంతికుఁ దోడు గావలెనె శంకుఁడు శోడుగ నొంకి న్నినూగునే. ౧౦౮
౬. ఇట్లు చెవి యడఁతి. ౧౦౯
౭. సననసఫలదుచిఁజోపిత, కవిరాజము సుప్రసాదఘటికము నగుచున్
ధవఁజ్ఞ సమ్మతం బగు, కవినత్కృతిఁజూలు కేళికానన మొండెన్. ౧౧౦
౮. చిగురాకంజిచ్చమంటన్ జిగిరిఁబొని పింజించి పూఁగమ్మదుమ్మల్
మొగినుఁబుట్టి మింట న్మృగకు జెరువునం బువ్వఁదేనల్ జడి న్మృం
పఁగ మేల్పంపంగిపుప్పుఁబువు రవితిలె ల్వర్వ గల్పాంతకాలం
బుగతిం బొల్పఁబొనం బొంపడుదు వడి న్మాడ్చిలంబాఱియంతన్ ౧౧౧
౯. జెప్పిటి యెట్లకేల కలు దెల్లినఁ జైవయినండి పూవిరుల్
గుప్పిల నున్నమేనునను గొబ్బన బొబ్బలు లేవఁ గ్రిండటం
బుప్పొడి నోఁకి పాడములు పొక్కఁగఁ జేతులఁ దోఁగితోఁగి చే
యప్పటియలు పొక్కినను హాయప యూర్పుచుఁ బొర్లిపొర్లి యున్. ౧౧౨
౧౦. అంతట నొయ్య లేచి చరణాబ్జములం గలకాబ్జవత్రిపున్
దొంతర దాఁనూలుకొని నూల్కొనఁ గట్టి జరంగుచు నద్రిం

- జింతిలె నక్కటా యెడలు చెచ్చెర వీడఁ దలంచినన్ మఱం
బింతలు నిల్వఁగా నొకగునేమి యిశేలానో దాటి వచ్చినన్. ౧౫౩
- న అనుచుఁ జింతియెనుఁ గనువిచ్చి కనుంగొనఁ గట్టెముట నంత. ౧౫౪
- ఉ. కామరతూడునాశములఁ దాఁగొను యెమ్మెద యిప్పుగుండు లు
ద్దామతఁ గూర్చి నల్లగిసెతావులపుప్పొడిమందు సూరియున్
హేమలతఁ బుష్పమాగ్నిశిఖ లేకుచుజానకితాగ్ర దమర్చి యా
పె మొగరంబుగట్టిన తుపాకులపె లైలగోలుమాఁజిలున్. ౧౫౫
- మాలిని. చిత్రలితశుకుఁగల్గు బ్రజ్జు బాల్కొమోమా
నికరపుఁబనుల నాగించు గేదంగిపువ్వు
ల్లంతటకు మొనెయిఁపె ల్లంపుగాఁ గూడి యచ్చోఁ
బ్రకటత నెలగోలుంబారు వెక్కఁ జెలంగన్. ౧౫౬
- సుగంధి. పచ్చతాతిదాణతెక్కపక్కెరల్ చెలంగఁగాఁ
జెచ్చుపంచదార మెక్క బీరుమీలు రంతులన్
గుచ్చి పాంథవైరకోటి గుండె లల్ల ప్రేఁగాఁ
బచ్చి దేలు మారు తేజపాఁజ లొప్ప నాదటన్. ౧౫౭
- ఉ. తుమ్మెదసర్వేణ లోర్మయ దూఁకొని పుష్పరసోపదానముల్
గిమ్మి భరమ్మగాఁ గురియఁగాఁ జగురుంజి మేలుధాతుచి
త్రమ్మగ నొప్పఁ బుష్పగమి దట్టపుడాలు మెలుంగుఁగల్గులె
పమ్మగఁ గుండకుంజరపుఁబంతులు రంజిత *నక్కజంబులన్. ౧౫౮
- మత్తకోకిల. వల్లిరశ్మిపినద్ధచక్రినిబద్ధకోకిలఘంటికా
వేల్లదారవకీరఘోటకవిష్పటోదయ శేవలా
త్ఫల్లసూనకరాసఖాణమనోజ్ఞతూణసమగ్రతా
సల్లలత్తరుచిత్త భూరథసంఘ మాదట నొప్పుగున్. ౧౫౯
- కా. నానాసేనల నీగతి న్భవననన్యాన్యార్థజై త్రైకయా
త్రానూనఁబుగఁ జైత్రీమంత్రీవరుఁ డాయత్తంబు గావింపఁ దే
జోనవ్యం దశమాయుధుండు నిజవిస్ఫూర్తి స్పృహంబించిన
త్తైనం జాన యిక్కెట్లొకో తెఱకువం చాత్మ నిచ్చారించుచున్. ౧౬౦
- మత్తకోకిల. ఇంకనొక్కయూపాయముం గల దీతఁడం దనప్రాణముల్
గొంక నొక్కతఱిన్ వారించుదుఁ గూరి కాటియ వెట్టకే

నంకి లంతయుఁ దీర వేడెన నాతనిం బ్రేమమండఁ ద
త్సంక టేఘశరాన్నిదుస్సహశయ్యపై నొడ లేర్చుచున్.

౧౬౧

క. మోరుదయ చాలు నతనికి, మాటునలుక వెఱచునొక్కమాటును దేలుల్
మాదుతములు శుకపికభా, మాదుతములు మదనదహనమాదుతము లొగిన్.

వ. అని విశ్వయిరిచి:

౧౬౩

చ. పసిఁడిమిటారిగట్టుదిగువం దగు నెత్తమునం దఖండ మై
పొసఁగు మెఱుంగుఁజచ్చదరపున్ జగిరత్నవు మేలుఁజ్ఱు పైఁ
బసగలకోనలోఁ దళుకుబంగరరంటులతోటోటో
ముసరి జవాదిపునువలపుం దగ సూరెలపై బుగుల్కొనెన్,

౧౬౪

శా. పూవుం దేనియ కాల్వచెంత విరిమాపు ల్పొన్న చాలఁగంచగాఁ
గోస న్నం పెఁగగోరంటల్ బెరయుచక్క న్నలైగుర్విందపూఁ
దీవల్లుం *బలుదాక్షిణ్యకప్పగల పందిల్లంటులోఁ దమ్ముపూ
తావొం తెల్వగుచల్వచప్పరముగపంపుంబలుందిన్న పై.

౧౬౫

శా. కందమ్మం దిగవొందఁ బొంధవనితాకాం X తాంగధాతువృజం
బందంట న్యకి గుచ్చి త్రిప్ప నెస నాయాధాతుపు ల్గిమ్మ నం
దగదం బొందగు చెందొన ల్మొదలుగా నట్లేర్చి పువ్వమ్ము లా
రం దాఁ బొన్ను రచించి యందుపయి దాఁబ్రామోపవేశంబుగాన్

వ. బడ లిడి యుకుకుమఁ బడంతుక పొడ గడలుకొన నుండి లేనమనంబున.

చ. తనమదిలోన నుంచుకొనఁ దావము దుర్భర మయ్యె మేనునన్
ఘనవనహమ్మగోల నగు ప్రికాశకు నేగతి నైచె నొక్కొ య
వ్వనబదళాక్షుఁ డక్కట యబద్ధము గోచె శ్రీజరావరాత్మయా
ఘనున కిదేలయబ్బు మయిఁగాఁక మనుం డిడునఁచుఁ జింతులున్.

౧౬౬

శ్లో. అక్కట వేగిరంపడుచు నందితి నమ్మరునంపవెజ్జలో
నొక్కనుశౌరి భేదపడునేరమి నచ్చె నటంచు లేచుచుం
జక్కునె యిట్టివేననకు శ్రీపతి యాశరరాశిమీఁదఁ దా
నొక్కొని సౌఖ్యమొందె నతి నచ్చెలి (వా)లను) సెజ్జ మెల్లనన్.

౧౬౭

గీ. మదనునాటవయ మ్మన మగ్గినెలఁత, యాత్మవైషమ్య ముడిపిన దైన నింతిఁ
బొన్నువైఖరిచేబాధవఱిచె నమ్ము, లేనయునొచిత్య మిల నచేతనము లెల్లు.

వ. ఇద్విధంబున వనంబునం గునుమశరశయ్య మెలంగు మెలంగ నంతసక్కడ.

డి. సుందరయాన యిందుమణిసుందరమందిరసీమ లేమికిం
దందరఁ జెంది సుందరులు తద్విధ మెంతయు నీలవేణికిం
జొందుగఁ జెప్పినం జెలులఁ బుట్టినఁ జూచుచు నుల్కి నెమ్మదిం
గొందల మంది హా యెటకుఁ గోకుచామని యేగ్గఁజెల్లఁబో. ౧౭౨

క. అని చెలుల దూఱుచును మది, వనటం గూరుచు లతాంగి వడి నచటచటం
గరుఁగొని చొప్పురయుచుఁ జెలి, ఘనతరశృంగారవనముఁ గనిచొచ్చి వెనన్.

చ. ఆడుగులబాడఁ జూడఁ ఘలయాచిలపోతవిధూత మైనపు
ప్పొడి పయి సంతతం బొదపు పూవీరితేనియవానఁ గానఁగా
వృడమిఁ బువ్వుబొద ల్పిగురుమాపులుతాపుల జోకమోక చొ
ప్పుడు నిరపు లొలంకుగమిపజ్జలు నప్పియుఁ జూచి యంతటన్. ౧౭౩

డి. ముమ్మర మైన మైసెక లపూర్వపుటూర్పు కడిందివెట్టయుం
గ్రమ్మఁగ మిక్కిలిం గమలి కన్నకు నిర్గడి తీవెజొంపముల్
*గుమ్మడి జాటుపువ్వులును గుబ్బచనుంగవ వీడురత్నముల్
కొమ్మవదారవిందములు గూడఁగ నోచినతోనఁ దెల్పఁగన్. ౧౭౪

క. అత్తైపునఁ జన నొక్కడఁ, జిత్రభవునియంపసజ్జఁ జేరి బలువగల్
కుత్తుకబంటిగ నొంటిగఁ, జిత్రము తత్తఱముఁజెందఁ జీ యెలుదాన్. ౧౭౫

చ. పగలూసరించుతేని సెక పగిమ్మివలేదొగతేని లేకనో
దగవున కేగుదాని సెకదాలుపువేలుపు నోక జోకనో
నొగిలినపూదండ పగ నూలొనుదాని నసంస్కృతాంగి యై
జగి X విడనాడు కాకవిత్తచిన్నతనంబు వహించు నెచ్చెలిన్. ౧౭౬

సీ. వీనులు మాయ వచ్చి † వె (నవీను) ఘలువీడుఁ గలకంఠకలకంఠ గానతనికి
మునుఁగు వెట్టఁగఁబూని వెనఁదోశ్రీచుబటిమంటమాధున్యమాధున్యమధువిస్మయికి
సీత్కరించియు వెండి † సీత్క రింపమిఁ జెందుఁ బల్లవపలవధల్లహానికి
వడఁకియుమగుడ గొఱకుపాటు మలయాగమలయాగమనదిరచలకృత్తికి
నిల్లుదొలుదొల్తభయపడియెఱిగియంతఁ, దనువుదొఱగంగఁదలఁచినదానికట
మూరుచెయ్యల కేటాకోమాటికొనఁగ, వనుడువెచ్చగనూర్పుచునడలుదాని
చ. కనుగవ విచ్చి చూచు మదిఁ గన్నమఁ గృష్ణఁ డటంచుఁ జెంగటం
దనసులేమాలసాలరుచిధట్టము దాల్చొను రిత్త కొంగిలిం

* గుమ్మడి-మూ- కురుముడి- విక్రీపతిగారి భావనవ్యాఖ్య- కొమ్మడియనివ్యవహారము
† వడనాకు † వె...ల్లకులు- † సీత్కరింకఁగ.

చినఁ దనచేతిలోఁబడమిఁ జెన్నటి కన్నుల నీరు *నించి వం

(డి) వనలపాప్పుఁ జేరి విధిఁ దిట్టచు వెచ్చగనూర్చునెచ్చెలిన్. ౧౭౯

క. ఉదగనికన్నీర్వడదం, బడి జాతెనుశయ్యఁ జూచి పాపపుడ్రోం
బొడలిచట విడువ X నిండుఁడు, చెడఁజూచెనుఁ గటకటాయిసీయనుచానిన్

ఉ. అత్త మొలం జెలంగెడుమహావనసంబు కరంబు చేగచే
హత్తి హరింప మున్ను మన సందనవాడెల్ల ఘమ్ముజోలులన్
రిత్త మొల స్థలంగ విహరించుట నీమది కెగ్గె దోఁచునే
దత్తురకాడె యంచనగఁ దల్లియ నీవొనరించు తెన్నఁదో. ౧౮౦

ఉ. పల్లవవృత్తి వీ వధరపల్లవభూతకు మొగ్గిగు టేటిగో
పల్లవమున్ హసించు జిగిపట్టెని యంచునో తిన్నమాసము
న్యల్లభ సంచమీఘటన వర్తిలఁజేసియో యంచు నే నన
స్థలనఁ బంట మోవి గొని మేలగు కెంపులు వించు తెన్నఁదో. ౧౮౧

చ. కలికిమిటాగుబ్బుచనుగంబుల వేగిగున కోర్వజాల వి
చ్చలు క్షణమాత్రీ నాయెడఁ బొసంగఁగ నిల్చుదునో సుధారసం
బు లొలుకనిక మోవి పలుమోపున నానుదునో యిఁ కేమి కా
వతె నది గూర్తునంచుఁ దమివాఱఁగ నిట్లరించు తెన్నఁదో. ౧౮౨

చ. తలఁపున నిల్చుచు న్ననుతిఁ దాలిమి నిల్చుగ లేక కొఁగిల
న్నిలుపున గుద్ది మోముసయి నెమ్మొగ మూడి యు మోవి తేనియ
ల్పలుమొక లాని చెక్కుఁగనఁ బల్కులు గీలుచు నంతఁ కేళిమై
యలరులపాన్పుపైఁ †జెనఁగియూడుబు యెన్నఁ దోగో మనోహరా. ౧౮౩

చ. మగని † మెఱుంగుఁజేల మిఱుమార్పడఁ గట్టితి వాతఁడు న్రయ
మ్ముగ భవదీయనస్త్రమును బూనె నెఱుంగ రిదేమి వింత యిం
త గలవటే సమూలములు నాతిరో నన్నకునన్న పోయి పూ
ర్వకతి బొసంగరాడె యని రాను లనంగ మెలంగు తెన్నఁదో. ౧౮౪

చ. అని పలవించుచానిఁ దను వారీయ నెంతకడిందియోజ ది
ట్లను విడ దొర యుం చిటువటం బొరలాడెమదాని నింక న
స్థనినఖరాత్మ దూఱిఁకొనఁగాఁ బనియేమి దయం దొలంగెగా
నెనరుది నీలవేణి యని నెవ్వగవెల్లి మునుంగుపైదలిన్. ౧౮౫

*నింకమె.....వనల. + నిన్నడు †పెగోళువారు. మూ. పెనఁకువాడుఅనియు నన
వచ్చును. † మెలంగుచేల.

- గీ. నకలభూషణలక్ష్మణసంగమంబు, వీడనాడుచుఁ జూడ్పికి వింత యగుచు
లలిత వైఖరి గనియునబ్రొంబుగాఁగ, నదృశవస్తునిబంధన నడలుచాని. ౧౮౭
- చ. అనయము మాకుఁ జేయుపుపుటమ్ముల నెమ్ములు గాడి వాడి నె
మ్మనమున పంతఁ జింతిలుచు మక్కువఁ జెక్కిటఁ జేయుఁజేర్చి నె
క్కొను (పెను) వేడురంగు ననుఁగున్న వలారతనంబుఁ జూచి గృ
క్కున భయవిహ్వలాత్మ యయి కొమ్మెఱుఁగారు మితారికత్తెలన్. ౧౮౮
- ఉ. సంపదీ చెందకుండ నొకచాటున నుంచెయ నీలవేణి తా
ముందుగఁ బోయి కొఁగిటను ముద్దెయ *జేర్చి ముఖంబుఁజంబువైఁ
జిందునునుగురు ల్బ్రతగఁ జేర్చి చెక్కిట నిచ్చలంబుగాఁ
బొందిన మేలు కేర్పిగిది పొందుగ విందులు సింద నిట్లనున్. ౧౮౯
- ఉ. అమ్మకచెల్ల చెల్వి క్షణమైన నయస్వలఁ బాయ నెన్నెఁడై
నమ్మజీ వారికన్నఁ దివి నాపయి నెక్కుడు గల్లుదాన నీ
విమ్మెయి నొంటి రాఁ దగునె యొకడుగోలపు నీకడిందిచ్చ వొ
ధమ్మ లిఁ కేయనందగుఁ బదిమ్మలు పుప్పొడి క్లున్ బొర్చునే. ౧౯౦
- ఉ. పల్లవసంగతి నైలఁగుపాచము లుండెనువోలు మాటకే
యిల్లన నైన బేరడము లీఁగెడుమాఁలు విహారిపాలు అం
పిల్లడితాపు చూడఁగ నె బెల్లు హరించెడిమ్మిచ్చు హెచ్చి గాం
పిల్లడునిక్క యక్క యిది భీతి కన్పటి కేలవచ్చితే. ౧౯౧
- క. నగువారి నెఱుంగవైతిని, తగ వారిడిపాలు నెయఁ దలఁచిత వయ్యో
మగువా యింతటి కట్టికి, తెగు వాను మటంచు నెను దెలిపితి తల్లీ! ౧౯౨
- క. శయ మానుచుఁ జెక్కిట సం, శయ మాఁగ బనేమికునుమశేరువులననయో
భయమా నవలా నీకు నె, భయ మానలివాఁడు డిచ్చు బరమార్థముగన్. ౧౯౩
- చ. సకియ మగుందు నీదుకనుసన్నలవాఁ డట్ యొక్కకత్తుకై
పీకము శుకమ్మ నీపలుకుఁబేరిమి దాఁటఁగలేదు నీదు న్న
డి కరుగుగాంబు నంచగమి; కీవి నసంతఁ దలఁతి నీపనీ
పకుఁ డట నడ్డచేయుచు భవాదృశ క్లిష్టలు రాఁగ నర్హ మే. ౧౯౪
- క. మొదట ననంగుడు నుదనుం, డడనున విరియంగఁబాటునట్టివి శరముల్
వదల వది న్మృదులవిషమత, మదనువలన భీతి నీకు మది వలదమ్మా. ౧౯౫

ఉ. నీరపరాగదోషముల నీటు దొలంగంగఁ దాఁ బయోగుహం
బీరుచిరంపు గన్నులకు నీ దనఁగూడక యుండుఁ దొల్లద
స్థిరజహతికిం దవము నేఁడు ఫలించె గదే కటాకటా
నీరపరాగము ల్లగి నీ టటు నీకనుదోయి సాటిగన్

౧౯౬

చ చెలువో పూవుఁ దేనె బీలుచిత్తడి నైనను మాన కెప్పుడు
న్మలయుచు నుండుఁ బుష్పాశిమూరము నేగతి నోర్చితమ్మ సు
కులమదబంధరప్రకరకుట్టన నైనఁ దొలంగ కెంతయుం
గలయఁగఁ బవ్య తేనెజడి* కారియ మారియ దాని సైదితే.

౧౯౭

నీ జలమున జీవించుజలజనాశంబులు దినుమందగతులు సంధిల్లుచోటు
నతిరక్తముఖత సంతతసత్ఫలచ్చిద నడకులరులు నెఱ్ఱాడునిక్క
కనుగెంపుగదురఁ జొక్కపులేజగుక్యోడిచి మనుషిసాళులు చెలఁగుజ్ఞాతు
మలినచ్చదముఁ బూచి మధుమాత్ర నానన సాకుమత్తాళి పెంపెక్కవంక
యిటను మెలఁగంగఁ గటక పేమిటికి వచ్చి
గో ఘనమృణాలధుజ కాండ యోసుబింబ
దశవననన యోకిసలయతిరుగువరణ
యోసుభిళింగి నెమ్మది నోటలేక.

చ మెలఁతనొ కృష్ణుపై మనసు మెల్లని దెంతకడింది యయ్యెనే
కలితమృదుత్వసంపదల గాదిలి చందురమామ యాదిగాఁ
గలసుకుమారవస్తువులఁ గా దను నిచ్చెలువంపుమేను నేఁ
జెల యిటువంటి బల్కటికిచ్చేప్పలఁ బెట్టఁగఁ బట్టె నక్కటా.

౧౯౯

క. గురుశిక్షచే మహాగమ, గురుమర్మము గవయె మున్ను గురుకుచ యిపుడుం
బికింపఁ గనియె మన్మథ, గురుశిక్ష మహాగమంపుగురుమర్మంబుల్

౨౦౦

గీ. అతిఘనాగమసంబంధ మతివ కమరె
సతిఘనాగమసంబంధ మబలఁ గన్న
యినుఁడు చెందఁదొ చాయయు నెవయలేదొ.
కారణగుణంబు కార్యంబు గనఁగరాదొ.

౨౦౧

గీ. కృష్ణునందు సరాగత గీలుకొన్న
యింతి కపరాగసాంగత్య మెల్లు పొసఁగు

నన్నుగఁ బరాగ మెప్పుడు సహించునితి

కిప్పుడు దాని సహించుట యెంతయరుదు.

౨౦౨

గీ. విదుషి వధ్యర్థి తవదార్థవేత్తి వీవు. తుండీబోలుచు మమ్ము సంతాపపథగఁ
జేయనేటికిఁ దల్లియకా ఛాయ బోలి, చల్లజేయనె మమ్ములఁ జంచలాక్షి.

వ ఇట్లు పల్కుచు నాలోన.

౨౦౩

ఉ. అక్కట యెందునైన హరిణాక్షులు చక్కనివారిఁ గోరరో
మక్కు వెఱింగి తిండి గరిమం, బియ్యం గూర్పగ వే గమింపరో
చక్కగఁ గూడి యిట్టిపలుభాషలబూమెలు చూచినారవా
యక్కరొ నీకు" గల్లె నని యాడెను చేడలఁ జూచి వారలన్.

౨౦౪

చ. కనలుచుఁ బల్కి పల్కు కనుగందని ముద్దులగుమ్మ యచ్చునీ
మనమునఁ గోరుకొన్న యలమాధవు నీధవుగా ముఱించు నీ
జనకుఁడు *నేడొఱేపా యతిసౌఖ్యము నొందెడు శెల్లవాఱినం
గనుఁగొనువారు మెత్తురు వగల్గొని శెంపున కిల్లు చొత్తురే.

౨౦౫

చ. పొలతిరొ యాడుచందమునఁ ఖుట్టినవారికి నెల్లఁ గోరికల్
గలయవెనీకె యన్నటులు గా దిఁక నే మని యంటివేని పైఁ
దొలఁకఁగనీక కూర్చి మది దొట్టిన గుట్టుగ మట్టు సేయుచు
నెలఁగుపొలంతి యెన్నఁదగు మేటి నెలంతలలోనఁ బైదలీ

౨౦౬

క. కన్నుల నీ రేటికిఁ దెలి, గన్నులచెలి కొన్నినాళ్లు గడవం దగవే
కన్నుల మూతం జేకొని, కన్నులవిల్కానిబాఁ గడచెను సిదవన్.

౨౦౭

మ. అని సి క్కెక్కఁగఁ బల్కినం దరుణి యయ్యబ్బాక్షి కంఠంబున
న్నునుఁగేల్పమ్ములు గట్టిగాఁ బెనఁచి కన్నుంగోనఁ గొప్పేడినీ
గొవఁక న్నాడినమోము దమ్మి చెలిమిద్దం జన్నుఁబూబంతులం
దను పొత్తిల్లఁగఁ జిక్క జేర్చి ఫీరహించిందం బల్కు మందంబుగన్.

౨౦౮

†ఉ. కాఁకలుముంచు మేనుగలకట్టిశీతండ్రికిఁ బుట్టునాకు మై
కాఁకలుగాక (పౌఖ్యములు గల్గు) నె యక్కట తప్పనంటిఁగా
కాఁకల కోసమై కొఱతఁగించిన నోములు నోచునాకు బ
ల్కాఁకలు గాక యాజమున కాంచెనె కాఁకలుతత్తనూజయై.

౨౦౯

ఉ. సానలుపట్ట నోర్పు నినుచక్కని కూతురఁ (గాలియొరగా)
నూనవిహసఁచ్చటల కోడని యేటికి మద్దుఁజెల్లెనన్

- హానిః మూలమై జగతి నాదిక కోర్చినతేనోదః గా
నేని భరితం నావశమై యిట్టి యయోగదవాగ్ని కీలనం. ౨౧౧
- చ. నను గనినట్టివారలక నావయి గూర్చి యొకింతలేక యు
వ్వనటఁ దొలంగఁజేయుట యవాస్తవ మై యిటు బుండుకోఁగ ని
ప్పుని మది మీకుఁ బట్ట దని పాల్పడి చెప్పఁగనేల యిద్ది మీ
కనభిమతంబ యేని రుచి* యబ్బున గ్రక్కున నీద్యశోక్తులన్. ౨౧౨
- క. అటువంటితల్లిదండ్రుల, నిటువంటి యనుగ్రుఁజెలుల నే నందుటగా
యిటు లాన దెడసి గోరిక, చిటుకురు మనకుండ నమరి చెలు వందిట్టిగా.
ఉ. నీలరుచు ల్లోలంకు సురనిమ్మగచెంగట దర్శనంద్రిగన్
మేలగుదభిన్నాదముల మెచ్చుగ నప్రజకన్నమాకు లే
వేళ నుతుల్ ఘటించు కతివేలమదీయవనోష్ణభాభిదా
లాలసతం జనించి యటలాలితిఁ జెందెడు మీదుకీర్తులన్. ౨౧౩
- నీ. కన్న వారికిఁ జెప్పి కరుణ పుట్టఁగజేసి తలఁపు చేకూర్పరే తల్లులార
మీరైన వారికి నామేనితాపముఁ దెల్పి యతని నిం దంపరే యమ్మలార
మున్నిట్టికార్యంబుఁ జెన్నుగా ఘటించుచు చెలువల వినరటే మిలఁతలార
భాగ్యవంతుల కిలఁ బ్రాణదానము మించు పుణ్యంబుగలదటేపాలఁగులార.
నే విశేషించి మీదాన నెలఁతలార, మనసు మీదెంతి కటికియే మగువలార
యనునయంబునఁ దీగునే వనితలార, తాళఁజాలను మీయాన తరుణులార!
- నీ. వెతఁ కింత కైనఁ దాళితి నయో నేఁజెల్ల నేనెంత కటికినే నీలవేణి
యాఁడుఁబుట్టుకఁ జెందినట్టి యింతులకెల్ల నీలాగు లేదటే నీలవేణి
యెటువంటివని యైన నీడేర్పఁగల వని నెమ్మి నమ్మితి నిన్ను నీలవేణి
కూర్చిచే నుండెడు కొమ్మలలోఁజాల నెరుదానవుగదే నీలవేణి
నీదునెన రెండుఁ బోయిన నీలవేణి, నేర్పుచే గార్య మీడేర్పు నీలవేణి
యేల యీవట్టిమాటలు నీలవేణి, తాళ వారియాన యింక నేను నీలవేణి
- ఉ. చక్కెరవిల్లుఁ జేయుసుమసాయకపంక్తి ద్రాపిభిమానముల్
గ్రహిణఁబోకమున్న చలికత్తియ మొత్తము సేయువారడిం
జక్కఁగఁ బబ్బలంగడికిఁ జేరకమున్న ప్రియంబుగాఁబ్రియు
న్నక్కున గారవిభవఁ గలయంతకు నోచితి నంట నెచ్చెలీ. ౨౧౪

* యబ్బు వెళ్లబట్టలనడికి

- సీ. మాధవాధరసుధామాధుర్యమునఁ దేలు వంశంబుఁబన్దుంబు వడయ నైతి
హరిభుజాంతరవాసనిరతి నింపార హరిమణిస్వరూప మై యమర నైతి
యాదవహాలిమోహసితాపాంగకలాపంబు నై యేని యోపనైతి
గమలామనోనాయక మనః ప్రియోద్దామమాధవి నై యెట్లు మలయ నైతి
నకట వీనిలో నేదైననోటియైనఁ, బొంగునుబ్బియోంగసంగమాధంగసుఖము
తవనసూత నైతిఁ దాపంబుఁ దఱఁగ నైతిఁ, జెలులమీచేతిరట్టు చేనలయ నైతి.
- క. వలపు పగవార్జితైవ, వ్యల దడి యెలులన్న నట్టి వలపున మేనం
దొలఁచెడుఁ జాగ్రణము లీగడే, నిలుపుటయేగండమయ్యె నిక్కముచెలువా.
- గీ. ఒరులవెత యెరు లెఱుంగ రౌ నుర్వి ననుట
నిజ మనుఁగుఁజెల్వలే రవ్వ నెఱవఁజొచ్చి
రకట మదితాప మిటు మీకు నరసి తెలియఁ
బడదు మోచు (వాఁడెఱుంగ) గుఁ గావటిధరమ్ము. 209
- చ. పతులను గోరు నెల్లరకుఁ *బాటులివే యయిన్బు లై న నీ
సమలు చెలంగి నన్ను నెకసక్కెము లాడుదురే యిదంత నా
కత యగుఁబోలు నెట్లయినఁ గానిము ప్రాణము లిపు మేన ను
న్నతఱిఁ గదా యి కెవ్వరు నవంగల యాడిక లబ్ధిరోచనా. 210
- గీ. జౌర యప్రిస్తుతప్రశంసాస్వీతంబు, పల్కునను వ్యాజనిందానిభిధనూక్తి
లలితసంగతభాష నేర్పలయనన్ను, మీరు నవ్వుటయెఱుంగ నెమెలఁజొర
- గీ. వనిత యర్థాంతరవ్యాస మొనరు నెట్లు, మదికి నిరపేక్షవస్తునమర్థమున
మదికి నిం పగుఁ గాదె సామాన్యఘటిత, భవ్యవస్తువి శేషసంబంధమమర.
- సీ. కలదన్నఁ గలవానిఁ గలిమిచేడియఁజేనిఁ గరమున మిడివాలు గలుగువానిఁ
గడలినుండెడువానిఁ గరిఁగాచువగ వానిఁగరుణిల్కెడుచూపుగాంచువానిఁ
గలికినవ్వలవానిఁ గౌస్తుభద్యులివానిఁ గనఁగ నశక్యమూ కతలవానిఁ
గనకంపురుచు లీనఁగలవచ్చడిమువానిఁ గలుగుకాలం బెల్లఁ గలుగువానిఁ
గన్న వేతలవయసులు గొన్న వానిఁ, గన్నయితయు నవలీలఁ గన్న వానిఁ
గన్నులనుగమంచునెకమించుగన్న వాని, గాంతుగానోచునక్కాంతకాంతకాంత.
- చ. ఆలదమయంతిఁ (బోలె) పను నంచితపుణ్య నొపర్పు మన్నలుం
దలఁపుము మాధవాప్రకృతతాతథనస్ఫుటభాగ్యుగా నయో

విలసిత యానమాత్రిమున విస్తృతి నొందకు మంచకై వడిన్
 నెలయుము తత్కృత్యోక్తృతి వేగ నొనర్చి క్రియాసరూపతేన్. ౨౨౮
 వ. అని తరడితనయాతరుణి యయోగశిఖిభారణి యై పలుక నప్పులుకలు
 (ములుకులు) వోలె మదికి నులుకుచిలుక నచ్చిలకలకొలికి యక్కలికికి
 ధ్యేయంబు గుదుర నెనకీ గదురం దియ్యడనంబు ముదుర నిట్లనయె ౨౨౯
 నీ. పంచత్వమే కొను గాణము ల్లాంచిన యతనుడు నీ స్నేమి యనగలండు
 *ఘనమైమున మందగతిఁబూని వెల్లనొంఁదాయంచగమి యేమిసేయఁగలదు
 మధుసేవనంబున చూట వూను వికాశివలసీభయం బేమి వచ్చు నీకు
 మధుసత్త్వమున భూరిమానివ్యగుణవృత్తి దేవుభృంగములు నీ కెరువురావు
 బహుశోషక్షవిరోధి యశా పంకజారి, భడత గుణగంధమాత్రింబు వడయుఁగాలి
 నెక్క సప్రమాటలగుదుఁ జిక్కుఁజిలుక, యంతమాత్రింబునీ కేలవంతెల్లి.

గీ. చెట్టు చెట్టున కొకకొన్ని చుట్టుకుండు
 జలము చెలమకు నొకకొన్ని సేగుచుండు
 మనసుసేలు నీచంటి మాననయల

ధైర్యకంచుక మగలింఁ దఁచు నెల్ల.

౨౩౦

మ. నెడమాపుంగమి నూలునొగునను నీవింగుబుధుం దుంట్లవిల్
 గడికండ్లి ల్పడ గానుగాడి రిసముం గానియె మీనాంకమున్
 మడునంటం బడిదోచి గాలముఁ గున్నుంజేసి కంఠస్వనిం
 బడితీ దుబ్బులఁ జేసి పుచ్చెన భయోత్పాతంబు నీ కేటికిన్. ౨౩౧

న. అని యూఱడిలం బలికిన చప్పలుకులయెడ ననాదరంబు చేసి నెడనవ్వ
 నవ్వి యవ్వరిఁబోడి నీలవేణి కి ట్లనయె. ౨౩౨

చ. కలికిరొ వ్రొడచేడియపు గాన నెవం బిడి యోట దీరఁగాఁ
 బలికితి వింశె నీకు మఱుమాట వచింపఁగఁ జాలఁ గంఠపూ
 ములుకుల మున్నె నాయెడలు మోహము దాకి తొలంగుఁ గాగ్రముల్
 బలువగ నిల్చి తింతవడిఁ బట్టగలే నెక నిక్క మోచెల్లి. ౨౩౩

ఉ. కన్నులు మూసిపట్ట పొడకట్టిన (నాథుని) గొగిలీరయం
 చున్నుడువంగ నోరెగునఁ జూడఁగనీ దపు డేడనుండియో

వన్నుచు వచ్చు నాదుప్రతిబంధము వీడయు నంతలోన మే
 నున్ననుచుం జలించును గనుంగవ విప్పగ మాయ (చూ) సఖ. ౨౩౧
 మత్తకోకిల. నీవు నాయెడఁ గూర్చి బోటివి నెమ్మి నాపయిఁ గల్గినం
 బూవుఁబోడిరో నాదుకోరికఁ బొల్పు నొక్కరహస్యమే
 చూనె నీమది నెంతలే దని చూడ కప్పని వేగమే
 చేసి దప్పక తీర్చె దేనియఁ జెప్పద న్విను తత్త్రియన్. ౨౩ ౨
 వ. అది యే మని యంటివేని. ౨౩౩

శా. నాక్షాన్యాధవగ్రత సంగతికి నోచం గావునన్ దీని క
 బ్రాహ్మం గస్తురినన్నె జృంభితసుచర్ణాంభోజవత్రంబుపై
 నక్షీణస్థితి వ్రాసి వన్నును దనీ మూంచవృహోదాస
 ద్వ్యక్షోమధ్యమపీతి గూఢిగ లిఖంపం జూచి యైనం జెల్లి ౨౩౪
 క. చిత్తరి చిత్తములోపలి, యుత్తల మొకకొంతయైన నుడిపెన నీటుగాఁ
 జిత్తము నిలుపంగదవే, యుత్తమనుకృతంబు నీకు నొసగు నటంచున్ ౨౩౫
 చ. పలికి గళ న్నగందరసబంధురగంధరసాంధబంధరా
 కలితరనంబులం బ్రసవకమ్రవికమ్రుసామ్రాజ్యమో
 మలనవపల్లవగ్రసనమంజకమాయితకంఠ కాశిలి
 లలకలకంఠనాదమూలఁ గల్గి లిటాలున నుల్కి యల్కి యున్. ౨౩౬
 వ అప్పు డివ్వుల్లసపాణి కపటగోపికాపల్లవానుల్లక మెల్లం...దురంతసం తా
 పంబున నెంతయు నొల్లంబోయిన నీలవేణి శోడి నీలవేణులం గూడి కటః
 టంబడి చింతించి యీముంఠికి సంతాపంబు బలవంతం (బలంతుల) నంతం
 బుఁ జెందనేర దీయెడఁ గొంతకొంత శాంతిబొంద శిశిరోపచారంబులు పచ
 రింపం దగు ననినఁ గత్తహితలై తత్తహితలు తత్త్రియాయత్తచిత్తలై
 గయ్యవసరంబున. ౨౩౭

—కాళిందీఁ జెలులు శిశిరోపచారములు చేయుట—

ఉ. తావుల మోక* మావిగమి తావుల గొజ్జఁగనీయంత్రముల్
 కేరలఁ జిల్కఁగాఁ జిగురు† గేడఁగిపూదడీగట్టి పట్టివే
 పై వజ్రలాటచెంగలునపందిరి చెందొవ రేకనంటి గ్రా
 మ్మొవులచందువాపొగడ మొగ్గల నిగ్గులచప్పరంబులోన్ ౨౩౮

సుగంధి. కప్పురంపుండిప్ప నొప్పు గమ్మపైఁశితమ్మిమే

ల్పుప్పొడి నచించినట్టి పువ్వు సెజ్జమిండికిన్

• అప్పడంతిఁ దెచ్చి, తెచ్చి రంబునాక్షు లందఱుం

జెప్పరాని వేగ మూని శీతలించు వస్తువుల్.

౨౩౯

ఉ. నారసచంద్రనైఱునుదశంకుమదాగురు కేసరాళిక

యూరపరాగశంకుమనమజ్జలపల్లవహల్లకాచ్చక

స్థలరతుపారనీరిబిహారసమంజసపుష్పఘంజరీ

వారము లాడిగాఁ గొనుచు నచ్చి కరంబరుదారునేర్పునన్.

౨౪౦

చ. మలయజటన్దమం బొడల మాటి కలంది మృగాలనల్లరీ

నలయచయంబు లంఘులను గాహువులం గడియించి వేనలి

న్వేలయఁగఁ దెల్లదమ్మి యిడి పెల్లుగఁ గన్తురీ కంధరంబునం

గలయఁగఁ బూసి యంతి శివుకై వడిఁ జేసి రసంభీతికిన్.

౨౪౧

చ. మృగమదీచర్చి యంతటను మేన నలంది పరాగరాగసౌ

భగవత్సంభవంబు గట్టిపై నడి చెందొనపువ్వు తెఱ్ఱు బా

ల్పుగ నెనుంచినపు సమి నొల్పె ననారతశౌరభక్షియో

గిగురుఁ జాంతాంగ యగుఁగానఁ దదాకృతి దాల్పెనో యనన్.

౨౪౨

ఉ. అంగజుఁ డంగనాఘన హృదంతరకన్పరసీమ స్పృహను

బృంగి నభంగురం బగుచు భాసిలఁగా దశపై దశాంతరం

బుం గడియించి శ్రోవఁ బూర్ణతఁగాంచి యయోగదీప మే

చం గడు స్రుక్కచుం గిసలసంఘటితవృజనాపలంబునన్.

౨౪౩

సీ. పదములఁ జగురాకు లొడివించి జంఘల స్ఫురతూణతిలకము ల్మృదువుకొల్పి

తొడల నరంజిత వృడఁగించి సాబాగుకట్టిపైఁ బరాగసైకతము నించి

నడుమఁ బుష్కరభంగి దొడిగించి యానన జోఁకగాఁ గస్తూరిరేక దీర్చి

చన్నల గుచ్చము ల్పనఁగించి నెమ్మేలఁ జందనం బలచి భుజంబుల బిర

కాండమిడిచెక్కులనుజంఘ్ర ఖాడమలఁది, వేణిశైవాలమునఁగూర్చి వేఁదియంగ

సామ్యసదనత్పరీక్షావిచారిణ బలె, జెల్వ వీరీతిఁ జేసిరి శిశిరవిఘ్నలు.

చ. ఎడపక యింతులెల్లఁ గడియించినపల్లవసూనగుచ్చముల్

తొడరి వియోగవహ్ని సెక దొట్టఁగ *జవ్వన నీగుదీసి యె

కుడు గఘలంగ నప్పు డలకోమలిగాత్రము వొల్చె నామరుం
డడనుచు దోహదక్రియకునై †తవణించిన లేలేతీవనాన్. ౨౪గే

ఉను తాపమీలద్దగుత్పలంబుల మిత్రికరమార్జనక్రియఁ గఱపరాదు
వగఁ బొగల్కొని మంట లేగయుడెందంబునఁ జంపకన్నేహంబు నలుపరాదు
కన్నీటివఱదలు గ్రమ్ముచున్నట్టల ఘనసారజలధార లునుపరాదు
నిట్టూర్పువడగాలిఁ బట్టూడు మైదీగఁ నల వహ్నిశిఖ నిల్పఁదలఁపరాదు
చండసుమ కాండతేజస్విచండకిరణ, దండవిభవ

మోహబహుళాంధకారంబుముంచిజాఱ, ఘృగమనంబువడిలక మర్పింపరాదు

గీ. అతను తాపంబు హరింపంపనంగములను, జెలులు సేర్పినబహువిధశీతలములు
నతను తాపంబు హరియించె నంగవితితి, నతను తాపంబుహరింపవల్పురంబు

గీ. జడములగుటచుసంతాపశాంతిసేచు, నంచుఁ జెలులేలుడిసినుమాదిగములు
జడతఁ గాంచినద్రవ్యము జ్జగత్తనియతీ, గలవు సేయఁగఁదల్చుహత్కార్యమెల్లు

క. తనులతఁ బల్లవసుమములు, ఘనలం గొనునేని యతనుఘనశిఖ యేచెం
దనులతతాపం బడఁచునె, ఘనములు పవియెన్ని కృష్ణఘనమే చిక్కన్.

క. ఈవిధమున నేర్పొప్పుగ, వాచిరి శిశిరోపషధులు నల్తించి యొకిం
తాపెలఁదిఁ దెలిసి నగరికి, పేనేగం దోడి తెచ్చి పెలుములు వీక్షిన్.

గీ. పసిడియుప్పరిగె నునుబూఁజాన్పుమీఁద
నకియ నిరవొంద నుపచి హెచ్చరిక మిగులఁ
గలితపూర్వకభాప్రసంగంబుచేతఁ
బొద్దు గడవుచు నుండిరి ముద్దు చేసి.

క. మాయాసహాయసీతా, జాయాసరపాయభవ్యసాకేతపురా

ధేయ మునిగేయ జలద, చ్ఛాయలసత్కాయ సకలజగదున్నేయా. ౨౫-౨

గద్యము. ఇది శ్రీమద్రామచంద్రచరితంబిందమిళిందాంతకరణపోల్కూ మాధ
వయజ్ఞసముద్వలత్ప్రసక్తికటాక్షా సాక్షిత పండిత్యాభరణ సృజన
వంశాబ్ధిరాకాశశాంక నిరంతరారాధితవిచక్షణశాంక అభివన నన్నయభ
టారకాహోదలపత్యాహ్వాయకవి మహోపాధ్యాయ భట్టారక ప్రణీతం
బైనకాలిందీకన్యాపరిణయంబనుమహోపధం ధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు కాళిదీ కిన్నాపరిణయము

తృతీయాశ్వాసము.

క. శ్రీరాజహాళిహృదయ, స్ఫారాంబుజచంచరిక ప్రణమజ్జనతా
ఘోరాఘటిమిరదినకర, తారావల్లభవిరామ దశాధరామా.

న మహాత్మా దివ్యచిత్తబున నవధరింపుము.

—♦ సూర్యాస్తమయవర్ణనము ♦—

క అంతట నంతటినెచ్చెలి, యంతర మగలంగఁ గూఁతు నలమట గనుచుం
గాంతి దొలంగుచు వ్రాలెను, జింత ననం దనదు కాంతి చెదరఁగ వ్రాలెన్
గీ. వారుణీసేవతనదుదుర్వార*మహిమీ, మంతకంతకుఁ డలుగనొయ్యనవెనుకక
మేనునొగులంగ నప్పుడుభానుమంతు, డధిక (దీన)స్వరూపంబునధిగమించె
నీ. అసర క్తమండలుం డగుచుఁ బూర్వాగమ మూని ప్రబోధ మిం పొప్పజే
సర్వవర్ణాశ్రమాచారిము ల్నుడిపించి తా సత్పథంబునఁ దనరి నిలిచి
నలుదిక్కులను గరంబుల (చేత) నలరారి చక్రిసద్విజవృత్తి చక్రనువిచి
కుముదంబులకుఁ బొంగు గుంగునట్లు మెలంగి వద్దిని కామోదపటిమ గఱ
కాలగతి నయసుమించినఁగడఁకదక్కి, శాంతిగైకొని యపరాగమాంతమం
నసువు శుచి కిచ్చి పరరక్తభావుఁడగుచు, నలునానందవారిధి వ్రాలెనుడు
గీ వ్రాచి వశ్చినుదిశయఁజేపట్టి యాఁడు, బంతిగాఁడత్కరచ్ఛవిపట్టెనూయ్యఁ
గానిచో నెద్ది కత మన్యకాల మెడయు, నరుణిమచ్ఛట సంజలఁబరఁగుచుండ
గీ చండమార్తాండవోచిరఖండసహి, కీల నెంతయుఁ గ్రాగినఁ బాలఁజాల
నరుణిమ భజించె నాజరతాతపమున, దండినెలుపెక్కె బ్రహ్మాండభాండమెల్ల
క. కొండలకు మేలుబంగరు, కొండలరాయనికి మైత్రి గొనకొనఁ జివురుల్
మెండుకొనుమాపులకు దిరు, పండములకు నట్టియెడఁగచాకచి యమరెన్.
మ. తను లోకంబులు లోకభాంధవుఁ డనం దాఁగర్మసాక్షిత్వముం
గొను చత్యున్నతిఁ గాంచి కాలగతిచేఁ గుంతిభవత్తేజఁ డై
చని యవ్వారుణిసేవ గైకొనియె నుష్ణప్రాంశుఁ డట్లాటచే
గనియెన్ ఘోరగభీరవార్ధిపతనాకారోరుపాతిత్వమున్.

* పతిజ - శ్రీనాగయంగ

- సీ. సకలజగ చ్చరజంతుసంతానసంతత శ్రేత రశ్మిగుంతతులతోడఁ
జక్రాంగచాంపత్యసరసాభిలాషసంఘటనైక హేతుభాగ్యంబుతోడఁ
ఓనుధారణక్రియాధావదుచ్చావచపక్షభృద్వ్యాప్తాతిభరముతోడఁ
బద్ధిసీముఖవద్భృథన్యతరామోద కారణాన్యప్తవైఖరులతోడ
నస్తమించెను జలరాశి నతిరయమున, వసధిజల మెల్ల వధికపావనతఁజెంద
దొలుత నుడివెడునుడువులఁగడలుకొనెను, బెడఁగుఁబోడిమిగైకొన్న పెద్దవేల్పు
- గీ. అత్తి గతురీతి జనులుదన్నట్టి గతుగఁ జలువరైరి పితృప్రసూనగియనుచుఁ
గలుషమదివోవఁగడిగోనలయుననిరెయి, వనజమిత్రుండు వేగంబవసధిమునిఁగె
- సీ. ఇనపాతకృత మైనఘనవివరంబునఁ బైకెక్కు బాడబ్రవభ యనంగ
జలములోనుండి యబ్బలుతోవ మీఁదికి బొంగు లేఁబవడంపురంగవంగఁ
గాలుండు జక్కవకవ మిది నేర్పఁగఁ జిందించి పొడమించు చిచ్చనంగఁ
గుముదిని నిద్ర పైకొనకుండ నపరాశ వెలయించు దీపంపువెలుఁ గనలగ
నపుడుసూక్ష్మండుహరియాటవతినితోడఁ గొంతనవ్వేగియతఁడభింగుంకిపోవఁ
దీరమున నిల్చుగతుడని తేటయనఁగ, నింపుడభింతైవాంధ్యరాగంపుసాంపు.
- చ. అరయఁగ సర్వమతుగఁ డగుచట్టి యినుం డగుగంగ నింక మా
కిరవులు సేరి సద్దడఁగి యేవటి యుండెడివేళయే నిశా
చరుఁ డధికారి తాదృశులె సౌఖ్యము గాంతు రటంచు సంకుల
ష్టర్థములు సేయుచు నివహగజాలము సేసఁ గూయసీమలన్. ౧౩
- ఉ. తారలఁ బెండ్లిగూడఁ బ్రచుదంబున రా జగుదేర నింపు సాం
పార నభోరచూరమణి యాకసపుంబలువేడిమీఁద వి
స్తారముగాఁగఁ గృసుసుజాలము నించెను నా నథంబునం
దారక లుల్లిసిల్లెఁ గలితమ్మతు లెల్లడఁ బర్వచుండఁగన్. ౧౪
- క. చండాలపత ప్రదిశా, శుండాలము లుడధి గుంకి శుంధచ్చుండా
దండిములఁ బైకి జిమ్మఁగ, నిండెడి శీకరము లన్యఁగ నెఱసెం దారల్.
- చ. పగ లొనరించు చుగ్గి కరభావిము గైకొని మమ్ము నేచుచుం
దగు లయిగట్టిపంకజపితానము నేదు నినుండు వోయె న
వ్యగ మది మాకు మా ని ననివారణ శీతకరుండు రాజ దా
నొగిఁ జనుడెంచు నంచుఁ జెలువొందెను ఘిన్నునఁ దారకాప్రజల్. ౧౫

- గీ. పుట్టినప్పుడునుత పగ లూని కువల, యంబు(నేచెడు)నినుఁ డేగె నట్టి కాని
గొనములకుమాటుగైకొన్నకొమరురాజు,వచ్చుననితారకాప్రజవలలెఱదల.
- సీ. రాణ సకృత్ప్రజారాతులు గడిదేఱ ద్విజవృత్తు లెల్లను దెంపువాఱు
జారచోరస్ఫూర్తి చాల విజృంభింప సరసులసౌఖ్యవైఖరి కృశింప
వరధర్మవిజ్ఞానవార్తలు సడలంగ నన్మతాభిసంధి చయ్యన మెలంగఁ
గుముదంబుల మెలంగుకొంకు శంకను జెందఁ బరఁగి ప్రదోషంబుపటిమనఁద
సంజనాచలరోచిర్నవాభ్రకాంతి, భంజన మొనర్చు చాయ లపారములుగ
సంధకారమహాకలి యావరించె, నఖిలదిశల నరాజకం జైనయపుడు. ౧౮
- ఉ. వేలుపుఱేడు నామలుఁగు వేకొని యాత్మవధూటిఁ జెంద న
జ్ఞులి ససూయ పుట్టఁగ విచారము సేయ కభావమంచు.న
న్నోలి రచించె గౌతముఁ డహో యిదె రూపము నాబలంబు లో
కాళి గనుంగొనన్వలయు నన్నగతిఁ బలసెం దమశ్చటల్. ౧౯
- సీ. తా నొకబలియుఁడే తరణి లోకాలోకగిరిదుర్గమునఁ బడి కరము లన్ని
గలిగియు నావలఁ గడవఁగా శక్తుఁడో యెట్లులా నారాక యెఱిగి నీళ్ళు
బడఁ గాక పట్టకొ భవ్యసున్నామగంధమున నతను బట్టఁ దమము శక్తి
గాంచెను నారాక గననియచ్చొటనె తనకాఁకలును దాను బనికవచ్చు
నంటరానివానియందుఁ దా ననువెల్ల, దాఁచి పోయెఁ గాన దక్కఁ దనక
ననుచు వేగ వచ్చె నన బలునీలిమ, గప్పికొనఁగ నిరులు గప్పికొనియె.
- సీ. నే ననిర్వచనీయనిజరూప మగు చనాదిత మెలంగుచుఁ దత్త్వధీ నడంచి
వెలయు నవిద్యమై మెలఁగెద మచ్చబలతఁ గాంచియే యాత్మ బ్రహ్మ మయ్యె
నటుగాన నాయందు నమరు కారణలక్షణం బతివ్యాప్తివృద్ధంబు గాదు
బ్రహ్మవిద్య యెట్లంద్ర బలవత్ప్రమాణంబు మఱి గుహాశయత బ్రహ్మంబు నేక
యఖిలమునునాదురూపంబుననుసరించి,నిలుచునో లేదోచూఁడనిఖిలజనము
లనెడివైఖరిరోదను లాక్రమించి, యంధతమసంబువరఁగెభయంబువెరుగఁ
- క. జొర తమోబల మయ్యెడ, నేరీతి వచుంప శక్య మేరికి నైక
ధారాశతరవివేకవి, హారులకును నస్తు వరయు టరు దై తోచెన్. . ౨౨
- గీ. చంద్రతారావినాహంబు సమయ మనుచుఁ, గాలకజ్జలకారుఁ డభిండపద
జాండమంజుకరండంబునిండుకొనఁగ,నునుచుకాటుకయననుండెఘనతమంబు
- ఉ. వేళ యెఱింగి సూర్యుపయి వేళమ వచ్చుగుహంతరాళధా

- వ్యోమ నినుండు పోవుటకు వేదనఁ గుందుచునుండజ్యోతులో
నా లలిమించుఁ గప్పు పయి నల్వగ నొప్పు గృహప్రదీపముల్. ౨౪
- క. వడి నినుండు చనఁగ మెబడి, బడిచనఁదడఁబడుచుఁజిక్కి బలునిరులుగొనన్
వడి యుడిగి యచ్చటచ్చటఁ, బడియుండెమరిశ్చ భునఁగభాసిలుదివియల్
చ తలఁపఁగ శబ్దమాత్రవిదితం బగుచున్ గుణమాత్రహీనతన్
మెలఁగుచు నప్రతీతగతి మేమరస్థంశయవృత్తి నందుచున్
బలునన్యతంబువాదములపట్టగుచుం గరుణాప్రయత్నముం
దలకొని కుప్రబంధమతిఁ దాల్చొని యుండెను లోక మత్తటిన్. ౨౬
- ఉ. రాజవియోగవేదనఁ గరంబుఁ గృశ్మిచ్చి తమంబుఁ గాంచి ప్రా
గ్రాజనిభాస్య రాణసెడరాఁ జనుదెంచును వేగ మంచు వే
భాజలజాతీ దెల్పు నతిలాలసమూన.....దన్యుఖం
భోజము నవ్వుపూనె ననఁ బాల్యసఁగెం దొలితెల్పు ప్రాగ్దిశన్. ౨౭
- చ. విరహిజనంబు నేచ నతివేగము వచ్చు ననంగమీభా
సురతరకేతకీశరముసాంపున రేక, లేదర్థచంద్రసుం
దరవిశిఖంబునా సగము, లేజ్జయకారణచక్రమోయన్
సురుచిరబింబము న్వయసఁ జూడఁగ నొప్పెను బ్రాక్షకుప్పనన్. ౨౮

—→ చంద్రోదయవర్ణన ←—

- క. అలప్రాచి కుంకుమచ్చవి, నలరెడుమోమునను నీల మగుమృగనాభిం
దిలకము దిద్దె ననంగఁ, గలువలచెలికెంపుమేనఁ గ పుపు డొప్పెన్. ౨౯
- సీ. విరహిజనంబుల వేగింప మారుండు తెలివిఁ బెట్టిన గండదీప మనఁగఁ
గమలచక్రము లేర్పఁగడలితోఁబాడముచుపొచ్చిసాచ్చెడువింతచిచ్చనంగఁ
గుముదినిసాలింటి కొమరారు పూర్వంపు బయతరంపుఁదపంపు ఫలమనంగఁ
గలశాబ్ధి వెడలి వెన్నెలపుల్లనిసుపులం బోషిం గు నునువెన్నముద్ద యనఁగ
విరహిమోహకకర కాండవిసరమండి, *తస్మైరైక్షమవృత్తకోదండ మనఁగ
దండిరుచులనజూడంబునిండుకొనఁగఁ, బండువగవచ్చెనైందవమండలంబు.
- చ. †నలువఱి యంధ కారవసనంబు ముసుఁ గిడి యున్నయద్దీశా
లలనలమేనఁ గప్పు శిథిలంబుగఁ జేయుచుఁ గప్పురంబుఁ దా

* తస్మైరైక్షమవృత్త † నలువరి-మూ.

లలితకరంబుల న్నినిచె లాలితి మీఱ నన న్నిజచ్ఛపుల్.

నలుదెసల న్నెలంగ నలినంబులనూడు వెలింగె బొంగుచున్.

3౧

చ. సరసులు స్రుక్లఁ జక్రములు సంగతి దక్ల వియోగమానసం
బరుదుగఁ బొక్లఁ గల్వగమి కందము తెక్లఁ జకోరపాళికల్
శరబడివొక్ల ఘూకములసంస్మృతి నిక్ల ధరాళి నూష్ణము
ల్పురువడిఁ జక్లఁ జక్లఁ గనుపట్టెచు రిక్లలతేఁడు గ్రక్తునన్.

3౨

సీ సురలయాకటిచిచ్చుపాబార్పుమేఘంబు పాంథులపాలింటిప్రళయవహ్ని
జారమలిన్లుచోచ్చాటనమంత్రంబు హతదృష్టిపేచ కేథాంజనంబు
కుముదిని నేదెసు కులదేవతామణి యురుచక్రసంతాపహుతభుగరణి
సరసజీవంజీవసంజీవనావధి తాపదరిద్రతాదానకర్త
తండ్రి నుబ్బించునందంపుదాపురంబు, పొసఁగు తమ్ములబడలికపుట్టినిల్లు
కళలు నాటుపడింటికిఁ గాణయాచి, చెలఁగుఁ జక్లలతెరువున సిరమరీది.

చ. హరునకు సొమ్ము కమ్ము జలజాకరపాళికఁ జక్రవాకసం

సరణము కీడు దోడు జలజంబులసామికిఁ గైరవాటవీ

స్ఫురణము పొందు విందు సురభక్తి(కి) భవ్యచకోరపారగా

చరణము పొంగు రంగు గని చాల వెలింగెను నింగి చెంగటన్.

3౪

సీ కలశపాథోరాశిగర్భసంజాతంబు ప్రాగ్విశావసధవిభ్రాజితంబు

విమలనిజద్యోతవిశదీకృతాశంబు నభ్రంలిహద్యవిభ్రమంబుఁ

గౌళికసంచార కార్యధౌరేయంబు నురుకరోద్ధూతపద్మాదయంబు

బహుళద్విజాళిసంభరణప్రవీణంబు నుపకంఠతారాళియోజితంబు

తీవి నొరబడె శశభ్రదైరావణంబు, రుచిరతారకమార్గసగోవరంబు

భవ్యనక్షత్రవీచికాబంధురంబు, సంకుసకసద్భ్రహ్మహాసంకులంబు. (?) 3౫

గీ క్షీరజలరాశిదీప్తిసం(జీ)వనంబు, పంకరుహకాండఖండనపండితంబు

పక్షయుగధారి తారకావర్తచారి, రాజిలుచునుండె నవ్వేళ రాజహంస.

క. చెన్నారుచుండె వెన్నెల, మిన్నా వెన్నెలలతేట మించియొసఁగఁగా

నన్నలిఁజాండ మొప్పెను, సన్నపుఁ దెలికప్పురంపుసంపుటముక్రియన్.

క. చందురునివంటిబిడ్డని, పొందెడయఁగలేక పాలమున్నీ రరుదే

నిందెల్లఁ బాలు నిరడె న, నందగె లోకమునఁ గుముదనాథాంశురుచుల్.

సీ. కలువలగములవొక్కపువాసనలతోడఁ గమలసంకోచంబు ఘనతగాంచె
వెన్నెలపులుఁగులచెన్నుఁదనంబులోఁ జక్రాంగభేదంబు చాల మించెఁ
జుద్రకాంతోపలసప్రవదచ్చవార్తితో విరహీనేత్రాబువు ల్విస్తరించెఁ
గాకారిముఖజంతులొకాభయంబుతో జారులమధి భీతి సందడించెఁ
బుడమిచెలి మేనఁబుట్టిన భూరితాప, భరముతో నంధకారంబు వజ్రవజ్రాచ్చె
వలుల నెఱతాపు సద్గణావలులప్రోవు, నీరజంబులదాయ వెన్నెలలు గాయ.

క. లోకాలోకాంతరమున, భీకరోమై యుండఁతమును బెదరి గిరిగుహ
కోకహృదంతరసీమలఁ, గాకెక్కడఁ బాఱి యుండఁగల దీవేశ.

క. చలివెలుఁగుచాయ తమముం, గలయౌ హరియించు ననుట గాదబ్రము కో
కులహృదయము నిది చిత్రము, తలఁపఁదమోమయముగాఁగఁద్రుచి చేసె.

చ. అదరి తమంబు సర్వజగదాత్మకవస్తువు గ్రన్థుచుండఁగా
నడఁచెను గోవిలాసముల నత్తను మంతయు వస్తుదృష్టి చే
పడఁగ నొనర్చె సద్వివేచి భవ్యముదంబుధి నోలలార్చె దా
నెడయఁ దుదారవిష్ణుపద మీద్విజరాజు మహాత్ముఁ డెన్నఁగ.

గీ. తలఁప నబ్బర మీకళాధరునిగోవి, లాసమాధుర్యమహిమంబుబద్ధవక్త
హృదయములుతత్ప్రసక్తిగా నెలులుకరఁగ, కుండుఁదెలితాల్పగరఁగుటకొప్పిఁగనఁ

సీ. నిజగోవిలాససన్నిహితనానాపదార్థప్రపంచంబున దీప్త మగుగు
మాధుర్యము ప్రసాదమహిమతో నెనయంగమిగులనర్థవ్యక్తి మెఱపు గొనఁగ
ననృతవాగాదిదోషాత్మకతిమిరంబు దూరింప వత్సలంకారరసము
లలరార్థఁ జిత్రబంధాదివిశేషము ల్వఱలఁగ శుచిరసాస్వాదిరసిక
వరకపులుమెచ్చినవరసాస్వాదమందఁ, గుకవిబృదంబుత్సహృదకటమహిమఁ
జూడఁ జాలక స్త్రుక్తఁగ జోడులేని, లాలితి వెల్లిగె మేటి కళాధరుడు.

చ. ...మొక్కఁడేప్రబలనొండుగుణంబు గనంగలేక వి
స్ఫురణము దక్త లోకమున శోభిలఁజేసె గుణవ్యవస్థ దా
విరహిజనాంతరంగములఁ బెదమముం గుముదంబులందు ని
బ్బరపురజంబుగాకరి.....గిరిసత్త్వమున్నుచు.

క. వెన్నెలరాయనివెన్నెల, వెన్నులపైఁ బర్యు గిరులు వృక్షము లెల్ల
తెన్నెలజగి గిరితరువుల, యన్నలుఁ దచ్చులు నవంగ నలరె ధాతి.

మ. తొలుపక్షంబునఁ దారకలో విరళతం దు.....తంతకుం

జలిని గైక్కుడుచాయఁ జేకొన మది సుధిల్లె నిత్తెల్వి తా
రలు మేటుల్ మగఁ డేగుడేరఁ బరమాన్యంబై నభావంబునం
జెలువొప్ప న్నెదురేగి *తత్తనువు నాళ్లేపించె నొతేనియ్యఁ. ౮౭

గీ. మృదులశీతలకరముల.....చుఁజేసి, కువలయానంద మొనరించె గూర్చిరాజు
కువలయానంద మొనరింపఁగోరు హఁదె, రాజనుచు నెన్నుచురుబుధరాజులెల్ల

చ. ఇనుఁడు చనంగ సుదుగొని హెచ్చినరక్తత న్నెంద్రిఁ జెంది య
...నిన్ని శాచరుఁ డొ. మారమునం గర మంది నన్ను న
య్యినునిపతివ్రతం జెనక నేపునఁ జేరెడు వీరి జూచు తీ
పని యని పద్మినీరమణి పద్మముఖులును వాంచె గ్రస్తునఁ. ౮౯

చ. సరసి తుమారర్చికరసంగతరశ్శితుమారశీకరో
త్తగఘనబోష్పపూరములు గ్రమ్మఁగఁ దామరమోము వంది యం
తరతరులీనభృంగచయతారనినాదము లుప్పతిల్లఁగాఁ
బురణ దొలంగి జక్తవులు పొంగక పొక్తఁగ నేడ్చె స్త్రుక్తుచుఁ. ౯౦

క. రతు లుడిగి పొత ద్విజదం, పతు లడలఁగఁ జూచి(చూచి)పాప్రక్రియకుఁ
వెత గదుర సరసి లజ్జా, నతముఖ యై యుండె నపు ట నలువెడలంగఁ గిం
నీ. తనతమ్ములచు జేరఁ దలఁచుఁగఁ బగవాని శరబడి తొవల సుసర్గ జేయ
ఖరకరుం డగునినుం దుకుతీవ్రతఁ గడంగి డవలుగాఁగించు నుత్పలవిచికిల
బాద్యగారంబులఁ బడవేసి యుష్మపు మధురాన్నములులేక మాడఁడేయు
నినుఁ జాఱఁదోలి చల్లనిరాజు చనుదెంచి బెడఁగుకరంబుల వెడలఁ దిగిది
కలువపూఁబల్లెరంబులఁ గఱపుదీఱి, హితరసాన్నము గల్పింప సింపు గాఁగ
నారవస్తుతు లెసఁగంగ నారగించె, దనివిచుద్దిదీరఁగ మధువ్రతద్విజాళిగి

ఉ. చల్లనిరాజు వచ్చి కరసంగతీ సేయ నినుండు సేయుఁగా
కెల్లఁ దొలంగ నంగసుఖ మొతయుగా సుఖనిద్రఁ జెందెఁగా
కెల్లరుఁ బద్మినీరమణి యెప్పుడు మెల్లకు చాన్తనందు రి
క్తల్లకు మెత్తురా యని చకావక నవ్వెఁ గుముద్వతీసతుల. ౯౩

గీ. సరసులకమిత్రుడగు నెచూచందమామ, యలఖరాంశుండుడప్తేమియాదరించె
గాఁకగావించిజీవనగ్రహిగాఁగ, ననుచు నపునవ్వెననఁ గల్వ లపుడు విరిసె.

ఉ. ఏమగవారు నామగనియిపు వహించిరి చంద్రుఁ డన్న య
 న్నామము స(ర్వ)మోదఘటనం గలిగెఁగ శశికంఁచుఁ జెప్పరే
 ప్రేమను నన్నఁ జేకొనఁగ బెట్టుగ నీరసమూని పద్మినీ
 భామయ మోము మోడ్చె నని పక్కున నన్నెన్న గైరవావళుల్. ౧౧

సీ. సితపక్షగతి గాంచి చెలువారి పంకజాసనభావవైఖరిఁ జాలఁ బ్రబలి
 పెన్నల లీనెడు వెలిమేన దైవాటి జుకకప్పులు పూనుపొంక మమగి
 యచ్చుపుగుణమూని లచ్చికిఁదోడఁచు విధుసమాఖ్య జగంబు వినఁగ నలరి
 తమము పోఁగొట్ట నుత్తమధర్మరీతులు సాకల్యముగఁ దెల్పఁ జాగ గలిగి
 మూఁడుమూర్తులవేసంబు ముచ్చదువుల
 యాకృతియు నొక్కవేళన యానుకోనుచుఁ
 గాలభిద గోరి తద్వత్త గాంచునినుని
 మించి దీపించు దివి మంచునించువేల్పు. ౧౨

సీ. ధరణీధరోరుకందరమందిరోదారతమ మణుపమికిఁ దా నమరె నేమొ
 ఛాయాపహరణధోరేయరశ్మిచ్చటావాప్తి లేమిడికిఁ దా నమరె నేమొ
 ద్విజరాజసంతతి* దీనత్వ ముడుపఁగా నేరుపులేమిడిఁ జేరె నేమొ
 సరసుల నామోదసంపద నందిప బలిమిచాలమికిఁ జేపడియె నేమొ
 యొకకలంకంబు నెట్టేనఁ బ్రకటమయ్యెఁ
 గళలు పదియాఱు వెలుంగంగ మెలంగుదొరకు
 సకలసద్గుణనిధి యైనచక్రవ్యూహ
 కొక్కదోసంబు లెక్కిప నొచ్చె మగునె. ౧౩

సీ. జారఘోకల్పబుఁ దూలింపఁగాఁజేసి చోరుల మూలకుఁ జొరఁగఁజేసి
 సన్తార్గ మెల్లను సత్రకాశముచేసి పంకజావళిఁ బటాపంచ చేసి
 యరిజాలములనెల్ల నండ వాయఁగఁజేసి యాశ్రితద్విజరాజ నలరఁజేసి
 పరతమోగ్రంథుల గిరిగుహల్ సొరఁజేసి ధర్మసంస్థాపన దనరఁజేసి
 ఖరకరుఁడు మున్ను చేసినకాఁకఁబాసి, యలరి సద్వర్గ మెల్లను మెలఁగఁజేసి
 కువలయానంద మొనరించెఁగూర్చిఁజేసి, యారచల్లనిరాజు దీవ్యత్రకాశి.

చ. వెరపు దలిర్ప యజ్ఞవతి వేగ రథాంగవధూటికామనః
 స్ఫురదురుహేమకుండమున భూరివియోగకృపీటయోని భా

సురకరకాండజాలముల శోభిలజేసె దదుత్థమామమే

పరఁగెను మేన నంక మయి పంకజనైరికి నొచి చూడఁగఁ.

౯౯

ఉ. అచ్చలినిగ్గునిగ్గులు రయంబున నెక్కుయిస్సోకుకాకచే

జిచ్చునఫేగినట్లు చెల్చిచ్చిత్తము తత్తట మంద హెచ్చి బ

ల్యెచ్చనియూర్పుగా డ్పడర విన్నని కన్నులు విచ్చి చుర్చురఁ

మచ్చరమారఁ జూచి యవమానము మీఱఁగ దూఱఁ జుద్దునిన్.

౧౦౦

—♦ చంద్రోపాలంభము ♦—

ఉ. చి చ్చిదె మింట మింటఁ గనఁ జిచ్చొక టబ్బునె చందమామయో

హెచ్చుగ నిప్పు లుప్పుతిలు హేతువు గానము పచ్చివెన్నలో

యచ్చెరువయ్యె నంగముల నంటిన మాత్రన పొక్తు లేలాకో

యచ్చెరు వేల యిట్టివిరహార్తజనంబుల కట్టు లయ్యెఁగఁ.

౧౦౧

ఉ. తమ్ములకల్కిశీ గనలుదాల్చుచు లోపలఁ గుది కందు నీ

విప్లయఁ బాంథకామినుల నేచక మానుదువే తలంపు మో

హమ్మున నిన్ను గన్నకడు పాబడబాగ్నిని గాలకున్చి భా

వమ్మునఁ జూడఁగా విరహవర్గముపాపమెకా నిశాచరా.

౧౦౨

సీ. చండాంశుకరమహాజ్వాలలలోఁ గాలి మాడక తక్కునే మఱియొకండు

బడబాగ్నిలోఁ బడి భస్మమై కూలక మహి వృద్ధి బొందునే మఱియొకండు

కాలహుంబు సంగతి గాంచినంతనె మసి గాకపోవునే మఱియొకండు

సైంహికేయమహోగ్రజత రాగ్నిలోఁ బడిమగుడ నేతెంచునే మఱియొకండు

(ఇక్కడఁ గొన్నిపద్యములు లోపించినవి.)

ఉ. అన్నను గూఁతుఁ బట్టుకొనునట్లుగఁ జేసిన దుండగీడు గా

క్రాన్ననవింటివాఁ డతనికూరత యే మని యెంచుదాన నీ

* వెన్నఁగ మేనమామపు గడే గురుతల్పగు నిన్నుఁ జేయఁడే

యన్న! కళానిధీ! యలసి నల్లుఁ డటంచుఁ దలంచి కూడితే.

౧౦౩

క. గణులింతు రెలులునినభువి

గుణవంతులు ప్రకృతి వికృతిగొను నితఁ డనుచుఁ

గుణవృద్ధిప్రతిపేధము

లఘువెలుగవు సమథవంబు లందవు చంద్రా.

౧౦౪

గీ. ఆర్యు లెల్లఁ బ్రసాదమాధుర్యముఖ్య
సద్గుణాలంకృతుల కెల్ల జన్మభూమి
యితఁ డనుచు నెన్నుదురు నిన్ను నెట్లు తద్వ
యాభివక్షానకలన నింపెసఁగునుతులు.

గీ. అసితరుచి మించు నాహలాలముకంటె
వెలివెలుంగుల యీచంద్రవిషము మించు
నసితవిష మెల్ల మింగెను హృదయ రాహు
వీని మ్రొగియు నోపక వెడలనుమినె.

౬౭

గీ. సైంహికేయ వివేకంబు చాల కీపు, ద్విజులరా జని మ్రొగక విడిచి తేల
వీనిద్విజ*సంతతిద్రోహి దీనఁగాదె, మహిఁ బ్రవర్తిలై నీకుఁ దమఃపదంబు.

సీ. ఘనతమాగమములీ గాంచితి వేరీతి వానియాంతరములు గాన వైతి
రహి నన్నియును బదార్థము లెట్లు దెలిపితి వ్యాప్తి నకుంతితవడయ వైతి
వాగి సపూర్వాలోక మొందితి వేగతిఁ బ్రాభాకరచ్ఛాయఁ బడయ వైతి
పురుతమోహతి నెట్లు లొనరంగఁజేసితి సత్రుకాశముఁ జేయఁజాల వైతి
కాదు తెలివికిఁ బదవిభాగంబు సేయ, వ్యాకరణవేత్తవై యెట్లు వఱిలీ తీపు
జగతి నెన్నఁగ నీవతిజడఁడ వయ్య, నహహ యెట్లు కళానిధి వైతిచంద్ర!

గీ. చంద్ర సన్తార్థవర్తి వై జరుగునీకు, సత్రుకాశంబు సేయఁగఁ జనదె చెపును
సరవిదప్పంగఁ బలికితి సత్రుకాశ,మిలఁ దమోగ్రస్తునకు నెట్లు గలుగనేర్చు.

గీ. అకట పదదర్శనమ్ము కరాగ్రమునన, యున్న దని చంద్ర యేటికి నుల్లసితదు
సంధివేళలఁదమము దుస్తరముగాఁగఁ, బ్రకృతిభావంబె తెలియఁగఁబడదునీకు

గీ. పుకజాతారి సంతాపపదమ వగుట, వాసికెక్తెను నీకళావత్స మెన్న
నకటకట నీవు జడభావమందియుండి, యరసిచూడ మహత్వంబునంది తెట్లు!

గీ. మేనిది నిశాసహాయత మెలఁగె ననుచు

సామ్యవైరంబుచే బాధ సంఘటింపఁ

జనునె ఖడ మాద్యము హరిద్ర నొనరఁ బలుక

శబ్దమాత్రఃసమాయాతసమతఁ గంటె.

౭౩

గీ. †నలినబాధక గుణవద్గణంబులోన, గణన గొనలేవు ముగుదలఁ గ్రాచ నీవు
అరసి చూడంగనిది చిత్రమయ్యెనెట్లు, లేవని నిన్నుఁగళావంతుఁ డనిరిబుధులు

చ. హరియణుమాత్రమావసమునందు జనించి మరు డనంగుఁ జే
కరణిని నీ వలీంద్రియతఁ గాంచితి వేని నిశేక మాకు సా
ఖ్యరమ ఖుటీల్లదే యటులు గామి వియోగులభాగ్యహానియే
హరిహరి తప్పనాడితి ననంగుఁడునయ్య నతండు నేచఁడే. ౭౧

చ. చలువలరాయ నీకు హరిసన్నిధి వత్తిలుదాన నాటచేఁ
జెలియల నైతిగా వరుసఁ జెప్పగ నైనను నన్నుఁ బ్రోవుమీ
చెలియలి నేఁచుఁ దోడనుచుఁ జెప్పగ వీందువె యింత చెప్పఁగా
వలవదు తోడనే పొడమి వచ్చినచెల్లెలియిల్లు నిల్పితే. ౭౨

ఉ. తమ్ముల* మేల్ నిజోదయత దానినయంతనె కూల్చి సుప్రభా
తమ్ములఁ బక్షపాతసుఖతమ్ముల సద్విజరాజచంద్రజా
తమ్ముల నెప్పుడుం బొగలఁ దద్దయఁ జేయుచు నుండు నీకు నో
తమ్ములదాయ సద్గతియఁ దద్విజరాజత గల్గె నెల్లొకో. ౭౩

గీ. రాణైకొని నే ద్విజరాజ గనుచుఁ, జెప్పికొన నీకు మదిలోన సిగ్గుగాదె
విప్రయోగులపాలింటివేరువిత్ర, వది నిశాచర నీకెన్న ననుచితంబు. ౭౪

సీ. పదియాఱుదినములు ప్రాప్త మావెంటనే యటిగెడుసిరికి మి న్నందికొనుచు
ద్విజరాజసాంగత్యవృజనంబు గైకొంచు సరసులు బెగడెనుచాయఁ గనుచు
ద్విజవృత్తిహరియించు బెరవులోమెలఁగుచుస్వప్రకాశోన్నతి చనమెలఁగుచుఁ
జెలఁగి మాన్యతే త్రములనా క్రమించుచుమామటియనదలమన్నిగొనుచుఁ
దెరలనికలంక మూనుచుఁ దిరిగితిరిగి, యడిగిపోయియోధోగతిఁబడెనున్ను
...ద్విజరాజవని...యెన్నుకొనెడు, కోక కారులు జగతిలోఁ గొఱతవడరె.

గీ. చంద్ర త్వద్వాచక(ంబగు)చంద్ర పదము, పలుకు వివరీతలక్షణాకర్షిత మగుచు
భేదకారిత్య మిది వింతగాదు తెలియ, దర్శకపదము విరుద్ధబోధకము గాదె.

క. కిరణసితరుక్తలంక, స్ఫురితానీ(ల)రుచులొదవఁ బూర్ణేంద్రుఁడు సం
హరిణారిఁ బోలు నేనియఁ విరహిమృగము వీని గనుచు విడుచు నగువులన్.

క. కరము సుఖంబొనరు బుధ, స్ఫురణంబున జగతి నీకుఁ బొడవనబుధవి.
స్ఫురణంబు జగదుపద్రవ, కరణం బని యెన్ననయ్యెగా భుజిఁ జంద్రా!

క. సకలాలంకృతి వేగతి, నకట లలితచిత్రరూపకోపమ్యంబుల్
వికలములు నీకు మఱి దీ, పకభావవిరోధములును బ్రకటం బగునె. ౮౩

- డి. ఆతతపుష్కరస్థలి విహారముసేయు గజంబుచంద్రుడ
 ప్రితి చినాంగులం గెడవ * బిట్టు మదిం గనలూని సింహా
 జాతుడు మ్రింగి క్రక్త మెయి చాలక వానికి దోస మేమి జై
 వాల్మీకుఁగా సృజించు నలుషు దులువంచు వచింపఁగాఁ దగున్. ౮౨
- గీ. విరహాబిసములఁ న్నంచుచు విమలపద్మ, † నీగణాంబుఁ గలంచుచు నీరజారి
 మదగజేంద్రునిసాటియై మలయు మింటఁ, గరబహుత్వంబు వీనికిఁగలమ గాని.
- చ. ‡ చట కగుమిటిబల్లిఁ గొని స్థారము జాటఁగఁజేయు మారుఁజ
 చ్చుటకను వెట్టచేఁ గడపి హూలి శశిం దలనిల్పె † నేలొకో
 నెటవొరవింటి కోషధులు నిచ్చలు నేలుట వీని న్నంచినం
 దెటలును భేదము ల్విషమదృష్టికి నిశ్చితబుద్ధి గల్గునే. ౮౩
- సీ. నింగికి ముట్టంగ నెఱిఁ బాలమున్నీరు పొంగించ, మేనెల్లఁ బొక్తఁజేయు,
 జలజాటవి దహించు, జున్ను డన్న(ను)నిశేషార్థవాచ్యార్థంబు లనుపపన్న
 ములుగవహ్నిత్రయ దెలియనబ్బరమేమిశ్రౌతవాక్కున నహాకేతుముఖ్య
 భేదకముల నుపపాదించుసూర్యుని జంద్రమఃపద మని చదువులేదె
 యరసి చూడంగ వహ్నికి నరిది వీని, వేడి యెట్లన్న నత్యంతఃపితయోగ
 బలముచే నుక్తకార్యంబు పరఁగుశుచికి, నట్టికార్యంబువీనిఁగన్నంతఃబాడము.
- గీ. జనన మందినదేశంబు మనఁగనీడు, వీని కాకేలితో నెట్లు భేద మెనయుఁ
 గలుపితాకృతి యగువీని గన్నకతనఁ, బాలవంటికులం బెల్ల భంగపడియె.
- క. కాఁకదొరనిడ్డ తమ్ములఁ, గాఁకం దొరలంగఁ జేయు గామిడికాని
 గా కెనయ నిట్లు దూఱుచు, గాఁ కెనయం బువ్వురువ్వుకట్టిఁడిగ్గిదిట్టున్.

— మన్దభోపాలంభనము. —

- శా. తల్లి ప్రియచును నన్నగదై యనుచుం దర్శింప కల్గొన్చి తా
 నల్లారుంజితమ్ము లంపగమిపా తొనెట్లుగాఁ జేయనీ
 వల్లుల్ గన్గొనఁ గన్నతండ్రిమది దావజ్వాలలో డిందజే
 చెల్లంబో మముబొంట్ల నేచు టరుదే చింతించఁ జేతోభవా. ౯౦
- చ. హారుడు మహాత్ముఁ డం చెఱుంగ కాతని కె గ్గొనరించి కంటిమం
 ట రహిఁ దొఱంగి నీటము యనంగ పిశాచును వైతి కానిచో
 ధర నబలాలి సోఁకుదువొ తద్దయుఁ దాపము సంఘటించువో
 పరఁగ ననుక్షణోన్మిషదపారవికారదశలో రచించువో. ౯౧

* బిట్టుమదిం † నీగుణంబు ‡ చెఱవనిముందఁదగును. † నేలొకో స్థితికా యా.

సీ. చెల్లెలి*యిల్లెల్ల జెల్లుకుల్లగఁ జేసి కుముదంబులకుఁ బెంపు లమరఁ జేసి
సూర్యసంగతి నైనసాబగుమైఁ గలిమూని సురల్కై కళ లెల్లఁ జూటచేసి
పూర్వవతుం బన్నఁ బూజపుగా నిక్కుచు నితరవతుం బన్న నింపు చెడుచుఁ
బాలని యొకకళ సర్వజ్ఞతలఁ దన్ని మేల్లఱానిధి నని మిన్నముట్టి
ధరణిఁ జక్రస్విజాతులఁ దలఁచఁజేసి, శంక డిగి రాజ ననెడుకళంకితోడ
వఁకయేపొంకమనిపూనుమంకుతోడఁబొందుదగునయ్యనీకుముకుందతనయ

గీ. సాధనం బవికల మైన జగతి సాధ్య, సిద్ధిఁ గాంతురు గాదె ప్రబుద్ధు లెల్ల
నహహ వికలము సాధనం బైనయట్లు, చేకుతెను మార యువజయసిద్ధి నీకు. న

ఉ. తామదిలోఁ గళం కుడిగి తఱ దలకెక్కుగఁ జేసికోఁగనే
భీముని నీమబల్పగతుఁ బెద్దగ భూషణచేసి నీశరం
బేమతి కూల్చినట్టి జను నీతని నే మని చందమామ మా
మామని చెప్పకో హరికుమారక నీమది సిగ్గు లే దొకో. ౯౪

చ. సమయము గాఁగనే విరియసాగెనుతూపులు నంటినంతనే
శ్రమపడి కూయునారి తటిరాఁ దెగువిల్లు విరూపమైనతే
రు మతి చిటుక్కురన్న బెదరుం బడివాగెలు గల్గి దేహమే
యమరనియోధవై యకట యందితి వెల్లు జయంబు మన్నఘా. ౯౫

గీ. బాణ మున్న త్త మై నీకుఁ బరఁగసాగె, మధువ్రజోఁ గూడ నీకు నున్న త్తవృత్తి
గలుగఁగార్వఃబుచెమఁగానఁగానిపొందు, విమవనికైనై వదగుమధుద్వేషితనయ.

సీ. తియ్యవిలోనంబుఁ దిని మన్నిపట్టులఁ జేరి నున్నుద్దులఁ గేరువాని
నొకమృదుసుమమాత్ర మొంట నంటిన యంతఁ జెల్లుభీతిల్లిమూర్చిల్లువానిఁ
బల్లవకద మీఁగి బలుకప్పు మైఁ బూని పంచమవృత్తి చేపట్టువాని
శరవన్నముల నుల్లి గిరిగవ్వారము దూటి హవడి తప్పటనలఘువాని
నుప్పరంబున నెలకుచ్చిఁ యూఁగువాని, వెన్నెలకెవాడి తెలి వెల్లవిడుచువానిఁ
గలసికొని మన్ను వేధింప వలచితేని, మదన మనలే పరూపమయ్యెదవుగాని.

—♦ మందమారుతోపాలంధనము ♦—

క. అలివేణి యిల్లు నెవ్వగ, వలివేలుపునల్లుఁ దెగడి వారనికినుక
బలుకీలలీల సోకెడు, చలిగాలికా దూఱుఁ దూటి చననిదిరాలినో. ౯౬

సీ. వాగులు మలలు నవ్వారిగా నెలకొని కనరాక మెల్లన చనుచు నెట్టి
సమయంబునైన వాసన మచ్చ వడిఁ జల్లిచలువలెక్కుగఁజేసి సాధుమాన

వస్తువు ల్గొను నల్య పశ్యతో హరహోరుడని పాపములలోను నలయుపీన
 బులులు గాఁపుంచి కడ నైవఁగా వాని నటుచేసి తద్దనం బంత గొనుచు
 తున్ను తేలింప వచ్చితిమలయవనవనవిగాఁ జెప్పెదను నాదుమాటవిధము
 ధైర్యమనియెడునొకమహాధనముగలదు, వెన్నునకుదానిలా గెడు తెరపుగనుము
 చ, పుకపాఠమూర్తులందు నొకమూర్తివి బాలసమీరే నీవుగా

జాతనకు నెప్పు డక్షిగతుఁ డైనయనంగునిక్రింద నీగఁగాఁ

బరిగిరి మయ్యె నెట్లు మది భావము నీ కభిమానశూన్యమే

హరిహరి తప్పఁ బచ్చితి ననంగర నీవుఁ బిశాచ మాదువున్. ౧౦౦

గీ. బాలభావత జడుడవై వచ్చుకీమఁ, దెలిసికొనలేక ననుదామఁడలఁచి పవన
 వచ్చె దేటికి మోసంబు వచ్చు నీకు, ఫణిశయానునిసన్నిధిపట్టు మాకు.

క. కట్టా యేఁచెను చెలువులు, చెట్టలపాలయ్యె నేమి*చేరెడుఁ బుట్ట
 పుట్టవ యాదోడులతో, నుట్టిపడితె యాకసంబునుండి సమీరా. ౧౦౨

ఉ. గందపుగొండ నందగొను కట్టిడి పాపవిహగ్నికీలం

జెందఁగఁ బోయె నీజడిమ శీతత గల్గినఁ గాఁక చేయుదే

మందర నిట్టి ధీ యొడవె మానగుకైత్యము నీకుఁ గల్గెనా

యందలి దందశూకచయ ముది గ్రసించఁగ నిందు వత్తువే. ౧౦౩

గీ. విరహీజవముల ప్రాణముల్ వేగఁగొనఁగఁ, బవననీకెల్లుదగు జగత్ప్రాణసంజ్ఞ
 యశ్వకర్ణాదినయమున నది పాపంబు, నొండె వివరీతలక్షణ నొనరునొండె.

గీ. నిరతిశయమత్తనూష్ణిమ నీకు నెట్లు, లుష్ణిమ యదంగి శీతత యుద్భవిల్లు
 నాతుకతఁ గానిపనికి నీ వరుగుదెంచి, తహహ జనునకు విజ్ఞాన మబ్బులెట్లు.

గీ. పాంథులకు నిన్నునుండియఁ బడనిపాటు, లెట్లు లన్ననుజంద్రశీ(తే)ధనమున
 నతనువహ్నిసమిధనుంబగుటయరుచు, మలయపవమానపయినీపురులయకున్న.

క. మాయొన్న శమనుఁ డనుపఁగ, మాయన్నా వచ్చినావె మ మ్మరయగ్గా
 మాయొన్నదూత వగుట, న్నాయొన్నయుఁ బోతె నీవు మ మ్మలఁచెదవో.

చ. విరహుల నేఁచుపాతకము వీటిడి వోవునె బాహ్మజాతా

భరమునఁ గుంచి బల్లలలపాలుగ నుంచి భ్రమంబు నింది రూ

పరిదిగ డించి యప్పు గవు లంట రచించి యహీనభీతి మే

దురము రచించి నిన్నుఁ బలఁజ్రోవల బెట్టెనుఁగాక మారుతా. ౧౦౪

- గీ. పాథజనదాహ మెవరించు బవన నీకుఁ జెల్లునవలభిధానంబు చెల్ల దనిల
శబ్ద మచ్చట నిత్యవృత్తగుటన, మహిజనంబుల కెల్ల బ్రామాదికలం.
చ. ముఖనమీర, రీతి గన ముచిది శబ్దము నున్ను కైత్యమల్
బటవులు సుప్రసాదత్త యపారము మాధురి హెచ్చు వానకల్
గలుగు రసంబు పూర్ణ నుని కా వినుతించు ఘనాభి యట్టిసి
చెలువపురితి నాచెవులకెంత (నితొంత). తోర మేలొకో. ౧౧౦

— శుకకోకిలాచ్యురాలంధనము —

- క. కలకంఠి యిల్లు గందపు, మల మెలఁగెనుగాని బల్లి మానక శుకకో
కిలబ్బిగాని హంసల, కలకలముల కలికి పలికె గటకటపమచు ౧౧౧
గీ. శుకసుకవి నీకవిత్వంబు శోధ గాంచు, వధురతరవాక్యరచనల మదనమూర్ఖుఁ
డొకపు మై నీచుమీఁ దెక్క నోర్చి తెల్లు, విషమము న్న త్తమతనిగోవితతిగాదె
గీ. యోగిజనులేకు నానంద యోగ ముసఁగు, నతిజడాయోగులకు నెల్ల నరతిఁజేయు
నీచుమధురోక్తి యాయుక్తి నిజము నున్ను, శుకమృదువులకై వడిశుకవతంస.
చ. హరిపదజేశ మందుచు మహామధురంపు రుచల్ న్వజిహ్వాకి
పరుదుగ నాని మాధవసమాశ్రయజైకఁ బద్ధబుద్ధి మే
లిరవగునట్టిసికుఁ దగునే శుకనత్వమె యెన్ని చూచుమా
హరిహరి యాఁడుఁజేవలకు నాంతర మెల్లను నొవ్వఁ బల్లఁగఁ. ౧౧౨
చ. నలువ యొసర్చె భాణము ఘనం బటకర్చగ యేతద్ధముం
దెలియక శబ్దసామ్యమునఁ దియ్యనిచక్రారఁ బెట్టసాగి ర
ట్టల నమున నిజోక్తులఁ గతోరత మానునె నీకుఁ గీరమా
తెలిసెఁగదా విధాతృఁడు విధించినకార్యము రిస్తవోపునే. ౧౧౩
క. సుక మానసిక చిత్తలకుఁ, సెక మాటి కొనర్ప నిది రసికమాధురియే
యిక మానుము ముఖజితకిం, శుకమా చల మేల బాలశుకమారకమా
చ. అనుసమయాపతద్విషధరాగతనన్దువన గ్ధవానువ
ర్తన లొనగూడియు ద్విషధగ్ధననోగ్రత మించి తోశిఖ
డి నిను నుతింప మై దలఁకు తీవీ గలాపము కేశపాళమై
యెనయ యదూర్ధ్వహుండు ధరియించుట యెట్టులాకో మయూరమా. ౧౧౪
కా. లేచామత యెఱుగు నెవ్వగల బాలిం బొందఁగా నేరికా
లే దావంతయుఁ బెంచె నంపు ఘడి నోలిం గూర్చి యెట్లుగిళి

నాదాట న్నినుఁ బించమార్ప నిఁక నెన్నం గొంచె మా పాపముఁ

రా దాన్యాకృతి దా నిపాతితమయూరవ్యంసకంబే కదా. ౧౧౮

సీ. చతురాననాకృతి సతతంబుఁ బూనుట గగనవథంబున గతులు గొనుట
 సీరజాబులయందు నెఱిఁ గూర్చి వడయుట మాధవుచెఱువు రా మదిఁ బొదలుట
 ఘనకాలమున నప్రకాశతఁ బొందుట యురుధరాంతరస్థిమందుఁడి పడుట
 కాలవృత్తులఁ గాంచి *కాంచుఱ్ఱా నుంట ఖగశబ్దవాచ్యత గలిగి మనుట
 హంసనీకునువనుఁగన్నహంసువకును, దారతమ్యంబుగలుగు నెఱలఁచిమాడఁ
 బోఁడిమిఘటించుమాతండ్రిపొందుడిగిన, యిదుఱ్ఱోబొందునీకొందునిండితంబు

ఉ. పాలును నీరు నేర్పటుపఁ బాల్పమన్న్యి(ది) గోపకన్యకా
 పాలు నుదారకీర్తిరుచిప ట్టిది యంచును నిన్ను నెన్నఁగాఁ
 బా లనునట్టి నాడుమయి భావజుతెఱఱియొపగుంపుపెం
 బాలుగఁ జేసి కన్ను జడిపాలుగఁ జేసితిగా సితచ్చదా. ౧౨౦

చ. మును దమయంతి నైవధుని ముచ్చట దీరఁగఁ గూర్చి కీర్తి చే
 కొనియె మరాళచగ్గుఁ డదిగోలె భవశ్చుల మెల్ల నిర్మలం
 బన నలరారు నమృహితునట్ల చరించుట నీకవశ్యమే
 విను మటు గానఁ గృష్ణునకు వే చని తెల్పుచు నన్నుఁ గూర్పవే. ౧౨౧

క. కవికి నైదర్శివలె నా, కవి కానైదర్శి యిష్టగతి ము న్నలరెం
 గవిరాజ నీకు నేను, బ్రవిమలమతి నిష్టరాల భావింపఁగదే. ౧౨౨

గీ. తుల్యరుచిశక్తుయుగమునదొలఁగువానిఁ, గమలములమేలునైఁపకకందువాని
 మేను సకలంక మైనను మెఱయువానిఁ, సూరకుముహంస తదితరగుణరింస.

చ. అనుపమమానఁబ్ధసరసాగమపల్లవసేవనక్రియా
 జనితము లైనమాధవవశంనదతాద్విజవర్యభావముం
 గనినటువంటి నీ కకట గాలిమఁ గఁ తొగరెక్కి పంచమ
 ధ్వని వదియించు ట్టిట్టు లదితం బగునే పికమాతలంపఁగఁ. ౧౨౩

చ. అకట సకటపాతత నయంబును బూనితి వంచు నమ్మినం
 బ్రకటవిపకపాతమున వర్తిలి నీ వవికటపాతముం
 వికమ ఘటించె దేమిటికిఁ బేర్చి మది గదియించి ప్రోవు న
 ప్నిఁక మఱి యొండు మాని వినుమీ కనుమీ పరపుష్పనామముఁ. ౧౨౪

గీ. మాటమంచితనము మహిలోఁ బ్రసిద్ధంబు, మాటమంచితనము మనకుఁ గలదు
చిగురు వొడిచిరనము తెగఁద్రాపుదానికి, నీకుఁ బికమ యదియు జోకగాదు

చ. సరసులపొంత హంసగణసంగతి సేయుచుఁ బద్మగహ్వరాం
తరముల నుండుచుం దనువు దాళుటకై భువిలో నదర్శన
స్ఫురణగఁ బువ్వునీకు పలుచోటుల భిక్ష యొనర్చునీకు ని
వ్వరహులమీఁద నెట్లొదవె బెట్టెగఁ గ్రోధరసంబు భృంగమా. ౧౨౭

ఉ. జీవనమాత్రనే తనివిఁ జెడుచు హంసకులంబు నాత్తగా
త్రావళిఁ జాలఁ దన్నుచు ననల్పమనోహరసుప్రసాదశో
భావృత మైన సారసచయంబులయాంతరసార * మెక్కు నీ
కేవిధి సీధుపాయికి నళీ దయపుట్టెను నయ్యయోగివై. ౧౨౮

గీ. చాల సీధువుఁ గ్రోలుచు జడత నొంది, నీచతను గాంచితివిగాదె నీవు జగతి
నకట భృంగంబ సంబుద్ధి నాంధ్రశబ్ద, శాస్త్రకర్త మహత్త్వంబు నదివె నెట్లు.

ప. ఈరీతి నానారీతిలకం బబ్బవెరి నవమతించియు నలరువిల్లి నధఃకరించియు
నలసపవను నవచూనించియు నళుల నవహేళనించియు నంచల ననాదరిం
చియు నాటపులుఁగుల ననురోధించియు, ననవిందుల నపాకరించియు, నత
నుమాపుల నపురస్కరించియుఁ దద్దర్శనంబునం దత్సర్వనంబునఁ దదను
లాపాకర్ణంబునవెతమేరమీఁతిన యయోగపారావారంబున మునింగి మూ
ర్ఖిల్లిన నుల్లంబునఁ దల్లడిల్లి నీలవేణీప్రముఖపల్లవాధరలు తెల్లవాటు తె
ప్పడొ † తెల్లంబుగా నీమెతల్లిదండ్రులకు మేమెల్ల (మెల్ల)న నరిగి విన్న
వించు తెప్పడో యని యనితరాయ త్తచిత్తలై యమృత్తకాశినికి ను
త్తల మొక్కింత మెత్తంబడఁ దత్తడుపచారంబు లాచరించు చున్నయవన
రంబున. ౧౩౦

చ. సరసుల నేర్చి చక్రముల సంస్మృతిఁ గూల్చి జగంబు వెల్వెలం
బారయఁగఁ జేసి వారుణికిఁ బోయె నిశాచరచంద్రుఁ డింక నీ
వరయఁగరా నిదే సమయ మంచును సారెకు మిత్రుఁ బిల్వె నా
మొసెను గాలవేను లటముందుగ నుత్తము మువ్విధంబుగఁ. ౧౩౧

శా. ఊకారంబు సవర్ణదీర్ఘయుగళీయుక్తంబు గావిపుచుఁ
జోకక హ్రస్వముఖస్వరాంకములఁ దా సూత్రంబున న్నాటఁ గా

- * న్యాకర్తామని మద్యచస్పరణే నుత్పర బచ్చట న్నాన మం
చూకారాకృతి త్రిప్రకారముగ మ్రోయం గాలవిద్వాంసచుల్. ౧౩౨
- ఉ మిత్రుడు రాతి †రిచ్చఁ దనఘేలిమిఁ గైకొని పొంగి తండ్రి యీ
గాత్రము లెల్ల నుల్లసిల గారవ మొప్పుగఁ బొచ్చె నింక న
మిత్రుడు గైకొను స్వగు(పు) ‡మేను లింకెట్టులు ప్రోదిగాంచు నం
చాత్రము దోపఁ చెల్వీ డిగి యాడుచు నుండను దీవడింభముల్. ౧౩౩
- క. నిలిపినదిక్కునఁ గ టిలత, దలఁపక సన్నేహవ ర్తిత నైలఁగు మముఁ
వెలయింపఁడు ఖరకరుఁ డని, వెలవెలఁ బోయెను బ్రదీపవిసరం బెల్లఁ. ౧౩౪
- చ. కువలయ మేర్ప నుగ్రకరగుంభన మై నినుఁ డేగుదెంచె స
త్ప్రవణతలే దరిప్రజము రాణయొసంగెడు యున్నదీయవై
భవములు చెల్ల వేగుఁ డని బఁధులఁ దెల్పఁగ వేగ వచ్చె నా
దివిఁ గనుకట్టె సూక్ష్మరుచిఁ దేలుచు వేగురుఁజుక్త చొక్తమై. ౧౩౫
- క. అనుస్మృతకేబ్బగుణా బై, కనికనముల వేగుఁజుక్త కడు నలరారె
గననగుచుగనమిఁగైకొను, చన్ధవగు నయ్యర్థమునకు నతిమిత్రు బై. ౧౩౬
- మ. ఉరుపూర్వాగమసంగతిం గొనుచు నెఱిగో రక్తిమం బూనుచుం
గరము ల్పూచె మహాంబురాసు లలరక ఖండించె నుద్యత్తమో
భర మెంతే నవరాగమంబు గనుచు భావింపఁజేయుం దమో
భర మారా ద్విజరాజు చిత్రగతులం బాటిల్లి చూపట్టెడిఁ. ౧౩౭
- చ. అరులు దొలంగ సత్తువలయంబు చెలంగ సమస్తవర్ణముల్
సిరులు మెలంగ బల్లమము చెన్ను దొలుగఁగ రాజు రాణమై
గరమునసించి కాలగతిఁ గల్గునెరు ల్విడనాడి పోవుచుఁ
జరమఘనాగమంబు గొని సారమహాంబుధిఁ గ్రుంక గ్రక్తుడఁ. ౧౩౮

— సూర్యోదయవర్ణనము —

- క. పూర్వమహీధరశిఖరా, ఖర్వాసన మెక్త నినుఁడు కడురక్తి రా
సర్వదికలక ద్విజోక్తులు, పర్వఁ దదభ్యుదయవిభవవటుబీజము లై. ౧౩౯
- సీ. ఇనుఁడురా నందయాద్రిఘనభద్రపీఠపైఁ బఱచిన నునుగెంపుకఱ పనంగ
నమ్మిమ్రరభరన్న లై మెలంగెడు చిల్వపడగలరతనాలభాతి యనంగ
నజరూప మైనట్టి యంబుజాపుని మేని పురతఃస్ఫురత్తాంతిపూర మనంగ

సప్త - ప్రశ్న

నినుసిరి మగుడంగ నిడ నెమరేగిన సతనాలుకల వేల్పుచాయ యనఁగఁ
బరిణతేంద్రమతంగజప్ర బలదంత, కుండముఖదారితోదయకుధరహైమ
తటసముత్పతదురురేణువటలమనఁగ, సాంధ్యరాగంబుతోలు దెసఁజాలవలరె.

సీ. చెలువులు గుల్లెడుసీమీంతరేఖపై సాగనూను కుంకుమ సాగ గాఁగ
సింగార మొనరెడు చెక్కుటద్దంబుల దీపీచు పూతచుదిరము గాఁగ
విన్నాణములు గాంచు వీనులఁ గ్రొన్ననశాణించు కర్ణపూరములుగాఁగఁ
గొమయ సిబ్బెపుగబ్బిగుబ్బలఁ బవడాలఁ బురణించు బలుబన్నసరులుగాఁగఁ
దనదు కంజాయలకు నాస దండడింప, విప్పుగంటులతోవకంటులొప్పుమీఱఁ
బొడుపుగుబ్బలిగుబ్బలపొందుసేయ, వండిగనుపట్టె మార్తాండమండలంబు.

సీ. అందుగుఁజగు రంచు బృందారకస్వామిసామజంబు కరంబు సాఁవఁజూడఁ
బలుకుఁబూఁబోడియెమెలఁగెడుచామకైచిలుకబింబుబంచుఁజదుమఁజూడఁ
దళకుఁగొదామరతండంబని *విరించి పడివాగె రాయంచ తడవఁజూడఁ
మహితకుంకుమకర్ణమంబంచునూహించియగచరాంగనలెల్లనలఁదఁజూడఁ
గెంపుడా లంతటాతటఁ గీలుకొనఁగ, నుదితుఁ డయ్యెను జగదేకవిదితకీర్తి
యాదివాఙ్మర్తి ద్రుహిణమాపానువర్తి, సంచౌతనతార్తి ఫేచరచక్రవర్తి.

సీ. సస్త్రితీత్రత్యర్థసత్తర్కనుగ్ధులు నొటపుఁ దెల్పెడు మేటియెఱ్ఱ యనఁగ
†జగదుత్ప్లవోదయశాంతిక్రియార్థమై వఱలెడు పటహోమవహ్ని యనఁగ
జలవాసనియత యాజలజనీతతీతపఃఫలము గైకొన్న వివర్త మనఁగ
జక్కవపులుఁగుల స్రుక్కించు విరహగ్ని మానింప దీపీచుమణి యనఁగ
మూఁడుమూర్తులతోఁ గూర్చి ముచ్చదువులఁ
బొడుపుగుబ్బలిశిఖరంపుమూషలోన

మొనయ ఘటియించి చేసిన ముద్ద యనఁగ

నింబు మీఱంగ నహిమ్మాశుబింబ మలరె.

౧౪౩

క. సతతజల ఖగోదత, హతిఁ దుము రగుపూర్వకర్వతాగ్రస్థలి ను
ద్గత మైనరజము గ్రమ్మిన, గతి నినమండలము కెంపుగదురఁగ నొప్పెఁ.

సీ. లఖలనేత్రాంధ్యసిద్ధాంజనకళికలు తిమిరోపసంహరదీపశిఖలు
భూమీరుహాగ్రప్రభూతపల్లవచులు ‡కమలినీతంద్రీ విఘటనబంధు
లక్ష్మీణఘూకౌఘవిక్షణవటలంబు లంబరాంచలత ప్రహైమరేఖ

*కలంది †జగదుత్పలాదయ ‡విఘటనందు-మూ

లురుయాగవహ్ని సంస్కరణైకధాన్యము కైరవనిద్రానుసారిగీతు
 లతివిరహిణీకసాంగత్యచతురచేటు, లుడుగణితాత్మకర్ణజపోత్తమములు
 దిజ్జలినతాప్రమాజ్జనదీప్రవారు, లినకరచ్చనిమాలిక లింపుగాంధ. గీరగి
 సీముప్రొద్దుడుగదస్సమోములొండెమసామిబారపోడుములూనుబలిమికాడు
 చుక్కలచెలికాని జోడైన నెఱవాది తొవలమే లోర్వనిదుండగీడు
 తమ్మితావులఁ దావి గ్రుమ్మఱించు ననుంగు వేవేడిచాయల వింతలాడు
 ముత్తొంటిచడవులు హత్తు మైఁ గలమేటి పగడచక్కుగుఱాలసాగసుజాణ
 పగలు గావించుచును జుట్ట మగునోయారి, జగజంతవేల్పు
 కుంటిగడపరి యొకబండికంటితేరు, గడప రిక్తలతెరువున నడవఁబోడఁగె.

క. భీకరతమోంబురాశి, జోకటి పడియున్న జగము శుంభద్యేగో
 ద్రేకర మిత్రుం డొగిఁ దన, వేకరముల నుద్ధరించె వేకనుపట్టణ. ౧౮౭
 క. తొలుదెసయును పేర్కొదలగు, కలపేరులపుట్టినిల్లు కరువలిశేజే

చెలికాని కప్పు లొసఁగెడు, బలుసిరులవెలుంగు బ వెలిఁగె. ౧౮౮
 గీ. అపుడుసప్తాశ్వుఁడఖిలబౌద్ధాములను, నవనవోన్మేషమెనయించినలుపువఱిచె
 నబ్రమా యిది సర్వకబౌద్ధజాల, మహితకరమండలం దైనమా(న్యమతికి)

సీ. నానావిధార్థసంధాననివాసంబు సత్తాంతికరపదసంగతంబు
 నకలంకసుందరం బతుల ప్రసాదంబు ననుపమాజోగుణాత్మదృఢతంబు
 ననదృశానందనివృంధధౌరేయంబు బహురసగ్రహణైకబంధురంబు
 గువలయమోదసంకోచసప్రవణంబు బుధకవిసంయోగభూషితంబు
 సంగరౌదార్య మఖిలభూషణ ముపాత్త
 విష్ణుపీఠ మాచుఁ గవిచంద్రవిరచితంపుఁ
 గావ్యమనఁ గోవిలాసంబు గడు సరసుల
 సలరఁజేయఁగ సూర్యమండలము దనఁగె. ౧౯౦

క. అరు దైన లోకమిత్రత, కరము ప్రసిద్ధంబు'గాఁగఁ గడునామోద
 స్ఫురణ దయచేసి యరులక, సరసుల సరిగాఁగ నేతె జలజాపుఁ డొగిగ.

గీ. అఖిలపదదర్శనా , వ్యాకృతి యొనర్పఁ దాఁ బూని యఖిలసం
 లప్తతీకప్రకాశత నమరఁజేసి, మఱచెఁ గాఁబాలును భసంజ్ఞ వఱలఁజేయ

తి. చాయల సారుహవారముపైఁ దమోరిపుం
 భాయక డాచునంచు గిరివర్గముపైఁ బగవానియాండ్రబ

ల్పాయల మాట నంచు సురజాలఫలంబువయి న్నరోషరూ
తొయతదృష్టు లుంచె నన సంబుజబంధుడు నించె గ్రంజగుల్. ౧౧౩
చ. తమము నిరాకరించి..... ౧౧౪

(ఇక్కడఁ గొన్ని పద్యములులేవు)

—| కాళిందియవస్థఁ జెలి సూర్యునకుఁ దెల్పుట! —

- సీ. అవధారు దేవ లోకారాధ్యనిజరూప విన్యగదే జగదేశవిమలదీప
యాలింపవే భక్తజాలరక్షణదక్ష చిత్తసింహవే హతోచ్చితవివక్ష
యాదరించవె సహస్రాంశుమాలాధుర్య మనవి చేపట్టవే మహితశౌర్య
మది నిల్పవే వేదవిదితసద్గుణగణ్య యభయ మీగదె మహాప్రభువరేణ్య
పలుకువినఁజూడఁగదవయ్యజలజమిత్ర, తలఁపులీడేర్వఁగదవయ్యకలుషజైత్ర
ప్రేమ నాయెడ నిల్పు ముద్దామధామ, చక్ర నిటు చూడవే గ్రహసార్వభౌమ.
- సీ. సకలలోకానీకసంరక్షణ పరాకు తిమిరోరుగజమ్మగాధిప పరాకు
కమలప్రమోదసంఘటనధుర్య పరాకు హతభీమనిర్జరాహిత పరాకు
బ్రహ్మాదిమూర్తీసంపద్భూధుర పరాకు వితతత్రయీరూపయత పరాకు
భవ్యాంబరాంగణదివ్యదీప పరాకు నిరుపమగుణరత్ననిధి పరాకు
కలితకారుణ్యపూర్ణవీక్షణ పరాకు, నతమనోరథపూరణవ్రత పరాకు
ధార్మికోత్తంససేవితోదయ పరాకు, తపన మారాండ సంవిదాత్మక పరాకు.
- గీ. సామి నేఁ జెప్పునదియేమి సకలకర్మసాక్షి వై నీవు సర్వశాస్త్రములయందు
నధికరూఢత మెలఁగెద వయి న నేను, నబలఁ గద నాదువచనంబు లాలకింపు.
- క. కలకంఠి ఖ్వాదుసన్నిధిఁ, గలగానము సేయ వినఁగఁ గడునలరుచు న
క్తలహాస వచ్చి తెలిపెన్, జలజాతునిమహిమ మీకుఁ జతురత మేలమగ్
- క. తెలుపుచు నంతట నిలువక, జలజాతుఁడు నీడుచిడ్డసహచరుఁ డగుచుగ్
మెలఁగఁగలవాఁడు సుష్టా, పలు కిది నిజమంచు నాఁడు పలికి చనఁగదా!
- క. అది విన్నది మొదలుగ న, మృదిరేక్షణ హృదయవారి మాధవగజముం
బదిలముగ రాగశృంఖలఁ, గుదియఁగ బంధించె నధికగోప్యముగాఁగఁ.
- క. పనితకు నది కారణముగఁ, దనువున నంతంత కతనుధర్మము పర్యేగ్
విను మనలకీల యాద్రోం, ధనమునఁ బలె సకలసుజనధర్మనిధానా! ౧౧౬
- గీ. ప్రకృతి ననుసరించి పరఁగును జగతిలో, వికృతియిద్ది వింత వెలదియందుఁ
ప్రకృతి నడచి వికృతి ప్రబలమై కనుపట్టె, నఖలగుణసనాథ యబ్జనాథ.

ఉ. ఇంతికిఁ బుట్టునివ్వకృతి యేమి యొకో యని కొన్నినాళ్లు లే
మెంతయు సంశయం బెద వహింపఁగ నుంటిమి రాఁగ రాఁగ నే
కాంతము మాని బైలుఱుకునట్టివచోరచనం దనూలతై
కాంతసతాంతతాదివికృతాకృతి సందియ మేగె మాకొగిగి. ౧౬౩

గీ. లరయఁడనినిన్నుఁగోపించియతివప్రాతి, భట్టముభరించెనేమొతాఁబద్ధమిత్ర
తవ్వపస్థలు నీవు ద్వాదశతః బూనఁ, ద్వాదశాతతవ్వపస్థలు తరుణిపూనె.

ఉ. తల్లిన పోలుఁ గూతు రను ధార్తికవాక్యము పొల్లువోయె నేఁ
దలినిఁబోలఁ జాయవలె దద్దయు శైత్యముఁ *జెందకుందునే
తెల్లముగాఁగఁ దండ్రియగుతీవ్రమయూఱునిఁ బోలి కాఁక మే
నెల్ల మునుంగ నుంటి నని యిందునిభావన పల్లు నుల్లుచుగ. ౧౬౪

సీ. తలిరాకుఁబోఁడియాటలమీఁదియనురక్తి వంధ్యసుతక్రీడవానిఁ దెగడుఁ
గలికి పాటలమీఁది ఘనతరామోదంబు మృగతృప్తికావాఁడొగసుఁ బూను
నతివభూషణధారణాభిలాషస్ఫూర్తి శశవిషాణముతోడ సరసమాడు
నెలవాఁగసరసాన్నగిశనవాఁఁడోదయం బుబరసుమము నొయ్యారమెనయుఁ
బణఁచిచీనాంబరలతాంతభరణకాంక్ష, యశదవాక్యార్థక్షిభరి నపహసించు
బాలి కామణితనుధృతిలాలసంబు, నప్రణవవేదపాఠంబు ననుసరించు.

గీ. కాఁక యుడిగినపుడు కలదు సత్త్వగుణంబు, మీకుఁ గాన నిలిమిమ్ముమించుఁ
గాఁక మేన మిగులఁ గడుసత్త్వగుణముల, నెనిమిదింటిఁ బూను నెపుడువింటె.

క. ఇంతి యయోగమహాగద, శాంతికి నస్త్యస్త్యతోపచారములు దివా
కాంత చ్యుతమయ్యె నచ్యుత, కాంతోపస్పృశి ఘటించి కరుణింపఁగజే.

ఉ. మున్నోకనాఁడు నీతనుజమోహము దెల్పఁగ వచ్చి సందడిం
గన్నకతంబునం దెలుపఁ గార్యము గా దని పోయి తప్పు డీ
యెన్నువ నయ్యయోగరుజ యంతకుఁ దెచ్చు పుట్టుగనైతి నా
విన్నప మాలకింపు మిఁక వేదన కొర్వదు కూతుఁ బ్రోవవే. ౧౬౫

ఉ. ఈగతి నీలవేణి తనయింపులకూతు నయోగయాతనా
యోగము విన్నవింపఁగ ననూనకృపాకలితాశ్రవాఃపృష
ద్యోగము గాఁగ దీప్రపుషయూఖసహస్రము చిట్టిటస్వనా
భోగముగా నొకింత వడిఁ బొందిక దప్పక తత్త్వ గుణునగ. ౧౬౬

గీ. ఛాయమా యగః దనమేనిచాయవోలె, జాయసనుదేరః దనుజాతచాయః దొల్ల
వేయచాయలమనసుతో వేగ ననువఁ, జాయపెన్నిటివచ్చె దత్పదనమునకు.

ఉ. పచ్చి యసంస్మృతాంగి యయి వాసుచు జీవితనైరపేక్ష్యమే
హెచ్చు చనుక్తవాచ్య యయి యీహితయోగము దప్పి కాంతిలే
మచ్చుపడంగ నర్హగతి నందనివగ్గము గాంచి పైపయి
విచ్చుక క్రమ్ము కష్టత నవేత్తృకృతిగా హసియించు పైదర్శి. ౧౭౨

సీ. శుక్తికానిగతముక్తాఫలంబులకరణిఁ గన్నుల బాష్పకణము లొలుక
రాహునిర్దుక్తపూర్ణనిశాకరునిమాడ్చి ముద్దులనెమ్మోము మురుపువదల
వనవహ్నిశిఖలచే బలవేడినిట్టొప్పుగాడ్చుల దిశలెల్లఁ గాంతివిడువఁ
దాపాద్ధిలైవాలరూప మై కనుజడిజడగట్టి పెన్నెఱుల్ చాయ దఱుగఁ
గాఁకచేజ్జాన్తిమై పూతగంధము నకుఁ, దోమపడియస్స వారులుదోఁగిమిగులఁ
బంకమగుచ్చాన్పు నెలపునఁబడుచులేచు, చుస్సురుసురంచు*వలవంతనున్నదాని.

చ. తనుభవఁ గాంచి మేను మది తద్దయుఁజల్లన వేకరంబులం
దనువు మనంబుతో మిగులఁ దాపము చెందఁగఁ గాఁగిల్పించి చ
క్తనితొడమీఁద నిల్పి జడకట్టిన పెన్నెఱి చిక్కుదీర్పఁగా
నొన రొకయిఁతలేక యవి యొక్కెడఁ జేన్చి ముడి న్రచింపుచుగా. ౧౭౩

గీ. చెక్కునొక్కుచుముద్దాడిశిరముస్థూణవిషయముగఁ జేసి నెమ్మేరు వేకరములు
వెక్తనపుట్టువచ్చుననుశోఁజిక్తపడఁగఁ, బలికెమధురంబుగాలోకబాంధవుండు.

క. తల్లి వరనారీమ, తల్లి నీతల్లి మనము తల్లడపవ నా
యుల్లము జల్లన నీకీ, పల్లట మేలమ్మ మేలుబంగరుబొమ్మా. ౧౭౪

గీ. పడఁతిమత్పూర్వపటుతపఃఫలము వగుచు, ఖ్యాతిమీఱుగఁదనుజాతవైతివీపు
నీకతంబునఁ గద నాకు నిఖిలలోక, వల్లభుం డైన శ్రీకృష్ణఁ డేలుఁ డమరు.

క. అస్తంగతిరహితాధిక, శస్తాభ్యుదయంబు నాకు సమకూరు నిరీక
నిస్తులసుగుణాంగన య్రి, హస్తుఁడు లోకైకకర్త యల్లు డగుటగా. ౧౭౫

ఉ. శీలగుణాభిరూప్యసవిశేష్యకళాచతురత్వవైఖరి
శాలిత గల్లు నీకు పారిసంగతి గల్ల సమాఖ్య భూషణం
బేల మెలుంగకుండు సుజనేరీతవాక్కుల నాకుఁ గల్గదే
మేలసమాఖ్య వోవఁగ నమేలసమాఖ్య వరింప రాఁ గనక. ౧౭౬

* బజరంత † జిల్లగ. ‡ నిమిత్త నిస్తులసుగుణాంగనవసరి-ము. నిమిత్త... శుగుణాంగనియ్యది
హస్తు-అనియుఁ బరిపఠయ్యును.

క. ఆనాయకమణి వత్సో, ధీనముగాఁ జేయఁదివిరితివి నేను దధా

*నూనాకల్ప మొనరుతుఁ, మానిని యిక్ష్వార్థ మమరు మది సంశయమా.

క. అవ్వా పురుషమణిఁ బలుఁటొమ్మున నిలువఁగ నీకు రుచి గల్గినఁ జొ

క్క మ్మది కుదురఁగ నొకసూత్ర మ్మతిసూక్ష్మమ్మ గలదు దానిం గొనుమా.

వ. అది యెయ్యెది యంటేని.

౧౮౨

చ. దనుజవిభేది లోఁగొనఁగ దానతపోముఖయోగముఖ్యసా

ధనములు పెక్కు గల్గు నని తద్దము వేదము పల్లు వానిలోఁ

బనుపడుసాధనంబు దృఢభక్తియ దానిన పూని నీవు న

వ్వనజదళాక్షు ధ్యానమున వశ్యు నవశ్యముఁ జేయఁగాఁ దగుఁ. ౧౮౩

పీ. అనుపమానేచనకాంగకంబులవానిఁ దరుణాభ్రనన్నిభతనువువాని

శ్రీవత్సకాస్తుభశ్రీవిలాసమువాని బాహుచతుష్టయపటిమవానిఁ

దమ్మియిటిసెలంత దనరువత్సమువానిఁ బంచాయధోదీగబలమువాని

మేలిమిబుగారుమెఱపుచేలమువాని భవ్యశేషాహితల్పంబువాని

దివ్యవరత్నకీలితదీవ్యదగ్ధ, హరకుండలమకుట కేయూరముఖ్య

భూషణోదారరోచులఁ బాలుచువాని, వెన్నుని భజించిసుఖయింపు కన్నతల్లి

గీ. ఇంతి కతిపయదినముల కేసమాధి, నీసమాధిని హరియించు నిజముగాఁగ

మెచ్చి యాభేటమిషమున వచ్చి నిన్ను, నలకపటయాదవుం డైనహరివరించు.

తా. సారోదారవనీనివాస మఖిలస్వర్ణామినీవారసం

చారస్పీతము సంవసజ్జనమనశ్చాంచల్యమాలిన్యసం

హరైకప్ర వణంబు యామునతటం బచ్చోట మున్నిత

స్ఫారాగారమునందు నెచ్చెలులతో స్వామి స్థజింపందగుఁ. ౧౮౬

గీ. వనిత కాళిందితీరమె వర్ణ్యమగుచు, దగు నుదాత్తవిభూషణోదారశక్తి

నచట నీవున్న మఱియు మే లమగుఁగాదె, యెల్లయొప్పలకుప్పవు తల్లి నీవు.

గీ. చెలువ కాళిందిమహిమంబు చెప్పఁదరమె, తద్విస్తీలపయఃస్మృతి తనువుసోక

మతికి నీలిమ రక్తిమ మానిమిగులఁ, చెలుపు కనుపట్టుఁ జిత్రమీకలువకంటి.

క. శ్రుతిగదితమహిమ సర్వశ్రుతిభూషణసుగుణ యమున సుమ్మి తద్వి

శ్రుతి పాపహరము గాదే, శ్రుతియుగళనిరుద్ధనయనసుందరవదనా. ౧౮౭

క. హరితైశవనవనిస్తయ, కరలీలాజన్మభూమి కాళిందితటం

బరుదా యది భావికయు, గ్వరకవివాక్తులకు మిగులవర్ణ్యము గాఁగఁ.

ఉ. అమృరో కన్నవారి నెడయం బనివచ్చె నటంచు మానసం
బుమ్మలికం బడంగఁ గడు నొప్పమిగాఁగఁ దలంపవమ్మ నీ
నెమ్మదిఁ బాయఁ జాయ కొక నేరుపు సిక్కునటమ్మ నాదుపా
దమ్ములు నిల్వనేరవు గదమ్మ భవద్దహ మొందకుండినాఁ. ౧౯౧

ఉ. చుక్కలదారిమానికము సాంపులకూతురి నిట్లు తేనియల్
చొక్కిపడంగఁ జేయు మృదుసూక్తులు పల్లుచుఁ దత్సమాధిఁ దా
నిక్కుముగా నెఱింగి గృహనిర్మితి సేయఁగ దేవవర్ధక
గ్రక్తునఁ బన్నఁగా నతఁ డఖండనిజామృతకృత్యచాతురిఁ. ౧౯౨

సీ. రమణీయనాయకరత్న బంధూరంబు నవవిధవస్తు వైభవయుతంబు
శ్రీకైరాంకాంచత్పతా కాభిరామంబు నురుమంగళార్థపదోజ్జ్వలంబు
దీవ్యత్రుపంచసంధిప్రాణిలసితంబు నీహామృగభిదావగాహితంబు
గగనావళినివాక్యస్ఫూర్తి మహితంబు మధురవాక్యవిజాలమానితంబు
చిత్రసదలంక్రియాగఢోజ్జీవితంబు, నదృతరసాఘ్యపాత్రంబు నాత్తదోష
పాటనంబుచునగుచొప్పినాటకంబు, క్రియఁబ్రకాశించునొకదివ్యగృహ మొనర్చె
గీ. అట్టు లగ్నేహ మొనరించెయమరతఱుఁ, డంబుజాపునకెఱిగింపనలరి యతఁడు
సమ్మఖంబునఁజాయతో జాయయొనరఁ, గూతురావించిపలికెసాకూతుఁడగుచు
క. రమ్మా శంబరరిపుమా, ఆమ్మా యగ్నేహమునకు ననుఁగుఁజెలులతోఁ
బొమ్మా తపంబు గొను మభయ వ్త్తాహరి నీకొసంగు నమ్మాయమ్మా.

ఉ. ఘోరతపంబుచే నధికకోమలవల్లి* మునుంగుఁజుట్టమా
నీరుచిరాంగయప్తిఁ గడు నేచ మనంబు దయావిహీనమై
మీఱఁగఁ జూచుచుండెడు సుమీ హరియాన సుమీ నెలంశ్చ చె
న్నారఁగఁ గన్నవారిపయ నానసుమీ పరికించి చూచుమీ. ౧౯౩

క. † మన మొప్పినఁ దను వొప్పదు, తను వొప్పిన నిట్టికవ్వుదశ నేనొప్పక
విను మే నొప్పిన నొప్పదు, జననీ నీజనని ప్రేమసంరంభమునాఁ. ౧౯౪

క. దెప్పరపుఁగార్య మూనిన, నప్పగు కాళిందిమేన నగ్గలమగుఁ గా
కప్పకొను టంతరంగము, దప్పని యావిలతతోడఁ దరళమ్మగాక్షీ. ౧౯౫

గీ. అమలినం బైనమానసం బబ్బెనేని, రాజయోగంబె సర్వకార్యములు దీర్పుఁ
జిత్రసంశుద్ధి లేకున్నఁ జెలువ బాహ్య, బహువిధాయాసచేష్టల ఫలములేదు.

ఉ. కావున రాజమోగినివి కమ్ము మదంబ కఠోరకృత్యముల్
భావములోఁ దలంపకుము భాస్వదసంగసదంబుమార్జనో
ద్భావముచే మనోంబుజ ముదస్తరజోమల మై యెసంగ నం
దావనజాతు నాత్మవిభు నంచితభృంగముగా రచింపనే. ౨౦౦

క. నాలుగుపురుషార్థములం, జాల ఘటింపించునట్టి సాధనములలో
మే లేర్పిరి ధ్యానం బని, నీలాళకి సర్వశాస్త్రవిశ్వయకర్తల్. ౨౦౧

సీ. బహుసంభవార్జితబహుపాతకవ్రాతవిపినమహావహ్ని విష్ణుభక్తి
మానసరాగాదిమాలిన్యపరిహారవిమలాంబుపూరంబు విష్ణుభక్తి
తాపత్రయోదారదావనైశ్యానరవిపులధారావృత్తి విష్ణుభక్తి
చతురర్థసిద్ధేపసంపాదనక్రియావిధితాంజనంబు శ్రీవిష్ణుభక్తి
సకలసత్తత్త్వసాగ్ధ్యసంపదలకు, వేల్పుమొదవులమేల్బొంతి విష్ణుభక్తి
సగ్గురుకటాక్షసముపాత్తసాధుబోధ, విద్యలకు నెల్ల ఫలము శ్రీవిష్ణుభక్తి.

చ. అరయ నభేద మన్నపలు కానెడు పెద్దలకేని జీవనం
బురుజకహోమయజ్ఞదృఢయోగముఖాఖిలసాధనక్రియో
త్తరసఫలత్వకారణ మఖండపదార్థనిరీక్షణక్షణ
పరనిరపేక్షసాధనము పంజకలోచనభక్తి నందనీ. ౨౦౩

క. అటుగాన భక్తిపూర్వక, పటుతరతద్ధ్యానయోగపాటవ మెసఁగఁ
ఘటియిల్లుఁ గామితము వడి, నటమట మని యెన్నఁబోకు మరయునిజముగఁ
గీ. అరసి ప్రాగాదిగవ్యవహారిబీజ, మయిన తేఁ డిట్లు తనకూఁతు నమరఁ బలికి
కూఁతు నెడఁబ్బాయువగలడగ్గుతికవడఁగ, ననియెడడఁబాటుదోఁపనయ్యపుఁజెలు
చ. పదమున సర్థమున్ బలెను బాయకయుండెడు బాల గోల యి [లకు.
మ్ముదిత తఁబలు సేయపని మోయట మ మ్మెడఁబాయు మీకు మా
కొద నెడు ప్రేమ దీనిపయి నొప్పెడఁ గావున నప్పిగించెదం
బిదప నలంతలార వలపించిన పెన్నిటి కప్పగించెదఁ.

౨౦౬

ఉ. అంతట భేదమోదజనితాశ్రులు కోష్టము లొచు నేత్రసం
క్రాంతము లైన మంగళము గా దని క్రుక్కుచు క్రుక్కుచు న్రమా
కాంతునిదక్షిణంపుటిలుక న్నగువేలుపు బిడ్డహస్త మే
కాంతపుఁద్రేమఁ గేల నిడు చాదృతిమై నగు నీలవేణికఁ.

౨౦౭

ఉ. పెంచినదాన వీపు కడుఁ బెక్కువమీఱఁగ శాస్త్ర మభ్యసిం
బించినదాన వీపు గద పెంపుగ నుత్తమశీలరీతి శి
క్షించినదాన వీవ కద చెప్పుఁగ నేమిఁక నీదె భార మి
క్కాంచనదేహఁ గాచికొనఁ గాంచినవారికి భార మున్నదే. ౨౦౮

గీ. ఈమధురవాచ నెంతేని యింపుమీఱ, వాసిగాఁగ నలక్షణం జేసి తీవ
గానవైమపి సఫలత గైకొనంగ, మేలుఫలమునఁ గూర్పవే నీలవేణి. ౨౦౯

గీ. నీలవేణితటం బఁట నెలపుకొనఁగ, నీలవేణి భరింపంగ నేర్పరి యఁట
నీలవేణి యిది తపంబు నెఱిఁ గొనునఁట, యేల ఫలసిద్ధి గాకుండు జోలియేల.

వ. అని యనియమిత ప్రేమానుబంధ సంఘము వై లోకబాధపుండు సర్వ
సఖసమేత యగు నీలవేణిపశ్యేందుముఖి నప్పగించి ఛాయామిళితం డగు
తనకుంబ్రణమిల్లిన శ్రీవల్లభుం బ్రాణవల్లభుఁగఁ గొను మని యుల్లంబు
వల్లవింప దీపించి గుచ్చి యెత్తి గుత్తపుఁగఁగిట జేర్చి కార్యభారంబు
త్వరకఱుప న త్తరభాషిఁ దరలంబుచిన. ౨౧౦

క. మగువ దివినుండి భూమికి, దిగిరా నవ్వేళ మేచుదీఁగియ చూడన
గగనతలఘర్షణోపల, నిగనిగిరస్వర్ణరేఖ నీటు వహించెగ. ౨౧౧

ఉ. వచ్చెను మచ్చెకంటి నెఱివాదిసఖిజను లంటిరాఁగ వై
యచ్చరవీధినుండి ధర కర్యమసూతి సరిత్పయోధరం
బిచ్చ నవాంబుదం బిది యహీనమహానితరోచి యంచుఁ దా
మెచ్చుచు దాయవచ్చు జిగిమించు చొకాటపుమించునైవడిగ. ౨౧౨

ఉ. వచ్చి గృహంబు సొచ్చి పితృవాక్యనివేదితకార్యసాధనా
కచ్చరమార్గరీతిఁ గొని కాంత రమాధిపుఁ గొల్పుచుండఁ దా
నొచ్చెము లేనిభక్తి విమలోజ్జ్వలమానసపద్మసీమయం
దిచ్చ బహిఃపదార్థముల నెంతయు రోయ నజస్రభావనగ. ౨౧౩

క. అకలంకయోగిమానస, సుకరామితదివ్యరూప శోభితస్థితే
తుకదయమానకటాక్షౌ, నికటచర త్త కుబధీకనిర్జరవారా. ౨౧౪

గద్యము-ఇది శ్రీరామచంద్రచరణారవిందమిళిందాంతఃకరణ పోలూరిమాధవ
యజ్ఞ సముజ్జ్వలశ్రృంగారకటాక్షౌసాదితపాండిత్యాభరణ ప్రభంజనవం
శాబ్ధిరాకాశశాంక నిరంతరారాధితవిచక్షణశశాంక అభినవనన్నయభట్టార
కానోబలకర్తాహ్వాయకవిమనోహరధ్యాయభట్టారకప్రణీతం బైనకాళిం
దీకన్యావరిణయంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

ప్రథమభాగము సమాప్తము.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ ప్రకాశితము—సంఖ్య—

శ్రీరస్తు.

కాళిందీకన్యావేరిణయము.

—ద్వితీయభాగము—



అశోకబలపతిపండితప్రణీతము.

(పరిషత్ప్రేక్షకనుండి పునర్ముద్రితము)

కాకినాడ :

కాకినాడముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపబడి

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ ప్రాధ్యాలయమున

బ్రకటింపబడినది.

1929.

వెల రు ~~4-8-0~~

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

ద్వితీయభాగపీఠిక.

ఈమహాప్రబంధమునకుఁ గర్త యగునహోబలపతి జన్మదేశాదు లగు సామాన్యవిషయములం గూర్చి ప్రథమభాగపీఠికలో ముచ్చటించితిని. ఇంక నిపు డిందుఁ గలవిశేషములను వివరించెదను ఈభాగమున ౪-౫-౬ అశ్వాసములు గలవు. అందు నాల్గవయాశ్వాసమున నాముక్తమాల్యదాది కాంధీ ప్రబంధరత్నములందువలెను గిరాతాద్వనీయాది సంస్కృతకావ్యములందు వలెను బురువర్ణనము మంచిమంచి కల్పనలతోను గొప్పగొప్ప భావములతోను జేయబడినది. చూడుడు:—

— † వసంతవర్ణనము † —

సీ. నిఖిలాగమాంతనిర్మిద్రాకోభ నొసంగు విరుపమమహిమచే నెసంగువాఁడు
శుకముఖద్వీపరాజమాపుల కింపైనఫలములు చేకూర్పఁగలుగువాఁడు
బలుజడిచేనైనయలజడి నహియించుమానుల మధురోక్తి మనుచువాఁడు
తెలిపువ్వునీటిచే దేహ యాత్రఘటించు మాధుకరశ్రేణి మంచువాఁడు
సాధునుమనోనిరంతరసౌష్ఠవైక, మూలకారణ మైఃప్రీతిమేలువాఁడు
మాధత్రుఁడువచ్చెనవ్వేళమధురలీల, వనరమాంగన యామోదమున మెలంగు
సీ. పంజరగుహలలోపల నున్ని-గైకొని శర్కర మెక్కెడు జంతువితతి
నతివృష్టి కోరిచి యశనంబుగానక గాసిల్లు హాసంఘాతములను
నరసులలో నుండి జలవాసవృత్తిచే నర్తిల్లు వరహంసవారములను
నలరునీ రక్కడ నక్కడఁ ద్రావుచు వసియించుచేతనవ్రాతములను
నత్పరిగ్రహలాభంబు సంధవిల్ల, నురుతరామోద ముండెడు యోగితరుల
మన్న నయొనర్చెదావచ్చిమాధవుండు, కామి తార్థంబులవ్వారిగాఁగనిచ్చి.
ఇందలిశ్లేషవిశేష మెంతచక్కనిదో!

— † గ్రీష్మర్తువర్ణనము † —

గీ. కూటిపేదఱికంబు గైకొనిరి మిగుల, నాతరముచేత బ్రతికెడునట్టివారు
ఖనన మొనరించితనుయాత్రగడవువారు, కూలిగలుగుటగ వ్వేళగూటఁబడిరి.

క. కూటిరుచి పాన మొందెను, బాటిల్లెను నీళ్లు సుళ్లు వవనంబునకున్

మేటి సురతనులకూరిమి, గాటపుటుపగూహనములఁ గదలక నిలిచెన్. 32

ఈరెంటియంబును న్యభావోక్తి చక్కఁగ వర్ణింపఁబడినది.

క. పడమటిసక నుదుకఁగఁబడి, పిడికిటివస్త్రంబు లెల్ల బెట్టాఁగఁ

గుడికరమునందు నిలిపిరి, కడుఁబూతం బనుచు వానిఁ గర్పారంభుల్. రర

ఇం దాచారసంప్రదాయము కలదు.

— శ్లో ర్నవర్ణనము —

సీ. ఆహితాగ్నుల కెల్ల నాత్మవైశ్యానర రక్షయేకార్యసర్వస్య మయ్యె

భోగితై నను రాత్రిభోజనం బెచ్చట నన్నమాత్రము కాని యబ్బదయ్యె

సౌరమంత్రోపాస్తి చతురుల కశనంబు వార్తగల్గుట గానివాని యయ్యెఁ

బ్రతిగృహంబున కేఁప్రార్థింపఁ (ప్రార్థింప) శిఖయొకింతొసఁగినఁ జిత్రమయ్యె

జంబుగూవలకలుములు పంబుమిగిలెఁ, గతకసంపాదనంబులుఘనతగాంచె

నన్నదాతకు నేనియు నతిథి కొకని, కై న నన్నంబు గల దను టరిదియయ్యె.

ఇది యామృతమూర్త్యుదఘాతము—

“ఇల్లుం దినుగ నొక్కొంటింబు శిఖ; యబ్బై నేనింటిలోఁ బూర్తి యిదివిసరక

రాజదు; రాజున రవులుకో ల్యాపాలఁ గాని కల్లదు; మఱి దాఁగలిగె

నేని కూ డగుట మందైనఁబెన్నొగ సుఖభుక్తి సేకూర; దాభుక్తి కిడినఁ

గ్రాగోక్తలకెత్తిఁ బహుజనాన్నము; దీని నారులకొదవుఁ బునఁప్రయత్న

మాజ్యచటముఖ్యలయ మెన్న; రాలయాంగ

దారులయ మెన్న రంభిక; కాంబున

పచన నాంధోగృహిణి రామిఁ బడుక మడుఁగు

వెడి నేడనె యూర్ప నొగిలి రజ్జడిని గృహులు.

ఉ. కాలవలెల్ల బుద్ధుదులకై వడిఁ గాంచె నదీలలామముల్

కేలియొనర్పఁగఁ గడఁగెఁ కేవల మబ్ధి నతండు నీరమా

త్రాలయుఁడైనఁ దావికృతినందక యుండు వికారహేతువుల్

చాల మెలంగినన్ వికృతినంగఁగి గాంచు నె ధీరచిత్తముల్.

ఇందలి యర్థాంతరన్యాసము మహాకవికాళిదాసుని కుమారసంభవములోని

“వికారహేతో నభి విక్రయస్తే యేషాం న చేతాంసి త వీన ధీరా” అను

శ్లోకమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

కవు లిట్టి మనోహరము లగుకల్పనలను భావములను బద్ధభాగాదులను దత్తచ్ఛావరత్నకులై యనుకరించుచుదురు. దానిని నసమర్థులచే జేసిన గ్రంథచౌర్య మనరాదు.

— శరద్భటువర్ణనము —

క. జీవన మంతయు లోకోజ్జీవనమున కినుకుఁ గార్యసిద్ధి వడసి మై
కేవలవలితంబుగఁ దాఁబోవదె ఘనపాలి యక్షపుంగవు దితేకున్. ౧౦౫
ఇందు భారతీయులకుఁ బరమపురుషార్థసాధన మగు మహాప్రస్థానము సూచితము.

— పేమంతరువర్ణనము —

ఉ. తమ్ములదాయ మేర్చినగఁ గాళక తమ్ములనేచ మంచుచి
చ్చు మృరియాద విఱి నడిఁబొప్పగఁ దమ్ములతోడ నాశ్మస
ఖ్యమ్ము భరించు కల్వలును గాటిమఁజెండెను మిల్లివర్ణఘా
తమ్ము నెఱుంగఁ డయ్యె నుచితస్థితి గాంచ జడుండు నేర్పునే. ౧౦౬
ఇందలి యథాంతరన్యాసము సర్వకాలములందును సర్వజనులకు ననుభవసిద్ధమైనది.

— శీశిరస్తువర్ణనము —

ఉ. శీశముచేత బాధపడు చిత్రి జగంబు భరింపఁగా జగ
జ్జ్యోత దినేనుఁ డీశ్వరతఁ దాల్చుడు నంబునమధ్యస్థుఁ డాఁ
జాతురినేగుడు న్నిటలచంచనచంచలదృష్టి కించిడు
న్నితము చేసె గానలయు నెన్నిఘట్టిల్ల హరించుశీతమున్. ౧౦౭
ఇందలిస్వభావ మెంతబాగుగనున్నదో! మఱియు నీభావము, “బ్రహ్మ
స్వరూప ముదయే, మధ్యాహ్నేతు మహేశ్వరమ్, సాయంకాలే నదా విష్ణుః
ప్రిమూర్తిర్హి దివాకరః” అను శ్లోకభావమూలకము.
క. అప్పప్పు యేరికై నను, జెప్పంగాశక్యమా నె శీతము మహిమల్
నిప్పుల కప్పులకుం దాఁ, దప్పక యన్యోన్యసదృశతలను ఘటించున్. ౧౦౮
చూచితిరా యితశయోక్తి మహిమ!

(2) పంచమాశ్వాసమున- శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజును జూడఁబోయి యుద్ధనునితో గలిసి యమునానదీతీరమునకు వేట కేగి యటఁ దనకై తపము చేయుచున్న కాళిందిం జూచి యామెను దనపురమునకుఁ దీసికొనిపోయి వివా

హము చేసికొనియె సనుకథ సహృదయ హృదయాహ్లాదకములైన రసగం
భీరకల్పనావిశేషముగల నూటయఱువది గద్యపద్యములతోఁ జక్కఁగ వర్ణింపఁ
బడినది. చిత్తగింపుడు.

ఇంద్రిప్రస్థనానందరఘున నీవిద్యత్కవి తనకుఁ బరిపూర్ణప్రజ్ఞగల
యష్టభాషావిశేషము నెల్లు చూచెనో.

సీ. సర్వభాషావచస్సంపన్నిభావంబు నాధ్యసిద్ధవచోపహరితంబు
శూరసేనాధార తాదుచిమంతంబు వ్యత్యయకార్యోపవత్సనుగత
మనుస్మృతభవికలాపాయోగసిద్ధంబు రేఖోపహతదృఢోల్లేఖతంబు
అన్యధాభావప్రహణవిరూఢంబు సప్తాంగరూపప్రశస్తమహిమ
మైవిరాజిల్లు చష్టభాషావిశేష, సముదయస్ఫూర్తి హసియింపఁ బాలునట్టి
పురవంబు పారిప్రస్థపుణ్యనామ, ముచ్యతానందముగఁగాంచె నచ్యుతండు.

ధర్మజనిభక్తిగౌరవము లెల్లు చిక్షించెనో చూడఁడు—

గీ. జలజనయన యిహామిత్రేఫలవితాన, మూలకారణ మవి మది జాల నమ్మి
నీమవలభక్తిచేకొని నిలిచినాడ, నితరము నెఱుంగఁగద యీట నీనెనాక్షి.

గీ. తిమము వారియించి పస్తుతత్వంబుఁ దెలుప, నీనకాకన్యచేతత నేర్పుగనదు
దురితసంహారజగతి ఖద్యోమిమహిమ, యెవరు నేరీతిఁ దలఁపఖద్యోతమునకు.

ఈవిద్యత్కవి తన శాస్త్రీయజ్ఞానమును 17 వ పద్యమునఁ గాళిందీతీర
కాంతారమును మీమాంసా తర్కవ్యాకరణ చ్ఛందో లంకార భరతశాస్త్రము
లతోను జాగ్రత్తతెలింగభాషలతోను నుత్తమకావ్యంబుతోను క్లేషించి వాల్చి
చూపెను. శ్రీకృష్ణుని వివాహసందర్భమును 73వ పద్యములో నాదబ్రహ్మమును
సూచించెను.

“మంచిభోజనము” అను 140 పద్యమున హాస్యరసలనము.

“పగలుగావించు” నను 155 పద్యములో నప్పగింతలలోఁ బిల్లలు పెద్ద
లు దున్నగుణము గ్రహింపవలయును గాని పెద్దలందు దోష మున్నను
గ్రహింపరా దనునీతి చక్కఁగా బోధింపఁబడినది.

(3) ఇక షష్టాశ్వాసము.

ఇందుఁ గాళిందీకృష్ణుల సరసనల్లాపములు వర్ణింపఁబడినవి. కాని నాగ
రకులకు వెగటుగల్గించు మోటువర్ణనము లెందును లేవు. ఇంతియే కాదు
కేవలశృంగారప్రధానము లగుపట్టులందుఁ గూడ నీవిద్యత్కవి యావిషయమును

దనశ్లేషమహిమచే గాఢ్యముతోను శాస్త్రములతోను నాగమములతోను సంస్కృతప్రాకృతాంధభాషలతోను మూలపాఠ్య (అవిద్య)తోను బరబ్రహ్మముతోను బోల్చి చదువరుల చెందములం దనాదిపరమసిద్ధాంతముల నాఱును. వీరికిఁ బూర్వభాగమునందుఁగూడఁ జాల నుదాహరణములు గలవు.

41 వ “కామితమేమియన్” అనుపద్యములో “సర్వత్ర జయ మన్విచ్ఛేత్పుత్రా దిచ్ఛేత్పరాజయే” మృదుదాహనము గలదు.

“హృదయగంధి” యను 42 వ పద్యములో “భిద్యతే హృదయగ్రీణిః భిద్యస్తేనర్వసంశయాః, తస్మిన్ దృష్టే పరాజయః” అను నుపనిషత్సారము నిమిదించెను

“నేరుప్రమోల” అను 49 వ పద్యములో శృంగారరసము నలు పను సంప్రదాయము తెలియఁజేయఁబడినది.

56 కొమ్ముడి యుత్తమనిబంధము (కావ్యము)

60 కబరి యుత్తమకావ్యముం బోలును.

గీ. ద్విశ్చోహితంపుటాకృశిఁదేజరిల్లి, ప్రాకృతాఖ్యాకభాషనాభావితద్వి
రేఫచైఖరిగలిగితిలింగ దేశ, సూక్తయననోష్ఠగస్తూరిచుక్కబొట్టు. 97
ఇందుఁ గన్పరి చుక్కబొట్టు ప్రాకృతిత్రిలింగభాషలవలె నున్నది.

70 చప్రశించుదుఁజూచిన నీలావసించినచ్చెను.

86 కార్యసాధనవిధానము మంచి దను నీతి బోధింపఁబడినది.

90 “ననిత యరగన్న” అనుదానిగోఁ దపము (నిరంతురీక్ష) బలిమివి గాఢ్యసిద్ధి గలిగించు నను నుత్తమసిద్ధాంతము.

97 “వాగ్భాషణంభూషణం” అనుదాని యభిప్రాయము.

113 లజ్జ నవిద్యగోఁ బోల్చి గురూపదేశమున నవిద్య నశించు నను మహాభావము స్ఫురింపఁజేసెను.

124 “సాంజనాతి”—ఇందుశబ్దచిత్రి మయిన యమకము.

138 “బ్రహ్మ మననోష్ఠ”—అద్వైతసిద్ధాంతము. చూచితీరా శ్లేషమహిమ! అతిశృంగారములోనుండి మహావేదాంతమునకుఁ గొనిపోయినది.

145 “గరితలింబోష్ఠి”—ఇందుఁ గల్పనావిశేషము.

151 “మృదుపదమై”—282 “సుసీసాదత”—ఇందు రసావహ మైనచోదోషము గూడ గుణమగు నను కవిభావము తోచుచున్నది.

163, 236 గగనకుసుమము-అప్రసిద్ధ మని తార్కికుల సంప్రదాయము.

174 “వయోధరమండలము” అను శ్లేషరూపక మహిమచే వర్ణాకలము ప్రత్యక్షమగుచున్నది.

176 త్రివేణిస్నానమున ననంత సౌఖ్యముకలుగు నను పౌరాణికభావము.

188 తపముచే నణిమాడ్కిసిద్ధులు గలుగును.

191 ఆత్మస్వరూపమును జైలుపాలుచువిధాన మతినిపుణముగా నిరూపింపబడెను.

197 గురుశుశ్రూష పరమసుఖంబు.

202 రూపక మహిమ మిందుఁ గలదు.

223 ఈపద్యమునందు (అహిభయము) స్వపక్షభయము గలరాజరాజ్యము క్షీణించు నని చూపబడినది.

229 బ్రహ్మతత్త్వము.

230 భగవంతుడు స్వదీప్త.

241 భగవంతుని దర్శనమైంపును సర్వహృదయగ్రంథులు వీడిపోవును.

270 ఈగద్యము ప్రభుమాశ్వాసములోని “వెంశియుజగజ్జన్మాది” అను చెందగద్యమువంటిది. ఒకవిశేషము—అం దద్ధాలంకారములే గలవు. ఇందుఁ గొన్ని శబ్దాలంకారములును గలవు. కుండలిబంధము, నాగపద్మబంధము, మాలికా బంధము నిట్లు “నానాలంకారలీలామూలాస్పదంబై తనరు.”

మొత్తముమీఁద నీనుహాప్రబంధమున శృంగారరసము ప్రధానము. మిగిలినవి యంగములుగా నక్కడక్కడ నొచిత్యానుసారముగా నిరూపింపబడినవి. కదలీపాకము ప్రాయికము. అక్కడక్కడ వారికేళపాకము గూడఁ గలదు. శైలి లక్షణలక్ష్మితము. గుణాలంకారము లత్యంతమనోహరములు. రీతిన్మత్తులు రసానుగుణంబులు. భావంబు లతిగంభీరంబులు. అనర్గళ మగుకవి తాధార. చాఁకిం బదిరెట్లు వేరవేఱాంత సంస్కృతప్రాకృతాంధ్ర వ్యాకరణ తర్కమీమాంసాలంకారాది సకలశాస్త్రసర్వతోముఖపండిత్యమహిమ. దానికి నూలురెట్లు శ్లేషచనుత్కారము. విద్యుత్కించి రచించిన యీమహాకావ్యమునందలి భావములు సుబోధము లగుచు విపుల మగు వ్యాఖ్యాన మపేక్షణీయము. మన యాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారు తగిన యత్న మొనరించి వాఖ్యానము చేయించి ప్రకటింపఁ గడంగుదురు గాక ! మూలమూలల నున్నయిట్టి

మహాగ్రంథములను సంపాదించి ప్రకటించి కవులకీర్తులను జరస్థాయులుగాఁ జేయుదున్న యీ పరిపత్తువారికి జగత్కా-రణం బైన శివేశ్వరేశ్వరీవాది నామములచే భావించఁబడు సగ్రహహృము దీర్ఘాయురారోగ్యైశ్వర్యజ్ఞానసరోవరభివృద్ధులను జగదుభయకాశతృప్తినిరంతరదీక్షాదక్షతల సిద్ధుఁగాక!

గీ. చిలుకపలుకులు చెవులకుఁ జెలుపుగొలుపు

నల్ల దక్షిణవాక్యము లొత్తొత్తపి

నందఁజేసెను పీఠ నారాయణాస్థ

ముదముగన లోకబుధులు ప్రమోదిరూప!

ప్రమోదదక్షిణాయనము,

పితాపుగము,

} శ్రీపాదపావయ్యశాస్త్రి.

} శ్రీసూర్యరాయాంధ్రవిభులు వార్యపాఠ

పండితుఁడు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము

ద్వితీయభాగము.

— విషయసూచిక —

పుటలు.

1. వసంతర్తువర్ణనము	౧
2. గ్రీష్మఋతువర్ణనము	౪
3. వర్షఋతువర్ణనము	౬
4. శరదృతువర్ణనము	౧౦
5. హేమంతఋతువర్ణనము...	౧౨
6. శిశిరఋతువర్ణనము	౧౨
7. శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజుం జూడఁబోవుట	౧౪
8. శ్రీకృష్ణుడు వేట నలుపుట	౧౭
9. శ్రీకృష్ణుడు కాళిందినిజూచుట	౧౮
10. శ్రీకృష్ణుడు కాళిందికడ కర్జునునిబంపుట	౧౯
11. శ్రీకృష్ణుడు కాళిందినిగొనిపోవుట	౨౧
12. శ్రీకృష్ణుని మంగళస్నానము	౨౪
13. కాళిందిని జెలు లలంకరించుట	౨౮
14. వివాహవర్ణనము	౨౯
15. శ్రీకృష్ణునకుఁ దాంబూలమిచ్చుట	33
16. అప్పగింకలు	33

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

ద్వితీయభాగము.

—చతుర్థాశ్వాసము—

క. శ్రీమద్భార్గవరామవి, రామశరస్తామధామే రమ్యభుజబహు
ద్వామాభిరామ సుతసే. తానూ సాకేశధామ దశరథరామా.

వ. మహాత్మా దివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము

—౩ వసంతపువర్తకము—

క. అంతట విమలక్ష్మీరత, సంతతసుమనశఃదంబరంజనతలం

బొంతై నురభికి మిక్కిలి, వింతై యేతెంచె సుభి విరహులు †జగడన.

గీ. ఉదయరాగచ్చదంబు మైనూని కొనగఁ, దలచి వనలక్ష్మీజ్ఞచ్చదంబునిడిచె
మాధవుసరాక కని నృక్షమండలంబు, చాల్చుగనుబుజ్జీర్ణచ్చదంబుకారె.

సీ. నిజలాగవ్వాంతనిగ్నిద్రితోధ నొసంగు నిరుపమమహిమచే శ్రీనెగడువాడు
శుకముఖద్విజరాజమావుల కిం పైసఫలములు చేహర్పణ గలుగువాడు
బలుజనిచే నైనయలజగి సహియించు మానుల మధురోక్తి మనుచువాడు
తెలిపువ్వునీటిచే దేహయాత్ర ఘటించు మాదుకర శ్రేణి మంచువాడు
సాధుసుమనోపరంతరసౌష్ఠవైక, మూలకారణ మైనట్టి మేలువాడు
మాధవుడు వచ్చె నవ్వేళ మధురలీల, వనరమాంగన యామోదమున మెలంగ

సీ. తనను దక్షిణజగత్ప్రాణున కేవేళ జెడఁమాన్యగుణంబు సేయుకతన
నతిరక్త వల్లవప్రతితి వర్ధిలజేయు నభ్యుదయంబుచే నడచుకతన
నఖలనిస్సంగుల నాయాసపడఁజేయు నీలదేహుల కుక్తి నేర్చుకతన
సురుచిరాకృతి జాతిసుమనోవిలాసంబు కొదవకు నొడిగట్టుకొన్నకతన
నప్రసాదత కాటవ ట్టినకతన, నధికసాంద్రజోవాన్తి నందుకతన

గలుగునయశోవితానంబుకరణిగనుచు, నఖిలుచరియించునామనినాళిగొనుచు.

చ. అలకులచే జగద్విజయ మందె మరుం డన యుక్తి భూషకుం

గలుగును లక్ష్మమన్న నది గాదు జగజ్జయసాధనంబు లై

మెలఁగెడు చావగాణములు మేలుగ నిర్మితి చేసి మాధవుం

డల ఘోర సంగహీను విజయావ్యయం జేయు నసంగ లక్ష్మమా.

- మ. ధరః బాదుంబులు నాటి మాన్వడుచు వంధ్యత్వంబు పోగోరి య
త్తమరాజు ఘోషు మాధవుం గొలువగా దద్వంధ్యతోత్సాదన
స్ఫురణోద్యత్ప్రగవాభిరామఫలనంభూతు ల్లుటిపించు త
త్క(ర)దత్తానుజనుంజితాక్షత లనం గావంగవయ్యె స్పృశల్. ౮.
- క. ఫలగర్భిత గోను లతికా, కలకంఠు కుసుమగుచ్ఛఘనవక్షోజం
బుల మిగుల నొప్పు గైకొను, నలిశోచిత్యామచూచుకాంచీరోచల్. ౯
- గీ. పంబురసమునసుమనశకదంబకంబు, కాలగతి (?) దువునకాంతలజాలగూడె
దత్తమామూతి మైసపాతకముకీతన, విరిసెగాఁబోలు నననద్దివిరియుచుండె గం
న. అనియఁగఁ బుష్పవత్సభిధ నంటి రజోవతు లన్న పీరిచే
బరగుఁ తాలతాంగులయభంగురసంగతిఁ బొంగి నమ్మద
స్ఫురితనివాదము ల్లానుట చోద్యమై మత్తమఘనాతాళికిం
గర ముర నైన యవ్యవహారము మేనున నంట నబ్బిమే. ౧౦
- క. గిజకపడి కొనలు సాగక, యెఱుబులతాంగనలఁ జెంచి యెప్పుగఁ బుష్పం
బజఁ బుష్పమొగ్గుగుబ్బలు, నజల ఫలం జెరుగఁజేసె వలపుబుతు వొగిన్. ౧౧
- క. మాధవవిధనముఁ జెల్పుచు, సాధుకవిప్రీతి యెనఁగు సర్వాగమముల్
మాధవవిధనముఁ దెప్పిచు, సాధుకవిప్రీతిదములు సర్వాగమముల్. ౧౨
- క. మును వృద్ధికి ఘనబాసఁగిన, ఘనబుణ్ణ మొగిఁదీర్పఁ దులుకమిగిసుమపుటం
బుఁగ బొదిగి బుణ్ణముఁ దీర్చెను, గనదళిదంభంబుదాల్చును నూతిఁకన్ గర
గీ బంధురము లైయలచెనస్పతుల కెల్ల, సామనస్యంబు విఘటిల్ల భూమిజాత
భానయాకులవాఁగొండఁబరఁగఁగఁ దుగ్య శంబు నాటనుఘనవ్రజంబుమిగిలె. ౧౩
- చ నరనసమాళితకలితవాసన లూనుచు మాధవీయనో
మారుచి కాస్పదం బగుచు నాత్మనుసంగముడై కుజాతివి
స్ఫురణము మాన వర్తిలుచు భూరికవివ్రజమానసీయుడై
పరఁగెను మాధవుం దద్వడు భన్యఘనాకృతి మాధవాకృతిన్.
- గీ. యోగుల భరించి యరిచక్రియై మించి, భోగిసంసేవితాకృతిస్ఫూర్తిగాంచి
మాధవుఁడుమాధవుండగుఁబిదలంప, నలయపాంసులతాగుణంబుదుగానిగె
- నీ. పంజరగుహలలోపల నున్కిఁ గైకొని శర్కర మెక్కెడుజంతువిరతి
నతివృష్టి కోరిచి యశనంబు గానక గాసిల్లు మానిసంభూతములను
సరసులలో నుండి జలవాసవృత్తి చే వర్లిల్లు వరహంసవారములును
నలకునీ రక్కదనక్కడఁ ద్రావుచు నసియించు చేతనవ్రాతములను

సత్పరిగ్రహలాభంబు సంభవిల్లి, నుకతరామోద నుండెడు యోగితతుల
మన్నవయొనర్చె దావచ్చి మాధవుండు, కామితార్థంబులవ్వారిగాగనిచ్చి ౧౮
గీ. దీర్ఘవిశ్రుతిశబ్దవృత్తివకాశ, మాశ్రితాంచితమాధుర్య మభేగతప్ర

సాధమైయొప్పెనపుడువసంతముతువు, మహితకావ్యప్రకాశకృత్యతమువోలె ౧౯
క. పల్లవపేళలశయ్యా, వేల్వద్రీసులకుఁ దనిసి విసులభ్యనులం

బెల్లనయుచుఁ బుంసోకల, తల్లజులు వసంతవేళఁదనరిరి మిగులన్. -౨౦

చ. తెలివుప్రసీతివర్షము లుదీర్ఘములై యొనరంగ నత్తఱిన్

మలయఁగఁజొచ్చెఁ బుప్పొడిమమారము లెల్లెడల నిర్మలతరా

కలనసహించి దట్టమయి కానఁగనయ్యెఁ యోగదూరం

గలఁగెను దంపతిప్రతితి గాంచుమహోష్ఠ్యపుటూర్పుగాడ్పులున్. -౨౧

సీ. ఉవిదవుక్కిట సుర యుమిసిన నొక్కఁడుతరువు పాదాబ్జభూతమున నొకటి

చెట్టు, కేటొక్కటి తిట్టుచు దాసిన హిమోదసంపద నందివెలయ

ముద్దుల నెగవుల మురిపెంపుఁజాటలఁ గొగిలింతలఁ బ్రేమఁ గనుగొనుటల

నడుగుట నూపుట హస్తసంస్కర్శం గొన్ని మహిజముల్ చెన్నుగొనియె

నవనియందు ననేతన తానుభూతి, గనినఁగ్రూఁకులు కామినిఘటితగౌర

వావమానంబులొకటిగానలరరసికు, లలగుఁజుంతయఁజూచింతయతివహంత -౨౨.

గీ. చెలువుమీఱినయవ్వేళఁ జిత్త, మొదవ, నెమ్మిగైకొకమెలఁగెను నెమ్మిరొదలు

నెపుడుఁ బాయనివైజాత్యమిరభ్రుశ్న, యట్టివయ్యును సాజాశ్యమాశ్రయించె

సీ. అరసానుభూతుల సరసానుభూతులై మెలఁగుచుఁడఁగఁజేయు మేలుశక్తి

లేఁగొమ్మపొందులు లేకయుండెనువానిఁ దద్వత్తనందింపఁ దనకునేర్పు

బ్రసవవాసనలేక బడలుచుండెనువానిఁ బ్రసవాప్తిచమరించు ప్రబలమహిమ

పల్కు లింపులు మీఱఁ బలుకనేరనివానిఁ బలుకదిద్దినయట్టి పాటవంబుఁ

గలిగినవయోగిజనములఁగడుముదమున, నెనయఁజేయుపవంతయోగీంద్రుఁగన్న

యోగరహితజనంబులయుల్లములను, బెల్లు వర్తిల్లకుండునె పల్లటములు

క. సురభీరయమార్గచరా, స్థిరమాళస నమ్మదశ్రుతే ర్భవతి కుహూ

సరిహర్తా నేత్యేవం, వర్తవాక్కుల సవిరళముగఁ బలుకం బికనుల్. (1) -౨౩

ఉ. పంకజకోశపుష్పపుటభాసిమిళిందవిలాసవాస మై

యంకురసూచికావినిహతాహితమండలజీవితంబు నై

శంకిలఁజేయు నాభరతశాస్త్రము నామని దానిజాడఁగా

సంకురమూను మోదభర మన్యరీక్షణఁ గల్గి నేచ్చునే

— శిష్యుఋతువర్ణనము —

- క. అంతట ఘేనవి దోచెను, రంగమహాహ్వానుగతనిరంతకమిక్లే
దంతాభ్యర్థిభయతదృ, ప్తాంగమరీచీనిమిలితాశాంతంబై. ౨౭
- క. వరసునునోజీవిత మగు, సురభిం బజవంగ భువనశోషకతిగ్నా
కరదనుజుడు వడిగఁ దదా కరవివసంబులను మిగులఁ గాఁక దహించెన్. ౨౮
- క. ఆయెడ దక్షిణదిగ్భవ. వాయుపదత్రయి! నెన్న వరుణాలయది
గ్వాయువు సుపాదసప్త, ధ్యాయ యనం దగు నటంచు నడచు న్నుడువుల్. ౨౯
- మ. ప్రతికూలం దగుచందుగ్గిఁ గూడి విరహివ్రాతంబు నేచంగనో
యతిగాఢచ్చదశాశా ననుల ధ్యాంతారాతి దాపంగనో
యతిశోషాగ్రత నవ్యసంతుపయిఁ దా నందెం జుమీ నా బదా
హతి దూరాప్యత తోకబాంధపునియం దారూఢమై వత్తుల్. ౩౦
- మ. సతవాహంబులు మచ్చరం బొదవఁగా సప్తాశ్వము న్నెంటు న
ప్రతిమం తా రథమూన వందిడఁగ నాభావంబుచే శీఘ్రపుం
గతి పయ్యశ్వము గాంచ రేమి జడిమం గాంచెం బ్రయాణంబు భా
వతికిన్ నా దింసంబు లాయతము లై పాటిల్లె నవ్వీసవిన్. ౩౧
- సీ. నాదగు దాహగుణంబు కారణగుణప్రాప్తంబుగా జగత్ప్రాణుదాహ
సక్తిసంపత్తికి సంశయింపఁ బనేమి నీచుఁ డొక్కఁడు గంధనిలయగోత్ర
మంది తద్ధర్మంబుఁ జెంది స్వధర్మంబు విడిచిన నే జోన విమతు న్నెల్లు
జడశక్తకొనుట నే జలమునో మైత్రికిఁ జొరఁజిచ్చుహరియింతశరధిజొచ్చి
యనుచుఁబశ్చిమజలంధియందుమెలగు, భీకరాటోపబడణాగ్ని వెడలెననఁ
నఖిలజనములు భీతి నిట్టట్లు గాఁగఁ, బట్టుచాలక పడమటివెట్ట దోచె. ౩౨
- క. పుడమి విరియంగఁ గొలుకుల, తడికొలఁకులతడులకోడఁ దరలఁగఁ జింతుల్
కడు బడలి నీళ్లగాళ్లం, బడిగొంతులుదడువ మండుగ్గి(!)పడమరసాగెన్ ౩౩
- సీ. బలిసెను బహుదూరపదవి ప్రపలకోడ భూరిసరిన్యధ్యపులినవితితి
యెండసాగెను మార్గిగేహతకూపంబు లధిలేపాంభాళికంఠములతోడ
దీర్ఘత గైకొనె దినములు మతిమఱి యతిదృఢజలరజ్జుతీతులకోడ
మించెను మిశ్రోషలాంచదగ్నిశిఖాళి చటులదణానలచ్చటలతోడ
సంతతాన్నప్రదాతకు సాధుకర్మ, శీలునకు నీళ్ళ వలసలసేయవలసె
నతులవశువృద్ధి గలిగినయట్టిజాని, క్షేన శర్దాంబు వట్టుట యిదివిషయ్యె ౩౪

- గీ. కూటిపేదణికంబు గైకొనిరి మిగుల, నాతరముచేత బ్రతికెడునట్టివారు
ఖనన మొనరించితనయూత్రీ గడుపువాడు, కూలిగలుగుటన వ్యేరగూటఁబడిరి ౩౧
- గీ. తల్లి *పదమునందు ధార్మికమనముల, (సుకవి)కవితయందు సౌబగుమిగులు
గుబ్బలాండ్రీ వీనకుచమధ్యసీమల, నిలుచు శైత్య మనుచు నిలుచు బుద్ధి. ౩౨
- క. కూటినుచి పానమొందెను, బాటిల్లెను నీళ్ళనుస్సే పవనంబునకున్
మేటినురతములకూరిమి, గాటపుటుపగూహనములఁ గదలక నిలిచెన్. ౩౩
- గీ. చూడకయుఁజూచికొన్నింటిపేదనాడి, యరసియొకకొన్ని కూపంబు లాఁగికొను
చుఁ, బురుషు లింతలుచేర్చేట బురదనీరు, కడవ నెలితిగఁ గైకొనికడుబడలిరి. ౩౪
- క. హరభాలోద్ధతవహ్నియె, తిరుగం గ్రాఁపంగఁ పలచి చీపించె నటం
చురవడి వెట్టకు వెఱచుచు, మరుఁ డునుకుచశిశిరదుర్గమధ్యముఁ జేరెన్. ౩౫
- క. బలుబీటల వెఁబడిఁ జనఁ, గల (జల)జంతువులు మొదటఁగల పదనంఁటం
తెలువబలుగుబ్బు చలువల, నెలపుగఁగైకొను మగండు నేర్పున బ్రతికెన్. ౩౬
- సీ ఇనుఁడు, దాక్షిణ్యంబు నెనసి మున్లోకభాంధవుఁ దనఁదగి యనుద్ధతకరత్వ
మనువుగఁ దమకు జీవనసిద్ధి గావించఁ దనులోనిజంతుసంతతులతోడ
ముదము గైకొనె నదీనదము లంతటఁ గాలగతిచేత నత్యుగ్రకరతిఁ బూని
యతఁడు దాక్షిణ్యంబు గతముగా దినదినంబును నాత్మదత్తజీవనము నెల్ల
గాఁకఁగైకొన జంతులొకటికి లేక, మలమలముమాడఁజున్న లిగలయఁగ్రమ్ము
నందఱుల్లంఘనము సేయనమితవంక, భావమొనవంగ నెంతయుబయటఁబడియె. ౩౭
- క. పట్టపగ లెనయుభానుఁడు, బెట్టగు కాఁకల జగంబు బెదరింప హరుం
డట్టియెడఁ గాన సెకక, స్పష్టపుణి మెఱచె ననెడుతలఁ పుదయించెన్. ౩౮
- గీ. పవలధఃకృతరేభబావప్రచండ, ఘటనపటువృత్తి దీర్ఘతాచటల మగుచు
దివ్యతేజోగుణంబున దీప్తిగాంచి, సుకవికృతిరిగననయ్యెఁ జూపరులకు. ౩౯
- క. పడమటిసక నుదుకఁగఁబడు, పిడికిటివస్త్రంబు లెల్ల బెట్టాఁగఁ
గుడికరమునందు నిలిపిరి, కడు బూతం బనుచు వానిఁ గక్కారూఘుల్. ౪౦
- గీ. చిత్రీచిత్రీరుచివ్యాప్తిఁజెంది యరస, భావనిత్యాస్పదం బని పలుకఁ దగుచు
భీకరనిదాఘనమయంబుపెంపుగొనియె, జరమకావ్యంబుగొన్న సౌష్ఠవముగాంచిరగి
- క. పంకరుహబాండభాండము, పంకజహితతిగ్మకాంతి పటువహ్నిశిఖం
బొంకమఱ గ్రాఁగునవటిని, రంకుశధూమంబునం బరాగము వొడమెన్ ౪౧

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

గీ. భూరిరవిరోచి గాలెడు పుడమి వెడద, పెనముపైబండువెన్నెలచేరి యట్లు
మంటమీటిసయాశటమటియునుటియుబొట్టనిండించె రేణినిపులుగుడుటుము
చ. ఖరకరదుక్రతప్తదృఢకంజభవాండఘటాంతరంబునం

గరము మెలంగి కాగెనుడుకాంతవిభామృతముం జకోరసుల్

పరగు(గుటా)గుటార్భటులఁ జానముచేసెను నోరు పొక్కఁగాఁ

బర మనురక్తిమై మిగులఁ బాటిలుదప్పికి వేడి వాడియే రం

గీ. ఆతులమాధుర్యమకలంకమనుచువిబుధ, సముదయంబెన్నజగతిఁబ్రసన్నగించు
నక్కఱాభ్యదుదంచద్దవామృతము, గోలినుఖయించెఁజాలఁజకొంసు*కవిర

క చిచ్చునరి పగటికాశలనిచ్చన్ జక్కవలు సుఖతనిలిచెను గాఁతల్

హెచ్చెను వెన్నెల వానికి, వచ్చికజనరాండు రేలమఱుగునఁ బడుటన్ గిం
చ. తొలుత హిమాంశుమంజురచిత్రోయసునప్తకరప్రసన్నతన్

మెలఁగెను చంద్రికాంతముల మీఁదటఁ బర్వ ఛటచ్చటార్భటి

మిలితపుటాపురుల్ దిశల మించెను బిమ్మట రాలు మెత్తనై

నిలిచె ద్రవంబుజాలు బలునిర్భరముల్ గలిగెం గ్రమంబునన్ గం

గీ. చంద్రికఁడయ్యెనుదవనుండు చక్రివాక, దంపతులకెల్లనవ్వేళఁ దవనుడయ్యె
జందమామయుఁదలఁపనిచందముచుదె, యోగతిదభావహేతువులూర్జితముగ. గం

క. భోగులకు రాతినేళల, బాగుగ రుచియించె మధురచానకరసముల్

బాగై రుచించె నంతకు, బాగొ నిజనతులమోవిచానకరసముల్. గీ

ఉ. వేదిరాత్రులందు నరవిందఃపూవలవారి నిర్భరన్

ల్లాసముఁజేసె బ్రోపితవిలాసిఁధూ ధ్రుదికోర్తిబాష్పముల్

గాసిగ వీచునట్టి బలుకాశల వారుణదేశవాయువుల్

భాసిలఁజేయఁజాలె దదపారముభోదిగిర్మవాతముల్, గీర

క. వ్యాకోచమల్లికాక్షు, మాకృతు లవ్వేళఁ గాననయ్యెను జందా

లోకపరిలీన మగుచున్, వ్యాకీర్ణోద్గ్రస్తపరిమళాంచితమహిమన్. గీగ

—* వర్షయుతువర్ణనము *—

గీ. అమితభూతాపవినివాహితాశ్రయంబు, భువనస్థస్యానుసంతతస్ఫూర్తియెడ

మార్తచాతకసంశంసనోషధంబు, సంతగృష్టాభిము ప్రకాశ మధిగమించె గీ

క. తనబలుజీవనధనములు, గొని జగములనేచు గీష్మఘోరాసురునిం

దునుమాడ నెత్తె వరుణుడు ధను పన నవరాశ నింద్రధను పుడయింధెన్. గీ

*కవిశబ్దము పడిపర్యాయముగా వాడుచున్నాఁడగుమరదలిపడుచున్ మూ. ధ్రుదపాదకాష్పమూ

- సీ చంచలాశోషవైశ్వానరశిఖ లావ్పఁ జిత్రధనుర్లతాస్థిత లెనయ
 మేదురగర్జానినాదంబు లెనఁగంగఁ గరకామహోపలగతులు మిగుల
 నాశుగోధతవృష్టు లవిరళంబులుగాఁగ హరిగోపమక్రతాపార్శ్వ లిడర
 హాహిను లెంతేని వడి మించి నిగుడంగ నెశసఘోరాస్త్రవిహార మెనయ
 నలమయూరాదికవివర్త లలిముదమున, ఘనలెరస్తుతులొనరింపఁగాఘనుండు
 అఖిలసంతాపకారి గ్రీష్మాపకారి, కడక మాయించెనశ్వోపకారియగుచు గెల
 క. * వార్షికమహాభిషేకలా. కర్షణమునుండివిద్య ఖరఖరఖర తా
 ధర్మణకారణ మగు లే, ఖర్షభదిగ్వాయు వపుడు కడు దీపించెన్. ౫౯
- చ పడమటిగాలి దా జగముప్రాణము నుగ్రికరుండు గాంచునే
 వెడఁ గగులోకభాంధవత వేదనసేయు నటంచు శోయుచుం
 గడు నల(రె)న్ బలారిచెనగాడ్చు నదీన్యఘనుండు దోడుచిన్
 నకువ జగంబుప్రాణ మనునామము లోకములో విరాజిలన్. ౬౦
- క. జలధి, జుళుకంబునఁ గొను. బలునేర్పరి కుంభయోనిఁ బ్రాకింపుమఁ ద
 జలముగొను నేర్పు గన నన, జలకంబులుజమునతోడుచాయకునడచెన్ ౬౧
- గీ ఎగలు రేయి దివాకరుఁ బద్మనైఁ, బొదివి పీక్షింపఁ గను విరహిదళసంబ
 నేమమునఁజేయఁబూనుచు నెగఁజెమింట, విపులతర మైన(యాశ్చర్య)విషధరంబున్ ౬౨
- క. ధారాధరగళమరురన, ధారానిర్గ రిమునగమఁ దిష్ఠి విష్ణులకున్
 దూరించెను స్థమవిషమా, కారిజ్ఞానములు మావకం బొక్కటిన్. ౬౩
- క. స్థలజలభేదము మానఁగ జలగము ఎర్పిం బహ్నిశంబుఘటించెన్
 విలసల్లిక్షణవృత్తికి, బలుశాబ్దికు లాత్మవృత్తి ప్రితిసేయంగన్. ౬౪
- ఉ. అందముగాంచు నెట్టిజనరాండ్రీను జెండిలియాకుచో నుదిం
 జెంచు కలంకశో వడిగఁ జేరు గ్రహంతివధూటుల నిజా
 మందతరంగహస్తముల మంచి నెదుర్కొని కొంగిలింపుచున్
 డెందములోని యక్కలఁక దీర్చును దక్షిణవార్ధి నిర్మమున్. ౬౫
- సీ అహితాగ్నుల కెల్ల నాత్మవైశ్వానరరక్షయే కార్యసర్వస్వ మయ్యె
 భోగితైవను రాత్రి భోజనం బెచ్చట నన్నమాత్రీముకాని యబ్బదయ్యె
 సారమంత్రోపాస్తిచతురుల కళసంబు వార్తగల్గుట గానిచావియయ్యె
 బ్రతిగృహంబున కేగి ప్రార్థింప(ప్రార్థింప)శిఖయొకింతోనఁగిన జరిమయ్యె

- జంబుగూడలకనుములు దంబుమిగిలె, గలికసంపాదసంబులు ఘనతగాంచె
 నన్న దాక్షిణ్యసేరియు నతిభిక్షాకని, కై న సన్నంబు గల దను టరిది యయ్యె
 మ. చలువోద్భవనగర్జితధ్వనులు చంచచ్చంసలాహోమ లు
 దృటవృత్తిన్ ఖిటియిల్ల భీతి మడిచోచెన్ భీరురంభోరువుల్
 సజ్జమానంబులు మాని తమ్ము బలుగుబ్బల్ గృహసంఘర్షఁ జ
 ప్పుటతాపస్లుగఁ గొంగిలింప రమణుల్ ప్రాపింతు రానందభమున్. ౬౭
- సీ. భూవ్రజాసంతాపభూరివైశ్వానరజ్వలతో దాగాగ్నికీల యడఁగె
 సూర్యునీచుగర్జితార్థటులతోఁ గందలీసంపదల్ గ్రమ్ముకొనియె
 నవిరళఘాసాంకురారూఢమలతో గోక్షిగరుమలు పొంతులువహించె
 గర్జితపాదజాళండమోదంబుతోఁ గానరామోదంబు వాసిగాంచె
 జాతిమనుచు ప్రవరిమళభాతి కేక, జాతికేకారమాటుతోఁ జాలినగడఁ
 జాతక వ్రాతమదతమిసృములతోడఁ గలయదిక్కలఁగటికిచీకటులుబలిసె. ౬౮
- గీ. దినదినంబును శుదికాత్మతేజ మిచ్చి, మగుడఁగైకొన కోఁభనిమాననీమొ
 తరణిరణంబులన్నియులఁగెనేమొ ఘనములగుచునుగాకున్న నునిగనరె. ౬౯
- చ. జలనిపుథిపఁగాఁ బొడమెఁ జంద్రమయం బగు నుర్ముమున్న దా
 బలుఘనమండలంబు నడిచుర్వంగఁ జేయు మహాంబుధారతోఁ
 గలియుచు నీరమయ్యె నని గట్టిగఁదోచెను బుద్ధికానిచో
 జలమహానై నత్తజ్జీ బ్రజల్ గనరేల యొకప్పుడేయున్. ౭౦
- క. నిర్జనులతోన నాదిమ, నిర్జనుఁ డగునీటిచూలి నిరతస్ఫుతా
 స్ఫూర్తితవృష్టి న(ని)ర్జర, తార్జితమష్టిర్తియయ్యె నని ప్రక నుడువున్. ౭౧
- సీ. ఆల నెలఁచె యనఁగ నెమరెను దవృష్టి, యురువయోధరత్వమిరపుకొను
 శ్యామభావ మొదల సంతతమృగ, వికృతిమహిమకల్ల విత్తనంగ. ౭౨
- గీ. ఉరుతరంబగువృష్టిసూర్యోదయాస్త
 మయములెంతేనిగందిగ్ధమయన యపుడు
 సోమపుల కగ్నిఁ బ్రణయించుచోట నొనవు
 నసమయానుత్తసిష్కృతియహారహంబు. ౭౩
- గీ. అఖల మమృత మగునన్న లాచరించి, మువ్వలంగు విలాసంబుముచితాన
 యుక్తియతఁగైకొని యభివలల, మాధిభాబిహృ మన విస్మయంబొసంగె. ౭౪

చతుర్థాశ్వాసము.

క. భూరిప్రసాదమధీరిమ, ధారాగుభ(ము) సుతతస్సృజోజ
సార్వముల వ్రభమండలి, గారించు న్నవరసప్రకారపు గవితక. 21

ఉ. జీవనమున్ హరించి యును, జెల్వనిఁ బాపియు, జన్మకోటికిం
గేవలహానిఁ జేసియును, గేరు నినుం డధుగన్ ఘనము
జీవనవృద్ధి గైకొనుఁడు, జెల్వనిఁ గూడును జన్మసంతతుల్
శీవి వహింప రాజులు పటిష్ఠత. గాంచె నదీవిలాసినుల్. 22

గీ. పటుఘనాఘనమండలి ప్రసరదనము
వర్షధారానిరస్తసంజ్వరత గాంచుఁ
జాతకుఁ(డు)తద్గుణముఁజెందు జగమునందు
విషముభావంబుగైకొను విస్ఫుటముగ. 22

క. నవరసబంధుర మేరియు, నవీరళకణ్ణాతికటుకవాన్విత మయ్యెన్
*అవగతరసావకర్షం, బపునే యుత్సృష్టరసమహత్త్వంబు మొగుల్. 23

క. ఘనమండలి యత్కున్నతి, గనుగదొల్తం బిదమఁ గరకకలితకుసుమజా
లనవజలసేకములఁ దా, మొనముపును నీలకంఠముద మొనరించున్. 24

చ. సరసఘనానుషంగమున సుతతతాపము మాని భూమి దు
ర్భరతరవంకమగ్నతరుఁ బాల్పియెం బికింప నద్ది యే
కరము నిదానమా జగదఖండసుఖంబున కాదిమూలమై
పరఁగు నపారసాధుఫలభారసమృద్ధికిఁ జిత్రమెంతయున్. 25

చ. పడమటివెల్లచేఁ గను పథంగురవేదన గాంచఁ జూచి తాఁ
జికిముడి(చా)టుమై నిమరఁజెందక నందకపాణి యప్పు డా
కడునెకపే రడంగఁ దనకాన్పు సుఖంహగ రెండుకన్నలున్
బడలికిఁ దీటి చెల్వగొన వారిధిఁ గూర్చు ఫణీద్రవ్యయ్యై. 26

క. ఉరుగర్జితవాద్యగ్వని, సుగుచిత కేకానివాదసుధ(గీ)తంబుం
దరుణాయూరీనృత్యము, పరఁగన్నాట్యంబు మిగుల భాసిలుచుండున్. 27

గీ. ఘనతగల్గె జగద్రక్షతర జడత్వ
మార్ద్యత ఘటిల్లెఁ గావున నచట భత్వ
ముత్వవరమాఘిచితమన్నయొటపుమీఱఁ
బొదలివర్షాభుప్రలు చాల రొదలుసేయు. కవులు 28

సీ. నిర్జాతగర్జితవిరువమకోపప్రసాదవిహ్నిక్తులు చాలఁదొలుక
విద్యున్నటిలాస్యనిలసంబులుమీఱ నాపారకారుణ్య మతికయిల్లఁ

జాతకబర్హిణచతురాధ్య లలరంగ జాతు లామీనవిస్తార మెనయ
 ఫలహేతుధర్మసంభరణశక్తి చెలంగ సంతాపవార్తలు శాంతిగొనఁగ
 రాజహంసవిలాసంబు రాణదొలఁగ, సమతవర్తిల్లు చున్నతస్థాన మెనసి,
 ధరణిపాలించె ఘనుఁడుచిత్రంబుగాఁగ, బాక మొక్కటి యెక్కువైవరఁగెఁగ ని
 గీ. మానకృతమైనవిరహంబుఁ బూనన మ్యో, దరళనయనల కవ్వేళ ధరణిగోన
 ఖనకసంపాదిత ద్రవ్యకారవంబు, సాధికరణంబు కర్ణధారాళి నయ్యె. ౮౧
 క. కట్టువడ నేటికాల్పడ, బెట్టగువర్షములఁ గొనెను బేరముతోడన్
 మిట్టమిట్టంటువల్లెలు, గట్టిగ మొనమాపసాగెఁ గట్టులతోడన్. ౮౬
 ఉ. కాలువలెల్ల బల్లుదులకైవడిఁగాంచె నదీలలాముముల్
 గేలి యొనర్పగాఁగడఁగెఁ గేవలమబ్ధి నతండు నీరమా
 లైలయుఁడైన దావికృతినందక యుగళ వికారిహేతుపుల్
 చాలమెలంగినన్ వికృతిసంగతిఁ గాంచునె ధీరచిత్తముల్. ౮౭

— శరదృతువర్ణనము —

క. తరువాత శరత్సమయం, బరుకుగ ఘటియిల్లె సంబుజాక్షస్వాపా
 పరనామకబహిరంగము, హరియూరుఁగఁబాలు సంతరంగం బనఁగన్. ౮౮
 గీ. వారివాహరసారంగవర్ధమాన, బహునదీకుంక బాహుశృపాటనక్రి
 యాతిదక్షిణరామనామాభిరామ, మై శరత్తాల మామోదయలరనమరె. ౮౯
 సీ కాలవశాగతఘననీలతా స్థాయిభావభిగాదేశధద్రమూర్తి
 సర్వసరిన్నీరసంపదనచ్చతాద్విత్యావల్గీడివ్యకుక్తి(?)
 రుచిరకేకీవచోవిరుద్ధధిక్త్వద్వోషననుసంభినైకసశ్రయంబు(?)
 'సరసిజాహితబింబసత్తావ్యశోభాతిశయ హేతుహితపరిష్కారమహిమ
 మూర్జితహరిప్రబోధగురూపదేశ, మఖిలహంసగణాకర్షణాధ్యమంత్ర
 మంబుజాతప్రభావ్యంతితాంజనంబు, దసరె నె తయు శరదభిధానముతువు.
 క. సరసతక్త్తి బ్రహ్మద, స్ఫురణంబున నదులుమెలఁగఁ జోద్యంబుకు నే
 విరసితభావము నందియు, నరుదారఁ బ్రసన్నభావ ముంచె వరుడుగఁ. ౯౦
 క. కలుషతఁ గడపెనుశరదృతు, వొలయుఁగ సుఖపారవశ్యమొదవ న్నదికాం
 తలపులిసకటితటాంబుల, నలరారఁగఁ బూని రమలహంసకగణముల్. ౯౧
 గీ. అలకళాధను నలరించి యవనికుంక, కటిమవారిచి యుద్యోగిబంధ మెడపి
 శరము విడువక యాశరత్సమయమెనయ, నేటిభోటులకలుషతమీటెముటియు.

- క. ఆరతి నంతయు విమలం, బై తనరె బ్రోషితాంగవాంబర మొకడున్
శ్రీరమణితోడుమై వి, ఖ్యాతిన్ వర్జిల్లునొక్కయంకము కోదగఁ. ౯౪
- క. జీవన మంతయు లోకో, జీవనమున కిడుచుఁ గార్యసిద్ధి వడసి మై
కేవలపలితంబుగఁ దా, బోవదె ఘనపూజ యక్షపుంగవదిశకుఁ. ౯౫
- మ. వటుసంరంభవిలాస మొప్పుగ జగత్పాణుడు ప్రేరేప ను
త్రటగర్జాకృతశోక్తు లుప్పటిల లోకత్రాణకై జీవనం
బటు వోవైచి యసారఁడై ఘనజడుం డాహ వెలంబోయి దా
నటునిట్లున్ ద్రవియించు లబ్ధులకు సౌఖ్యం బబ్బునే స్వద్యుతిన్. ౯౬
- క. రాజధనుస్సులు నిర్జర, రాజధనుస్సుల మెలంగు*రాణంభాఁధ
శ్రీజనచంచలహృదయా, భోజంబుల నీటికలఁక పూని వసించెఁ. ౯౭
- చ. నెలయునుమోము లక్షునును సిద్ధపుంగస్తుఃబాహుఁ జెంద ని
స్తులఘనకేశపాశము ప్రసూనవిభాసిత మై మెలంగఁగా
విలసదనూనతారకలవంతరుచిల్ దిశలం జెలంగఁగా
నెలయుచు నధలత్నీ యశీనేల మొనర్చు ముదంబు చూడ్చికిఁ. ౯౮
- గీ. మధురరసము ప్రసన్నత మాన కూని
మధ్యవృత్తులుగొనుచు నిమ్నగులు కృతుల
చెలుపు గైకొని మోదంబు సేయఁ బూన
ఘనముగఁ బ్రత్యక్షర్షింబు గలుగునేని. ౯౯
- గీ. నీరసం జాచు జాడ్యైకదూర మగుచు
సుప్రసన్నత గైకొని దీప్రవిష్టు
వదమునందు మెలంగునప్పటిజలదము
పుణ్యపురుషునిభావంబు పొందు గొనియె. ౧౦౦
- క. నెల ధీరలలితుఁ డయ్యెడు, నలనిర్జరవదవి రంగ మనదగుఁ దచ్చీ
నెలఁగునటియగును దారలు, లలితతదంజలివినిస్సర స్తృడుసుమముల్. ౧౦౧
- గీ. లలితమైతోచునట్టి కళావదంబు, వింతయైతోచునేల యమాంతమైనఁ
దలఁచుఁ జిత్రంబుగాదె ద్రుతప్రకృతికి, వేషముమైయద్ది మిక్కిలివెలయుచున్న.
- క. మధురరససాధకంబై, యధిరాజమహారణక్రియాబోధక మై
యధికతరససంకరవా, క్షృణియం గొని యాశరత్తు ప్రాణిమ మెఱసె. ౧౦౩
- క. ప్రకటితకాళాకాళా, వికలసవర్ణత శరత్తు విదితం బయ్యెఁ
వికృతికిఁ బ్రకృతిత్వము గొని, ప్రకృతికి వికృతిత్వ మొందు భావన్నగుచున్

— ౧ హేమంతముతువర్ణనము —

- క. సర్వజగద్విజ్ఞానా, ఖర్వవిదానా బ్రహ్మత్రఘోరవిద్యా
సర్వస్వహృత్యవిద్యా, భూర్వహమై మించుమంచు దూకొనె బిడకకా. ౧౦౬
- ఉ. తమ్ములదాయ మేల్గనగఁ దాళక తమ్ములనే చ మంచుది
చ్చ మ్మియాదమీట వడిజొన్నగఁ దమ్ములతోడ నాత్మ స
ఖ్యమ్ముభరించు కల్వలును గాటియఁ జెందెను మిత్రవర్గఘా
తమ్ము నెఱుంగఁడయ్యె నుచితస్థితి గాంచ జపండు నేర్చునే. ౧౦౭
- క. అహతాకారతః *త్రైకొనె, మహికాసమయంబునందు మిగుల నెగమచుకొ
మహికాసమదయ మంతట, రహితసౌస్థితియనగఁగింపిత వ్రాయఁగనగునే
- ఉ. నింగికిముట్టి తోడుతన నీటుతొలంచెడు వింధ్యశైలముం
జెంగఁగఁజేయ మంచుమల చిత్రముగా వడి రోదసుల్ గమం
బొంగుచుఁ గ్రవ్వెనో యనెడుబుద్ధి జగంబుల కావహిల్లఁగా
భంగము లేక యెల్లడలఁ బర్వె హిమాని సరంతరంబుకా. ౧౦౮
- క. మంచు గిరితరుల ముంచగఁ, వంచకభిల్లుండు వెదకు వలిమలతేరి
ఎంచుకొనఁగడఁగి రమరు లుదంచితనిజనిలయనివసదామరతరులకా. ౧౦౯
- క. ఆరూఢహిమ మడంబఁగ, నేరుపు గొనఁడయ్యె నినుడు నెఱిబగటచు నీ
'హరమివభాస్తరత్తితి', స్ఫూర్తోపమ యొనర మిగల జతనంబడియెక
- క. పదవర్ణస్ఫోటంబులు, గదియింపుచు ముఖపదమల ఘటియించు గడుం
బదిలముగ. ధ్వనులు శాబ్దిక, భిరురధరస్ఫూర్తి హిమముపెంపుమిగులఁగన్.
- గీ. ముఖపదోచ్చయమున ధ్వనుల్ మొనయఁజేయఁ
జాల నెనయించు రూపకమీలనముల
హిమకవీ యొనర్చుదృష్టాంతకములగరిమ
నమజగత్ప్రతియధరప్రణములుగాని. ౧౧౦

— ౨ శిశిరముతువర్ణనము. —

- గీ. దాసిమ్ముట మార్తాండిభానుచండ, భావసంస్తంభనాషధస్రాధవంబు
సంగతహసంతికాదృఢాలింగనైక, ఘటనచేటంబు నగుశీతకాల మొదవె.
- చ. చలి యిడువేదనం బడఁగఁజాలక పద్మజశౌఁశంకరుల్
మెలఁతల నాననాబ్జమున మించునురంబున సామిమేనున

*త్రైకొనె - త్రిసంస్కృతి-త్రివిధరాయఁడగునే మా.

న్నిలుపుచు నవ్వెతం గడవ నేటికిఁ బాయకు తత్ప్రదేశమల్
జలువలు గారవం బరుగఁజేయఁగ న*ద్దశకోర్వనేర్తురే. .

౧౧౪

గీ. అగ్నిదివసాంతసమయవిష్యస్తమిహి, పటుమహాపూరసాపూర్ణబలుఁడుగాన
సంతతాత్మీయకేవలస్సన్నిధాన, కలన శీతంబు వారించుఁగా యొకింత.

ఉ. శీతముచేత బాధపడు చిత్రజగంబు భరింపఁగా జగ

త్రాత దినేశుఁ డీశ్వరీతఁ దాల్చుచు నంబరమధ్యసీమఁ దాఁ
జాతురి నేగుచు న్నిటలచంచదచంచలదృష్టి కించిను

న్నీతముచేసెఁ గావలయు నెమ్మి ఘటిల్ల వారించుశీతము. .

౧౧౫

క. కాంతిభృశాలింగితధృఢ, కాంతాకుచకుంభచుధ్యగతసూక్ష్మబిలాం

భ్యంతరము గని యనంగత, కెంతయునలరుచును మదచుఁడెడయుంజలికిన్

చ. అరమెయినుండు నద్రిసుత యందపుఁగఁగిలిలేక చిచ్చు క

న్నర కడు శీతలింపఁ జెలి కడ్డము సేసెను గంతనాళను

ర్భరగరఁపిన్న మంచుమలరాయునియల్లుఁడు దేటచందమా

మరసిగలో విపాతిఖరమా బలుకుండలి లోగఁగట్టుచున్.

౧౧౬

క. †చలికిన్లోగకఁ నిలిదిరి, వలివెలుఁగులు వెదలుచల్లువాఁ డొక్కరుఁడుగ

విలసత్తాలాగరువో, వలిఁబల్బల నండగొన్నవాఁ డొక్కరుఁడుగ.

౧౧౭

క. అప్పప్ప యేరికై నం, జెప్పుగా శక్యమానె శీతముమహిమల్

నివ్వల కప్పులకుం దాఁదప్పక యన్యోన్యసద్వశతను ఘటియించుగ.

గీ. మూర్తికొటిల్య మెంతేని మొనయఁజేయు, నధరశబ్దప్రచారంబులడరఁజేయు

శీతలరసాతిదూరతఁ జెందఁజేయు, శిశిరకాలంబు దలఁప విచిత్ర మయ్యె.

శా. ఈరీతిన్ ఋతువుల్ విరాజిలఁగ నయ్యెణాక్షి పద్మేక్షణ

కారధ్యానరసానుభూతి ఘటితాఖండప్రమోదప్రవా

హరజ్యన్నిజవృత్తియోచు హృదయం బన్యక్రియాజ్ఞానమా

ధ్యారూఢం బయి యొప్పు నక్తజపునిష్ఠం బూని యుండొగడున్.

౧౧౮

క. జగదండమండనోజ్జ్వల, భగవత్పదవాచ్యనామ ప్రణమజ్జనతా

సుగమ నిగమాంతమానస, శిఖరాజా రవిరసూజకల్పమహిజా.

౧౧౯

గద్య ఇది శ్రీమద్రామచంద్రచరిత్రావిందమిళిందాంతఃకరణ పోలూరి మాధవ

యజ్ఞసముజ్జ్వల త్రృపోక్షిత కలాహాసాదిత పాండిత్యాభరణ ప్రభంజనవం

శాబి రాకాశశాంక నిరంతరా రాధితవిచక్షణశశాంక అభినవనన్నయభట్టా

రక అహోబలపత్యాహ్వయకవి మహావాసాధ్యాయభట్టారక ప్రణీతంబై

న కాళిందీకన్యాపరిణయం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

— పంచమాశ్వాసము. —

క. శ్రీపార్వతీసతీపతి, చాపవిలోపినపటిష్ఠ జలదాభలస
ద్రూపక జగత్పదీపక, భూపకవరసార్వభౌమ పురుషలలామా. ౧

వ. దేవా దివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. ౨

— శృష్ణుడు ధర్మరాజుం జూడఁబోవుట —

చ జగములఁ బ్రోవఁగా మనజజన్మముఁజెందు పురాణపూరుషు
డగణితధక్తి సశ్యోకుతాదికయాదపు లంటికొల్వఁగాఁ
దగిలినప్రేమచేఁ దరలఁ దన్నొకపెన్నిధిఁగాఁ నెప్పుడఁ
మిగిలెడుధక్తిచేఁ దలఁచుమేటి యమాత్మజ సానుజుం గనన్. 3

క. ఇంద్రార్చివైరి చనుచు మ, హేంద్రపథంబుచూచె నింద్రమహీభూ
సాంద్రసుమవిసరవిగళద, తంద్రమరందైకపూరితస్ఫుటసరసిక. ౪

సీ. సర్వభాషావచస్సంపన్నధానంబు, సాధ్యసిద్ధవచోవిచారితంబు
శూరసేనాధారతారుచిమంతంబు, వ్యత్యయకార్యోపపత్యనుగత
మనుస్మృతభవిలాసాయోగసిద్ధంబు, కేఫోపహతదృఢోల్లేఖితంబు
లన్యభాభావప్రహణిరూఢంబు, సప్తాంగరూపప్రశస్తమహిమ
మైవిరాజిల్లు చప్తభాషావిశేష, సముదయస్ఫూర్తి హసియింపఁ జాలునట్టి
పురవరంబు హరిప్రథపుణ్యనామ, మయ్యతానందమునఁగాంచె నచ్యుతుండు.

గీ. అపుడు శ్రుతులకు నెప్పుడు నబ్బఁబోని
యసమబాణమహావీరునబ్బగాని
నవిధసంప్రాప్తి యతిథివైభవము గాంచె
సుభగమహిమంపునమవర్తి సుతుశ్రుతులకు. ౫

గీ. వెన్ననాగమనంబుఁ దా విన్నయపుడ, ధర్మతనయుఁ డాకర్షణఁ దరలఁబనిచె
ఘనతరానంద ముగతనమనసుతోడ, వా నవసుతాదిహితుల సేనాసహితుల.

ఉ. కూరిమిమీఱఁ దన్నెదురుకోఁ బవనాత్మజ నాత్మవత్తుముం
జేరిసుఖంచ పుణ్యమలఁజేరిచి నమ్రుజోత్తమంగఁగ

- ధీరుల నింద్రనందచుని దేవభిషక్తమజన్ముఁ శుభా
ధారవచస్సుధుఁ జిలికి ధన్యులఁజేయుచు నేగి యంతటన్. ౮
- మ. ఒకచో మాధురీఁగుల్లు పల్లుగఁముఁ లింపొదగ వేత్తొక్కచో,
బ్రకటప్రాథవచోనిగుంభనలఁ దీవ్రస్ఫూర్తివర్జిల్ల నే
కకదోషంబును లేక శావ్యమణి జోకంగాంచు నాస్థానిలో
వికచన్నాయకరత్నమై యురుగుకృష్ణీకాంతు నీక్షింపుచున్. ౯
- చ నతు లొసరించుపుణ్యుల కివారతసౌఖ్యవిధానదక్షమా
గతి ఘటియించునప్పరమకారణతత్వము ధర్మమాతికి
న్నతియొనరించెఁ బ్రాక్స్వజనినమృత సంతతి తన్నిరంతరో
న్నతి కగుఁ గారణం బని జనప్రకరంబు నుతుల్ సుటింపఁగన్. ౧౦
- క. చాగిలిమ్రొక్కి నయప్పర, యోశ్వరు గ్రుచ్చి యెత్తి యోగీశహృదా
భోగసమనిజభుజాతర, యోగింగా ధర్మతనయుఁ డొనరించెఁ గడున్. ౧౧
- మ. అలవేదాంతసరస్వతీసముపసూహం బేఁ గైకొని య
బ్బుతేజంబుఁ తనంతఁదాన నిజదోష్టంధంబుగోఁజిక్కి ను
త్తలితానందపయోధిఁ దేలుచు నజాతద్వేషి ననోబ్బులుపు
ణ్యులు లేరొచు మదిన్ గణింపుచు వరేణ్యున్ శౌరేఁ బల్లెం దగ్గన్ ౧౨
- గీ జఃజనయన యిహముత్ర ఫలవితాన, మూలకారణ మని మదిఁ జాల నమ్మి
నీకువదధక్తి చేకొని నిలిదివాఁడ, నితరము నెఱుఁగఁగద యిట నీవెనాఁడీ. ౧౩
- ఉ అట్టిడివాఁడ నేనెలుల సంతతిదాత కవాప్తకాయునిన్
గట్టిగఁ గొన్ననీకు శుభకల్పనసేసెద మారకుండఁగఁ
గిట్టకు గాన నాదికవి(?)నేరెక కుష్టుఁడ్రుచి శిష్టున్
దిట్టముగాఁగఁ బ్రోచికొనుదేవర వ్రే జగ మేలు ముచొగిన్. ౧౪
- ఉ. లెక్కకునిక్కు జన్మముల లేతకుఁడక్కినభక్తి నే నతుల్
మిక్కిలిసీకొనర్పితి సమిధగుణాకర తత్పంబులై
దక్షిణ * నాయనమృతయుఁ దావకనమృతమున్ సమానులన్
నిక్తయు ధిక్కుంచితిని నిస్తుఁపుయ్యతస్సమృద్ధులన్. ౧౫
- గీ. తమము వారియించి వస్తుతత్వంబుఁ దెలుప
నీవకా కన్యదేవత నేర్పుఁగవదు
దురితసంహార జగతి ఖిద్యోతుమహిమ
యొనరు నేరీతిఁ దలఁప ఖిద్యోత్తమునకు. ౧౬

వ. ఇట్లుచితాశీర్వచవరచనాపురస్సరనిరస్సర ద్వివితమాపృతామృతంబులక్ర
 వఃకూళంబులు పూరించుచు నుదంచితరోమాంచకంచుకితసర్వాంచులై
 సర్వముగకాయతనవిజాంగస్సంగతాభంగురసుఖ బెట్టకేలకు విడలి
 యమునతోఁబుట్టువుగా రాబురబట్టి వేల్పురాకట్లు దిట్టఁపుటాసనంబు వే
 ట్టింప చందధివసించి బ్రహ్మాండభూకజంబూద్యోవభూపాలపురహరిప్రస్థత
 న్నిలయతత్వభాతత్వినహసనాశ్రయోత్తరోత్తరోత్తర్వనిష్కర్వతత్వను లగు
 తత్రత్యక్తులవాక్రసారంబులు ససారాబులై వెలయు నుత్తరోత్తరసూక్తు
 లం దత్తృతప్రశ్నప్రయత్నంబు సఫలంబుగా ననుగ్రహించి సహభోజన
 సహశయ్యాసహసనసహసంభాషణాదిక్రియల యమాత్మజ సామజ్య గృ
 తార్థం గావించె నిట్లు కతివయదివసంబులు గడువ నంతట నొక్కదివసంబు
 న దివసేశ్వరునినుమనునియనుమతంబున మృగయావిహారవిలాససమాలింగి
 తాంతఃకరణంబులై సత్యభామారమణుండు సత్యకావత్యసముఖయాదవ
 వీరులు చేరికొల్ప బలారినందనుం డనుసరింప గుణవృద్ధిసమాశ్రయత్వం
 బున సనాదేశవిషయత నిత్యత్యాహరవర్ణనవర్ణత మెఱియు శూరాగ్రసరు
 లగ్రసరులై సమదేర సమానశబ్దప్రతిషేధ నిష్టాధారత “నిష్టానంజ్ఞాయా
 సమానశబ్దప్రతిషేధ” ఇతివాక్తికోక్తి ననుసరింపుచు దద్గుణవిషయతం గృ
 తసర్వాదినిపాతనతవహించుట సర్వప్రాతిపదికంబు నపహసింపుచు(?) ద్వితీ
 యవక్రతము ద్వితీయక పవర్గచతురవర్ణప్రతిపాదితనాదమేకరీకృత రోదసీ
 కుహరంబు లగుకౌలేయకల్పజంబులు మదికి నుల్లాసంబుగా వెన్నాడ వా
 గురజాలక్రమఖిలప్రధానసాధనసామగ్రీనను దగ్గు లగునగణితమృగయాప్ర
 కాండు లండ గౌన నామలింగానుశాసనంబుకెవడి సింహాదివర్గ సంమిళి
 తంబై మహారాజాస్థానపగిది నానావిధకవిప్రేక్షాకోక్తి సంకులంబై ప్రాకృతం
 బుకైవడి వర్తీకభవపదానంబై తర్కంబుచెన్నున సతికర్తవ్యమేయంబై
 ఛందంబుభాతి మత్తేధశాద్దులవిక్రీడిత లక్షణక్షీతంబై భరతంబురీతి సిం
 హ విక్రీడితపాణిపురకరినాస్త ప్రసర్పితాకలితంబై యుత్తమకావ్యంబువదు
 పున ననాచ్యమహిమంబై యలంకారంబు తెఱిగున ససనువిషయవివ్యా
 సంబై మీమాంసక విధంబున నాన్యాయప్రభూత శాఖావైఖరీప్రకాశంబై
 పాణినీయంబుననువున వృద్ధాంగగోత్రాశ్రితంబై త్రిలింగభాషానుశాసనం

బుచెలుపున నున్నిద్రపాణికంబై యత్యదృశ్యం బగు నొక్క కాళిందీతీరకాంతా
రంబు ప్రవేశించి.

౧౭

—శ్రీకృష్ణుడు వేట సలుపుట—

క. నలుదెసలఁ గాపు లునిచెన్, బలియుల మృగయులను వీరబలశాసనఁ
జలజాతపత్రసయఁడు, బలశాసనతనయుఁ బలిచి పటువేగమునఁ. ౧౮

గీ. అతులచాతుర్య మొదవంగ నమృతాత్మఁ
డమర ఘటియించె నపుడు పూర్వాదులందు
సంభవతత్త్వయమసంజ్ఞ* సరగఁ జేసి
సకలవిబుధులు విరుతింప నద్యవ్య(వ)స్థ.

౧౯

క. దిక్కులు గ్రమ్మి ధటుల్ రొద, లొక్తుల్లునఁ జేయ మృగము లురవడి బెగఁజ్జ
మిక్కుటపుసురవివాక్తులఁ, బెక్కుండ్రనీతకపులు బెసరెమమాడ్కిన్. ౨౦

క. జలజాతుమఱిది తమ్ములు, బలుమృగముల వెదకివెదకి పడఁజేసిరి దో
ర్బలమలర శాబ్దికోత్తము, లలయవశబ్దముల నెనుకి హరియించుక్రియఁ.

గీ. అలసనత్వంబులనస్తత్వములఁ గ్రియా శ్రవ
రాశయముల స్వరాదుల నవ్యయములఁ
దా నిపాతంబులుగఁజేసి ధరఁ డదంత
సంగ్రహాయతమతి యొనసాధుమౌళి.

౨౨

గీ. మాన్యఁ డైకటి యాధ్వనిమార్గవేది, లత్యమూలంపుధ్వని నవలంబనంబు
చేసి హరియించె మిక్కిలి వాసిగాంచు, తనకృతిత్వము మర్తవేత్తలనుతింప.

క. కరమరుదు కృష్ణమేఘం, బురుతరిశ్చరవర్షవైభవోదగ్రముగా
ఖరవైశ్వానరకీలఁ, విరళతలే కన్నియెడల వే కననయ్యెఁ. ౨౪

గీ. అవ్యయప్రకాశ మభివిభక్తికోజ్జ్వలం, బగళితోరుసత్వ మంతకార్య
కరము నొడు మెలఁగె సురుచిరతద్భిత, కృద్గణంబు డహనకీలితంబు. ౨౫

ప. ఇటు మృగయూవిహారంబు కొంతిప్రొద్దు గడపి చాలించి యమ్మిదుమాయ
లొడు రాజాహ్లాంబులగు నామిమంబులతో, బరివారంబు హరిప్రస్థంబున
కుఁ బోవఁ బడి పిత్రాంతివ్యాజంబున నెల్లునానుచుం డై కమలాననవర
మహాంసనీలకంఠసంసేవితం బై శుకిముఖసువికరసముఖభోగయోగ్యంబై
తనుభవిత్రాంతిస్వస్వావహరణప్రవణం బై శరద్రాకాశశాంకాకలంకిచ్చా

*లలరజేసి-మూ శ్రవరాశియములు-మూ, శ్రవికృతిమాజ్జ్వలం-మూ.

యాచోరప్రభాభరంబై తెలిదీనివైఖరిం బరిహసించు నొక్క కాళిందీనదీ
నుందరపులినతలంబున విశ్రమించి. ౨౬

క. కనియెం బద్దదళాక్షుడు, కనవినినమేలుసుషమఁగల ప్రియురాలిం
గనికనఁగరాని చంచలఁ, దనులత యచలంపునోచి దల మనుదాని ౨౭

—శ్రీకృష్ణుండు కాళిందిని జూచుట—

క. ఉపమానభావమును దన, కపకారముగాఁగఁ దలంచు నవఘన మగుచుం
దవముఁ బలు *కాఁకఁ దనకై, తేపియింపుచునుండునట్టి తవనతనూజఁ.

క. కనికని నిరతికయానా, దగధిత్వము) గాంచియేని కమలదళాక్షుఁ
డెనలేనిముదముఁ గొనుచు, మనమునఁగాళిందిరూపమహిమముపొగడుకొ.

గీ. ఏతదవఘనసంగతి నెట్టిముదము, †విషయవర్గంబుఁ గైకొని వెఁసె దానిఁ
గాంచుఁబునరేతదంగసంఘటనగలుగు, భాగ్యమెన్నఁటికబ్బునప్పటికీమగుద.

చ. సరసిరుహసనంబుఁ గొని సన్ముఖినీమ గృహీతవచ మైఁ
బరఁగఁగ శ్రోత్రియత్వమునఁ బాటిలి పూర్ణతపంబునేయఁగా
సరసిజగర్భ! యాయువిదచక్రదనం బొనగూర్చునేర్పు నీ
కరుదు ఘటిల్లెఁ గా కరయ నల్పతపంబున నిట్టి దబ్బునే. ౩౧

ఉ. సారసంగధిమధ్యమము సంఘటియింపఁగ యోగ్యవస్తుసం
భారము లేమినో యిది యభావముచేసి తె పద్మజాత నీ
నేరుపు నట్టు లెన్నుకొన నేరఁగనయ్యెద దానిమీఁదటం
జేరి వసింపఁజేసితివి సిబ్బెపుగుబ్బలు గొప్పఁకృమ్ముడిన్. ౩౨

గీ. ప్రస్ఫురద్యృక్తిసంబంధబలముకలిమి, నుల్లసించె నలంకృతు లెల్లఁ గాన
లలనయుత్తమకావ్యంపులట్టి యనుచు, నవనిరసికులుగొనియాడుటరుదుగాదు.

గీ. అమథనావిలసి. ధుమధ్యప్రభూత, పద్మవాసినీ యాశరత్పద్మయన
వ్యక్తిసుందర్యతాన్యకృతాఖిలృదు, భూషణత ముఖ్యకృతిలక్ష్మీబోలునింతి.

సీ. ఇది మన్తభౌష్ణిల్యహేతు వౌటఁ దలంప మది కింపులానరించుమరుదంతి
దంతిగా దిది మృదుత్వంబు చాలఁ జెలంగ మరుని చేతమెలంగు విరులబంతి
బంతిగా దిది కంఠపట్టుగా మి మెఱుంగ సోలీనెడు మేలు సోగమెఱపు
మెఱపుగా దిది నిల్చఁజొరపుమై దనరారమానసప్రియభావ మూనునంచ

యంచగా దిది ఘనరుచినందికొనఁగ, మధురనాదానువృత్తిచేమాన్యపికము
పికముగా దిది తెలికంటిజెఱుకులెనయు, నతులసౌందర్యదీప్యరత్నాకరంబు.
వ. మఱియుఁ గబరీజలధరమాలికయు నలికచంద్రరేఖయు నిరీక్షణదంచరీకావ
ళియు భ్రూమనోరమయుఁ గపాలశోభావతియు నాసికాకనకమాలయుఁ
గర్జశ్రీకలితయు నభరమధునుతియు హాసకౌముదియు సుముఖశాలినియుఁ
గంధరామత్తకోకిలయు వాగమృతధారయు దంతమాక్తికమాలయు బాహుకు
సుమితలతయు హస్తాంబురుహయుఁ గుచబంధురయుఁ దనుమధ్యాంచితయు
రోమాశిభుజగవిజృంభితయు నాభీనిపులయు జఘనశ్చమాభిరామయు నూ
రుదండకమండితయు జుఘాప్రభోవరంజితయుఁ బాదలలితయు సంగలతా
చవలయు గుణమణినికరయు నగుచు వృత్తరత్నాకరకృతి నగుచున్నది
క్రిస్తుయెత్తె, యేముద్దుగుమ్మకైనవనస్తుగా *వస్తుమ్మయనిమనమ్మవ
ఘనంబుగాఁ గొనియాడుచు నక్లితవయాదవుండు దండనంబు నాఖండల
నందను పీఠీంచి యిచ్చుంచలాక్షిముదంతం బాద్యంతమ్మఁ దెలిసి రమ్మా
పొమ్మా యని వినోదంబున ముదంబుగాఁ బరిచిన. 3౬

—శ్రీకృష్ణంబుకాళిదికడ కర్జునుని బంపుట—

- క. సిరికి నలవడనిశోభా, భరమియింతికి నెసంగుఁ బద్మాక్షువకే
తరుణి యిది గృహిణిగాఁదగు, ననునాశిరమెక్కి యుండుటల్లుఘట్లెల్లా.
గీ. ఇట్టిసౌందర్య మొనరించునట్టిధాత
కమరు నస్త్రీర్తియియింతి హరికిఁ గూర్చు
మిక్కుటంబుగ జగములో మెఱయుఁ గాని
యన్యనకుఁ గూర్చు నయశోభి నది యడంక. 3౭
క. ఈగతి నదృశ్యరససం, యోగిహృదంతరములోన నువిడఁ బొగడుచుగా
†భోగీకరలక్ష్మవనుపున, నాగుణధున్యంబు వేగ నరుగుచు నచటగా. 3౮
సీ. సభయందుఁ బండితసౌభ్యుతవాణిక్రవడి మహాసరసిలోకలను హంసి
వలె నభాస్థలమున జిలుగుఁజందురుసోగవడువున నవమేఘుపటలి మెఱపు
చెన్నున నాలయసీనుఁ బ్రదీపంపుఁ గళికవైఖరి బోదె నలరుతీవ
చెలుపునఁ దరువున ఫలశాఖపొలికఁ, ‡బరమకావ్యంబున వ్యక్తియాక్షిః

* దమ్ము-మూ. † భోగిపర్యటభీనువున-మూ. భోగిభరితుండు అని కవిభావము.
అది యసాధువు. ‡ బరమ-మూ.

బులిసతలమున మెలఁగెడుపొలఁతిఁ జేరి, తరళజోచనవలనిసత్తార మంది
తుండిలానందమునఁబొందికుందరదన, వదనమిక్షీందిమాధుర్య మొదవఁబలికె.

క. కలికి నీనామ మెయ్యది, జలజానన కన్నవారిసంజ్ఞలు కీదృ

క్తులు హేతువేమి నీవీ, పులిసంబునఁ దవము సేయఁబూనె పురుతికా. ౪౦

గీ. తేటియంటనికుసుమంబు తేట దోచు

నీదురూపంబు గనుఁగొన్న నిర్దలాంగి

యర్హవరకాంక్ష దేవతాప్రార్థనంబు

సేముచండెడ వని నాదుచిత్త మొదవె.

౪౨

గీ. తన్వియిచ్చటఁ బరమసాధనతఁ గాంచుఁ

దనువిలాసంబె యితరసాధనము లేని

యరసి చూచుము కండితురాలనైన

ఘనఫలావాప్తి *బోధనకన్నఁ గలదె.

౪౩

క. నా విని తమ్ములనేలెడు, దేవునిగాతాపుబట్టి తేటమొగమునన్

తీవి నునునగవుసిగ్గులు, తావుకొని మెలంగ నింద్రతనయుని కనియెక. ౪౪

గీ. †జ్ఞాతృతాధర్మమున కధిష్ఠాన మరయ

నీదురూపంబు ‡గాకున్న మేదిసీత

యాభిరూప్యప్రసిద్ధమాహాత్మ్యమునకు

నధికరణ మాట మాననీయత వహించు.

౪౫

ఉ. కావున నాయుదంత మవికారగుణాకర చిత్తగిపు మే

దేవుడు సాయగేస్తుడయు తెల్వి జగంబు, శల్లగ్ధీను న

దేవుడు వన్నఁ గన్నతడు దీచుచాలిరమాధినాథునిక

దేవునిగా వరించుకొను ధీకొని యిట్లు వ్రతంబు సల్పెదక.

౪౬

గీ. అసితమచి యగుసేనది కధిప నేను, జన్మజేతైకతన సహజన్మగాను

నామధేయంబుచే నేని నరవరేణ్య, తత్సహ్యాధరిగా నన్నుఁ దలఁపవయ్య.

గీ. నిర్మలత్తదయాంభోధి నీరజాక్షు, డనఁగ నెఱవయ్యి మదిలోన నతని నునిచి

నాయథాశక్తిఁ గొల్పుచున్నాను నేను, భాగ్యమెట్లున్నదోకానిపార్థివేంద్ర.

క. ఎన్నడు వడ్డాణుడు ప్రసన్నుండయ్యెనునో కోరై నఫలతఁగొను టిం

శన్నఁటికో తెలియదు నీన్, గన్నారం.గంటిఁ గంటిఁ గన్నా సుఖమిల్.

* బోధన-మూ. † జ్ఞాతృతా-మూ. ‡ గాకున్న-మూ. గ్ధీను.

గీ. అనుచుఁగన్నీరునించుచునాననంబు, మిగులవాంచినయాతీతమెఱపుఁజూడిఁ
జూచితలయాచియానందవీదిఁజేలి, ప్రాచీదొరబిడ్డ యాచిత్రైరంది కనియె.

గీ. నిరతిశయ మైననీమేరినెఱిమెఱుగు, నిర్మలంబైన నీధక్తినిష్ఠఁ గూడి
రయముమీఱుఁగఁదత్తరగ్రహముఁగూర్చు, దత్తరగ్రహమలవకునత్తపులకు.

క. అని పల్కి కలికియనుచుతి, గని తూపువాటివేల్పుగనినయుదాయం
డనితరలభామోదంబు, బరి తలయాచుచును వేగహరిఁ గనవచ్చెన్. ౧౨

క. † వచ్చిన నచ్చెలు వచటికి, వచ్చి(న) కార్యంబు రూపవైఖరి మదిలోఁ
బొచ్చుంబులేనిధక్తిము, ముచ్చటకడి యకుగ నకలమును వినుపించెన్.

చ. దెలికలవార్త యిట్లతఁడు చెప్పినఁ దప్పక యాలకించి యా
జలరుహపత్రలోచనుఁడు చక్కఁగఁలేవగుఁబువ్వునీటిచే
నలఁతఁ దొలంగుచేరుమున నాననపద్మము కన్నుదోయి మే
లొలయుఁగ నింతిఁజూడ మది కొప్పుగునం పొగి నేగి యచ్చటన్. ౧౩

—శ్రీకృష్ణుడు కాళిందిం గొనిపోవుట—

క. శృంగారైకాశ్రయమా, నంగననెట్లేరు చూచి హరి నవరసహ
రంగత † చుకుననుభూతిచెలుంగ గఁ దా మెలఁగె నబ్బరంబు దలంపన్.

నీ. నీలాధ్రమునఁజాలు నెఱికప్పజిగిజాలుమేలు నవ్వఁగఁజాలుమేరివానిఁ
జలతలేక లసిచుతొలివాటిబలుమించు నొప్పు నేరము లెంచునొల్లవానిఁ
దొలుతవేళ నెసగు జలజాతములరంగు గలకన్నులబెడంగు గనెనువాని
నమ్మతథారలుచిల్లు నట్టిచందురుకుల్లు, నగెకనవ్వులతల్లు మొగమువాని
లచ్చిపే రాదిగలపేరుచచ్చవానిఁ, గొస్తుధకిరీటు ఖరీష్టరణవాని
సుడికి నీడకునొకవాలు వడయువా, విందుకన్నానఁ గన్నగోవిందుఁగనియె.

గీ. కనియు న్నిరనితరహృద్భావఘటితసర్వ, దేశసంతరిదీప్యత్రదీయదివ్య
రూపజాలంబులోనఁ దద్భావమపుడు, మిళితముగఁగొంతసేపితిమిన్నకుండె.

క. అంతటఁ గాంతకు లక్ష్మీ, కాంతునిజరూపగరిమ గననయ్యెఁ దదే
కాంతి(క)దృష్టిప్రభావత, పాంతఁ బురందరునికట్టి పానఁగుటచేతన్. ౧౪

చ. హరినిజరూప మాత్మ ముదమారఁగఁ గాంచినకాంచనాంగికిం
బరిదితిఁ జెందవయ్యె నభివాదవార్తలు సౌప్రసక్తియలో

* చిత్రోద- † వచ్చి యచ్చులువచటికి ‡ చుకుకుభూతి స్థిరనిరహమా.

కరము మన్మథులొకట సఖాదిగభక్తి కుదీర్చఁజ్జకున్
హరిహరి యూటట గననియట్టికచాకచి సామటల్లఁగఁ.

గీ॥

గీ. వెలది “యథ్యాగతః స్వయం విష్ణు”రితి వి
చారసాంగత్య మొనరఁగఁ జలదసాంగ
వీక్షణాంభోజమాలికావిసరములను
బూజ యొనరించె నాజగత్పూజతునకు.

౬౦

గీ. కృష్ణమనరుది దనచారఁ గీలుకొనఁగఁ
జామముఖచంద్రుఁ డప్ర కాశత వహించె
నిడుదక్రేగంటిచూపులు నీచేణి
రుదివిలాసాబు దవైశ్చరుది గొనంగ.

౬౧

గీ. అంబుజాననదనుజకోరాక్షి యనుట, నిజముగాఁ జేయఁదలఁచి యోసీరజాక్షు
వదనచంద్రుని బాహు కన్వారిగాఁగ, బారుకొనఁజేసెఁ దనదృక్పథకోరకముల.

చ. అపుడు ముకుందు డితిఁ గని యంబుజవిశ్రతనూజ నీకు నీ
త్తపము ఫలించె ర మ్మచుమఁ ద్తుల లేనగుమోము గ్రమ్మఁగాఁ
* దవనతనూభవం జెనుట తద్దయుఁ గ్రమ్మ రథాబుమీదఁ దాఁ
గృవనిమకొంచు ధన్వజుకేళిపురంబున కేఁగె నెమ్మిగఁ.

౬౩

క. అచ్చట నారాజున కమ్ముచ్చట దెలియంగఁజేసి భూపతిమదిలో
ముచ్చట దీరఁగఁ గొన్నాళ్ళచ్చపుఁ బ్రేమమున నిలిచి యనుపతియొత్తఁ.

క. పురమున కేగుతలంపున, నరవరునానతి గ్రహించి నలువారఁగ న
న్నరుఁ దోడ్పొలి చుచువేళ్తల్, పుత్తువఁగ డాదుఁడే భూపతిఁ బలికెఁ

గీ. అనఘకృతి యపార్థ మగునేని కండిత
హృదయమునకుఁ బోలె హితము గాదు
నాదుమదికి నెపుడు నరుఁ బు మటుగాన
నన్నుఁ బంపి రాఁగ నరవరేణ్య.

౬౬

వ. ఇట్లు బావయుగు తొవకొమ్మతొలంగుడు బావబిడ్డబిడ్డచే †సోమానుల
పెట్టుంజెట్టుపట్టి తనవెనుకటిరాకకు నాపతివడసి యతడు రా ‡రయ్యుడై
కేల్వారిబిడ్డ ప్రామిచ్చుసాముబరణి గన్నకన్నఁ గొని నిజవరివారవరివృ
తుడై కదలి సంద్రంపుటగడిత వడయు బెడంగుప్రాయమేలుబాటికిఁ జరి

* తపతనూజధరణ జయము. † సోమానుల ‡ రయ్యుడే కేల్వారిబిడ్డ

యెంతయు సంతోషంబార నయ్యుదంతంబు నిజాంతరంగులకు నెఱిగించి
తదనుమతి రిక్తమడుపులఁ దెలియఁ బ్రోడతొలిపుట్టువుజన్మిదపురాదులఁ
జ్ఞానుల రావించి నిరస్తదోషతిమిరంబును సుగుణవర్తియు సుగ్రహస్నే
హంబు నగు నొక్కసుప్రకాశ వివాహమిహూర్తం బేత *ద్వాపరభా
సురం బని నిశ్చయింపించి సర్వజనులం దగన్సర్పబునకు రా నియమించి
మీఁదటి †తక్తచక్తరవారీతి బిలిపించి తత్పుగాలంకారంబునకు నియో
గించిన.

౬౭

గీ. అన్నివిధాల కాన్పదం బగుపురంబు, నందు నేమింత ఘటియింప నతఁడు నేర్పు
నయిన నత్తఱి జాననక్త్యం బానరెప్ప, నతులచాతుఁగొన్నిపదార్థములకు.

వ. అంత.

౬౮

సీ. వేవెయంగులు గల్లు విన్నాణి వేలపు ముప్పోడుములు నిల్చు గొప్పగదై
మత్తొంటిపలుకులు మొనయు వేసమువాడు తమ్ములనగియి చుతల్లుతేడు
సుడి నాలు పెరింటిపులుఁగునేవనొయూరి కుండ్రెండురూపులబలిమికాఁడు
కడలియిల్లుటపల్లు బెడఁగుబల్లుడికన్ను పగలుగావించు నేర్పరులమేటి
తక్తపేరింటిగుట్టుంబుదక్కుజోడు, చుట్ట మంతటి కనఁ దగుదిట్టసామి
చాయకైవడి వన్వంటఁజాయరాగఁ, గూతు పెండ్లికేజుచదెఁచెగూర్చిమిగుల.

గీ. పెండ్లియఖిల ప్రమోదంబుఁ బెనుచుజగతి, నఖిలజగములతాడ్రి పెండ్లానుననఁగఁ
బిలువకున్ననుఁ బిలిచిన నెలమి రాక, యిండువారు జగంబుల నుండు టరిది.

క. పంకజలోచనునప్పరి, సంకోచాభావ మొనర సర్వజనంబుల్
పొంకముమీటి మెలంగఁగఁ, బంకజశాభోదరంబుభాతిం గనియెన్. ౨౭

సీ. చతురాగమానూనసారస్వతస్ఫూర్తు లొకచోట నానంద మొద్దవఁజేయఁ
జతురాతిఃశినదర్శన ఘోషవైఖరు లొక్కచో మోదంబు నిక్తఁజేయఁ
జతురుదాతకవిత్వసాధునిస్వానంబు వీనుల కొక్కెడ వింత యొసఁగఁ
జతురభినయసమంచ న్నేడువధ్వను లొకపంక సంతసం బొప్పఁజేయఁ
జతురనల్పమహావాద్యవిధితి నాద, మంజుమం బొక్కడి క్షుప్తన మదిశుమర్ప
నద్దిరిద్దిర యోహాహెయకారిభిర, యపుమనాదాత్మక బ్రహ్మమయ్యె బురము.

క. అకుకృష్టకృత్తలకైవడి, నకృతాఖిలదోషయోగ మును సుగుణం బై
కుకపులవాక్కులు ముదమిడ, సకటజనుల కిచట బ్రహ్మసదనత నేమో. ౨౮

ఉ. సందడి జాటఁబూ(చ)వరసంతతభూషణపద్మరాగమల్

పొం దగునందుగు జివ్రుబొందె లటంచు గజంబు లూని యీ
సొదుచు మీఁదికింబలుప నూర్ధ్వశలంబున నిల్చె నవ్వె రా
నంచులులేక తన్మచులు సాకున్లు రక్తవితానరోచులగా.

౭౫

సీ. వితతవజ్రోపలావిరళకీలితములు మున్ను వీధులు ఘోకమునకుఁ జొరవు

బహుళమహూదారభద్రేధదానవారాపగాపూర్ణంబు లయ్యు నిపుడు
బహుళమహూదారభద్రేధదానవారాపగాల్ పయిగ్రమ్మ సమితనృపతి
సంబాధహేతుఁ సొంపున్లు నద్యుతచారుసౌవర్ణ భూషణరజంబు
లెనయ నవి కంఠమై * సేరెత్తునఁ బోలఁ దత్త్వణంబునఁ దద్వత్తఁ దాల్చెవీధు
లంతటనవంకతవహి. చె నమిత † జన్మి, బహుళసప్తర్దజనితోమ్మ బలముకలన.

గీ. లక్షణాఢ్యగుణస్థూలఁ యులందుఁ, దనరె స్వసమర్పణము పరార్థంబుగాఁగ
నఖిలకృతలక్షణులయందు నధిపసింఁచెఁ, జెన్నుగ స్వసిద్ధికై పరాక్షేప మచట.

క. చిత్రవృక్షుల నట నా, క్షిత్రాభివృక్షు లేమి చిత్రం బగునే .

చిత్రవృక్షులఁ జిత్రము, చిత్రధ్వనిముయిత నర్థచిత్రత మెఱయగా.

౭౬

— శ్రీకృష్ణుని మంగళోన్నానము. —

ఉ. అంతట గర్గముఖ్యు లగునట్టి మహీసురు లెల్ల వచ్చి శ్రీ

కాంత సమీపవర్తి యయి కానఁగనయ్యె మహూర్త వళి మీ
రింతట జాగు మానఁ దగు నెచ్చ శుభార్థపుమజ్జనంబునై
నింతి వసింపఁ జేయ మన నీహిత మొప్పఁగి మాధవుం డాగిగా.

౭౭

క. అంజనగిరితుల్యండు ని, రంజనుఁడు జగంబులెల్ల నంజలు లిడఁగాఁ

గుంజరగతి వచ్చుచు న, భృంజనమున కితులవీతి నాశీనుఁడుగాగా.

౭౮

ఉ. వన్నెఱుఘూఁడు గొన్న చెలువం గొని పొంగుచు నస్తదాదులం

గన్నయనాదిపూరుష యఖండమహోదయ యిట్టిపెండ్లి నీ
కెన్నఁగఁ దస్తహమహిమనే కద గాన భరింపు మామె సం
చన్నలినోద్భవాదిసుర లచ్యుతునాఁడలఁ బెట్టి రంకితల్.

౭౯

చ. దరము ధరంబు నెచ్చు రొదఁ దాల్చును దా సరిగాదు నీణ ప

ల్లరయఁగ మేళవింప నగు నస్ఫురితాక్షిర మద్ది సాటియే

సురుచిరవర్ణ సప్తధుఁ సూక్తిగళంబుల కంచు నంచ న

వ్వరమునిచింతి నంగలలు వాటలు వాధీరి నెర్పమీఱఁగా.

౮౦

సీ రమణీయనాయకరత్నంబు నంటంగ హేమవల్లికి వేళ యిదె ~~మ~~టంచుఁ
జంద్రీ లేఖకు నబ్బుసొచ్చాంధకారాభిచిరుముల్ దెరలించి చెగయంచుఁ
గృష్టమేఘముచెఱతఁ గీల్కొని మెలఁగంగ విద్యుల్లతకుఁ జాలువెర వటంచు
నిదె సర్వమంగళాస్పదునొడలంటంగ మందాకినియె నేర్పుఁ జెందు నంచు
విధుని సేవింపఁగ నుదార విత్త యనుచుఁ నీలవేణియె గోవిందునెలఁపటంచు
నలుజాక్షులునర్మోక్తులొడుకొనుచుఁ గడుముదంబొప్పుమధువైఁగ్రమ్మకొనఁగ

సీ. స్మిగ్ధంబు లై మించి చెంతలచూపులు రమణీలాబ్జ కోరణము లునున
*సేదనీరొగిఁగొమ్మి చెన్నరు నెమ్మొము గమరందపంజ్జెచ్చాయఁ బూన
ననవిల్తునల్కఁ బోలివపేపుపై వాలుచంద మొందుచుఁ గీలుకక చెలంగ
బిగువుకించుక(ము)లో బెడఁగుదిట్టమెఱుంగు జన్ముమిట్టలొకింతచలనమొంద
నారములు దూఁగఁ నొ ససియూడఁ నొడఁగ
వలచునూర్పులు పెంపెక్క పెళులు కిక్కఁ
గంకణధ్వను లలతాళగర్జిల నెనయ
శౌరితల యెంటె నొకకనుహోదారజఘన.

౮౪

వ. ఇట్లు యదుకుంజరుండు నాధ్యంజనుండు యొక్కకుంజరయూన కైవడ
యొసంగఁ గొమ్మెఱుంగు నండగొను ఘనాఘనఁబుననువున ధరాధరశృం
గోన్నతం బగు నవగాహనగోహంబుఁ బ్రవేశించి యొక్కమించుబోడి వల
పులు విందు మంచిగంధంబుట్టకలిం బెన్నెరుల నూనియ క్షుద్ధగ్ధ
జేయ మఱియొక్కొమ్మ కమ్మతాపు లూరు జలంబుల జలకం బొర్చి నొ
క్కరంగులాడి బంగురంగుల తెఱుంగుల మరుంగుపడిజేయు దువ్వలువకవ
యొసంగ నుత్తరాధరాంగంబుల ద్భయించి కొండలు మందయాన లమం
దానందంబున నెడనెడ మంగళారాత్రికంబు లొసంగ వాసంతికకమమ
విచిత్రాస్పదంబును జంపకమాలోత్పలమాలికా భ్రమరవిలసితలసీతంబును
మంజుభాషార్యశీసుముఖిమనోహరంబును నానాపదార్థసమృద్ధంబును బ్రస
న్నంబు నతిమధురధ్వనిసమాలింగితంబు నన్నుప్తదోషలేశంబు ననుగతాళి
లాలంకారంబు నగుచు మహాకావ్యంబుతో నెక్కనక్కెంబు లాడు వివాహ
వేదిం దా నాయకరత్నం బగుల నధివసించి కొంద టిండువదనలు కురుల
తడియార్చి సంస్కారధూపంబు దీర్చి జలార్ద్రానిలంబులం జేల్చి సురభిశకు

* సేదనీరొగి-మూ. † నానాపదార్థ-మూ. ‡ టటకంబు- ౪ రంగంజెండు-మూ.

— కాళిందిని జెలు లలంకరించుట —

- ఉ. ముచ్చటగాఁగ నొక్క చెలి మోహనగాతికిఁ గొప్పు దిద్దగాఁ
బొచ్చెను లేని మేల్వలపులుపులదండల గొప్పకొప్పునన్
మెచ్చుగ నిల్పె నొక్క చలమీనవిలోచన సాటి నైకొన
స్వచ్ఛ సరాశులం బజప నచ్చిన కీర్తులమూర్తుతో యనన్. ౯౭
- చ. కుటిలములైన ముంగురులఁగూడి మెలంగెడుకామినీమణి
నిటలమునందుఁ గస్తురిని నెచ్చెలియొక్క-తె బొట్టుబెట్టు దాఁ
గుటిలతమాన ఫాలమయి కొమలచంద్రుఁడు వంకపూసుచుం
జటిలకలంకముం గుటిలసంగతి మిక్కిలిఁ గాంచెనో యనన్. ౯౮
- క. పంకజముఁగ్గ కొక నెచ్చెలి, పంకపుష్పీనుంతఁధిఁ బొందుగ నిలిపెం
గుంతుమచూర్ణం బహితా, తంకముగాఁ గబరి వీరతం దాల్చెనన్. ౯౯
- చ. నడుమ మహేంద్రగిరినిమిషనాయకచూ మగరాల బొట్టుచే
గడువలరారు ముత్యపుఁజొకాటపు బొట్టు నెలంత కొప్పెడన్
విడువక వీర నెచ్చెలులు వెంబడి జాల్గొసరా మహాభయం
పడి ముఖచంద్రుఁ డొల్పుటకు నచ్చినసింహుశశాంకుఁ బోలుచున్. ౧౦౦
- గీ. కంటఁగారుకఁచిరైచుగలికియోర్తు సరసిజాక్షి కింగనుగోయిసామ్యపక్షి
దళన మొనరింపఁగోరెఁ దాద్యగీత. గల్లు సింహజనముఁ బెట్టుకరణిశోచ
- గీ. ముద్దులూడికి నొకబోటి ముత్తియంపు, మేలుముంగర ముక్కు నఠ్ఠ మెరసనొప్పె
నధరమాధుర్యమాసింప నవతరించి, చెంతమెలఁగెడునమృతంపుఁజనుకనంగ.
- క. శ్రీకారసామ్య మాకృతి, నేకా నర్థప్రకాశ నేనియుఁ గలదన్
జోకి(ను)వీచుల(న)తులూ, లోకపునరత్నకుండలులుదైవాజన్. ౧౦౩
- క. అంజనరుచిత్రవాగ్దీప్తి, మంజులహరలడపాంగమంజరి మిగులం
గంజాక్షిగండలిలమున, నంజనశ్రీచిరంపుబిందు వందముఁ జెందెన్. ౧౦౪
- క. అరుణాధురయదుగమృతి, శరణాధునీచుఘటితసమృగలక్ష్మ
స్ఫురణంబుఁ గనక యొక చెలి, తిరుగన్ ఘటి(యి)ంపఁడలచితెలివిష్ణానెన్
- గీ. తొలఁగకుండునువర్ణబిందువులఁజెంది, నుధురబంధంబుగాంచినమృదమునించి
సాధువాగ్దీప్తికైకొన్న చారుకంఠ, కంబులోఁజన్నగవ వ్యంగ్యగతిఁజెలంగ

* కాటిక - శివామ్యపాతి - మూ. † మేగకొప్పె - మూ. ‡ రుతంపులిందు - మూ.

సంచమా శ్వాసము.

చ ఉరుకరిరాజకుంభములయుద్ధతి మానివి తజ్జయ్యుర్జిత
 స్ఫురితయశస్వితం బగుచు శోభిలుదానికిఁ దద్వివిస్వర
 ధ్గురుతరహాక్తి కావళులఁ గూడుట యబ్రమె యంచు నెన్న న
 త్రరశమృగాక్షి చన్నుగవ దాలిచె గంధపుఁబూత హంముల్. ౧౦౨

ఉ. నీలపురాలకాంచితయనిందితరోచులు క్రిందఁ బర్వచున్
 మేలగురోమరాజుచి *మేగుచు (నుండుట) నాభినామ కా
 పాలములో మెలంగెడు నవారితనీలసంబుమించి యు
 ద్వేలముగాఁ దదుచ్చసితగీ నిరువంకలఁ జేయు నింతిన్. ౧౦౩

క. చారుకరపల్ల వాంకితమై రాజలుగాహులహిక నతివకునమరెన్
 హీరమయకంకగాదులు, సారలతాంతిములమేనుచాయం గనుచున్. ౧౦౪

క. మదదంతిగ్రామినీమణి, పదపంకేరుహములందుఁ గొయక నెలిచెన్
 మృదుమధురనివాదంబులు, గోదలఁగఁ హంసకములతులపూర్ణద్యుతులన్

గీ శసహవనత్పత్తికరతనే సవతి గాదు, పంకజావాస క్షీణశరత్పద్మనయన
 సరుపమావేలసౌందర్యనిర్వపదగ, నేని యల్లప్క్లిశవతి యయ్యిందువదన. ౧౦౫

చ. ముదు(గుం)దవంబు(వ)కీతయు మోయఁబూని ససూక్ష్మవృత్తి తన్
 వదలుచు దృశ్యతం గొనుచు వాసిచహించినఁ జిత్ర గేళి దాఁ
 బొదలుచుఁ కీగర్తికక్షణదఁ బూని మెలంగిన యద్ది నాటిగా
 మది ముద మావహిల్లుఁ జెలిమండిలి వేళెల దేహయప్తిన్. ౧౦౬

గీ. కమలలోచనపాణిరంగిహరికారి, విరళిశయభాగ్యవర్ణాశిసీమఁ గాంచి
 సలలితాకృతి ఫాలదేశంబునందు, భాను కలరారె ముత్యాలబాసికంబు

— వివాహవర్ణనము —

క. అప్పుడు మహీసురోత్తము, లిష్కడె సుముహూర్త వేళ యెడ లే దీనఁగా
 రప్పించిరి తెగమఱుఁగున, కొన్నలసప్తచ మును బు లొప్పలు గుప్పన్.

చ. వలితేలివచ్చడంపుఁడెర పర్వినెచ్చెలిమోము దాఁ గనెన్
 హరిసయిదోడు శారదసునేందరపూర్ణవిశాకసుంబలెం
 గలికినరానవాంబుజము గన్గొనఁగాఁ దమకించియుం దదా
 కలన భరింపదయ్యెఁ బయిగి మ్మిడు దట్టపుసిగుబలైతన్. ౧౦౭

*మీగు-మూఁపొదఁగఁగఁహంసకలము-మూఁసహవనత్పత్తిక-మూఁగీ-గోదలఁగఁగఁహంసకలము-మూఁ

క. మధువర్కాఢ్యపదారము, లధిగఢపరమార్థతత్త్వం డగుచు నొనర్చెన్
మధువైరి కల్లఁ డతఁడుగఁ, బ్రథితమహాభాగ్య మొనరుబలువేలు పొగిన్.

చ. జలరుహరాగనీలమణిసంగతీహరమయంపుఁబాత్రలో

జలరుహనాథపాదజలబంబులు భక్తిప్రసీద్ధి వారిధి

(ర)లఁగడిగెన్ దివాకరుఁడు రాణి యొరంగఁగఁ దన్మణిప్రభా

కలనఁ ద్రివేణికాజలము కైవడి పాత్రజలంబు కైవడిన్.

౧౧౬

గీ. సాత్త్వికస్వేదమకరందసహితః ఋయిన, హరికరాజ్జంబు భారోదకాతిసిక్తః,

మగుచు నాత్మకరస్పర్శ సతిశయిల్ల, నాతి రవియిచ్చె బ్రహ్మర్షణ మృటంచుగంగా

ఉ. చేతనమాత్ర) *విజ్ఞగతి శ్రీపతిగా మదినిల్చి యాత్మసం

జాత నొసంగువాఁడు నిజజాతినముల్లసనవిధాయి నా

నీతఁకి నాది దేవునకె యింతిహంసంగినీయర్యముండు వి

భ్యాతిగ లోకదీపకత గాంచఁడె యంచు నుతించి కుత్తముల్.

౧౧౭

క. తెర దొలఁగ నరుఁడు చెలివా, తెరసాగనులు గనఁగమెలఁగఁదీవ్రపుమరువా
తెరగలగు(?) తెజన సిగ్గుల, తెర తమి మిగులంగ మదివి దెరల నాగెన్ ౧౧౮

గీ. శుభగుణాస్పద మైరయ్యానుదతికత, ముఁకుఁ దద్వత్త నెప్పుడు గనిన కంబు
వెల్లు సరియగుననురీసింతికోలికి, విభుఁడుపొందుగఘటియించెశుభగుణంబు ౧౧౯

చ. చిలువగు తేటల స్థిగుల శ్రీనిరువొందిన ముత్తయంబు లా

నెఱకొర యింతియూడలను నిల్చిన నానృతివైరమూచి య

క్కటిమొగు లంచు నచ్చి పయిఁ గ్రమ్మిన మించుచు నా మెలంగెమై

యెఱుపులఁగెత్తి మెలఁగి యొప్పును మొగ్గలనిగ్గు నిగ్గుచున్.

౧౨౦

క. పరమాణుమధ్య శ్రీహరి, కిరమునముత్యాలపాళిలు చేదోయి నిడెన్

హరి(తను)పు తిన్నెనెఱై, కిరమునదుగ నపుడు పుష్పఘనమైయుప్పెన్ ౧౨౧

సీ సరగడివారిహెచ్చరికమాటలు తేటమాటలాడుల్యతేటనీరుపాట

లఖలాననద్యవాద్యారానములు సామముఖవేదరనములు భూరిశాస్త్ర

నినదముల్ దచ్చననేర్పుబల్కలు హాసమఘగధ్వనల్ వస్త్రమర్మరములు

స్థితభూపాగగణింజితంబులు నందిశబ్దముల్ మౌగధన్యామలను

నకలసురహానిమనుజసంసత్ప్రయక్త

జయజయభానములు నొక్కనయమునను

గతినికొన నైన యవ్వింతకలకలంబు

చాల దీపించె బోయింటి పొలనేళ.

౧౨౦

క. పువ్వులదోయిటికయ్యం, బవ్వనితానకుల సలతఁ *నందించె గడుం

బువ్వులరువ్వులకయ్యము, పువ్వులుతునినడుమ సలతఁ బొందింపంగన్. ౧౨౧

౧౨౧

ఉ. వేలిమివేళయందు సరివిందదళాయతలో ననామణుల్

వేలిమిపాట రాగములు విఠలువిఠలుగాఁగఁ బాడ సం

దోలి నడంగె నారదముఠిఁబైతనిఁబైతగాయసంపిపే

కాళిక రాజుసంవనదుదంచితనుఁజావిపంచికాగ్బలుల్.

౧౨౨

గీ. ఇతిహృదయావసద్ధిరమేనమాన, మనసదావాసలజ్జలమున మణంగె

బహిరవిరహితవైవాహసవసమితి. గూఢకీలముగులన్దామములుగ ౧౨౩

క. ఇద్దఱు వేలిమివేసి, నిద్దవునజిరంపుఁబీరి నెఱిగెనియంగా

నిద్దఱికిఁ గూర్చువాఁడై, యిద్దఱిసందున మరుండు నిఱికి వసించెన్. ౧౨౪

చ. పొగ సొగయంగ మద్దు చెలిపొందిక కాటుకకంటికోసలన్

నినియెడునశుభిఁదవులు దీర్చుచుల్ దలసించు నీలపున్

జిలిఁగించు ముక్తియప్రతిస్ఫులఁపలనుండివచ్చు హే

తుఁడములై(ని)ముత్యముల దూకొనుకప్పు మెఱుంగుపొంగులన్. ౧౨౫

క. పొగ నెవనిన నొకవంకకు, పొగనులనెమ్మొమనిలిపి తూచెను నవలా

పొగకుకఱివాయచూపుల, మగసి తెలుపుఁగొంట్లు నీలమణులై తనరకం.

ఉ. కమ్మలపచ్చరావయిడికొంతులు చూపుల తెల్పుకప్పు లొ

క్కమ్మగిఁ బాదవల్లవనుఁజోడ్వలకొంతులఁగూడి పంచన

ర్ణమ్మలమృగ్గునీడ(దన)వాఘసవెంటఁ బ్రదక్షిణమ్మ చొ

క్కమ్మగఁ జేసె బద్ధహితుగాదిలికూతురు నీటిచూలికిన్. ౧౨౬

౧౨౬

ను. సనకల్లోకెడువేళఁ బద్మముఖ యంచత్పాద మువ్వత్కరం

బునఁ బట్టింపఁగఁ గృష్ణమాసనమునన్ మోదాతిరేకంబునం

గనకాంగీమణి కబ్బిసౌఖ్యమహిమం గంజాస్త్రవీరాగ్రణి

కనదేశకాంతవిభుత్వవైఖరులు లెక్కల్ సేయఁగా శక్యమే.

౧౨౭

- క. నీలమణిమధ్యపుష్పక, లబ్ధలామణి దొక్కె శౌరిపరతంత్రీ(త)చే
జాలుకొనునగురుచులను, నీలోపల మబ్బరాగవింద యెవర్పన్. ౧౩౪
- ఉ. మోదముతో సుభద్ర చెలిముద్దులగండతలంబునందు సా
మోదనిశాకకర్దమము పొందుగ వించెను నవ్వులాటకై
నీదుకపోలభాగమున విండి తొలంకెను తేటమిన్నయో
కా దిపు డే నొసంగునశ కాంతులు మేలె యటన్నకై వడిన్. ౧౩౫
- చ హరినునుజెక్కుటద్దమున నర్థమనంగన సత్యభామిని
విరచితసంజ్ఞ పూర్వకృతవిశ్రుతమైతియు హెచ్చరింపగా
స్ఫూర్దదగుణంపుఁ గుంకుముముపూసినఁ దచ్చవి యొప్పెఁ దేటి (దే)
హరుచిఁగనంగ మోము గను నదృశరాగమునీడయో యనన్. ౧౩౬
- చ. ముసిముసి నెవ్వు తేటలును ముత్యపుఁబాపటచేపచాములుం
బసగలముక్కుముత్తియపు బల్లిగిఱున్ గుమిఁగూడి ధారయై
మసలుచుఁ బోయి మింటికొన మంచుచుచిం దనంన్ నస్తిష్ఠాశోఁ
గొనఁగెడు నైదువం గనియెఁ బుణ్యచరిత్రీ మొసంగి మొక్కుచున్. ౧౩౭
- గీ. పురుషతల్లిజు పెండ్లి సప్తమభుజించు
మధురచేరురాన్నములు మీఁద మనకునబ్బు
బ్రోక కృష్ణుని కింకొక్క పెండ్లియై
దిగుగ నే శెంచుపుణ్యంబునీ దేవి. ౧౩౮
- క. అనియెన్ను చు రుచులానుచు, గొనకొ నెనమయంబులెస్సగొనుఁబామునుచుం
డినఁడినఁగ వింత లనుచున్, జనత తదన్నానుభూతిఁ జాలం దసినన్. ౧౩౯
- నీ. మంచిభోజన మజ్జె మాగధక్షితిచాలసలలితపరిణయోత్సవమునందు
నవి చెప్ప నేటికి నంతకంఠును మేలువెలయుకాశ్చీరేశుపెండ్లిబంతి
యాబంతికతయేమి యంతకు(మి)క్కిలి బంగారవతిపెండ్లిబంతికూడు
అకూరిపనయేమి యంతకంఠును బాగు వంగేశుపెండ్లిలోవంటగంబు
అవివచింపంగ నహ్యమా యంతకంఠు, నెక్కుడైచక్కనై నాల్కసొక్కఁజేసె
* బోల్లి లేనిదిహరిపెండ్లిబోనమనుచు, జనులున్పుష్పాన్నములఁదృప్తి గొనిరిచాల
- గీ. పోల్కసారఁబడి నెడలుచుఁ బురుషచంద్రుఁ
దురుతశోజ్జ్వలమణిసంయుకోత్త మాంగ
మభినవలతాంతవిశదంబు నగు(ట) బాఁప
చాన్పునగియెడుపెండిలిచాను పెక్కె.

ఉ పాటలగంధితోడ హరి పానపునందు వసించునత్రతీరి
బాటలగంధు లిందడరఁ బాడెడుపాటలు నవ్వులాటలుగా
మాటికిఁ గేలుదప్ప కెడమం గుడి రువ్వడుమారునంకపు-
రూటపునీటు లెన్న నెకనక్కెపుమాటలు మీఱఁ గార్వమున్. ౧౮౨

— శ్రీకృష్ణునకుఁ దాంబూల మిచ్చట —

క. ఆయెడఁ బదిసూటులబలు, చాయలుగలవేల్పుతేఁడు సన్నయొసంగం
చాయకొమరుండు దమ్ముల, మాయదుభర్రకు నొసంగునభిరతి వచ్చెఁ
ఉ వేయగుపాదమల్ గలిగి విశ్రుధీమహిమంబుగాంచుఁగా
చాయపొలంతేఁడతిఁ సంతకవై లగునీకు నెక్కుడుం
బాయపు మాంద్యకంగులలు భాషజులండ్రికి వీడ్వ మిచ్చు డే
చాయ నొసంగె దంచు వాలినాత్యక్తిఁ ఖ్యలు నవ్వుచుండఁగఁ. ౧౮౪
గీ. మాంద్యకంగులన్నచో మానుజర్థసమసంబచ్చటనువృత్తిజానుమీఱు
ననుచునవ్వుచునుత్తరంబాడికొనుచు, హరికి నెసతుండు వీడియంబమరనిచ్చె
ఉ. తెలివి దలిర్ప న కబలిదీరఁగఁ గృష్ణుఁడు దివ్యరత్నముం
దెలిబలుచ్రాను మోముకిఁజేటలుగల్గిన గిడ్డి నీగికి
స్వలయఁగఁ బంచి తద్ధ(టి)తకి సుతస్వయఁ ధేవవస్తుసం
కలన సమస్తలోకముల గారవ మొప్పుఁగఁ దన్ని కంపుడున్. ౧౮౬.

— అప్పగింపలు —

క. అంతట సంతటిచుట్టం, బంతఃకిరణం బసారగానందపయో
ధ్యంతరముననోలాడఁగ, సంతక శకుఁడొచ్చుఁ గూర్చి నల్లునిఁబలికెఁ. ౧౮౭
ఉ. ఎల్లజగంబు లేలువరమేశ్వర భక్తజనావనార్థమై
యిల్లలితంపుమానవసమీహితచేష్టులు గాంచుసామి నీ
వల్లుడవైతి గానఁ జరమాదికి నవ్వలఁ జిమ్మచీకటుల్
ఁజొల్లఁగఁజేయుఁట్టిడికటుత్వము గాంచుప్రభల్ భరించికెఁ. ౧౮౮
గీ. ఎంతకాలంబునుండియో యెడయకుండు
కుటుతమోగ్రసత హరింపఁ బాలుకడితి
నస్తమయఁశూన్యమైకట్టి యభ్యుదయముఁ
జెందఁగాంచితి నయ్య ముకుండ నేను. ౧౮౯

గీ. హరణ ముగ్ధుగట మామకు నర్వమెచట, నఖలకర్తకు నీదగనట్టి దెద్ది
యొన నర్వస్వనందర్పనానుకూలదక్షిణాలోకభర మిచ్చుతలపు నాది.

క. హరిదత్తుడు హరి నీగతి, సరసచతురవచనరచన సప్తాదితుఁగాఁ
గర మొనరింపుచు నానతి, వరమపురుషుచేరఁ గొనుచుఁబలికెఁగూఁతున్.

ఉ. ఓమదగన్యాపుణ్యవిభవోదయపూర్ణఫలస్వరూపత్రే
త్రీమణి నీకలంబున గరిష్ఠగుణాబుధి కృష్ణః డల్లుడై
నామదిపూర్ణకామత ననంతసుఖం బగునట్లు సేసె నిం
కేమివిచార మీహిత మహీనతః జేకుతె నీకు సుందరీ. ౧౫౨

గీ. భాగ్యసౌందర్యశీలాసవత్సవైస, చాన నీకు సవత్సులు చాలఁ గలరు
వారిమదిలోనవిక్రియోత్పత్తిగగన, సుమనాదృశ్య మొందింపఁగోరఁము.

గీ. అంబుజాతాక్షీ సర్వకార్యంబులందు, ననుసరింపుముహరిజాయననుసరించి
హరివధానుగతిస్ఫూర్తి నలరీనీకుఁ, దల్లియగుచాయఁ బోలంగఁ దల్లి మేలు

గీ. వగలుగావించి మాయమ్మ వగలుసేయు, వాసిబి డ్దన నడచట వాసిగాదు
మాకు వన్నెగ సంతటమైత్రిపూని, భువనబౌధవసుత యనబుద్ధిగనుదు. ౧౫౩

కా. అమ్మా మమ్మెడఁబాసితంచు మదిలో నావంత యైన స్వీచా
ర మ్మానం బనిలేదు కాంతలకు నబ్రమ్మే యదెన్నంగ నై
న మ్మానా భవదీయసన్నిధి జగన్నాథుండు నన్నుం గృహ
సమ్మానింపుచుఁ బాయఁ దెవ్వడు నిజస్ఫారాక్షిగాఁ జూచుచున్. ౧౫౪

చ. నీకి నీవాసమైన హరిచెట్ట గ్రహించిననీకు లక్ష్మ్యమే
హరణముగాఁగ నే నొసఁగువర్ధము లై నను దండ్రీవట్టికిన్
హరణమొసంగు టిజ్జగము లాగమముల్ దగఁ దెల్పు నింతె కా
దరయ బిత్తవ్వకాంక్ష ధృఢమై మడిబుట్టెడు నట్టిబోటికిగా. ౧౫౫

ఉ. కావున సర్వవస్తువులు గల్గుటకై సకలోపచారస
ద్భావముకై ద్యులోకతరుణధురధేనుచిరత్నరత్నముల్
భావము పొంగ గీతుఁ గొను భాగ్యవతీలికంబ వాని నీ
భావములో న్నలంకుఁ గనువట్టి ఘటంకుఁగ నానతిచ్చెదన్. ౧౫౬

క. అని చాయతోడఁ గూరిమి, తనయామణి గారవించి తర శేఖణచే
వనజాపు షోకవిధంబున, ననుమతి గైకొనుచు నొందె నాత్మలయమున్.

క. కుహనారాజకుమారక, మహనీయగుణాభిరామ మైఖిలకన్యా
వహరణవరఖరదూషణ, సహజవైరూప్యకరణ సత్యాభిరణా. ౧౬౦

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీరామచంద్రచరణారవిందమిందాంతకరణ పోయి నూధవయజ్ఞ
సముజ్జ్వలశ్రోతీత కటాక్షాసాదిత పాండిత్యాభరణ ప్రథంజనవం
శాభిరాకాశశాంక నిరంతరారాధితవిచక్షణశాంక అభివ
సన్నయభట్టారక అహోబలపత్యాహ్వాయకవిమహా
పాధ్యాయభట్టారక ప్రణీం బైనకాళిందీకన్యా
వీణాయం బరుమహాప్రబ ధమునందు
బుచ్చమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

కాళిందీకన్యాః త్రిణయము.

— వష్టాశ్వాసము —

- క. శ్రీమత్పద్మజభవహృత్తామరసీస్సాగరభృంగ దశసుఖభంగా
శ్రీమహిత హితజనాంబుజ, ధామోధి ప్రముదితాత్మ దశరథ గామా. ౧
- వ. జేవా దివ్యచిత్రాబున నవధరింపుము. ౨
- క. చారుశ్రీజనికర మై, హీనోపలకాంతిపూర్వాదయంగను మై
సారసుధాంబుయై, సారావారంబుభాతి భాసిలు మతిమూర్తి. 3
- క. అర్థసమృద్ధం బై శ్రీ, వర్ధనచతురాస్యహర్షవర్ధనపర మై
వర్ధిల్లుగీత మన గృహ, మర్ధాధికసాధనదృశ మగ్గేహమూర్తి. ౪
- గీ. ప్రాప్తయందన మద్యతప్రాప్తిరదము, సుప్రసన్నమనాపూర్వమలలికమును
వీసాదృశ్య మలరారి వేష్ట నెఱసి, కుచ్చితవాచాజిత్రమా నలరుశయ్యు.
- క. చారుమహాభోగం బై, భూతిశిరోరత్న కాంతిపూర్వావృత మై
లోరంపుశేషశయ్యు, శేరె సనుకుమారపుష్పకీరీతయ్యున్ ౬
- క. వసియించె వాసుదేవుడు, మునిముసినగు మోముదన్ని మొరయప్రసాదం
బనదృశ కాంతావిషయ, ప్రసగ్రత్నేమాచుబంధపటియందెలుకన్. ౭
- చ. అతికఠినంబులౌ జగతి హటకరన్నము లంగయ్యి నీ
దతిమృదు వెల్లుపాం దెసగు నైన నను బలులేని భూషణా
వృతి కిది వేళ యా లెఱిగి *వేయనమా విభూషణానకుల్
సతి ఘటియితు మంచు రవిజాత విభూషితజేరి రంగనల్. ౮
- క. సారోదాత్రవిశేషదిత్రకవిభూషావీతి సయ్య + గుణో
దారవ్యక్తి + సువృత్తి దోషరహితా ధన్వోల్లసయ్యోన్నయన్
నీరేజేక్షణ గావ్యత్తిబరె (1) మన్నిద్రాగభాస్వానుడై
మారుం దవ్వడు చూచి రోసి వదలె మన్నింప కాత్మాత్మముల్. ౯
- క. (స)తియంగంబులఁ బొగడెడు, నతులప్రాక్షావలీనయందిత వాచా
గతుల ద్వితీయతృతీయ, ప్రతిభటరహిత పుటలంక(గ)ాయుగ(2) మెనెనెన్.

* వేయనమావిభూషణా + గుణావారా + సువృత్తి - సన్నియోగ

(1) మన్నిద్రా - (2) మెనెనెన్.

- చ. చెలులయతిప్రయత్నమె(గ)జిమ్మదుఁ గమ్మనివింటివానిప్పు
ములుకుల *క్రొ వ్యదంపుఁచు(ను) ముప్పిరిగొన్ననురాగగర్వమున్
నిలువ(న)దల్పుచుం జెలువ నిల్చెను నొక్కఁడుగైకకుండ నిం
తలు భళిరా భళిర మదిఁ దాల్చెనుసిగ్గుఘటవైఖరుల్. ౧౧
- గీ మదనుఁ డను కర్ణ భావండు గదియునేని, పోమముడి యనువావ శోభిల్లునేని
వేరంబులనెరవొరబిడ్డయ్యేని, చెలువ వాటంగ లేదయ్యె సిగ్గుకడలి. ౧౨
- చ. వెనుకకు సిగ్గులాగఁ దమివేయు ముదల్ల కిగ్గ నవస్వధం
జనునె నహింప † భామయునుసాధియవచ్చు మభావ మెచో
ఘనకుచ్చభారభారము గాఁ జన దంచు వదింపవచ్చునే
ఘనపదమాశ్రయించి కలకాలము క్రియఁజడివాని గానమే. ౧౩
- క. వెడలుటిజోదు విరివి, ల్లుకునునడం జేయఁజేయ గురుకుచ కొక్తా
క్తకు గామదకుం గడదినఁ, గడుదూరం బయ్యె లజ్జగిరిమం బెంతో. ౧౪
- చ. అలవలకాజు వైదలి రమాధిపు(కజ్జకు) వేగఁ (1)జేర్చఁగా.
వలనదలిర్చ నూటలలఁ బాయుచు గుప్పెరుఁ బుష్పబాణముల్
చలనములేనికూర్చి నవనం బయి మించినలజ్జ బామగాఁ
గలఁగుచు మోము వాంచెఁగడుఁ గన్నెడుసిగ్గునఁగిలాడి (2)తాన్ ౧౫
- చ. చెలి తలవాంచి తెల్చె బుచ్చెపుగొమ్ముఁ జిచ్చచీకటి
గలసి మెలంగు పావటనొకాటపుఁ జెంద్రపులేఖచే మనో
మిళదనురాగవైభవము మించఁగఁజాలదు లజ్జ నెమ్మెయిం
గలుగఁగనేర్చు నత్వరితగామిత యుఁఘ్రుల కెన్ననం చోగిగ. ౧౬
- వ అప్పు యొక్కచెలికలువకంటి యొక్కలిక నుద్దేశించి (యిట్లనియె) ౧౭
- ఉ. క్రొత్తగఁ బ్రాణనాయకునిఁ గూడఁగనేనెను వన్నెలాడికిం
క్రొత్తయె లజ్జ లోగొనుట కూర్చిచెలుల్ గడితేర్చ తేనికిం
జిత్తము రంజిలంగఁ దగఁజేయట యిట్టి విచిత్రఁజ్జ మే
మెత్తినైన విన్నయదియే కను పెక్కడిమాట యుగ్ధలీ. ౧౮
- వ. మఱియు నొక్కయితి యెక్కువ కిట్లనియె. ౧౯
- క. ఇటువంటి ముద్దరాండ్రే, పటురకుచకుంభవజ్రకంజరసీమన్
ఘటియింతురు నిజలీలల, నిటువటుఁజనసీఁ జీవితేశ్వరశుకముగ. ౨౦

(*) ద్రాక్ష. † భామయు. ‡ భావభారణ. § కంఠెడి. (1) జెప్పఁగా. (2) తోగ

- వ. పెండియు నొక్కతేటచెప్పులాడి యచ్చక్కనికొమ్మ కి ట్లనియె 90
- క. నును వైసపూలపామ్మన, మనసూదుచు నున్నవాడు మాధవుఁడయ్యో
తనువునఁ గల్గుమ్మపుత్వము, మనమున నీ కెల్లులేరు ముజులవాణి. 91
- వ. పిదవ నొక్కబొబాధర యయ్యింకుబిఁబాన్లు కి ట్లనియె. 93
- క. హరిఁ గూడక ఓణ మైకంఠరియింకుగరారు మేనఁ బ్రాణము లనుచున్
విరిసెజ్జఁ బోరలు నవ్వను, దరియొ(నక) యిట్టిలజ్జ దా నెటుపనునో. 94
- వ. మఱియు నొక్కప్రొడ యచ్చేడినకంటి కి ట్లనియె 95
- ఉ. అవ్వరొ నీవు నీమగని(యొదవు)కొమ్మన లచ్చిరీతి నీ
నొవ్వలఁ గువ్వచుం దదధరోవ్థసుధారస మానుచున్నఁ గె
పొప్పెను నీమమోవి దళనోదితరాగ మతండు సే మఁగాఁ
దప్పితి వంచు మాటికి నదల్పఁగ నీ గ్గది యొరుఁ బోవునో. 96
- వ. అంత నొక్కనిక్కులాడి యచ్చక్కఁడనాలకున్ కి ట్లనియె. 97
- మ. ఉచలజ్జాధరః*గచ్ఛారంబునను రాగోద్వృత్తి కి వేల దా
వరముంజేసెను మర్తముం దెలియు మావజ్జా వృథా గాదె యె
వ్వరికైసం గనఁ జేటఁ జెను మదిలో బాటిల్లురాగంబు శ్రీ
కరవస్త్రాంబుజరాగనామకమహాకర్ణేజవం బంచుటఁ. 98
- వ. అసంతరంబ యొక్కవృథునితంబ యాకాదంబగమన కి ట్లనియె. 99
- ఉ. ఇంతచలంబు సేయ ఫల మేమని చెప్పినఁ గాక సేసెదో
కాంతరొ గట్టివాయి యని కాంతుని నెప్పుడిఁ దోచునమ్మ శ్రీ
కాంతుని కెందఱో కలరు కాంతలు వారలకెల్ల మిన్నవై
కాంతమనోమరంజనముగా నుగుణంబుల వన్నెకెక్కవే. 30
- వ. తరువాత నొక్కయుగ్గలి యెల్లోమలి కి ట్లనియె. 30
- క. అతినివిడఁజ్జ గా దిది, సతికి న్నదిలోన నువిద సుగమవేళు
గృతములకుఁ బ్రతికృతంబుల, నితరవ్యాపార మెదసి యెన్నఁగఁ జొచ్చెనో.
- ఉ. అత్తతి నీరవేకి నగ † వాఁగుచు నెచ్చెలుల† నడించి యె
చిత్తముల్లి కల్లి విను చిత్తము నిల్చుచు నాదువిన్నవం
చిత్తతి నాలసంపవల దెంతయుఁ బ్రొద్దు ననంగఁ జొచ్చె న
య్యత్తమనాయకుం గదియ నొవ్వగఁ నెంతయు నంచుఁ బల్లఁగన్.

మ. లలనామ స్తథ* మాత్నదృష్టి విలసద్రాగావగావేగసా
 † కలనాదీవ్యదవత్ర పాధురి ననుక్తా ‡ నీఁ దిత్రాఛాంతిచే
 బృతః గ్రొంజెమ్మట గ్రమ్మ మెల్లన రమాప్రాణేశకయాంతిక
 ఫలజగ్రద్దివిహాధినాయకమణి స్తోభంబు నందం గొనున్. 38

క. కేళీవేళల శ్రీహరి, నీలాగునఁ గాఁగిలింతు నే ననుక్రియ న
 బ్బాలిక కాఁగిటఁ జేర్చుచు, నీలస్తంభంబు సిగ్గునెరయౌ గ్రమ్మగా. 39
 ప. అంత నక్తారం గడచి సభజనంబు ససేనయభక్తిపూర్వకంబుగా మ్రొక్కి
 ముందట నిలిచిన నీలవేణీనీలవేణి నీక్షించి జలజాత్యుడు నికటస్థునిలసదు
 గ్రకరనందనాసుదరేందు రేఖావిలాసన ముల్లాసబలప్రబ(ల)విభవదంతరా
 మోదజః ధిఫేనాయమానం బగుమరిద స్తిరంబు ముఖంబునహుంబు నలం
 కరింప ని ట్లనియె. 39

క. చెలి వార్తలేమి? జేవర, గలిగినభాగ్యమున మనసు కడురంజల్లగా
 జలజాతనయన మిముఁగన, వలయుచు వచ్చుటయకాని వార్తలు గలవే.

క. అలికుంతల తణదాముఖి, మలులితతిమిరంబు గ్రమ్మె నదియేమి? హరీ
 తెలివిఁగొను కృష్ణవక్షుము, వలగొను నీక్షణదముఖము వదలు నెతమమున్.

ప. ఇట్లు సాధిప్రాయంబుగాఁ దనచతురోక్తికిం దగినయత్తరం బొసంగు నాకు
 రంగనయనప్రాథమికు ముదంబుఁ జెంది నందకపాణి పాణివలయాదిభూష
 ణపూర్వకంబుగా నభినవాంబరతాంబూలంబు లందఱకు నిడి వెడలి చను
 సంజ్ఞ నవతరింతుండేయఁ జాయవట్టికి నీచెట్టబట్టినదొర వంపువెట్టినవను
 లకుం జనియెద ముత్తురో తిరిగి వచ్చెద మిచ్చట నుండుమని మరుంగుగాఁ
 బల్లి యచ్చిలుకలకొలుకు లొక్కింత వెడల నసంతరంబు— 39

మ. చతురోక్షి ప్రవిలాసవైఖరుల సంచద్రూపాలు నర్తిల్ల ల
 జ్జ్వలనఁనిస్తితకాంతముఖ్యులలితశ్రీవీక్షణాభీసితా
 సితవంశేరుహమాలికన్ మదనకాక్షేయప్రభాపాళికన్
 సితనీరేణదళాక్షి తేని కొనఁగన్ సేవార్థమా కానుకగా. 40

ఉ. కామిత మేమియు ననను గాంచనియట్టియవాప్తకాముఁ డ
 క్తామునితండ్రి గామునిచొకాటపుబాణము భామ చూచు చెం

* యత్న † కలనాదీవ్యదవత్రపా. ‡ నిందిత్రాంతి.

- తే మదిఁబుట్టెప్పిరునియ దీప్తపరాక్రమ మెచ్చ నిచ్చె బో
రామికి సూనుచెంగటఁ బరాజయ ముండట నీతియేకదా. ౪౦
- క. హృదయగ్రంథి(ని)భేదమా, మొదలంటఁగఁ జేయుబోధమూర్తికి నపుడ
మదవతిహస్తగ్రంథి, వదలింపు టతిప్రమానహానిత మయ్యెన్. ౪౧
- చ. కరమణికంకణధ్వజము కామధనుస్థానకర్వణబుజ్జోఁ
గరము ఘట్టిఁ గేల్లుడి నొకానొకయత్నమున న్వదల్పి శ్రీ
హరి హరిమధ్య నంకతల మన నొనర్పఁగఁ గాంత రాజులెన్
హరిమణినిలవేడి దొలఁకారెను పుత్తడిబొమ్మయో యెన్. ౪౩
- క. చెలికీలుగంట మలగెడు, నలివాటునిమ్మగుల పాణిఃఖరుచిరాజుల్
కిలకిలవవ్వదొడంగె, బాలుపూరెను మేల్తిప్తుడిపువ్వులనరున్. ౪౪
- వ. అప్పు డప్పుడ మోతముండు మదనలీలారహస్యప్రతిపాదకకృతు లగుకృతుల
నిరర్థకతాదోషము నిజానస్థానమహిమంబున నవనయింప నవధరించి
యమ్మిచుఁబోడి కిట్లనియె. ౪౫
- ఉ. కన్నది కన్నకందు మఱి కన్నకఁ డందపుసేనుమొముచె
తైన్నఁగఁ గొన్న దీదృశదృగీహితవై యలరారు టబ్రమే
నన్నుతగాత్రి నిన్నుఖలనన్దుణసంపద ముజ్జగంబులో
నన్నులమిన్నయంచు విబుధాళి మందంబున నోలలాడఁగఁ. ౪౬
- గీ. మానవతి నీవు శృంగారమయత రసిగ, చిత్తమెంతయు నలరఁజేసెకర్త గాన
నీకలంకార్యత ఘటింపనేర దెల్లు, భాసురై కావలీమఖాధరణగణము.
- గీ. భూషణబంగితధరించెభూష్యమగ్గుట, భూషణతఁగాంచియంగతబూననగున
అర్హములుభావశబలతాద్యములువాని, కాంతరచియింపవేయలంకారములుగ.
- ఉ. నేరుపుమీఱఁ గన్నుఁగవ నీటగు కొప్పునఁ గప్పు పూని శృం
గారము నీమరూపుగొని గౌరవమొప్పఁగ న నృజింపఁగాఁ
జేరఁగవచ్చెనో తనదుసేవకభావము నాడుసేవ్యుర
భావణి ముప్రసిద్ధముగఁ దా నొనరింపఁడలంచి నచ్చెలి. ౪౮
- గీ. ఉవిద తావకసుగణాదియోగమహిమ, వాననాత్మక మగురతిభావమిపును
రసతఁ గైకొనెనీకు నీక్రమము కాన, వ్యక్తికక్షంబుమనకు సిద్ధాంత మరయ.
- ఉ. నేత్రము హాస్యకంఠటన నెమ్మి యొనంగెను పాశ్వపంబుగా
సూత్రితరీతి నంగములు చొప్పుడుపాత్రత నీకుఁ గల్గజే

- పాత్రత నీకుఁ గల్గినను భామిని నిశ్చలవృత్తి నుండఁగాఁ
జిత్రము మాకుఁ దోచె నఁ జెల్వఁ జూనరైనను మందఃసముక్. ౫౧
- మ. రసకృత్సద్గుణ మై యలంకృతిభగవత్సూక్ష్మశక్తి మై
పాసియించుకొనుకవిప్రబంధముఁ ద్వదీయం బైఁబల్లొప్పు దా
వెనఁ దూలించు గర్భకంబునకుఁ(?) దేల్పి నైకొను స్వీతగా
రసవిస్ఫూర్తి నొసర్చుగర్భకము సంగ్రహణంబుగాఁ జిత్ర మే. ౫౨
- చ. చదివె తలవాంచి చూపెద(వొ) చెప్పుఁగొప్పిది సాటి దీనికి
గలుగునొ కల్గదో యనుచుఁ గల్గెమి సిద్ధ * మనరగ్రత్నసం
కలితపుఁగుప్పె చామరముగాఁ చటయే గఱిగొడి యంచు న
బ్బలువగలాడు దా నీమిరఁ బ కజబోచసకేశపాశముక్. ౫౩
- ఉ. కన్నులఁ గన్పకోఁ దమముఁ గాధనుఁ దేనియతీపిచూపగా
నన్నదు కల్వఁ బల్లు లొకయిపునఁ బల్లిఁ బర్హి బర్హముం
గ్రిజెన్నరితేటలం గొనను వింతలుగా మెఱుపుల్ ఘటించు మ
బ్బన్నను రోయు నీకబరి యబ్బనె యాకుటిలాత్త(1)సఖ్యముల్. ౫౪
- చ. కువలయశేత సీవలుఁదక్రామ్ముడి నెయ్యపుఁగొమ్మ (2)యిచ్చటన్
సవిధములై ప్రమాణములు సంగత మయ్యెను జూచి తెల్లనన్
సవరనిపాకుటం గలుగు చక్రకుంకుమపేవిక్రమం
బవుల ఘటిల్లుమాక్రిక సరాకృతి గాంచిన శుద్ధకీర్తియున్. ౫౫
- చ. స్ఫులితగణానుగాక్షరసమ జ్వలమాక్రికరాజి సద్రసా
కర మతిచిత్రబంధ మధికస్ఫుటచారువిభూషణంబు నై
వరఁగఁడుఁ గ్రొమ్ము డుత్తమనిబంధస్థితి విచిత్ర మొక్కటే
తరళమృగాక్షి కేవలము దాఁ గుటిలత్వము మానదయ్యెడున్. ౫౬
- క. చిత్రగి మధురగుణంబున, నుత్తమకావ్యంబుఁ బోలు నురుభూషణ మై
మాత్తునన్ ధృతి యక్తావ్యము, నొత్తు స్ఫుటవ్యక్తిబో యొగిమధ్యమమున్.
- గీ. మగువ ముక్తాళి యిది శిరోమార్గతమము, (?)వలెపూతా...వంబు నిరతశుద్ధ
మాత్తసద్గుణ మమలపంశాభిజాత, మెట్టు లన్ననహనంద మెనయ దిచట.
- సీ. నలఁత నీవేనలి నీరదపాళిగాఁ గనుము విద్యుల్లతాఘటనఁ జెందె
గలికి నీతురుము చొక్కపుఁగల్వఁగుంపుగాఁ జూచింపువఁగఁ దెజందరుచుల

* మనఃస్వర్గ + నమః + గాఢకొండ స్త్రీ వస్త్రాలతేట (1) సఖ్యము. (2) యిచ్చటన్

- మగువ నీకబరి నున్నభకరాయుధముగా జాళువాజలపోతబాను గాంచె
భామ నీక్రాద్దుడి బద్ధిబద్ధంబుగాఁ జంద్రకసంబంధచారు వయ్యెఁ
జెలువ చిత్రాశిపాళిగాఁ జతురభరము, సరసతభరించెఁ జంకకచ్చాయదాయ
ననుచునఖరోచులంతటనలకుఁడుండఁ గొప్పదు వ్యేనుగోమిందుఁ డొప్పమీఱ
చ. కలికిరా మోము వాంచుటకుఁ గారణ మేమి కలంకిచంద్రునిం
దులఘటియింకఁగాఁ గలుగు దుష్టుల కల్లుల సైఁవలేకనో
తెలివి(ని)దప్పి పామరు లతిత్వర సామ్యము వల్లినంతనే
కలుఁగునె సాటి లాఘవము గాఁ బనియేమి మృగీవిరోచనా. ౬౦
- ఉ. ఎక్తడివిత మాచలి తోనట సాటి ప్రొద్దు రా
మిక్కిలి మారువంకజము మిన్నక వండితమాన్య లీమృషా
వాక్తుల కేల జిహ్వా యలవర్చిరి వంకజవైరి చంద్రునే
నుక్తడఁగించుమో యనందగునే పయోజముల్. ౬౧
- ఉ. వంకజనీలవంకరుహభావము చాలుచు కన్నుదోయి మే
ల్పొంకము సైఁచునీడుముఖపూర్ణనిశాకరుఁ జూచి చూచి యీ
వంక(జబ్బంద మెల్లఁ దల) వంపులకుం దగుఁగాక యర్హమే
వంకజ*నేత్ర నీకుఁ దలవంపు లపేతుకలజ్జ మెత్తురే. ౬౨
- గీ. వనితరో మోముచందురు వాంచెదేల, కుటిలకుంతలతిమిరంబుకొర...
...నో యనుశంకనో వచ్చుటెట్లు, నిటలపాడేందు నేమించ నేరదెద్ది. ౬౩
- గీ. చెలువఁ జ్ఞుదు మోమువాంచితి వటన్న
నవధరించితి నీవు ముఖార్థహారిగ
• విను హరి దాస నేనయు నెట్లు
లదియు సొకచోట దోషత నంద దరయ. ౬౪
- ఉ. మృగమదచిత్రకాకృతిగి విూటుకలంకము చానిఁజేసి యీ
మృగధరుఁడేతదా(కృతివహిం)దు నటంచును మోమువాంచుట
మృగ మనుగంధ మప్రీతి మమృష్ట మశృంగము చాఁ గలంకమే
• మృగమదచిత్రకం బది నమృద్ధగుణాన్వితమా కలంకమే. ౬౫
- ఉ. మృగమదచిత్రకానుగతి మే లగుఫలము పీల్లకేటికిం
దగు లగుకేరికీదళము చా నగునం చొగి నేంచి కొక్కుపే

రగవడుతేటిగుం పెడసి యాడెడునందపుఁజేటిపిల్లల

న్నగు నగుగాదు ముంగురులు నవ్వవయోరుహవత్తలోచనా.

౬౬

గీ. ద్విత్వరహితంపుటాకృతిఁ దేజరిల్లి, ప్రాకృతాఖ్యాకభావనా భావితద్వి
రేఫవైఖరి గలిగి త్రిలింగజేశ, సూక్తియన్ నొక్కఁ గన్పూరించుక్తబాట్టు.

ఉ. పిన్నఁడనంటు వక్రతఁగ పేరువడం దగఁ గాని లక్షణం

బన్న నెఱుంగవయ్యె నని యయ్యరచందురమామ పొగసి

నెన్నుదు రైజనించి కడునేర్పునఁ గైకొనియెన్ మృగీమదా

భన్నతమాలవత్తరుచిఁ గీల్పానులక్షణ మొమ్మగేక్షణ.

౬౭

చ. లలితపుబాట్టు ఫాలముఁ గలంకి నొనర్పఁగ వర్ధచంద్రుఁడో

దులఁ గన దన్నమాట మదిఁ దోఁచిన వాంచితె మోముఁదప్పి యీ

యలికమునందు నందమగు *నట్టిది బొట్టిది దోషకారియే

యిల వ్యతిరేకభావ వదియింపఁగ హేతువుకాక కోమలీ

౬౮

గీ. చవుతి దండురుఁడలికంబుచక్రఁజూప, మాకుపాలంభమగుననిమాటుకొనితె

యది యుపాలంభవిషయతనందకున్న, నదిఘటిల్లుటవ్యతిరేకమగునుభావ.

చ. రసవదమై మృ(దు)త్వమున రాజలి లక్షణలక్ష్మీతంబు నై

హాసన మొనర్చు సాధుకృతి నందపునీనిటఁబు దుష్టుతిం

గనరఁగఁజూచు సామిమయిగాంచిన చందురమామ నిక్తమో

యసదృశగాత్రి లక్షణము నందినయందముపొంతుఁ జెందమిన్.

౭౦

చ. మొయి లెడఁబాయుపూర్ణశశిముద్దులునించు(చు) రాణినించనో

వంబువయిఁ గ్రమ్ముమా చెడయవద్దమఃరీతి మెలంగ నేర్చునో

దయిత యవత్తపాధరము తారఁగ నీనుషనోజ్ఞవక్త్ర మే

మొయివిలసిల్లు సంశయము మేకొను నిచ్చట దానిఁ దీర్చవే.

౭౨

చ. వదన మవత్తపాతిమితబంధతఁ గాంచినఁ జెప్పవీఁకటిం

జదిమెడుచందమామ నగుసేయక యుండునె తప్పఁబల్లితిన్

వదనము సిగ్గుటిల్లు వయిప్రాలఁగ నేనియు నెవ్వడున్ బలెం

బొదలఁగ నిర్లవేళ రుచిపూసనిరిక్తలతేఁడు నవ్వనె.

౭౩

గీ. కాంతిసం(వ)న్నవస్తువుల్గణనసేయు, వేళనీమోముతరువాత నెలయుఁజ ద్రు:

డట్టిచోట వికల్పంబు పెట్టరాదు, సరను లనుకల్ప మది యని చదువరాదు.

- చ. నల యిది యెసే మన్నయననీరజమూల వికసిల్లునట్లు దా
నలయ రసాంబు)రాశి వడి నిక్తగఁ బంకరుహంబు గానిచోఁ
గలిగెడు నేగతిన్ భ్రమరకంబులసంగతి దమ్ముయెనచో
విలసన మెట్లురేయి యిది వింధగు నంశయ మింతి తీర్పవే. 27
- ఉ. వీనులయం దం(లం)కృతిగఁ జెట్టివనీలవయోజవశ్రముల
భానుతనూజ నీయనీతభవ్యకటాక్షవిలాసభూషణం
బూని వెలుంగ నీక్షణము లుత్పలకాంతి భరించు నన్నమా
టానగరా దొకొంచుకయు నానగవచ్చు విరుద్ధలక్షణన్. 28
- ఉ. తోయజవైరి యై మొగము దోచినవేళలఁ గన్ను లుత్పల
శ్రీయుతిఁ గాంచు వెన్నలఁ బ్రసిద్ధిగఁ గ్రోలుచునుండుపుల్లరై
పాయకనిల్చు మోము నవవద్దముగఁగ న దెట్లుతొచు నీ
యాయితవశ్రముల మెలఁగు నార ముఖాక్షి విచిత్రవైఖరల్. 22
- క. వరవర్ణి నీనయనము, లరమోడ్చున మోముఁజంద్రునంద మెలఁగుచున్
సురుచిరనీలవయోహ, సరసిరు హైకత్వజన్మసంగతిఁ దెలుపున్. 29
- సీ. శారదపూర్ణిమాచంద్రమోచింబంబు గర్వసర్వస్వంబు గానిఁజెందఁ
దరుణార్తకీరణసంధానజాగ్రన్నవ్యవద్దలాలిత్యంబు కటినుదక్తఁ
జంద్రాతపాస్వాదసమ్మోదమాద్యచ్చకోరవిలాసంబు కొదవగాంచ
మకరందరసపానమ త్రమధువ్రతపోతలావణ్యంబు పాలుపుఁదొలఁగ
నరి మొగంబెత్తి చూడవే నీటులాడి, వెడదకన్నులు విప్పవే వెడఁగులాడి
సిగ్గువడువేళ దప్పవే సిగ్గులాడి, నన్ను మన్నింతుడలఁచవే వన్నలాడి 29
- ఉ. ఓకరిపూర్ణచంద్రవిజయోజ్వలవక్త్రశాంకరింబ నా
చూపులపేరుగొన్న కరిశుద్ధచకోరములానఁ గాంతి దా
లోవము గాంచునంచు నవలోచన వాంచెదె మోము నర్థిసం
తావము వావ సంవదకుఁ దక్కువె చంద్రుడు కీర్తికెక్కఁడే. ౩౦
- గీ. విమలమఃఖచంద్రునన్నిధి* వేగుగాంచు, కన్నులకునివ్వుడుం దెడుకమలములకు
సాటిఁజెప్పంగనమరు నేసాటియగును, నలకునలరెడుజలజంబుగలిగెనేని. ౩౧
- మ. అరమో డైననుఁ దొంటికన్న † నెఱియో నందంబు గైకొన్న నీ
వరవశ్రంబుల కెల్లసాటి యనఁగావచ్చున్ (స)సంకోచతన్

* నేను † నెఱియవదంబు.

సరసత్వంబుఁ దొరంగి చూడ వెగ్గై నత్తైతిన్ దూరమై.

ధరలో నుండెనువారితోత్పలములం దన్వీ జగన్తోహిసి.

౮౨

క. విలసనమహిమం బెత్తే, కలిగియుఁ దలచుట్టుదిరిగి కలయఁ జతురిమం
బలవదమి దుర్యోశముక, జ్వలమై వై నాథు నీచుచక్షుర్మృగమున్.

౮౩

గీ. మగువ నీవు దృగుర్వలమాలయంగు

మీలనాలంకృతియొనర్ప మెఱుఁగు గాదు

చూపఫలహేతువులఁ జాల రుచికరంబు

మిగుల నుత్పేక్షఁ గావింపు సొగసులూఁడి.

౮౪

ఉ. అవృతరంగల * న్నిగుల నవృతుఁ దవ్వదు కోవ మంచు నీ
వివ్వదు చూపు చాలుకొననీక పెనంగదొ యట్టులైన నో
యొవ్వలకువ్వు కొవ్వజిగియొవ్వదనంబునఁ జాయ నూయఁగాఁ
దవ్వక సేయ నవ్వమిది దవ్వనితోఁచు పెఱుంగవైతివే.

౮౫

చ. చెలువరో సర్వలోకములచేతులమోడ్పులు గంటిఁగాని నేఁ
గలనయనం గరాజ్ఞములు గట్టిగ మోడ్పుపెఱుంగ నేరికి
వలవలగఁక్తు వేచెలి(యఁ)బాయుచు † చన్నఁ గృతార్థుఁడేయు మం
చలికులవేఙి సిగ్గునకు నజలి సేసెనఁ జక్కఁజూడవే.

౮౬

ఉ. ఎట్టివిశిష్ట దేశమున నీశుక మెంతటికాల మెట్టివో
మట్టిటుఁగా కొనర్చుచుఁ గృతార్థతఁ జెందెనొ నీచు మోవితోఁ
జట్టటికంబు సేయునతిసుందరవంజరకద్దరాగముం
గట్టిగ దొండవండరుచుఁ గ్రక్కున ముక్కునఁ నొక్కుఁ జూచితే.

౮౭

ఉ. వీరులభూషణం బగునవీరమృదూర్వముల్ కటాక్షదృ
గ్లీనము లయ్యె వాని కవిగీతము శ్రుత్వఃకృతసభావముల్
గానఁ దదంతరాయఘటకత్వ్యమియ క్తము కన్నదోయికిం
బూనిక తెప్పలెత్తి ననుఁ బొందుగఁ జూడుము సుందరీమణి.

౮౮

ఉ. కన్నులక్రేవఁ గన్లెనఁగఁ గారణ మేమి కటాక్షవీక్షణ
ఖన్నమహేంద్రసీలమణికిలితమాలికలన్ శ్రవఃపుటా
నన్నగభీరకూటములఁ జాలఁగ నించుచు వానిమోడుగాఁ
జెన్నుగ నేగి ముచ్చిలికిఁ జేరుటకై జలనంబు పూననో.

౮౯

- గీ. పనితయరగన్నుఁగ్రొనిమ(న)నుదెలియ, నాత్తభావించెదోయ్యట్టియాత్తనీడు
తవముబల్లినిసాకారతనుభరించి, చాక్షుషంబౌచుచుండెనుఁజక్కఁగంటె ౯౦
- గీ. నాతిప్రకృతాత్తతాప్రధానత్వమనయ, నక్షిప్తద్వంబునకువీక్షణస్వయితస్య
మేలదయసేయఁదలఁచవుమేత్తువేమి, గర్భసాదృశ్యమబ్బినకతననిటులొక ౯౧
- ఉ. చక్షుశ్చక్షువులు లివి చక్షరయోపినయంత మెక్కి యీ
చక్తి మత్తాక్షమాట వినసంగతిగానితెఱంగుగా రొదల్
మిక్కిలి జేయుచున్నయవి మిన్నక యుండెనున్నగాఁగ నో
చక్షరభామ చక్షరకుఁ జక్షరయామృదులోక్తి బల్లవే. ౯౨
- క. నెలయందురు తామరయని, కలుకుదు రీమోముబుధులు భవ్యామృతముం
చిలుకఁగరాదె మరందము, గులుకఁగవలదే బుధోక్తి గుఱుచపటిచెడ ౯౩
- క. చిక్కు నాదగుభావము, నిక్కుముగా నరచితంపు నతివల్లులకుం
జక్కునిచెలిరో యివ్వడు, చిక్కుడునీచుధురవచనశృంగారములన్. ౯౪
- క. రాలుగరఁగించునేదపు, చాలఁగ నాకబ్బుననడుచందురుగర్వ
*జేలాచెల్లింపదలఁతు, రాతెల్లం గరఁగఁ జాట రహించుగదే. ౯౫
- క. యావతిమామకశ్రుతి, కూచుంబుల నమృతవృష్టి గురియఁగరాదే
యాపింప నీచువదనం, జేపారెడుపూర్ణచంద్రుడే నిజమయినకా. ౯౬
- చ. వరుషము లాచు నీరసతపట్టు †చెప్పులఁ దంకరించి ని
ర్భరవహనక్లమాన్నదలఁ జాటిలురత్నమయోరుకుండలా
భరణములేల వీరులకుఁ బంకజబంధునికూర్చివట్టి నీ
సరసమృదూక్తి భూషణమి చాలా నలంకృతిగాఁగ వీరులన్. ౯౭
- క. శృంగారవతి కుచద్వయ, సుగత మగురీతిఁ బ్లు సంగతము దగున్
భృంగాలక నిలువెల్లను, బుగారం బైన మాట బంగారమఁట ౯౮
- గీ. అరిదిమాధుర్యము త్రోవో త్రరముగాఁగ, వస్తువులనెన్నఁ బంచమీప్రథమలమరు
సారభూషణుఁడన్వియెచ్చటనునీచు, మధురసూక్తికీబయినన్నఁ బ్రథమనున్న.
- క. ప్రకృతిన్వికృతిన్దుల, ప్రకృతి నీకవిత చిత్రవద మగు ననుచుం
ప్రకృతి న్వికృతిన్దుల, ప్రకృతి న్నిరసించువారు కలుకుదు రింటి. ౧౦౦
- గీ. వనజలోచననాదుగాయనత కొప్పి, యనుభవై పాటపాడెదోయ్ బ్ర మొదవఁ
దరుణి నాగాయనతప్రస్తుతంబుగాక, కొదవెఱుంగ కయోగ వయ్యెదవొచెప్పును.

- క. చందలనయనాచంచల, చంచల*విణాధరించి చతురతచే నా
యించెదవో ధ్రువవీణ భ, రించెదవో తెలుపు చూడరించి కృశాంగి. ౧౦౨
- గీ. శ్రుతిపుటంబుల కమృతంపుసోనలెసఁగ, మానసాభోజ మభినవమాకరంద
'మాధుర్యుల'దేల నీవేసాధురీతి, దేటగీతి వచింపవే తేటికంటి. ౧౦౩
- క. నాలుగువిధముల నభినయ, లీలలు నీకంఠుఁ దెలివి లే దన వశమా
యాలోలనయనయివ్వును, పోలినయభినయముఁ దెలుపు†ప్రాద్దుచనుటకున్
గీ. కలువకంటుక కకిన్నరకంతివదము, యోగరూఢత నీయందు నొనరఁబూను
ననుచుజనులాడుకొనవిందునదినిజంబొ, కాదో తెలియఁగనగుఁ బాటకలనమాకు.
- మ. అతిరక్తాధరనన్నిధానమున నాసారూఢముక్తాఫలం
బతిశుద్ధం బతిరక్త మయ్యె నిది యన్యాయం బుపేక్షింప నీ
వతులజ్ఞాననిధానమూర్తివిగదా యబ్జాక్షి మందస్తిర
ద్యుతిమాత్రంబున దానిదోష మెడయం దోలం గటాక్షింపవే. ౧౦౬
- గీ. ముదిత స్థిముక్తు ముక్తముత్యమునకు, నాత్మశుద్ధగుణప్రాప్తి నగునతద్గు
ణంబు రూపింప నన్యగుణంబుఁ గొనఁగఁ, దద్గుణంబుఘటిల్లుఁజిత్రంబు కంటె.
- గీ. జ్ఞానదీపంబున నవిద్య ననఁగ శుద్ధ, మాత్మరూపంబు దీపించు ననువుదోఁప
వెలదిసినవ్వుననుఁగెంపువిచ్చిపోవ, గాననగుము త్రియముశుద్ధ భానమగును.
- గీ. వికనదంభోజపూర్ణేందువిధముఁ దెలుపు, మద్దునిద్దంపునీ నటిమోమునందుఁ
జటులన వైసిన నిక నేమిచెప్పవచ్చు, మధురసామృతవిభ్రాంతి మాన దింతి.
- మ. తెలియక మోము వాంచుకొని తేటలనవ్వులు చేరనిక యీ
వలనున నున్నఁ జంద్రముఁడు వారిజతుల్యముగాన మోము గే
వలముగ వాంచియుండఁ దనవానియే గల్గుమొగంబు వెన్నెలలో
ఁగిలుకకయుండునే యని హసించఁ దలంపులు నింతుఁడా చెలీ. ౧౧౦
- క. ఈమాడ్చిఁ బలికి యాదవ, సోముఁడు లేనవ్వు పూర్ణోపేముని నవ్వన్
భామామణి నెఱసాగనుల, మోమునఁజెలువారఁదనదుమోము ఘటించెన్.
- క. నెల నెలయు(ను) వెన్నెల వెన్నెలయును నెత్తమ్మి రమ్మినిటునఁ గదియెం
గలసాగనుఁ జూడఁ గలువల, ములుకులవిలుకానిక పునుచుచుట యయ్యెన్.
- గీ. లజ్జగద్గురునువదేశయత్నమహిమ, భావమున నించుప్రేమానుబంధవటిమ
హరిణా చనతాదృశాత్మ్యంబిజ్జ, విక్రమచూపఁగసాగె నవిద్య పోల్చి. ౧౧౩

క. ఆపదతి. కొంతలజ్జకు, లోకం బెనయంగఁ బ్రేమలుప్రేతరమై
దీపింప బడు లొనర్పంగ, న్యాపారముదక్కి కృతము నామోదించున్. ౧౧౪

సీ సుకుమారవర్ణసంఘతస్వయావంబు లలికప్రసాదస లక్ష్మీశంబు
ద్రుతికరమాధుర్యధుర్యస్వభాషంబు సవిశేషవరివృత్తితాంచిరంబు
సతితిరస్మృతవాచ్య మవివీణదోషసర్వస్వంబు రపికానురంజనంబు
నగుచు సత్తావ్యంబు నందంబు గొనియేచి సవిమృష్టసద్విధేయంశమగుచు
ప్రీతపదమై పుండ్రీప్తి విస్తరిల్లి భూషణసూర్తుల కనంగపోషణముల
కాటపట్టముయొకవీర తేటఁగొనియె, మోమునీదనివెన్నుండుమూరుకొనియె.

గీ సాత్త్వికస్నేహజలసుధాశ్రుతఁగాంచు, నలికచంద్రుడు విశదముక్తాభిషేకు
గన్వయాత్మియపేళలకాంతిధార, ఘనపదంబునఁబ్రోచె గలికికంపె ౧౧౬

మ. * ఉపమానాన్వయరూపకస్ఫూర్తిమై యొప్పారుచుం జిత్రకం
బవరక్తివ్రతఁ జెందెనేనియును † వక్రాభిజ్ఞమా భాగ్యవ
ర్ణపదత్వన్నిటఁ స్ఫురత నకపత్రంబుం బద్దేక్షణుం
డవరిచ్చిన్నరసాదృతాశయత ముద్దాడె నిటాలసలిన్. ౧౧౭

గీ. చాన మోము విశేషోక్తిఁబూనదిపును, సామ్యమందమిగుణహానిజాడఁజొరమి
నునయనాంజనకపులకుఁ జాడనయరు, భావరసదృష్టులందుటఁ బద్దనయన.

చ. శ్రమరవిలాసముల్ సభరథవ్యతరోత్పలమాలికల్ కటా
క్షమునన చేసె మీల. ‡ వికస్వరత ల్లలితంబుగాంచె నే
త్రములు భగీర వైడూషి యుదారత యం చొగి నెన్నుచున్ రమా
రమణుడు చేసెఁ దన్నయనలక్ష్మికిఁ జంబనలక్ష్మిఁ దోడుగన్. ౧౧౮

క. కంబుధరాధరసంగత, తాంబూలరసంబుసోఁకి తరుణేందువిభా
చుంబితసీలాంబుజిములు, చుంబించెను సూర్యజ్వాలాక్షృపుఁగన్నల్.

క. హరికృతచుంబితవరిదిత, సుగుచితతాంబూలరాగశోభితదక్షుల్
తరుణ(శశి)కిరణచర్వణ, నిరతచకోరములసీటు నెటను(గ)సాగెన్. ౧౨౦

గీ. మురవిభంజనుఁ డవ్వేళ ముద్దుగొనఁగ, రమ్యురదధరవీటికారసము నయన
పద్మములన త నుద్వేలబహుళరాగ, రసము వెలికుబ్బెనోయనరమణగాంచె.

క. పంకజమఖకనుకాటుక, పంకజమచనునిమోవివయి నవ్వేళం.

బొంకమయి కనంగనొప్పెగ, మంకెనవిరిమీద మెలంగుచుధువ మనంగగ.

గీ. స్థాంజనాతిచలేక్షణసంగమును, సతులరాగాధరము కప్పు నందె నపుడు
స్థాంజనాతిచలేక్షణసంగమును, సతులరాగాధరము కప్పు నందు టరుదె.

గీ. అబ్జహితచందనామణియనుభవింప, చురుచుమాధుర్యరసముందిమపిజాంక
ముద్రయిడి నిల్చ రాజిల్లు విద్రుమంపు, నాశమననొప్పెగలుకనలుపుమోవి.

ఉ. కాటుకకప్పు మోవిజగి గాదిలిసప్తమ భాత్తుగూడుచుం

గైటభదైర్వ్యవైరమఖకంజమునం దనరారె జూడంగా

*మూటికి సాటియైన రసముఖ్యము లాదిమళోగతప్రథమల్

మేటిప్రబంధరాజమున మేళన ముద్ది మెలంగుకైవడిన్.

౧౨౬

మ. తొలుత స్నందునియింటిగో మెలగి నీతోబుట్టు కాలిందితీ

రలసల్తాననభూమి గోగణముసంఘించి తీమీద నీ

వలచుం జెక్కిటఁ గేళివత్తమకిరీవారంబు పాలించెదం

గలకాలంబునుఁ బాశుపాల్యమె కనంగా నోదితిం గోమలీ.

౧౨౭

గీ భవ్యగండద్వయికిఁ గేళివత్త ములకుఁ బొందుఁగొనఁగూడదన్యోన్యభూషణంబు
పుట్టు మొదలుగబలుగండములకు నోచుఁ జెట్టియవిభూషణతర్క్వమునఁగనగునె

గీ. అతులవాసన నచలభావానుభూతి, ససమమార్దవగుణమున నప్రతీత

తాళతల్పంబుచే గదా తరిళనయన, గలిగె నీచెక్కులకుఁ జంద్రఖండసంజ్ఞ

గీ. అసితవక్షోలగత్తుహీనాంశుఖండ, తుల యొసంగిననమృతంబు దొలుకవలదె

కలిమిలేములుదెలియంగవలయుమాకు, సనుచుఁజెక్కిలిసొక్కైశ్రీహరిముదమున.

గీ. మించుటద్దంబు నీచెక్కు మించునంచు, నంచుకొనవిందు నదినిజమంచునెంత

నిందుచిం బాస్యనా మొగంబిచటనిలువ, నమలినచ్చాయ ప్రతిబింబమబ్బెనేని.

గీ. ప్రకటదర్పణబిందీరేండుశకలములకు, నువిదనీచెక్కుల(కు)బాసరక్యమనుచు

బుధులువల్లుదురిటదోషబుద్ధివలదు, కాత్మమరయంగ విస్తయస్థానమగుట,

చ. నిటలరటంబునగ మెలంగు నిద్రపుగస్తురిచుక్తఃఖట్టులోఁ

గటికికలంక మాననుచుఁ గ్రమ్మితిఁ జంజనవాంఛ సంశయం

జటమటమే కలంకపద మందిరలక్షణమే వచించుఁగఁ

గుటిభవినలకేళి యని కూర్చి నొసరెను జంజనం బటగ.

౧౩౩

*మూటవకాటయైన †గగన్మహిళాంకు ‡చెట్టు

క. *పాదుషు సంహస్సురణముఁ, బాయ దసంకాశరూపభావాన్నదతఁ.
 †వీయనువు మంగలమహా, శ్రీయనుసంస్కృతి యమరఁ జెలి వీనులకుఁ.

ఉ. ఇంచుకయేని లీలఁ గొన దీక్షు వీచున కేగుదెంచి నీ
 యంచితనేత్రముల్ దలుమ సంతికకర్ణమహాఘనస్పృధి,
 బొంచెను భీతిఁ గూఢములఁ బొందవు నేత్రము లంచు మీలస్తు
 క్తించినవాని కట్టిభయకీర్తన మువ్వన కాచె నత్తృకఁ. ౧౩౫

ఉ. కర్ణవతంసనామ మిటఁ గాంచెద దృక్పథ సంచ విచ్చి య
 భ్యర్థముసేరఁ గావలయు నద్దిర యాయసితోర్మలంబు దృ
 గ్వర్ణవరఁవరాంతరధివాసతఁ గైకొని లీన మయ్యె ని
 క్కర్ణమునందు భూషణ(త) గైకొను నేకరణిం గృశోదరీ. ౧౩౬

గీ. కర్ణమునఁగల్వకనుచాయఁగక్కుకొనఁగ, మీలితంబయ్యెఁగంటివేలాలితాంగి
 యింతిసామాన్య మిచ్చట నేలకలుగు, చుహితధర్మవిశేషసంబంధ మెడయ.

గీ. బ్రహ్మసనోవ్యశ్రుత్యంతలత్యుచుగుచు, దక్షు నిక్షల్ప శ్రుత్యవతంస మగుచు
 నుపసవద్రీతి నిది మన కొప్పఁబలుకు, వేత్తవేద్యంబులకుఁభేదవిదళసంబు.

గీ. తన్వి యాకల్ప శ్రుత్యవతంస మగుచు, నాత్మరూపంబు లక్షింప ననుచితంబు
 ఇచ్చట రూపంబు లత్యుత నెనయ దెట్లు, దృష్టివిక్షేపమున నదితేటవడదు.

చ. కలువలు వీనుల నైలఁగఁ గారణ మేమి విభూషణంబుగాఁ
 బలుకఁగ సాహసంబు గద భావము నీయది యేమి తెల్పవే
 తెలిసెను గల్వ కన్నులకుఁ చేటల సాటగునంచుఁ బల్లుచోఁ
 చెలివికిఁ దవ్వవారలకుఁ చెల్విగఁ జెంతల వాని నుంచితే. ౧౪౦

క. అతిమృశ్రుతికూపం, బతిపూర్తిగ మెలఁగి పైకి నడరుతుదిరసం
 బతితీవ్రత వెడలించిన, గతి నున్నది వీనులందుఁ గలు వోచెలువా. ౧౪౧

చ. నురుదిరహీరసీలముల సొంపగు కమ్మలకూతిధార యే
 కళణి వెలుంగుచున్నయదో కంటివెఁ తామరకంటి శ్రోత్రకూ
 వరమణమాధురీరసము పైకిఁ గడంగుచు జాలుసూపె జ
 న్యరసముతో ననం దగియె సం చొగి సంఘట రెండువీనులఁ. ౧౪౨

మృదుతనవికలభావతమిటసివల్ల, వాదులకు నల్లదానమీఁదగుచునుండు
 నీనుకెక్కించి యధరాఖ్య లేను ముఖ్యవృత్తి వికరీతలక్షణ వెలయు ని.తి.
 లభిన నీమోవి యవవర్గముగుటకేమి, కారణము గల్గునది తేటగా నచింపు
 హార.తెలి వజ్జె నదివరమామృతంబు, గాన వ.వర్గభావంబు గలుగుటయదె.
 గరిత బి.బా.ప్రి.యనుపేరు గలదునీకు, నచటనుకమానన చం బుద్రుబి బ
 శబ్ద మమ్మాటసిద్ధాంతసరణి సారదు, బి.బి.బి. కేషము ప్రతిబి.బి.ములుగ.
 మృదుతన సత్త్వతిరసస, వదతం దనరారి సత్త్వబ.ధ.మ్య.దా.
 బాదలి యును హాసవదతక, వదలదు చిత్రంబు నీనుకె.తె.కంఠే.

వెలదిసిమోవియవవర్గవృత్తి.గాంచు, బల్లవచ్చాయరాగసంకదల బాదలి
 హాస్యవద మగునవవర్గ సుబ్బుటరుదు, వల్లవాక్యతి రాగసంకదలు పాదల.
 ఇంతిరొ మోము చంద్రవిషముత్వము సై.వనియట్లు, గెంపుమో
 వంత సుధారసం బనగ నధ్యవసాయనహిష్టుతాగుణ

క్రాంతము గాఢో తద్రసము కాదగునో యమృతంబు గొంటి ము
 న్నిం తిడినిర్లయుతు నని యింపుగఁ జేసెను జంబ.తుతుల్. గరిత
 కెంపునుమోవి లత్తుక, కెంపు ఘనంబమ్య మిగులఁ గీల్చొన నెఱదా
 లిం వగువిడమున మిక్కిలి, సొ.పెన.గెను రాగమహిమ సురదతుతులన్.

నగుచాయల ముకుముత్వము, జిగితో బలుగంటు నిండి చెన్ననలారె
 దగుమోముఁజుదువలసం. దిగజాటుచునుండు మేలుది వ్యాన్న మనక.

మృదువదమై రసనాసన, లొదవి లసత్తావ్య మనగ నొప్పెను నధరం
 బుదితరసాత్తగ్గం బై, ముద మొసఁగె.ప.వ్రణము గుణత మునయుంగాదో.
 ఆమూలచుంబితం బై, లేను రదచ్చదము పూర్వరీతి న్నిగులక

శ్రీ.కు.కు.గ సాస్తార, వ్యామి.క్రి.త.పం.క.క.ధ. మన సంశయమే. గరిత
 మృదుసంస్తార మపాకృత, మత మనుకృత మగుట దోషమతి యనుచితమే
 యతిచిత్రము మృదువదమై, యతివకుఁబలుఁచెరయవాక్యమగుటఁదలంపన్.

మౌ.కె.ప.పు.ప్ర.దేనియులు మాటికిమాటికిఁ గ్రోలి సొక్తుచుక
 శంక యొకింతయుం గొనక శాతరదక్షతముల్ ఘటించ న
 వ్యంకకు డాముఁ గృష్ణమధుపక్షిబిదె చూచితె నాతి యన్న న
 వ్యంకజగంధి చూటుకొనఁ బూచినభీతిని మోవి కేలునన్. గరిత

క. అలఘునిలాసర నానా, కలితాజరభాందితశ్చగమకరగా నే

వలనునఁ జంపకమాలా, లలితశ్చము నీకునాన లాగెఁ జెప్పుమా. ౧౧౧
గీ. సుఖదమరుదందితస్పర్శకోభితంబు, నవ్యవహితస్ఫురద్రసం బవకుమంబుఁ
గైశికివృత్తి యన నాన గడు వెలుంగు, నొకసరంధర వదలకయుండుఁగాని.
గీ. మధురిమంబున నీమోవి మధురిమంబు, శంకపడఁజేయ నాసికాచంపకమున
వెడలి యెరుగించినిలిచినవిమలమాక, రందరించుపునాముత్యమంద మొందె.

క. చిత్రనీ నేత్రంబులు, ముత్తియృపుంజివృ లనఁగ ముద్దుగులుకు నీ
ముత్తైము జన్యము గాదా, హత్తినప్రేముమునఁ జూడ నర్హము గాదా.

చ. అని వనజాక్షుఁడందితమఖాంబుజహాసమరంధపాళితో
మనమున రాగసంపద యమందరఁ జెందఁగఁ జిన్ననవృత్తోఁ
బెనఁగొని ముత్తియంబు నొకవింతయొయూరము దాల్చి నాననా
ఖని యగునానపై వదనకంజముఁ జేర్చుచు మాటిమాటికి. ౧౧౨

గీ. ఉనిద మద్బాహుసం నానయోగ్య మగుటఁ

బ్రతిభటస్ఫుర్తి నైఃకవిప్రభలుగొనుట
వేడ్తఁ గంతంబుఁ గనఁగ నివ్వేళ నాదు
పాంచజన్యంబు మదిలోనఁ బాదుకొనియె.

౧౧౦

క. సతి నీమకొలికి కువమే, యశ యర్హమె యొక్కభంగి నది యొప్పుంగా
నతిమృదురగా సుస్వరతా, వ్యతిరేకం బచుమఁ బలుకు నది చిత్రంబే.

గీ. కలిగికలుగమ లగుఁగదాకంబువునకు, నాత్మమావప్రలోధంబునందునెపుడు
గాన జడమగునదియెల్లుగాంచుసాటి, మాత్మమావప్రలోధంబునందు మెడకు.

గీ. అర్ధనిద్రాస్వీతం బగు నార కంబు, వతివ నీకంధరకుఁ జాల నలికియలికి
యట్టిదానికిరుగమానతాస్వయంబు, గగనకుసుమంబుతోపైత్రి గాంచునుచ్చు.

ఉ. చుంచితమై రొదలో నెఱవఁజొచ్చినకంబుప్ర*తొడిసాటి కం

తంబున కందఁజేసెదఁ గటా కట † మచ్చికయూని వల్లుచొ
క్తంబుగఁ బల్లఁగాఁ దలఁపుఁగాంచి యకార్యము గాక కార్యమే
కంబుపుసాటి కీర్తికరమే యది తీయగఁ బల్ల నేర్చునే.

౧౧౪

గీ. సరసిజానన నీకంతసరఃణిఁ దెలు(పు), ప్రస్ఫురద్వర్ణ మాధుర్యవచనములకు
సాటియగు నెట్లు తలవాడ్చజాలెరవము, మధుఁ మేనియవర్ణతమానదెప్పును.

* తొడిసాటి † మచ్చికయూనివల్లుచొకంబుగ

క. ఓసరసురాల నిజముగ, నీ *సరసపుగొలికి వెడలునెత్తివలుకులకున్
దోసము సరియన్న రసా, భాసాస్పదశుకపికాదివత్సవ్యముల్. ౧౬౬

గీ. తరుణి తలఁచ నవగ్ధ చేతనత మండు, శుకము పికముఘనాగమస్ఫూర్తి నెడయు
మిటియఁబికమెల్లు త్వద్ధద్వి నెత్తిననాగ, నీ గుర్రనూర్తివలెవల్లునంపుగావు.

ఉ. తావకకంతవిస్సయదుద్ధదితభారతి నగుణిత్వం
భావిత మైన దోషముల భాసిలు దోషగుణత్వదూరత
భావుకు లెత్తుదోషముల కజ్జ మెలంగదు దోషమా గుణం
ఁ బూన దివ్యగుణమే కొను నంచు వచింతు రుత్తముల్. ౧౬౮

క. నీరసములు గాన నలం, కారము లివి గావు నీమకఁతంబునకుగ్
సా(ర)రసోత్తగ్గుణా, భారము లగునుచనములు తగ్గుభూషణముల్.

క. వటుబుధస్ఫురీతములు, శ్లేటబహుగ్రహవస్తుసంవిధానక్షయముల్
†శ్రుతితాసారా(?)రంధ్రము, లటు ముణములు విఘటిల్లుననిగాసాముల్.

సీ. అనుకరణబుచ్చే †చగ్ధపీఠసంస్థారముఖనిత్యదోషసంస్ఫురణ మెది
శబ్దతర్కవై శారద్యమున శ్రుతికట్వాదిదృష్టత కాకునేసి
యంగంగితాకథనాదిసాధనముల రసదోషవిచయంబు రాణఁగుంచి
వ్యక్తవాచ్ఛాంభప్రబంధాఽతీగతి గచనాద్యవర్జిత రహి హసించి
రసికు తానఁ ద్రిప్రకారత ఘటిల్లి, న్నాల్పవిధముల రచన మిన్నానంబుఁ
గొంచు నీకంతమున నిస్సంఘనంచు, వినికి నాకగునదిగొల్పి కనువుసాము.

చ. అని వనితానురక్తరసహర్ష సముత్తటమానసంబుతో
వనజదళాక్షుఁ డయ్యతివబంధుగచేకలకంత నాశముం
దనముఖవర్జనంగతినిఁ దదయు మేద్దుఁదనంబు గుల్లఁగా
ఘనకతివాజ్ఞసంభరణకౌశలహస్తము మెచ్చు దాక్షిణ్యం. ౧౭౨

చ. కుచవదనుండలంబున నకుంతసజాతివిజాతిభూషణ
ప్రచయము క్షీరనీరసయభావముతోఁ దిలలంపలక్రియా
ప్రచితము నాదు సద్రసీము భాసిలఁజేయుచు దోషవిక్రియా
వచనము దూరమై మెలఁగ వర్తిలుచున్నది కఁటివే చెలి! ౧౭౩

సీ. నిరుదమనానానఁజేదిత్రరుదిరాజి డంబుమీఱిన రోహితంబుగాఁగ
భావనాతీతసల్లావణ్యపూరంబు సాదామనీలతాచ్ఛానుగాఁగ

వర్జ్యమాక్రికమాభాని సుతరధాన వయోబింశధాగార

ముక్తాభిమధ్యగమోహనహీరముల్ లసకురువన్నోలములుగార

లలితరుచివక్తశశిమండలంబుదిగువ, దండిమీటువయోధరమండలంబు

మా(మ)కమనోరథచ్చలమహితసస్య, ఘృములెల్లనుమిగులనిష్పన్నములుగు

క. ముక్తావరము లిద్వి వి, విక్తచ్ఛాములు ఘటిల్లి వెలయఁగజేయుఁ.

ముక్తావద (?) మన్యమణి, రిక్తత గన నీసముద్ధరించినకృతులఁ. ౧౭౧

గీ. పూర్వపూర్వవిశేషత పోసఁగె నుత్తరోత్తరంబున కిది భూషణోత్తమంబు,

నాతి యేకావళీభూషణంబు దీని, గన్నరసికులమది మోడ మెన్నఁ దరమె.

గీ. రమణి! దీవకభూషణరత్న మిద్ది, మంజులైకావళీయోగమహిత మగుట

మాతిలాదీవకం బాచు మామకీస, మానసము నాత్మనిష్ఠులఁబూనఁజేసె.

క. *లరయ సరసత్వఘటకం, బురుతరలోజ్జ్వలితంబు నొప్పుగుసుగుణ

స్ఫురణంబున నేకావళి, వరమాలంక్రియలలోనఁ బర్యేందుమఘ ౧౭౨

చ. నురుచిరవద్దరాగవరిచుందితనీలనిబద్ధహారని

ర్భరరుచిరాజి వింతకనువండువు నేసె ద్రివేణీకైవలిం

గర మనురక్తి నేతదవగాహన మొందె షడీయభావ మ

బ్బరమె నిరంతరాఖ్యరమ పొందుట యిత్రజీ గామినీయణి. ౧౭౩

గీ. లేమ నెలచుతఁ దారావళికై బ్ర కాశ, మబ్బుటరుదనియెంచంగనగు నయాడఁ

దదురురోచుల నెనసి యద్ధతపుఁజక్ర, వాకయుగళంబుజోడయవలసరుదఁ.

క. లాలితకుచవదమండల, మోలి నలంక్రియలు చాల నొప్పుగఁ జేయుఁ

† బాల వీక్షింపు మువనూ, మీలనములు పొంచుఁగొనుటమెచ్చు తలంకఁ

క్ర, ఇక్తరణిఁ బరికి యువతి, చక్ర నిరవణిమునఁ జిక్తునదలింపుచుఁ జగ

జొక్తపుఁబూగుతుల వై, నెక్తోపఁగాఁజేసెఁ గన్ను నటితుమ్మెదలన్.

క. మించి మహీధరగర్వ ము, దంచుట నిరమిత్రమా మిఁకొకుచంబుల్

కంచుకకవచం జేల ధ, రించెను గాళింది విస్తరించి తెలువనే. ౧౭౪

ఉ. రంగు లెసొగుమేచు మది రాణవహించుదృఢానురక్తిచేఁ

బొంగఁగఁ దద్బలంబునన పుట్టినతత్తనుకంటకంబు లె

క్తం గడుదుగ్భులం బగుచుఁ గాంచనకంచుక మిద్ది వక్తునఁ

భంగముఁజెందెఁ గన్ను నుభంగురలోలకటాక్షవీక్షులన్.

౧౭౫

వస్త్రాశ్వాసము.

గీ. చక్రవర్తిత గొని యరిచక్ర మణచి, కటుమహాభోగమున నుల్లభి
రాణఁజేకొనుభూధరరాజమునకుఁ, గోకచాటున మెలఁగంగఁ గొడవగాడె
క, ఎడకు డిగి కూడ మఖశశి, నడచి జముంపంగఁ దలఁచు ననుచును జెలువా
కడుఁగంచుకొల ముల్, బడనిది కుచకోకములను బంధించితిన్. ౧౮౬

శా. కాంతాపీ కుచము లాకృతిచమత్కారంపుసోధధ్వనల్

కాంతాసన్నిభఫక్తి నం చొగి నలంకారజ్ఞ లూహించుదృ

ప్రాంతవ్యాహృతి సార్థకంబుగ మడిం, జాల నివచించి యో

కాంతారత్నమ కంచుకాకృతిఁ బఠింపించితే గుబ్బుఁ. ౧౮౭

గీ. నడు మనసుమిన్నువైఁ దన మెడయ కెనయ

ఘనఘనత్వంబు ఫలమయ్యెఁ గాని సూక్ష్మ

సూక్ష్మత ఘటిల్ల దని లజ్జ సోగియఁ జవిక

చాటు కుచమందె నో యది సంది నరుదె. ౧౮౮

మ. అతిసూక్ష్మం బగుటన్ రహస్యతమమే యాఁగా స్వయాకంబు మా

నితిగా దానిఘనాంగతం గొనుచు మన్నింపంగదా సౌఖ్యముల్

సతి నీగుబ్బలు గొప్పగొప్పలగుఁగా స్వాంత్రసంరక్షకై

యతిగోప్యాకృతి మాని యుండు టనుదా యాత్మ నివచించుమా. ౧౮౯

మ. అలగూఢధ్వనికి న్నిదర్శనము దా నాచుం జెలంగుంగదా

బలచన్నుంగవ మున్ను నే నిపుడు తద్భావంబు పైఁచ న్నను

జ్వల*రీతిత్వము నీవు మెచ్చుకొన సంపాదించెద న్నంచుకా

కలనం బాఁపు చగూఢమైనధ్వనితో గారాపుసాదృశ్యమన్. ౧౯౦

గీ. అనుచు హృద్గతతద్రంధికపునువికల, భావమొనగూర్చికంచుకావరణముడివ

వరమకారణ మగువేల్పు బయలుపఱచె, సత్తుచాత్తస్వయాకంబుచాలఁబ్రీతి.

క. కలికి చిననాడు చేతికి, బలుగుబ్బలి మేలుపూలబంతి యగుంగా

యలచేతి కిపుడు కునమిడి, బలకొందై మేలుపూలబంతియు నయ్యెఁ.

గీ. మేలుబంతుల నెల్లను కేలిసేయుఁ

బ్రాహ్మమక్తి నకొలఁది నీబలుకటికిర

నంబు గొను సూక్ష్మ మొక్కగుణంబు సారగ

నెనయ దవకాశసద్వృత్తిమెల్లు కుచము. ౧౯౩

శ్రీ. కాండలనైన తేలవిరిగెత్తులకైవడి మీట రాజవే

దండముగఁ దమలే విరియి దాఁగఁగ దక్షతగల్గి మీటి యొం

దొట్టిని దాసి మా తెలుఁగఁకుండును కోడమిటారిగుబ్బ లో

యందజయాన హస్తగత మధ్యమసూత్ర మదెద్ది తెల్లువే.

క. పాలిండ్ల మరగి తిరిగి(తి) పేలావతి(చి)న్నయళ్ళు డివ్వుడు నీమే

ల్పాలిండ్లు మరగి తిరుగఁగఁ, బాలయితిం గదవె కోర్కె ఫలియింతుంగఁ.

గీ. మగువ ! యేతత్పయోధరమండలంబు

బర్హధరహృత్ప్రమోదంబు బలియఁజేసె,

మదిరనేత్ర వయోధరమండలంబు

బర్హభక్త్యోదహేతువై కరఁగుటయ్యదె.

౧౧౬

క. గురుశుశ్రూషణ మనఁగి, బరమసుఖం బిచ్చు ననుమఁ బలుకుదురు బుధులే

గురు(వ)గురుశుశ్రూషణ, నిరతిశయసుఖంబు మాకు నలగినదె చెలి

గీ. అడరి ద్విజరాజచక్రః బుఁడఁజేసి, హృదులతరసునునవక్తు'లోదఁగఁజేసి

మిగులనుద్ధతిగొన్న నీమెఱుఁగుగుబ్బ, మగువమర్దింకఁగుమాకుమానఁదగునె.

నీ. కుచములు గిరులన్న గొబ్బనఁ బరువత సాదృశ్యహేతువై చాలఁదోఁచుఁ

దోఁచిన మృదుతనూదృఢతకుచంబుల కదియైన నైషమ్య మనెడుశంక

బలుకుచంబుల పూలబంతులైన మృదుత్వమచ్చటఁ గారణం బనడు తెలివి

వివరింపనతైర్విఃషమరకవకాశ మింబరకుసుమంబ యనెడు మనసు

శేలఁగైకొని మదిఁ బరీక్షింపఁ దెలియుఁ

బరువభావమృదుత్వ*సద్వర్తులత్వ.

పీఠతొన్నత్యములు గొన్నిభేదము లిటఁ

గరణములు మాటికని చన్దుఁగవ గ్రహించు.

౧౧౭

మ. బలకొం దొక్కటి మన్న నాకరమునన్ బాగైనపూబలివా

నిలసింపెం గద మేల్లుచంబు లివి యీవేళం క్షరాయత్రత

స్వలయ న్నార్దవమేని తత్సదృశతన్విర్మింతుఁ ఁక్లొండ క

స్తలఃపొవ్వున్ జనియించె నందు హరి మిన్నగుబ్బ లొత్తు గడన్. ౨౦౮

గీ. అతిశయః పీఠవత్సోహద్యయాచి, మర్దనము చేసి చేసియు మఱియు మఱియుఁ

గాఁడుకడునాదుమృగ హస్తకంజమిఁతి, విత్తమిడియనికుచపీకచెలఁగి చేయె.

శ్రీశ్రీశ్రీదేవనాయకకూడి జొచ్చిల్లెడు సుగంధభూరిపంకంబుల బురింగిబురింగి
కమనీయకుసుమసం గ్రథితకందుకముల నలకులీల వాడ నాడియాడి
గురుతరమైత్రేభకుంభస్థలంబుల నెఱి నాశ్రమింపంగ నిక్కి- నిక్కి-
యేరిఘనాత్మ్యన్న తాహర్యరాజంబులఁ దడయ తత్పుద్గతి దాఁటిదాఁటి
శ్రీమజలం బూర తొమ్మెక్కి చక్కనిలుచు
కుచకిశోరంబులను జూచి గోరైమీఁది
ఘుడ్డు గొన *మనసుట్టెడు మునిన యనుచు
ముద్దుఁడనుదోయి శ్రీపతి ముద్దుఁగొనియె.

౨౦౨

గీ చంద్రిక డొక్కఁడు బాధింపఁ జక్కయగలి
యిందుముఖ నీదుగుబ్బలై యెనసి యిపుడు
చూడు బహుచంద్రిభూషణస్ఫురితి మయ్యె
ననుచుఁ గుచముల నఖరేఖ లంటఁజేసె

౨౦౩

క. నెల యొక్కఁడేచ జక్కవ, లలికుంతల నీదుకునములై బదియింపం
గలిగెన్ బహునఖచంద్రి, కలితక్షతిపీడ యని నఖంబులు నాటెన్.

౨౦౪

గీ. సర్వగురుచిహ్నములు గానిచన్నదోయి
సర్వగురుభావ మెఱుంగంగ సన్న్య మగునె
యనుచు గోవిందుఁ డానంద మతిశయింప
లీలఁ గుచముల బా శేందు రేఖ లిడియె.

౨౦౫

క. హరినఖపదచిహ్నిత చూ, సుకుచిరుచకుంభముగలి చూడఁగనొప్పెన్
వరకుకశితముఖదారితీ, పరిపాకననోజ్జలికుచఫలయుగ మనఁగన్.

౨౦౬

చ. గిరులకుఁ జిత్రపత్రాలత గీల్కొను టభ్రమై కప్పురంబుచే
గరము మెఱుంగులీనుమృదుగంధ మిలందఁగఁజేసి శైలదా
ల్లికులకు సాటిదెచ్చి యటఁ గేళినసించు శివుండ సయ్యెడం
దకుఁది యటంచు నించు హరి తత్కుచనీమ సుగంధపత్రముల్,

౨౦౭

చ. కుకము మహాగమాంతరతిఁ జూడ్కికి నిం పగుదాడిమీఁఫలం
బకట పునర్విదారణము లందెకునల్లు ప్రియత్నమూనె నా
మొకము సమందహాసమయి ముద్దులు గుల్కఁగఁ గొమ్మపైడిదా
ల్పకచకలూరుపయ్యెడను జక్కఁగఁ గప్పెను తొమ్ముల గ్రీకునన్.

౨౦౮

- క. అతివసుషోన్నతవృత్తిఁ, బ్రతిలేకుండియును మధురరగుమీరితిన్
సతి నీకుచపదమండల, మతిచిత్రిము మధ్యవృత్తి యగుచుం జలుకున్.
- క. గేయ మగు చేకగురుతో, స్నేయంబై సర్వపుత్రనిచయాద్యంబై
పాయదు గా శ్రీవృత్త, శ్రీ యానక్షోజయుగము శృంగారనతి ౨౧౦
- క. పరుషంబు లగుటఁ గుచములు, సరళంబులు గాక యున్న సఖ చిత్రించే
స్థిరము లగుచున్న వబ్రము, పరమాణుసమానమధ్య పరికింపంగన్. ౨౧౧
- క. ఈకుచపదమండలమున, శ్రీకరభావమున మెలఁగు చెలువౌభాషల్
శ్రీకర ముఖయశ్లేషయె, కోక స్తని చాలఁజాల గుణుతుగఁ గంటె. ౨౧౨
- చ. మిదభిమతి(ంపు)శయ్యయ్యు మానితభాషణ మై యదోష మై
ముద మొనరించుఁ గావ్య మన ముద్దుఁగుచద్యు చిత్రి మొక్కఁడే
సడమలగాత్రి నద్దణము చాలఁగ సూక్ష్మతఁగాంచియేని దాఁ
గదిసి సారంగ సంది యటఁ గానఁగ శక్యముగాదుచూడఁగన్. ౨౧౩
- క. ఈరితిఁ గుచము లెన్నుచు, వారిజలోచనుఁడు కాంతవారస్ఫురీణ
ధారము లగుదోర్మూలా, కారావారములచాయఁ గనుమీ లడరన్.
- చ. చెలి కరవల్లివస్ఫురణఁ జెందినదోర్లతికాలవాల మై
యలరెడుబాహుమూలముల కర్పము ఖాతము తీవే పూతచే
వెలయఁగ లాగుగా యనుచు వేడ్క నిఖంబులునాటఁ గక్షలన్
విలసదమానకాహువుల వేమిటు గండపుఁజూత దా నిడెన్. ౨౧౪
- క. ఆరుఁ గనుఁగొనియె శ్రీహరి, యాగుచి ముదమొనరేజేయ హరిరత్నపుమే
ల్పేరుం జలిచీసులబ, ల్బాగుం గలహింసఁ బిలువఁబంపెడుదానిన్. ౨౧౫
- గీ. విన్నుకానునఁ బొక్కిటినేల్పుగావి, లేమ యాచెంత మధుకరాల్లికమగుచు
గలదు వేశలరోమాల్లికల్పవల్లి, విబుధవరు లగుమా కొగివేడ్కఁజేయు. ౨౧౬
- గీ. అతివ మున్నంతమేనికి సహినరేఖ్యఁ
డభిమతంమైన త్నైమై యలరఁజేసె
నివుడు రోమాల్లిభుజగేందుఁ డీకరాబ్జ
ములకె తా శయ్య యగుచుఁ బల్కుడ మొనరెన్. ౨౧౭
- క. మాయానరేంద్రీహస్త, చ్ఛాయల రోమాల్లిభుజగచందుఁడు మిగులం
బాయవహించెను జిత్రిము, ఛాయాసుభ నీకుఁ జూడఁ జనదే చెప్తమా.

- గీ. పరుషబంధమయం బాటఁ బరఁగుగాడ, రీతివోలెను జనుదోయి లేమయల్లు
గానరోమాలియను పేరుపూనుచీమ, బారుపయి కెక్కు నాభిగవ్యారము వెడలి.
- ఉ. ప్లాక్కిటికోమనుండి నలపుంగిరులంచుఁ గుంచు లంటఁగా
గక్కిన నిక్కునీలఫణిరా జొగొ పాక్కిటిపాదునుండి పెం
పెక్కఁగ నిక్కుచున్ బయట నెంతయు సుగ్మచు గబ్బిగుబ్బలన్
జొక్కపుకొండలం చడరి చొప్పుదుతీవెయ్యె యిద్ది చెల్పవే. ౨౨౦
- గీ. రేమణి మంజులరుచిరోమరాజభుజగి, లేరుగక్తస్థభుజా దండదండసూక
రాజు తినుగూడ నెంతేనిరమణఁగాంచె, జూచితేముద్దుఁడెలితేటచూపులాడి.
- క. అతల నీతల దేశము, లేతజ్జినైవన్ సమృద్ధి నెనయఁగ ట్లామో
పేత మగు మధ్యదేశము, భ్యాతిగ నిట నహిభయంబు కలుగుటకలవన్.
- క. కాలిందిమధ్యగత మగు, కాలాహి న్నాచుపాదగతి మర్దింపం
బాలితి గరమున నిపుడీ, కాలిందీమధ్యగాహి గడఁగితి బెనువన్ ౨౨౧
- క. అండఁగానువారె భూధర, మండలపతు లగుట మిగుల మహిమంబులదే
నుండుకొన మెందులేమిడి. యండగువారల*నవీడయంటఁగ పాగెన్. ౨౨౨
- గీ. కన్నెరో కంటివే నీదుచిన్న నడుము, మిన్ను ముట్టికలిమి చేకొన్న దేని
యెన్న నబ్బుర మిద్ది దానున్నదిక్కు, నెట్టి నెఱవాదులకునేని యెఱుంగనీదు,
- ఉ. తిరుకుచభూధరంబులకు నొప్పుగఁ బ్రాకలతానుసత్రీముల్
కరముదలిర్పఁ బాక్కిటిచొకాటపుబొడ్డనబానిలోని యా
ద్యరసపు బాలనా మిగుల నందముఁజెందెడురోమరాజి యం
చదుదు ఘటిల్లఁగాఁ బొగడు నచ్యుతఁ డా రొగిఁ గేల నంటుచున్, ౨౨౩
- ఉ. విప్పగు నాభిద్భిక్కున వెల్వడి మీఁదికి వేగఁబాటుమే
ల్కప్పరిసంపుజాలుగద గట్టిగఁ జొక్కపురోమరాజి యం
దొప్పగులేడరంగరలరయోద్ధతదంతుర రేఖలోకదే
యొప్పులకుప్ప యీవళు లహో యని మాటికి నంటు మువ్వళిన్. ౨౨౪
- గీ. కాదు భావంబు దృష్టికిఁ గొనరామి, పలుకుచద్యయిఁబూన నభావ మెల్లు
నానియటుగాననుభయభిన్నంబుకొను, మత్స్యరూపంబుగనుటచేమాకుముద్దు
- క. సర్వదృష్టమ నేనను, గర్వం బిక మాకుఁగలదె కనుపట్టదుగా
వర్సేందువదన మధ్యము, సర్వచదార్థాంతరాలసంగత వాయున్. ౨౨౫

- గీ. సత్త్వ మొనగూడకున్నను బాస నడుము, విష్ణువదనవదనుయ్యెడువినుముపిదప
విష్ణువదనవదనుయ్యెడు విధములేదు, సత్త్వ మొనగూడననినవృక్షకృధరుడు.
క. ఘనజఘనకుచవదంబులు, కననయ్యెను గురువులగుచూర గమలదళాక్షి,
కన వింత మధ్యపద మిది, కనుపల్కెను లఘువిలాసఘట్టిం బగుచున్. ౨౩౨
- సీ. బలుకొప్పుకార్మగుల్ బాగుగా ధరియించి తులకించువదనచందుని భరించి
గంధినిశ్వాసగంధహామముఁ బూని తనరాకుచపరవ్రతంబు లూని
తన్మధ్యసంధానితనభంబు గైకొని వంచభూతమయప్రపంచ నూని
నూత్యుతిసూక్ష్మ మై చూడ్పిక్కెగనఁగాక మాయాభిరానుమైమహిమఁగాంచి
తనమహాకాశవద మొప్పు దనరు నడుము
పరమసూక్ష్మత మును విష్ణువదతఁగొంచు
నిశ్చయ మదైహానంగతి నెనయు మిగుల
విష్ణువదభావ మని కౌనుఁ బిడికిలించు. ౨౩౩
- గీ. మెలఁది తారుణ్యరసమహావేదీయందు, బంధురావరమై స్వర్ణవడ్డమయ్యు
నతిగభీరమహాహృదంబయ్యు మెలఁగు, వేడ్కఁగనుఁగొంటివే నీదువెడఁదనాభి
చ. కలితతనూలతం గలవిశిష్టరనాభిసుమంబులోపలన్
మెలఁగుచునుండి మీఁదటను మేల్వలపుల్ గులుకం దదుద్భవో
జ్వలకుచగుచ్చముల్ గొన నవారణమైఁ బయిక్కుల్ బిల్ల తే
టులజలిగారునా జిగి గడుం దనరారెడు నారుఁ గంటివే. ౨౩౪
- గీ. కాలత యేలోకముననైన గగనకుసును
దర్శనము సేయ నొక్కడైన దక్షుఁడగునె
యిప్పుడిమింటఁ గనుఁగొంటిఁ దప్పుగాదు
చారుభాస్వరవికసదంభోరుహంబు ౨౩౫
- క. శృంగారరసం బిచ్చటఁ, బొంగదె మధురంపుగుణము పాలుపారఁగనో
యంగన మధ్యమవృత్తి కె, సంగదె మాధుర్యగుణము సంకయ మేలా.
- క. పునరుక్తివలెను నుడికిం, గననియ్యెను నాభి మించు గడురూపమునం
బునరుక్తవదాభాసం, బనఁగ నలంకృతుల నెఱుక నందుట లేదే. ౨౩౬
- గీ. పంకజాతాక్షి యీకరపంకజమ్ముచొరఁగఁ దలఁచెను చాఁ బరమభిఘ్నఁగోరి
చెలుపుమీఁదను నిన్మృగావలబిలంబు, కన్యకార్యసమాన క్తియంత వదలి.

- మ: అలమింటుక సురదీర్ఘికం దెలిగజం *బాత్తాయతాంచత్తరం.
 తెలమిం జాచుచు గ్రీడసేయుగద కృష్ణేభంబు కాన్మింట నీ
 చెల్లువెంపుంబుడిగ్గియం బ్రమదియై చేపాచి కీడింపగా
 దలచెం జూచిత్తేయంచు నాభికడకుం దార్చెం గరాంభోజమున్. ౨౮౦
- మ. హృదయగ్రింథి మహాదృఢం బవుగదా యిప్పుంబు నీక్షింపగా
 వదల న్నే నొకలక్ష్మమా యితినికన్ భావింపగా నంబరా
 స్పదమా గ్రింథిత నాస్వభావ మనుచుం ఇట్టిల్లుభీతిం గడుం
 జెడరె న్నీవి మనోహరాంగి కనుచుం చిత్తంబులో నెన్నెదన్. ౨౮౧
- క. ముడితోడనె వడిమీఱగఁ, గడుసాగెం గటి నెసంగుకనకాంబరమున్
 సుడివాలుదాల్చుదైర్వపు, ముడి సాకల్యంబుగాఁగ ముద్దుగ జాఱెన్.
 ౨౮౨
- ఉ. అత్తఁజ్జీ జత్తఁజం గనినయట్టిమహాస్కండు రక్షిభూషణం
 బొత్తు నటంచు నాత్మమృదులోజ్జ్వలచేలచెఱంగు మెత్తనె
 మెత్తగఁ జేసి నందిటచు మేలిమిబంగరుబోడిఁ జేర్పగాఁ
 గుత్తుక పాంచజన్యమొసగూడినచాయ నొనర్చె నచ్చటన్. ౨౮౩
- క. నవ్వుచుఁ బువ్వులతూపుల, గొవ్వుచుఁబుష్పాయుధుండుగువ్వుచుఁదిరుగన్
 దువ్వుచుఁ గట్టిపైఁజూపులు, రువ్వుచు నెన్నుంచు శిగ్గుచినుతఁ గనియెన్.
 ౨౮౪
- సీ. వివిధరత్నప్రభావిస్ఫురన్మౌళిలానూయాచిచిత్రత మమటకతన
 సూక్ష్మాతీనూక్యత శోభిల్లుకతమున బహుగుణాశ్రియతచే బరంగుకతన
 సంతటం) దనురోఘ లడరించుకతమున వర్ణజనంబున నబ్బుకతన
 మాలిన్యలేశంబు మలయనికతమునఁ గట్టినుప్రేషంచంబు గ్రీమ్మకతనఁ
 దరుణి మామిత్రీ మిమ్మహంబరము గానఁ
 దనకుఁ దా విడి మాకుఁ హేలిం నొనర్చె
 మేము చేసినవని గాదు శ్రేమ మాకు
 నేర మించుకయును లేదు నీవు గినియ ! ౨౮౫
- గీ. భామ కథావతంసాపిపదములందు, జఘనకాంచితమౌనగజఘనపదము
 గణితమై యున్నదో కాదో కలిమి లేమి, నీ వలంకారవతివిగా నిశ్చయింపు
 ౨౮౬
- క. విరసంబై కనువట్టెడు, సురధునికతామయంబు జోడనఁ దగునే
 పరమాద్భుతమపమారస, మిరవొందఁగఁ గాన నైవయ్యాకటిరట్టిన్.

- గీ. అతివ కాంచి గుణస్థాన మగుటకతన, నేతదుజ్జ్వల వరదరాజేష్టవాస
మెట్లు గాకుండు నిటవసియించునట్టి, పరమపూరుషు డతనుకావంబుగొనునె
- గీ. చామ యీకటిభూధరచంద్రమునకు, లీల భూచక్ర మంతయు నేలఁజ్జలు
భాగ్య మొనగూడ గిరిదుర్గపాలనంబు. పులిస దేశంబునలు టబ్బురముగాడు.
- క. ఈకాలిండినితంబము, జోక్త మాక్రీడ నమరఁ జూపెడు మదిలో
నాకాలిండిమనోజ్ఞత, రాకృతిపులిసస్థలవిహారము లెల్లన్. ౨౫౦
- గీ. అవదసాందర్యమె కటి యివహసించుఁ
బ్రాకృతవ్యాకృతిని జిత్రరసముదోచు
నొక్క యెడ నద్ది పురుషత్రయోజ్జ్వలంబు
వృథమపుడుపైకసంస్పర్శభవ్య మిద్ది. ౨౫౧
- గీ. కటివదంబున *నర్థనంఘటిత మగుచు, జఘన మభిధకు సాటియా నన్నితంబ
మార్తపశ్చాన్నిరూఢియైముందులక్ష, గాభిరూప్యంబురుచిగాంచివృత్తిఁబోలు.
- క. నిరుపమసంభ్రమ మొదవఁగఁ, గరిగామిని కుంచితంబు గావితలు నిటం
బరమాద్భుతరస మొదవఁగ, వెరవు డలిర్పంగ † నే వివృత మొనరింతున్.
- సీ. పొంగుచు నీకటిరంగస్థలంబున లేమి చక్రభ్రమరిం ఘటించు
ననుమోదభరమున నంబుజలోచన లీల ఛక్రభ్రమరిం దనర్తుఁ
గువలయేక్షగోర్కికొనలుసాగుచుమీఱునర్థవర్తమునఁజాలనొటపు గాంతు
నురుతిరమై రాగ మొదవ నున్నతవేణి రథచక్రచారిత రమణింతు
నతివ యిట్లు హరికాంత మైయెనంగ, జతనవడుచులు వైష్ణవస్థానమై పా
సంగఃప్రవృత్తినిొందనుఁ జతురవృత్తి, మెఱునునీవేళ నీచేత మెప్పుగొందు.
- చ. ఈరీతి వచింపుచు హరి, చారుడతీపీనజఘనసంగమమోచా
కారవయోనిధి నీడఁగ, నేరీతి న్నృజపులేక యెడమలఁగంగన్. ౨౫౨
- క. ఊరుపులందుచుఁ దగ్గత, చారుమృదుత్వంబుఁ గోంచి సరసకదలికా
కారంబు లధికతనవి, కారము లని మనసు సొక్కఁగా ని ట్లనియెన్. ౨౫౩
- గీ. లలన(నీయూరు)యుగళి పేశలతవలనఁ, బరిభ వముఁజెందఁగదలికాతరువనంగ
నయ్యె నచ్చల సమననార్థాంతరంబు, లోకవిభ్రాంతిమాలంబు గాకయున్న
- గీ. తమగి యూరూత్తరవదోద్భవానుకత్వ
మొందుయోగంబునఁ ద్వదూహయుగళపయ్య

చానఁ గవఁడయ్యె ముని త్వరితంబుకతన

నబ్రమి వార్తికోక్తుల నతఁడు గొనెనె.

క. అది యూహద్యయిపొందిక, కనితరసాధారణంబు హర్షముగొనుచుం

గనకపుటొల్లియవేలుపు, కనకాంగిపదక్వయ్యంబు గనుగొను చనియెన్

గీ. అంతజంఘా(?)లనద్యస్త్రీయై మెలంగి, లలితవర్గోరురీతుల లక్ష్మ్య మగుచుఁ

దకుకులీనునలంకృతధ్వనులఁ దనరి, రమణి సాగనైఁ యీపదరచనజెలయు.

గీ. హరికరస్పర్శసంజాతహర్షవిభవ, యతులమృదురూపనీరజాతాధివాస

లక్ష్మీ నీపాదమలసేన లాగుచున్న, దింతకన్నను భాగ్య మిం కేమి నీకు

మ. అను చంఘ్రిద్యయదర్శనాగతమహాహర్షంబు లోకానికి

ల్పననత్యల్పవిలాసతం గొనునిజస్వాంతంబు నాత్మాశ్రయం

బన కెంతేపడి మీటి శ్రీధవుఁడు పోగొనియె దగం గొనిటం

జెనయెంజేసి కుచాంతరం బురము నాశ్లేషించెఁ జెన్నొండగన్.

౨౬-౨

చ. అనివిశితంపుటగ్రముల నందెడుబల్పనుబొంగరంబు లు

న్నతి మిగులంగఁ దాఁక జిగిదప్పదురంబు నురంబు(దా.)కిసన్

క్షతి యొకయింతలే కడరుచక్కనిగుబ్బలు నెంటిదార్థ్యముల్

ప్రతిఁగొన నొక్కఁడొక్కటికిఁ బాటునిపాక్షులు యుక్తయోగముల్.

గీ. ఘనలగద్వంశములఁబుట్టి జనులొనఱు, ఛిద్రముల కోర్చి శుద్ధంబుత్తివృత్తిఁ

జాలరాణిలు మేల్పుత్యనరులువిడుచు, సద్గుణంబుల నుద్ధరాశ్రమముకతన.

గీ. అంతరం బగుజార మానంత లేక

బయటఁ జెల్లులు గొన్న యాస్పదమగన్న

నొక్కతటి హాని యగు నని మొప్పంబలుకు

చతులహా(రా)శిసూత్రంబు లపుడు విరిసె.

౧౬-౩

గీ. ఛిన్నసూత్రంపుముత్యముల్ చేరువేళ, నవ్యనక్షత్రసూచిన్న నవ్వుఁ గాను

ముత్యములునాభిసరిసిక మొనయునపుడు, తలవయోధరగళదుడనుతములయ్యె.

ఉ. కంచుకనామసత్కవచగర్భగతత్య మఖంశపారభా

వాంచిత్తులైనవారలకు నర్హ ముగా దని వీడనాడె

కొంచెపుఁబూత తోడగునె కూడునె కీర్తులు కార్యవేళ నం

చెంది కుచంబుపూత నెడయించె ననం గడువీడెఁ బూతఁమున్

౨౬-౪

క. బలముతో లనోన్యంబును, బలవత్సంఘర్షణేయ బలమతి నడుమన్
మెలగెడునది ననుచుం, దెలుపుచు గుచపత్రకాళిదెరలెన్నిగులన్.

మ పతమత్కర్షము భోమదోషగుణసంబంధాన భిజ్ఞత్వసం
గత పశాదార్యనుకాంతిముఖ్యగుణసాంగత్యాభికామంబునా
సతిచన్దోయి యలంకృతాన్యసూయినన్ సత్కావ్యముంబోలి (శ్రీ)
పతిచిత్రాబ్జమునం బ్రమీదధర మాపాదించె నెంతేనియన్. ౨౬౯

వ. అంత ననంతలీలాపరాయణుం డగునారాయణుం డమ్మానవతీరత్నంబు నేయ
త్నాయత్తాపాధారణాగ్రాంత్యం గలావణ్య బనిదం ప్రభమపరిదృష్టం బయ్యు
పిదంప్రభమావళోకనసంపాది తానుమానకుసుకంబు మనంబునకు *నా
పాదించం దలపుతో నిబ్బరంపుటబ్బుగం బాసుబ్బుకొన నోయలినీలకబరీ
కబరీభారంబున నుదాత్తాలంకారంబును గలితాలికాలకంబున వక్రొక్త్యలం
కారంబును గమలాననంబున వికస్వరాలంకారంబును గన్నుదోయి నుత్త్రే
క్షాలంకారంబును గలికానాసిక లలితాలంకారంబును గహలరీతిగళిజిత్రా
లంకారంబును గర్జంబులఁ గుండలీబంధాలంకారంబును గన్నుబొమల
దృష్టాంతాలంకారంబును గమనీయాధరంబున రసవదలంకారంబును
గంబుకంతంబున నత్యుక్తాలంకారంబును గగనకకుంభకుచంబుల శిశిష్ట
రూపకాలంకారంబును గనద్యాకుల మాలికాబాధాలంకారంబును గర
తలంబులఁ బద్మబంధాలంకారంబును గవ్వనూగున నాగబంధాలంకా
రంబును గనకద్యాయంపువళుల విషమాలంకారంబును గానుదీగె నూ
క్ష్యాలంకారంబును గభీరనాభి నత్తిశయోక్త్యలంకారంబును గటితెటుల
సారాలంకారంబును గరభోమమౌళుల రూపకాత్తిశయోక్త్యలంకారంబును
గాడిలిబంధుల ననన్వయాల్లంకారంబును గలపదంబుల విరోధాభాసాలం
కారంబును సర్వాంగంబుల సమాలంకారంబును భరించునించుబోడివి
గావున నానాలంకారలీలామూలాస్పదంబ వ్ధుల వెలుంగెదవు గావున
ననుపమవేది నుపమవగుటకు సంశయం బాశయంబున నుదయింప
నేర్పునే యనుచు నగుచు నన్వరాసోహనిజపటుతరవిశాలదోరంతరాసో
హం గావించి చాలప్రొద్దు పుచ్చుకొన ననంతరంబు ౨౭౦

ఉ. అత్తరళాయతాక్షి యసమాయుధుపూర్వరణంబు శ్రీహృద్ధా

యత్తునిదిత్త మాత్రకుతుకాతిశయంబునఁ జేసె వ్యక్తిగా

ధాత్తచమత్క్రియం బయి నిరస్తసుశ్చవిశేషవాచ్య మై

యత్తమకావ్యమన్ని బలె సదుజ్జ్వలభావంబుపిఠాన మై.

౨౭౦

క. దయపడుటనో గురుజను లని, భయపడుటనో శాంతి నేమొ బాణానశనో
చ్యయములు గడువాడుటనో, కయి నిర్వాహర మయ్యె గందర్వునకున్.

చ. అలరులవిల్లు నీరసత సందఁగ నాఁకిటిచిచ్చు హెచ్చఁగా

*వలియుచు వీజివీజిపడు బంధనపాళి ధనుర్దుణులుచే

గలుగదు కార్యసిద్ధి యని కంజశరాసనవీరుఁ డత్తతిన్

విలు గొనకుండఁగా నిడియె వేళెమ యొనతి కేలుఁడమ్మికిన్.

౨౭౩

సీ. నజలంబుదంబున జతకూడి యెడయక మెఱయుచుండెడుకారుమెఱు పనంగ
హరిమణిస్తంభంబునందునందముమీఁజూర్చుఁ జెక్కినవైడిబొమ్మయనఁగఁ

దనరారుసహకారతరువుతోఁజెనఁగొంచులలిమించుమాధవీలత యనంగఁ

బరసుకారణ మైనబ్రహ్మంబు ననువున సంగతం బగుదిత్రిశక్తి యనఁగఁ

బాలిచేఁ గాళిందినెమ్మేను భువనభయని

వానిధానకాటోపవామిదేవ

ఘనభుజానంజనంతతాకాగ్రంత మగుచు

మించునలయిక నొలయ నిద్రించువేళ.

౨౭౪

గీ. ఏకశయ్యాపదప్రవేదైధమాన, మూర్తు లగుచును దంపతుల్ పోలిచి రపుడు
నేకశయ్యాపదప్రవేదైధమాన, మూర్తు లైనయలంకారములనరణిగ. ౨౭౫

సీ. చక్రివాక్కిశోకచటులాంధకారంబు దొలుకకుప్పతమంబుతోడ విచ్చె

నమరిమూర్ధన్యఁదిగ్రిమణీయకాంతిలో ఘోషోష్ణనిశ్వాసగుణము హెచ్చె

బంకజామోదసంభవముతోఁ గలువలం దదభావసంభూతి గదియవచ్చె

దగుగతనక్షి, సంతతశబ్దములతోడఁ జోరఁశ్శబ్దత సోగియఁజొచ్చె

నఖలలోకసదాలోకనాంజనంబు, సారధర్మప్రచారాదికారణంబు

జానసంచారదుర్గిహోచ్ఛాటమంత్రీ, రాజమగుచుఁగమ ర్వేళతేజరిలగ ౨౭౬

గీ. సుప్రసాదత సుకవీంద్రీసూక్తు లడర, బోధ గైకొనె వేగంబ పువ్వుఁబోడి

సుప్రసాదత సుకవీంద్రీసూక్తు లడర, బోధ వేగంబ చెందుట పోల్కిగాఁగ.

* మూ-విడలును అనిలడపొసమా? † దిగ్విమలానుగంబుతోన పయ్యె

సీ. చలిగాడ్పుచే దీరఁబలఁ జేటనెమ్మన నలకులు జలజలంజలను రాలఁ
 గొప్పు చక్కఁ గుదుక్కుకొనఁ గక్షకాంతులు పొంత బంగమజలపోత లీన
 నిదుర చాలనియట్టి నెఱిలోచనంబులు తత్కాలజలజంబుఁ దప్పగొనఁగ
 మిగిలెడుననురక్తి మగుడిచూడఁజూచి మదనుండు క్షణాన మనసువడఁగ
 హోర్గరస మున్నఁ గాల్యభయంబు నడుప
 నలసయానంబు పాదంబు లడుగు లిడఁగ
 సంత యిం తనరాని యాయానవడఁగ
 బెడఁగువగలాడి పడుకయి లెచ్చలి వచ్చె. ౨౭౮

క. అతిసాక్షాంబరశయ్యా, గతకృష్ణఘనాంగ మెడసి కమలేక్షణ దా
 నతిమందయానమున *రా, నతిభద్రతటిద్విలాస యగుచుం బొలిచెన్.

క. అనలంకృతరూపము గొని, వనిజాయతనయన యపుడు వఱలె ననంగాఁ
 జనదే వస్తువ్యంగ్యం, బనలంకృత మైన మోద యిచ్చట లేదే ౨౮౦

గీ. అతనుభూషణవిస్ఫూర్తి నందిలొలుత, సుతనువు తనూమతిల్లి కనగసుపూను
 సతనుభూషణవిస్ఫూర్తి నందకున్న, సతనుభూషణవిస్ఫూర్తి నలరె నపుడు.

గీ. సుప్రసాదత సద్యక్తి సుభగ యగుచు
 ఘనతరాలంకృతిస్ఫూర్తి గొనక మగుచు
 యుత్తమంపుగృతి న్నగునొక్కవంత
 యొక్కయెడ సంస్కృతిచ్యుతి నొప్పు మిగుల. ౨౮౧

సీ. సానవట్టినయట్టి జలజాతబాణునిచేతిమిన్న హేతిఁ జెష్ఠకుదానిఁ
 జూపుంస్తోకిలాస్వాదితం జైసట్టి కొమ్మావినిం దప్పు గొనెడుదాని
 సంతతరాజహంసకీడితం జైన కమలికైబొమ్మగల్బదాని
 మలయోనిలాశ్రాంతయగ్గనక్లాంత మా సుమశౌఖి జుబకఁగాఁ జూచుదాని
 దవనసుతఁ జాచి ద్వారంబు దాఁబువేళఁ, దోడినెచ్చెలికత్తెలతోడవచ్చి
 బిగ్గఁ గొగిటఁ జేచ్చుచుఁ బేర్చిమిగుల, మేలుగాఁ బల్కె నొకవాణి నీలవేణి.

ఉ. కోరిక దీరఁగా మగసిగూడి సుఖంచిననిన్నుఁ బొచినన్
 మేగకు మీఱుమోదమున మేను సుఖంచె మనంబు చింత మా
 కూఱడ నీవు నెఱ్ఱకడనుండి కటాకట తోడులేక యీ
 ద్వారముదాఁక నిట్టిటకు వచ్చితివమ్మ భయంబు దక్కుచున్. ౨౮౨

- ఉ. అంతట నింతియోర్తు నగ వాసన మానుకొనంగఁ బల్కు నీ
యింతికఁ దోడు గావలెనె యిక్కడ కక్కడనుండి రాఁగ నా
వంత భయంబు లోఁగొనక యాత్మవిభుం డనుదంద నీనిశం
గంతుదుగంబుఁ జేసిపలుగాయము లందినమేటి గావునన్. ౨౦౫
- ఉ. అప్పుడు నీలవేణి చెలియందపుఁజేష్టలు చూడఁగోరి యో
య్యెప్పులకుప్ప నీదుమది కొప్పుగ జేఁ డలపూన్నిఁ బూనెనే
తప్పక చెప్పు మన్న నగుఁగాల్పుట సిగ్గున మోమువాంచుటం
జెప్పెను నాతి యంతరము చిన్నెలు చెప్పఁగఁ జానరుక్తిగన్. ౨౦౬
- వ. ఇట్లు కాళిందీమిలిందచికురం గరగ్రహణంబుచేసి యనంతగంబ మిత్రివిం
దాకుండరదనం బెక్లియాడి నాగ్నజతీరూపవతిం జెట్టవట్టి భద్రాభద్రే
భయానం గాలుదొక్కి మద్రాజస్యకస్యక యైపలక్షణకుం బొట్టగట్టి
యష్టమహిమీనయన చర్యోరశరద్రాకానిశాకరుండై యక్కవలయావవన
రుండు పిదప నరకాసురుం దుగించి (యింద్ర) లోకంబునకుం జని యదితిచే
గుండలంబులు గొని పారిజాతనగంబు సంగ్రహించి నరకుం దుగించి తత్కా
రాగృహసితపోషితహస్యరాజకస్యకల నాత్మకరగ్రహణంబున భస్యలం
గావించి తత్యాసత్సనిరంతరపి మోదాపాదనదక్షిణం డగుచు దక్షిణంబుండై
ధీరలలితనాయకొత్తముం డన నెలయుచు మునులకుఁ నపఃఫలం బై యరి
వీరులకుఁ గృతాంతం డై యధులకుం జింతారత్నింబై ధనుర్ధరులకు వీరా
గ్రిగనుండై విద్యాధులకుఁ బరమాచార్యుండై గాయకులకు వాగ్గేయకా
రణికోరత్నంబై శిరిణాగతులకు వజ్రపంజరంబై విదగ్ధులకు (ర)సికానతంసుం
బై మదవతులకు నభినవమదనుం డై సంఖ్యావంతులకు శాస్త్రవైత్త యై
నటులకు హల్దీనకతల్లజుండై కర్మకులకు ననుష్ఠాత్మపి కాండుండై తత్త్వవా
దులకుం బరమతత్త్వం బై యోగీంద్రులకు లక్ష్యం బై (రస)వాదులకు జగ
దేశరసంబై సుగుణవాదులకు నుపాస్యం బై భాస్విల్లుచుండె నయ్యవ
సరంబునె. ౨౦౭
- సీ. *శాస్త్రంబు గతి ననుష్ఠాపకత్వవిలాసభాసురంబై చాల వాసిఁగాంచె
దా(హకలో)దారదనకీలి వంధ్యాకుమారునిలో బొందు గోరుకొనియె

దారిద్ర్యభేదసంధానంబు గగనమండలపుండరీకంబుచెలుపు మీతె
 శశమృగంబుశిరంబు చక్కఁద్రొక్కిమెలంగు కొమ్ము న(సద్ధ)ర్మ మిమ్ముచేసె
 నవనినాబాలగోపాల మఖిలజనుల, నలుపుమిగులంగఁ బ్రాపించెనవకసముల
 నలవిసాదంబుపొందెడుననువుగాఁగ, నతులసౌఖ్యంబుఁబూపనులకుదుగనఁగ.

శీ. మంగళ మంగజాతరిపుమంజులమానసమధ్యవిరికిన్

మంగళ మబ్జ(జ)ప్రముఖమానితదైవతచక్రవర్తికిన్

మంగళ మానతార్తికృదమంగళేభంగదసారకీర్తికిన్

మంగళ మాదిమూర్తికి ఘన ప్రభమూర్తికి రామమూర్తికిన్.

౨౮౯

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీమద్రామచంద్ర చరణారవిందమిళిందాంతకరణ పోయారి మాధవ

యజ్ఞసముజ్జ్వలతక్రమోక్షితకటాక్షాసాదితపాండిత్యాభరణ ప్రభం

జనవంశాఙ్గిరాకాశశాంక నిరంతరారాధిత విచక్షణ శశాంక

అభినవనన్నయభట్టారకా హోబల పత్యాహ్వయ

కవిమహోపాధ్యాయభట్టారక విరచితం

జై నకాళిందీకన్యాపరిణయం బను

మహాప్రబంధంబునందు

సర్వంబునుప్రసాదాశ్వాసము.

ద్వితీయభాగము సంపూర్ణము.

కాశీనాథ-పరిపత్క-ర్యాలయమున పిలకు దొంగకు గ్రంథములు.

1	విప్రనారాయణచరిత్రము-చదలువాడ మల్లయకవి	రు	0	8	0
2	కవిజనాశ్రయము-వేములవాడ భీమకవి	...	0	10	0
3	చంపూరామాయణము-ఋగ్వేదికవి వేంకటాచలపతికవి	...	1	0	0
4	నీతిసీసపద్యశతకము-తాళ్లపాక పెదతిరుమలార్యుడు	...	0	2	0
5	జ్యోతిశ్శాస్త్రసారము-శ్రీమాన్ కపిస్థలం కృష్ణమాచార్యులుగారు బి. ఏ., యల్. టి.	...	0	8	0
6	జ్ఞానప్రసూనాః బికాశతకము-శిష్టు సర్వశాస్త్రీకవి	...	0	2	0
7	సర్వేశ్వరశతకము-యథావాక్కుల అన్నపయ్యగారు	...	0	3	0
8	యద్ధమల్లుని జెజవాడ శిలాశాసనము-జి. రామయ్య పంతులు గారు, బి. ఏ., బి. ఎల్.	...	0	8	0
9	కావ్యాలంకారచూడామణి-విన్నకోట పెద్దయకవి		0	8	0
10	చంద్రభానుచరిత్రము-తరిగొప్పల మల్లనకవి	...	1	0	0
11	అకారాద్యముద్రితగ్రంథసూచిక	...	0	8	0
12	ప్రాకృతభాషాత్పత్తి-శ్రీమాన్ మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు	...	0	12	0
13	శివరత్నసారము-మల్లికార్జున పండితారాధ్యులు	...	0	12	0
14	Defence of Literary Telugu జయంతి రామయ్య పంతులుగారు బి. ఏ., బి. ఎల్.	...	0	8	0
15	శివరాత్రిమాహాత్మ్యము-శ్రీనాథమహాకవి	...	0	12	0
16	ఆర్యభాషావిభాగము-శ్రీమాన్ మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు	...	0	8	0
17	Dravidian Lexicography	...	0	4	0
18	హ్రస్వరంగములు-క్రొత్తపల్లి సూర్యరావుగారు	...	0	8	0
19	నారసింహపురాణము ఉత్తరభాగము-హరిభట్టు	...	1	0	0
20	మన్నారుదాసవిలాసనాటకము-రంగాజమ్మ	...	0	8	0
21	జైవినిభారతము-వచనము-వేంకటకృష్ణప్పనాయకుడు	...	0	12	0
22	కాళిందీకన్యాపరిణయము. (మొదటిభాగము) అహోబిలపతి		0		0
23	రెడ్లవాటి రెండుశాసనములు-శ్రీనాథుడు	...	0	4	